

Leif Olsen

Viden, der gør forskel

**Erfaringsdannelse fra
forsøg med videnscentre
på handicapområdet**

Ph.d.-afhandling
UCSF og Sociologisk Institut
København, 1998

Indhold

Resumé	1
Forord	10
KAPITEL 1	14
Forsøg med videnscentre	14
Videnscenter, hvad er det?	14
Videnscenterkonceptet	15
Rummeligt koncept	17
Forsøget som praktisk udviklingsramme	18
Formelt og reelt koncept	21
KAPITEL 2	26
Valg af problemstilling	26
Træk af den historiske baggrund for videnscentre i Danmark	26
Handicap som begreb	29
Den glidende decentralisering	31
Problemforståelse og hovedspørgsmål	33
Videnscenterperspektivet	34
Brugerperspektivet	35
KAPITEL 3	36
Teoretisk grundlag, modeller og nøglebegreber	36
Teoretisk grundlag	36
Afgrænsning af konteksten	39
Afgrænsning af teorier	42
"Organisationssociologien"	43
"Videnssociologien"	48
Landkortet og vidensbegreber	49
Individuel viden, fællesskab og tilpasset viden	50
Viden i relationer mellem vidende parter	51
Viden er ikke nødvendigvis lig med det gode	52
Formidling af viden, der gør forskel	53
Præsentation af tre nøglebegreber	54
Relevans	55
Produkter	57
Formidling	59
Modeller til diskussion af teori og begreber	60
KAPITEL 4	63
Metodologi og datagrundlag	63
Metodologisk fremgangsmåde	63
Forsøg, der kræver åben metodologi	64
Procesorienteret evalueringsforskning	66
Casestudier	70
Komparativ metode	73
Fremgangsmåde ved konstruktion af typologi over videnscentre	75
Konstruktion og inddragelse af data	79
Interview	79
Interview med alle videnscentre	82
Interview med brugere af tre videnscentre	83

Deltagelse og observation	83
Dokumenter	84
KAPITEL 5	85
Tre casestudier	85
Valg af tre videnscentre til casestudie	85
Dansk Videnscenter for Stammen "Mødeskaberen"	89
Det historiske udgangspunkt	91
En "almindelig" dag i videnscentret	93
Videncenter for Synshandicap "Stifinderen"	94
Det historiske udgangspunkt	96
En "almindelig" dag i videnscentret	97
Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog "Budbringeren"	99
Det historiske udgangspunkt	100
En "almindelig" dag i videnscentret	102
Vidensarbejdet og arbejdet med at finde relevant viden	103
Omverdenens påvirkninger af relevans	105
Politiske krav og forventninger	105
Institutionel forankring	107
Økonomiske rammer	110
Samspil med eksisterende institutioner	112
Relationer til henholdsvis start- og slutbrugere	115
Indre påvirkninger af relevans	117
Videnscentrenes valg af organisering	117
Sammensætningen af medarbejdere	120
Opgaveforståelsen	123
Succeskriterier	126
Tid til refleksion	128
Sammenfatning	129
Vidensprodukter	132
Forarbejde (indsamling, udvikling, bearbejdning)	133
Procesarbejde (indsamling, udvikling, bearbejdning)	137
Viden som inventar	141
Sammenfatning	141
Formidling af viden	142
Videnscentertyperne	143
KAPITEL 6	146
15 brugerinterview	146
Kort præsentation af de udvalgte brugere	147
Brugere af Videncenter for Synshandicap	149
Brugere af Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog	149
Brugernes arbejde med viden om handicap	150
Sammenfatning	153
Brugernes erfaringer med videnscentrene	154
Brugernes første kontakt med videnscentrene	154
Sammenhænge mellem videnscentertype og brugernes første kontakt?	156
Brugernes brug af videnscentrene og omvendt	157
Kontakten mellem bruger og videnscenter	158

Sammenfatning: Forløb over for enkeltstående kontakt	158
Brugernes erfaringer med vidensprodukterne (proces og inventar) ..	159
Sammenfatning	162
Brugernes vurdering af videnscentrenes betydning for mennesker med handicap	163
Sammenfatning	166
KAPITEL 7	167
Sammenligning af alle videnscentre	167
Videnscentrenes strukturelle baggrund	167
Videnscentrenes navn, adresse og starttidspunkt	167
Videnscentrenes placering og handicapområdets grad af etablering	168
Videnscentrenes brugergrupper præsenteret i tal	169
Videnscentrenes økonomi i runde tal	170
Fra opstart til "daglig drift" af videnscentre	172
Etablering og opstart	172
Første driftsperiode i projekternes tegn	172
Den "daglige drift" af videnscentre	173
Sammenfatning	173
Videnscentrenes historiske udgangspunkt	175
Vidensarbejdet og relevant viden	179
Omverdenens påvirkninger af hvad der er relevant viden	180
Politiske krav og forventninger	180
Institutionel forankring	182
Økonomiske rammer	184
Samspil med eksisterende institutioner	185
Relationer til henholdsvis start- og slutbrugere	186
Indre påvirkninger af hvad der er relevant viden	188
Videnscentrenes valg af organisering	188
Sammensætningen af medarbejdere	189
Opgaveforståelsen	192
Succeskriterier	194
Tid til refleksion	195
Vidensprodukter	196
Forarbejde	198
Proces	199
Inventar	200
Formidling af viden	200
KAPITEL 8	203
Diskussion af erfaringsdannelsen og videnscenterkonceptet	203
Empiriske erfaringer	203
Det generelle perspektiv	203
Videnscenterperspektivet	206
Brugerperspektivet	209
Teoretiske refleksioner	211
Videnscenterkonceptet i generelt perspektiv	211
Videnscenterperspektivet	212
Brugerperspektivet	215
Metodologiske refleksioner	215
Videnscenterkonceptet og fremtiden	219
Videnscentrenes særlige opgave	220

Organisatorisk isomorfi og nytænkning	221
Videnscentre og viden der gør forskel	223
English summary	225

Bilag

Litteraturliste

Oversigt over videnscentrenes selvevalueringer

Bilag 5.1 Valg af tre videnscentre som cases.

Bilag 5.2 Brev til de tre udvalgte videnscentre.

Bilag 5-3a Oversigt over vidensprodukter fra Dansk Videnscenter for Stammen.

Bilag 5-3b Oversigt over vidensprodukter fra Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog.

Bilag 5-3c Oversigt over vidensprodukter fra Videncenter for Synshandicap.

Bilag 6.1 Fremgangsmåde ved valg af 15 brugere til interview.

Bilag 6.2 Spørgeguide til brugerinterview.

Bilag 6.3 Brugerinterview.

Bilag 7.1 Brev og guide til 1. interviewrunde hos alle videnscentre.

Bilag 7.2 Brev og guide til 2. interviewrunde hos alle videnscentre.

Bilag 7.3 Oversigt over interview i 1. og 2. interviewrunde hos alle videnscentre.

Resumé

I dette resumé præsenteres afhandlingens otte kapitler.

Kapitel 1 Forsøg med videnscentre

"Forsøg med videnscentre på handicapområdet" præsenteres som det empiriske udgangspunkt for afhandlingen. Spørgsmålet: "Videnscentre hvad er det?" besvares gennem skitsering af den konceptuelle og praktiske udviklingsramme for de 11 videnscentre i forsøget. Det pointeres, at videnscenterkonceptet og rammen for forsøgsperioden er rummelig for fortolkninger og forskellige praktiske implementeringer. Det er derfor i udgangspunktet et åbent spørgsmål, hvad de 11 videnscentre gøres til. Afhandlingen beskæftiger sig med en tidsafgrænset periode, og dataindsamlingen har fundet sted fra 1994 til og med 1996.

Forsøget med videnscentre er defineret i en politisk-faglig proces med referencer til den generelle decentralisering af det danske samfund og den specifikke decentralisering på handicapområdet. Begrundelserne for at gøre forsøg med videnscentre på handicapområdet bygger på erfaringer og antagelser, der peger på, at decentraliseringen skaber "huller" i den viden, der er til stede hos fagfolk inden for særlige handicapområder, og dermed forringes kvaliteten i støtte og tilbud til grupper af mennesker med handicap. Et andet aspekt af den historiske udvikling er, at decentraliseringen medfører, at mennesker med handicap får et andet livsgrundlag og dermed også andre videns- og støttebehov, der skal imødekommes lokalt. Forsøg med videnscentre har således rod i den specifikke historiske udvikling på handicapområdet og i en generel samfundsudvikling, der bl.a. er præget af differentiering i befolkningens behov for støtte- og rådgivningstilbud.

Videnscenterkonceptet sammenfattes i forhold til mål, behov, organisation, finansiering, målgrupper, ydelser, vidensarbejde og vidensformer.

Målet med videnscentrene er at bidrage til at støtte og sikre kvaliteten i den lokale og regionale indsats over for nærmere definerede grupper af mennesker med handicap.

Behovet for videnscentre defineres politisk og fagligt i relation til en handicapgruppe eller i relation til problemstillinger, der er tværgående i forhold til flere handicapgrupper.

Organisationen skal sikre, at videnscentrenes indsats finder sted i nært samarbejde med de eksisterende tilbud.

Finansieringen er et valg mellem objektiv eller takstfinansiering.

Målgrupperne skal være fagfolk (startbrugere). Kun i særlige tilfælde må der ydes individuel støtte til mennesker med handicap (slutbrugere).

Ydelserne fra videnscentrene kan bestå i en vifte af tilbud til amter og kommuner. Der kan være tale om eksempelvis konsulentbistand, kurser, materialer, metoder og lignende.

Vidensarbejdet består af fire systematiske basisfunktioner: Indsamling, udvikling, bearbejdning og især formidling af viden.

Viden skal være "tværviden". Idealet for arbejdet i videnscentrene er helhedsorienteret, og videnscentrene skal integrere viden fra mangfoldige relevante kilder fra eksempelvis de pædagogiske, lægelige, sociale, tekniske og psykologiske områder.

Kapitlet slutter med en diskussion og præcisering af begrebet forsøg. Der er tale om et socialt udviklingsarbejde i komplekse virkeligheder for 11 forskellige videnscentre. "Det komplekse forsøg" diskuteres i forhold til modpolen "det reduktionistiske forsøg".

Med baggrund i erfaringerne fra forsøgets opstartsfasen konkluderes det, at det frugtbare potentiale ved den åbne ramme for videnscentrene har været præget af usikkerhed og uvished omkring fortolkning af opgaven og evalueringskriterierne. Det vurderes, at den erfarde usikkerhed kan imødekommes gennem bedre og tidligere dialog om forsøgsparternes forskellige roller og forsøgets evalueringsrationale. Gennem tidlig dialog kan usikkerhed i relationerne mellem aktørerne og forventningerne til forsøgsmagerne afmystificeres. Det kan frigøre kræfter, der kan sættes ind over for de reelle usikkerheder, der er ved forsøg i en kompleks verden.

Kapitel 2 Valg af problemstilling

I dette kapitel redegøres for afhandlingens problemstilling og hovedspørgsmål, der konkretiseres efter: 1) gennemgang af centrale historiske træk i udviklingen på handicapområdet, 2) præsentation af handicapbegrebet og 3) en præsentation af sammenhængen mellem den glidende decentralisering og en af parolerne bag videnscenteridéen "Decentralisering forudsætter centralisering".

Den historiske udvikling diskuteres ud fra et perspektiv, der fokuserer på ambivalenser over for et perspektiv, der fokuserer på homogenitet og fremskridt. Centrale begreber i den historiske diskussion er "ufornuft", "normalisering", "integration", "livskvalitet" og "segregation", der fastholder væsentlige tendenser og konfliktpunkter i udviklingen.

Efter det historiske rids præsenteres handicapbegrebet og det forhold, at der i dansk sammenhæng ikke findes et afgrænset politisk begreb om handicap. Der er tradition for at opbygge tilbud og organiseringer ud fra handicapklassifikationer med medicinsk baggrund. Videnskabsmæssigt giver klassifikationer og diagnoser mulighed for specialisering, hvilket på nogle områder er en fordel, men også har en bagside ved at indskrænke perspektivet på de mennesker eller problemer, der klassificeres, så udviklingsmuligheder og variationer overses. Som alternativ eller supplement til den diagnose- og klassifikationsorienterede opbygning af viden, behov og tilbud, arbejdes der med udgangspunkt i problemkategorier, som eksempelvis kan være bevægelsesproblemer, kommunikationsproblemer etc.

Det slås fast, at afhandlingen ikke inddrager spørgsmålet, om forsøg med videnscentre er etableret på bekostning af andre relevante initiativer, eller om det havde været mere hensigtsmæssigt at vælge andre områder end de 11 inden for forsøgsrammen. Der er ikke tale om en analyse af helheden i støtte- og rådgivningssystemet på handicapområdet. Projektet arbejder med erfaringsdannelse fra forsøget for at kunne bidrage til fortolkningen af muligheder i videnscenterkonceptet.

Projektets problemstilling formuleres på følgende måde:

Hvordan kan man med baggrund i erfaringerne fra forsøgsperioden fortolke videnscentrenes muligheder i relation til opgaven med at sikre kvaliteten i brugernes (startbrugernes) vidensgrundlag og deres støtte og rådgivning af mennesker med handicap (slutbrugerne)?

Problemstillingen belyses ud fra to perspektiver, og der formuleres forskningsspørgsmål ud fra videnscenterperspektivet og brugerperspektivet.

Fra videnscenterperspektivet tages der udgangspunkt i forsøgsprogrammet og videnscentrenes funktionsbeskrivelse, og der arbejdes med tre hovedspørgsmål:

1. Hvilke fremgangsmåder anvendes af videnscentrene til at finde ud af, hvilken viden det er relevant at arbejde med i forhold til indsamling, udvikling, bearbejdning og formidling af viden?
2. Hvilke "vidensprodukter" udvikler videnscentrene?
3. Hvilke formidlingsmetoder anvendes, og hvor effektive viser de sig at være i forhold til brugernes anvendelse af den viden, der formidles?

Fra brugerperspektivet tages der udgangspunkt i udvalgte brugeres vidensarbejde og konkrete erfaringer med videnscentrene. Der arbejdes med følgende hovedspørgsmål:

1. Hvilke arbejdsmæssige kontekster har udvalgte brugere i forhold til deres vidensarbejde med relation til handicapområdet?
2. Hvilke konkrete erfaringer har udvalgte brugere med brug af videnscentrene?
3. Hvordan vurderer udvalgte brugere forbindelsen mellem videnscentrenes aktiviteter, startbrugernes brug heraf og betydningen for slutbrugerne?

Kapitel 3 Teoretisk grundlag, modeller og nøglebegreber

I dette kapitel præsenteres videnscentrenes generelle kontekst, den eklektiske teoritilgang, nøglebegreberne: Relevans, produkt og formidling samt skitser af modeller for henholdsvis monologisk og dialogisk formidling mellem videnscentre og brugere.

Videnscentrenes kontekst skitseres som et kort over det "sociale landskab", videnscentrene er sat i. Formuleringen "sat i" bruges for at understrege, at videnscentrene er en ny aktør i "sociale landskaber", hvor andre har opbygget traditioner, rutiner, kulturer osv. for, hvordan der arbejdes med viden på områderne.

Teoretisk arbejdes der primært med elementer fra videnssociologien og sekundært med indfaldsvinkler fra organisationssociologien. I forhold til organisationssociologien sættes fokus på, at videnscentrene er små og løst koblet til den eksisterende organisationsstruktur. Videnscentrenes mulighed for at påvirke det eksisterende system baserer sig på frivillighed, motivation og argumenters gennemslagskraft. I forhold til videnssociologien tages der afsæt i Berger og Luckmann (1996), der anskuer hverdagens viden i praksis på linie med intellektuel teoretisk viden. Teoretisk er spørgsmålet, hvad gør vi viden til i hverdagen og dermed udvides det eksklusive vidensbegreb, der udelukkende ser på viden i sin intellektuelle og elitære form. Valget af et inklusivt

vidensbegreb gør, at projektet deler sig i henholdsvis en induktiv og en deduktiv indfaldsvinkel. Den induktive indfaldsvinkel gør definitionen af viden til et konkret praktisk spørgsmål, hvor forskerens rolle er at forstå, hvad der defineres som viden i praksis. Den deduktive indfaldsvinkel gør vidensbegrebet til et teoretisk og analytisk spørgsmål, hvor forskerens rolle er at stille sig skeptisk og spørgende an og søge vidensbegrebet udviklet analytisk og teoretisk. Der sondres mellem viden som praksis, viden som teori samt mellem viden knyttet til individer og viden knyttet til fællesskaber.

Den teoretiske indfaldsvinkel til forståelsen af formidling af viden er, at der er tale om et møde og interaktion mellem "formidler" og "modtager", hvor rollerne skal i citationstegn, fordi de skifter mellem parterne i processen. I mødet og interaktionen skabes der et resultat, som er en "tredje viden", der er noget andet end den, de to parter havde, før de mødtes. Der er tale om møder mellem vidende parter, når videnscentre formidler viden til sine brugere.

Projektets analytiske ramme udvikles med baggrund i hovedspørgsmålene og de tre centrale begreber: Relevans, produkt og formidling.

I projektforløbet indsnævres spørgsmålet om videnscentrenes bestemmelse af relevant viden til at se på: 1) deres historiske baggrund, 2) omverdenens betydning (politiske krav og forventninger, institutionel forankring, økonomiske rammer, samspil med eksisterende institutioner, relationer til start- og slutbrugere) og 3) betydningen af videnscentrenes indre verden (organisering, sammensætningen af medarbejdere, opgaveforståelse, succeskriterier, tid til refleksion).

Til analysen af videnscentrenes udvikling af produkter præsenteres en typologi over vidensprodukter, der består af forarbejde, procesarbejde og udvikling af inventar. Typologien sættes i forhold til tre af videnscentrenes basisfunktioner: Indsamling, udvikling og bearbejdning af viden.

I forhold til analysen af videnscentrenes udvikling af "effektiv formidling" sondres der mellem envejs-, tovejs- og netværksformidling.

Kapitel 4 Metodologi og datagrundlag

Den metodiske fremgangsmåde er bygget op om idiografisk og komparativ analyse, der i kombination gør det muligt: 1) at opfange kontekstafhængige forhold ved de enkelte videnscentre og 2) at skabe grundlag for at gå på tværs af de enkelte videnscentre ved at lave sammenligninger med henholdsvis et specificerende og et generaliserende sigte.

Der gøres rede for valg af metodologiske principper (procesorienteret evalueringsforskning, casestudier og komparativ metode) og de anvendte metodologiske teknikker til indsamling af data (dokumentstudier, interview og deltagerobservation). Svagheder og styrker i metodevalgene og dataindsamlingsteknikkerne diskuteres.

Det metodologiske arbejde præsenteres i et forløb med fem faser.

Den indledende fase er åben og forståelsesorienteret i forhold til at indkredse relevante temaer i forhold til erfaringsdannelsen og projektets hovedspørgsmål. I denne fase indgår bl.a. læsning af projektbeskrivelser, møder med Konsulentteamet og Forbere-

delsesgruppen, seminar med projekt DAVID og konsulentteamets første fælles seminar for videnscentrene.

Den anden fase er en caseorienteret "indlevelse" i de enkelte videnscentre på baggrund af første interviewrunde. I denne fase indgår besøg og åbne tematiserede interview med ledere og medarbejdere ved hvert videnscenter.

Den tredje fase er en sammenligning af alle videnscentrene med henblik på at forstå variationer og ligheder mellem videnscentrene. Sammenligningerne danner grundlag for valg af tre videnscentre til casestudier. Valg af cases sker ud fra en informativ selektionsstrategi, der søger at få præsenteret variation ved valg af tre videnscentre blandt totalpopulationen på 11 videnscentre.

Den fjerde fase består af casestudier af tre udvalgte videnscentre. I casestudierne indgår deltagerobservation, interview og dagligdags samtaler. Der indgår desuden interview med 15 brugere af de tre videnscentre, der vælges ud fra en informativ selektionstrategi.

Den femte fase indeholder en sammenligning af alle videnscentre. Datagrundlaget udbygges gennem anden interviewrunde med lederne af videnscentrene. Interviewene gennemføres som telefoninterview, men enkelte ledere vælger at lade det foregå ansigt til ansigt. Det særlige ved denne interviewrunde er, at den bygger på viden fra første interviewrunde, opsamlet materiale og erfaringerne fra den mellemliggende periode på to år.

Kapitel 5 Tre casestudier

Kapitlet indledes med en kortfattet redegørelse for idéen bag og fremgangsmåden ved valget af de tre videnscentre. Herefter følger en beskrivende gennemgang af hvert videnscenter, som danner referenceramme for den efterfølgende analyse. Beskrivelserne af de tre videnscentre giver indblik i, hvordan hverdagen udspiller sig i videnscentrene. Videnscentrene gennemgås i forhold til hovedspørgsmålene i videnscenterperspektivet, og der inddrages viden fra brugerinterviewene, som bearbejdes selvstændigt i kapitel 6.

Analysen af de tre cases sammenholdt med analysen i kapitel 7 af alle videnscentre danner baggrund for konstruktion af en typologi over videnscentrene. Videnscentertyperne, som typologien indeholder, er: "Mødeskaberen", "Stifinderen", "Budbringeren" og "Kampagnemageren". Typologien må ikke forveksles med de empiriske videnscentre, men skal forstås som teoretiske sammenfatninger af erfaringsdannelsen. Der gøres rede for, hvordan typerne er udviklet, og karakteristikken af de fire videnscentertyper er følgende:

"Mødeskaberen" er kendetegnet ved at skabe rammer og anledninger for møder mellem fagfolk og viden på sit område uden at have skarpe markeringer af holdninger eller afgrænsninger af viden. Det er typisk på nye områder, at *"Mødeskaberen"* arbejder, idet området billedligt kan betegnes som et "åbent landskab" af uforbundne enheder. Når *"Mødeskaberen"* arbejder, er der med andre ord plads til alle, og det vigtige for *"Mødeskaberen"* er, at fagfolk kan mødes omkring vidensarbejdet på det felt, videnscentret arbejder på.

"Stifinderen" er betegnelsen for et videnscenter, der søger nye veje og aktivitetsområder på sit område uden at have skarpe markeringer af holdninger. Det er typisk på etablerede områder, at *"Stifinderen"* arbejder, idet området billedligt talt er et tæt og reguleret landskab. Der er med andre ord potentiel kamp om pladsen, og det er vigtigt for videnscentret at markere sig som en nichevirksomhed, der er komplementær til de øvrige parter på området, der kan opleve *"Stifinderen"* som en potentiel konkurrent.

"Budbringeren" er kendetegnet ved, at videnscentret har et relativt veldefineret budskab, som videnscentret søger udbredt og integreret på sit område. *"Budbringeren"* vil typisk arbejde inden for etablerede områder, hvor der er nogen bebyggelse i landskabet, og budskabet derfor vil markere en nydannelse eller et alternativ til tidligere måder at tænke og gøre tingene på. *"Budbringeren"* er i potentiel kamp om viden og holdninger i forhold til øvrige parter i landskabet.

"Kampagnemageren" er kendetegnet ved at have en så stor målgruppe, at budskaber og aktiviteter typisk bevæger sig over i kampagnelignende initiativer. *"Kampagnemageren"* arbejder på områder med mange interessenter, som videnscentret søger at samle omkring aktiviteter og *"overfladeviden"*, der ikke må forveksles med overfladisk viden. Det er endvidere betegnelsen for videnscentre, der laver kampagner for særlige tilbud og indsatser.

Kapitel 6 Interview med 15 brugere af videnscentre

I dette kapitel fremlægges erfaringer fra 15 udvalgte brugeres relationer til videnscentre. Erfaringerne bearbejdes ud fra de tre hovedspørgsmål, der er formuleret i kapitel 2 om: 1) brugernes kontekster for vidensarbejde, 2) brugernes erfaringer med videnscentre og 3) brugernes vurderinger af videnscentrenes betydning for mennesker med handicap.

Den første del fokuserer på mødet mellem bruger og videnscenter som et møde mellem vidende parter. Det er lige så vigtigt at forstå brugernes aktive rolle og vidensgrundlag, som det er at forstå videnscentrets aktive rolle og vidensgrundlag. Brugernes arbejde med viden i dagligdagen og betingelserne herfor er af væsentlig betydning for brugerens møde med videnscentret, samt hvordan *"mødet"* falder ud. Brugerens baggrund afstikker rammerne for den motivation, åbenhed og de samlede ressourcer, brugerne møder videnscentret med, samt hvilke rolleforventninger der er til mødets form og vidensindholdet heri. Det viser sig, at der i høj grad er tale om, at personlige egenskaber, uformelle relationer og faglige fællesskaber har betydning, når brugerne beskriver deres daglige vidensarbejde. Vidensarbejdet fremstår som et relationelt anliggende, hvor fællesskaber med andre er af afgørende betydning for den enkelte brugers vidensarbejde og resultaterne heraf. Faglig ensomhed viser sig som et tema, der er væsentligt i forhold til brugernes vidensarbejde. De udvalgte brugere indgår alle i fællesskaber omkring deres vidensarbejde, men har erfaringer med ensomhed i forhold til vidensarbejde. Temaet ensomhed giver anledning til refleksion, da det er rimeligt at antage, at der er en del potentielle brugere af videnscentre, for hvem ensomheden har medført tab af energi og engagement i vidensarbejdet. Hermed opstår der to principielt overordnede brugergrupper, hvor den ene har udgangspunkt i aktive vidensmiljøer, og den anden ikke har det. Det gør en forskel for vidensarbejdet, om det er den ene eller den anden gruppe, videnscentrene søger at nå. Det gør desuden en forskel, om man arbejder med miljøer som målgruppe, eller om man arbejder med enkeltpersoner som målgruppe for vidensarbejdet. Flere interview viser, at slutbrugere er vigtige deltagere

i vidensarbejdet og bidrager med inspiration, spørgsmål og viden, der er fremmede for startbrugernes vidensarbejde og relationer til videnscentrene.

Den anden del af analysen ser på erfaringerne fra de forskellige "broer", som brugeren har bygget i forhold til videnscentrene. Der er variation i brugernes kontaktformer til videnscentret og kontakternes hyppighed. Der er brugere, der er i forbindelse med videnscentret en enkelt gang, mens andre brugere har mange forskellige og hyppige kontakter til videnscentret. Brugernes erfaringer med brug af videnscentrene viser variation i måderne at indgå i processer med videnscentret på, ligesom der er variation i forhold til måderne, hvorpå videnscentrenes inventar indgår i brugernes vidensarbejde.

Den tredje del af analysen behandler brugernes antagelser og erfaringer med videnscentrenes betydning for deres brugere, mennesker med handicap. Spørgsmålet er: Gør videnscentrene en forskel for slutbrugere? Erfaringerne fra brugerinterviewene viser, at virkningskæden mellem videnscenter, start- og slutbruger kan have mange typer af forløb og mange måder at gøre en forskel på for mennesker med handicap. Der er eksempler på, at videnscentrene gør en forskel for startbrugere, der ikke umiddelbart når frem til slutbrugere, men udgør en baggrundsviden hos den enkelte bruger eller i det enkelte miljø. Denne baggrundsviden kan gøre en forskel på et senere tidspunkt. Der er eksempler på forandringer: Når hverdagen for en seksårig pige i en specialbørnehave bliver forbedret, når inventar fra videnscentrene indgår i forældres rådgivning af hinanden, når en fagperson giver sig bedre tid til observation og her igennem forbedrer sin rådgivning, og når en fagperson forandrer sin måde at rådgive forældre på.

Kapitel 7 Sammenligning af alle videnscentre

I dette kapitel analyseres videnscentrene og deres erfaringer ud fra en komparativ metodestrategi, hvor ligheder og forskelle bruges til at søge specificerende og generaliserende mønstre og sammenhænge i materialet. Der arbejdes videre med de fire typer af videnscentre: "Mødeskaberen", "Stifinderen", "Budbringeren" og "Kampagne-mageren", som er præsenteret i kapitel 5.

Indledningsvis sammenlignes udvalgte baggrundsfaktorer, da konteksten for hvert videnscenter er vigtig for forståelsen af videnscentrenes forskellige udgangspunkter og kontekster. Baggrundsfaktorerne, der sammenlignes, er: 1) geografisk placering, 2) amtslig over for statslig finansiering, 3) tidsmæssigt erfaringsgrundlag, 4) institutionel placering, 5) nyere over for etablerede områder, 6) slutbrugergruppens størrelse, 7) antal fagfolk med speciale inden for området og 8) det økonomiske grundlag.

I anden del sammenlignes videnscentrene i forhold til de faktorer, som tidligere er behandlet i de tre cases i kapitel 5. Mellem de to dele gives et kort rids af de historiske forudsætninger for videnscentrene, som er af betydning for opstart og drift. Hvert videnscenter har et historisk unikt udgangspunkt, som det er vigtigt at være sig bevidst, idet det har betydning for, hvad der bestemmes som relevant viden. Erfaringsdannelsen i forhold til videnscentrenes historiske udgangspunkter sammenfattes under betegnelserne og yderpunkterne: "Venlige miljøer" og "fjendtlige miljøer". Der er tale om "venlighed" og "fjendtlighed" i politisk og institutionel forstand. Konkret har der været tale om amtspolitiske kontroverser og / eller institutionspolitiske kontroverser forbundet med opstarten af videnscentrene. Ser man på konfliktpotentialer i forhold til det vidensarbejde, som videnscentrene arbejder med, er der ikke observeret nogen nødvendig sammenhæng mellem de amts- og institutionspolitiske kontroverser og de videns-

mæssige kontroverser. Videnskabsmæssige kontroverser viser sig tydeligst i relation til "Budbringeren", som med sine markerede budskaber i højere grad end de øvrige videnscentre ægger til modstand og opposition.

Der viser sig i startfasen en række fælles træk ved videnscentrenes udgangspunkt, som samlede videnscentre omkring erfaringsudveksling i deres selvorganiserede Videnscenterforum. Lighederne viser sig i forhold til praktiske og organisatoriske spørgsmål, hvor hvert enkelt videnscenter skal forholde sig til ledelse, administration, informationsteknologi, intern organisation og skabelse af relationer til omverdenen. Disse ligheder aftager i løbet af forsøgsperioden, og det bliver gradvist vanskeligere at få defineret indholdet i det overordnede fællesskab mellem de 11 videnscentre. Gruppen af videnscentre bliver differentieret i forhold til forskellige spørgsmål og interessefællesskaber. Samtidig med denne differentiering udvikles der faglige fællesskaber mellem forskellige medarbejdergrupper i videnscentrene bl.a. omkring bibliotek, IT-udvikling og andre opgaver i videnscentrene. Endelig udtrykker de fleste videnscentre interesse i at kunne indgå i tættere fællesskab med enkelte eller flere af de øvrige videnscentre, men ikke alle.

Erfaringerne viser, at hovedspørgsmålet om videnscentrene og relevant viden er af betydning for udviklingen af videnscenterkonceptet. Sat på spidsen kan man sige, at opgaven med at udvikle gode begrundelser for, hvad det er relevant at beskæftige sig med videnskabsmæssigt inden for videnscentrenes område, er et mål i sig selv. Gennem arbejdet med at finde frem til relevant viden kan videnscentrene bidrage til den faglige diskussion og refleksion inden for deres områder.

Erfaringerne med videnscentrenes udvikling af vidensprodukter præsenteres via en gennemgang af sondringerne mellem "inventar" (pjecer, bøger, video etc.), "processer" (møder, samtaler, praksisrelation etc.) og "forarbejde" (grundlagsarbejde, hvor det ikke vides på forhånd, hvad vidensarbejdet konkret skal føre til).

Erfaringerne med videnscentrenes formidling af viden, der gør en forskel, gennemgås ud fra sondringen mellem envejs-, tovejs- og netværksformidling. Det særlige bidrag fra dette projekt i forhold til spørgsmålet er præsenteret fra brugerperspektivet i kapitel 6. Her behandles spørgsmålet fra videnscentrenes perspektiv. Overordnet viser det sig, at alle videnscentre stort set bruger envejs-, tovejs og netværksformidling, men de gør det med forskellige formål og i forskellige sammenhænge. Typologisk konstrueres en teoretisk sammenhæng, hvor "Stifinderen" og "Kampagnemageren" i højere grad bruger envejsformidling som selvstændige indsatser, end det er tilfældet for "Mødeskaberen" og "Budbringeren". "Stifinderen" og "Kampagnemageren" bruger i højere grad tovejs- og netværksformidling til indsamling af viden, mens "Mødeskaberen" og "Budbringeren" i højere grad benytter tovejs- og netværksformidling til at formidle viden fra videnscentret. Når "Mødeskaberen" og "Budbringeren" bruger envejsformidling, er det i højere grad et supplement, der skal støtte arbejdet i tovejs- og netværksorienterede forløb.

Kapitel 8 Diskussion og perspektivering

I dette afsluttende kapitel diskuteres og perspektiveres projektets arbejde med erfaringsdannelse samt teorier og metoder i afhandlingen. Afhandlingen slutter med en perspektiverende diskussion af videnscenterkonceptet set i lyset af erfaringsdannelsen i projektet.

Det fremhæves som en kvalitet ved projektet, at det arbejder med metodologiske og teoretiske indfaldsvinkler, der gør projektet påvirkeligt af det fænomen, der studeres nemlig de 11 videnscentre under udvikling. Som et problem ved de åbne indfaldsvinkler noteres det, at projektets foranderlighed og kompleksitet gør det vanskeligere at sammenfatte resultaterne, hvilket er i tråd med udfordringerne i casestudier og andre idiografiske metoder. Svarene er ikke absolutte afklaringer og udtømmende svar på problemformuleringen og hovedspørgsmålene. Der er tale om erfarings- og teoribaserede svar og udkast til begrebsdannelse og typologisering af videnscentrenes forskellige muligheder for at bidrage til at sikre kvaliteten i brugernes vidensgrundlag og arbejdet med at støtte og rådgive mennesker med handicap.

Afhandlingen slutter med en erfaringsbaseret perspektivering af videnscenterkonceptet, som vurderes positivt i forhold til en fleksibel støttende rolle for vidensarbejdet på nærmere definerede områder, hvor vidensarbejdet trænger til et løft. Det understreges, at videnscentre ikke er tekniske fix, der kan lave mirakler. Videnscentre er en social intervention og et åbent tilbud, der sammen med brugernes aktive medvirken kan udvikle det vidensarbejde, der allerede er i gang eller trænger til et støttende videnscenter. Videnscentre kan være med til at støtte vidensarbejde, og viden der gør forskel for mennesker med handicap. I forhold til konceptuelle grundlag for videnscentrenes arbejde understreges vigtigheden af, at videnscentre ikke er forskningscentre og ikke er behandlingsinstitutioner, men netop videnscentre.

Forord

Denne ph.d.-afhandling er et af flere bidrag til den "samlede erfaringsopsamling"¹ i tilknytning til "Forsøgsordningen med 11 videnscentre på handicapområdet" (Landsudvalget 1992), der er forløbet i perioden 1993-1997 og er finansieret af amterne og Socialministeriet. Når der henvises til den samlede erfaringsopsamling, er det i den formelle betydning, der består af bidrag fra de parter, der nævnes nedenfor. Det, man kan kalde den reelle erfaringsopsamling, består naturligvis af langt mere end dette, da videnscentrene og deres brugere har gjort sig mange erfaringer, det ikke er muligt at inkludere i bidragene til erfaringsdannelsen. Når jeg vælger at kalde dette projekt et bidrag til erfaringsdannelse i stedet for den officielle betegnelse erfaringsopsamling, er det for at understrege, at jeg ikke betragter erfaringer som ting, der kan samles op. Erfaringer skabes i sociale processer gennem handlinger og ord, hvoraf en del indgår og bearbejdes ud fra en forskningsbaseret synsvinkel i dette projekt.

Formålet med denne indledning er at give en introduktion til opbygningen af afhandlingen og give en redegørelse for projektets rammer og de aktiviteter, der er indgået i projektets treårige forløb.

Afhandlingen består af otte kapitler og et resumé, der indledningsvis giver korte præsentationer af indholdet i de enkelte kapitler. Kapitel 1 præsenterer videnscenterkonceptet samt forsøgets historiske og praktiske ramme. Kapitel 2 indkredser projektets problemstillinger og hovedspørgsmål. Kapitel 3 giver en teoretisk og begrebslig referenceramme for de empiriske analyser i kapitel 5, 6 og 7. Kapitel 4 gør rede for projektets metodologiske fremgangsmåde og datagrundlag. Kapitel 5 gennemgår tre casestudier af videnscentre, der er valgt ud fra et kriterium om variation blandt de 11 videnscentre, der udgør den samlede population af videnscentre i forsøget. Kapitel 6 analyserer og beskriver 15 interview med brugere af de tre videnscentre, der er behandlet som cases i kapitel 5. Kapitel 7 præsenterer en komparativ analyse af samtlige 11 videnscentre i forsøget. Kapitel 8 afslutter afhandlingen med en grundlæggende diskussion og perspektivering af afhandlingen og videnscenterkonceptet.

Som nævnt er denne afhandling ikke det eneste bidrag til den samlede erfaringsdannelse fra forsøget med 11 videnscentre på handicapområdet. Der foreligger selvevalueringer² fra 10 af 11³ videnscentre i forsøgsordningen, udarbejdet på baggrund af dialog mellem videnscentrene og et trepersoners konsulentteam⁴. Konsulentteamet har sammenfattet selvevalueringerne i en rapport "Konsulentteamets sammenfatning af videnscentrenes selvevalueringer" (Andresen 1995), som markerede afslutningen på teamets arbejde, der strakte sig fra januar 1994 til december 1995. Ved siden af rollen som konsulenter for de enkelte videnscentre har Konsulentteamet været ansvarlig for at samle alle videnscentrene til tre fælles konferencer (september 1994, februar 1995 og november 1995), hvor der har været udvekslinger af erfaringer på tværs af

-
1. "Forslag til samlet erfaringsopsamling/evaluering af videnscentre på handicapområdet" den 17. november 1993, Socialministeriet (1993a) 2. afdeling. 3. kontor ved Lars Gjesing.
 2. Oversigt over videnscentrenes selvevalueringer findes som referenceliste bagest i afhandlingen.
 3. Grunden til, at et videnscenter ikke har udarbejdet en selvevalueringsrapport, er, at Videnscenter for Døvblevne, Døve og Hørehæmmede først kom i drift ved udgangen af 1995.
 4. Konsulentteamet var sammensat af lic.scient.soc. Kjeld Høgsbro, cand.psych. Palle Vestberg og socialrådgiver Inger Lund Andresen.

videnscentrene og mellem de øvrige involverede parter i forsøgsordningen. Den tredje part, der har bidraget til erfaringsopsamlingen i forsøget, er projekt DAVID, der i perioden 1994-1997 har arbejdet med at støtte videnscentrene i deres brug af informationsteknologi, hvilket har resulteret i en række seminarer, kurser og rapporter fra projektet. Projekt DAVID har udviklet en prototype til et integreret IT-system "VIMS" (Videnscentrenes Informationssystem), som blev taget i brug af de første videnscentre i efteråret 1996.

De nævnte bidrag til erfaringsopsamlingen indgår som baggrundsmateriale i dette projekt, hvor jeg undervejs i forløbet har haft glæde af et konstruktivt samarbejde med Konsulentteamet, projekt DAVID og videnscentrene.

I projektperioden har jeg været ansat ved Universitetshospitalernes Center for Sygepleje- og omsorgsforskning (UCSF), hvor forskningsleder Lis Adamsen har fungeret som min bivejleder, og mine kolleger har været en daglig støtte i hele forløbet. Stud.mag. Ida Binderup Jørgensen har bidraget væsentlig til dataindsamling og bearbejdning af brugerinterviewene i kapitel 6. Da projektet er et ph.d.-projekt, har jeg tillige været tilknyttet Sociologisk Institut ved Københavns Universitet, hvor professor Peter Gundelach har været min hovedvejleder. I efteråret og vinteren 1995 havde jeg kontor på Sociologisk Institut, hvor jeg havde glæde af daglige diskussioner og støtte fra miljøet. Den institutionelle kontekst for arbejdet har således været en kombination af rammerne fra Socialministeriet, der har finansieret projektet og ønsket et forskningsbaseret bidrag til erfaringsopsamlingen samt rammerne i studieordningen for ph.d.-uddannelsen ved Sociologisk Institut⁵.

Afhandlingen er udarbejdet som et selvstændigt projekt med frit valg af teorier, metoder og fremgangsmåde. Arbejdet er naturligvis påvirket af samarbejdet med parterne, der er nævnt ovenfor samt embedsfolkene i Socialministeriets Handicapkontor og Forberedelsesgruppen⁶ for forsøgsordningen, der har haft den besluttende myndighed i forbindelse med opstart, implementering og opfølgning af forsøget. Forberedelsesgruppen udarbejdede tidligt i forløbet en liste af spørgsmål, som de fandt væsentlige at inddrage i arbejdet med erfaringsopsamlingen. Disse spørgsmål har været til inspiration, og selvom de ikke bruges direkte i projektet, og ikke alle kan besvares med baggrund i dette arbejde og de øvrige bidrag, så har de været orienteringspunkter i forhold til at forstå, hvad Forberedelsesgruppen har lagt vægt på i forsøgsordningen. Jeg har været i løbende dialog med embedsfolk i Socialministeriet og har deltaget i flere af Forberedelsesgruppens møder undervejs i projektforsløbet.

Som det fremgår, er der mange mennesker, der skal have tak for positivt samarbejde. Tak.

-
5. Sociologisk Institut, Københavns Universitet (1994): Studieordning for ph.d.-studiet i sociologi. I studieordningen indgår krav om udarbejdelse af en afhandling, der skal godkendes af et særligt bedømmelsesudvalg. I forløbet, som udgør en forskeruddannelse, indgår krav om: vejledning, deltagelse i ph.d.-kurser, kontakter til andre forskningsmiljøer, vidensformidling, halvårsevalueringer og helårsseminarer.
 6. Forberedelsesgruppen er sammensat af repræsentanter for Socialministeriet, Undervisningsministeriet, Sundhedsstyrelsen, Amtsrådsforeningen, Kommunernes Landsforening, Det Centrale Handicapråd og De Samvirkende Invalideorganisationer.

For at give indtryk af projekt- og ph.d.-forløbet skitseres de væsentligste aktiviteter i kronologisk rækkefølge.

- April 1994 Udarbejdelse af projektbeskrivelse og bearbejdning heraf i samarbejde med Sociologisk Institut.
Vejledningsmøder med hoved- og bivejleder (løbende gennem hele forløbet).
Samarbejde med Konsulentteamet (løbende frem til starten af 1996).
Deltager i projekt DAVID's aktiviteter om videnscentrenes brug af informationsteknologi (løbende gennem hele perioden).
Møde i Forberedelsesgruppen (har deltaget i flere møder undervejs).
Deltager i ph.d.-kursus om formalisering af casestudier ved Handelshøjskolen i København.
- August 1994 Deltager i 1. Nordiske Konference "Sundhed, menneske og kultur - Forskelle og forandringer" ved Århus Universitet.
Deltager i ph.d.-kursus i forskningsprocessen ved Sociologisk Institut.
Underviser ved UCSF's forskerkursus "om videnscentre".
Deltager og oplægsholder ved Konsulentteamets todages konference den 6.-7. oktober.
Samarbejde med projekt DAVID i forbindelse med interview af videnscentrene.
Gennemførelse af første interviewrunde med ti videnscentre (oktober 1994- januar 1995).
Underviser ved UCSF's ph.d.-kursus om casestudier.
- Januar 1995 Deltager i ph.d.-kursus om forskningsredskaber og metodik ved Sociologisk Institut.
Deltager og oplægsholder ved Konsulentteamets Videnscenterkonference i Odense den 1. og 2. februar.
Tovholder for forskernetværk ved UCSF om temaet "viden".
Deltager og oplægsholder ved SSF-seminar i dagene den 1.-3. marts afholdt af netværksgruppen "Differentieret social integration" ved AUC, om videnscentre.
Deltager i ph.d.-kursus om forskningsprocessen ved Statskundskab på Københavns Universitet.
Underviser ved UCSF's forskerkursus om brug af edb i forskningsprocessen.
Deltager i to-dages seminar med projekt DAVID og videnscentrene.
Deltager i videnscentrenes fælles møde om selvevaluering ved Dansk Videnscenter for Stammen.
Deltager i ph.d.-kursus om professionsviden og professionspraksis ved Center for Kvalitativ Metodeudvikling ved Århus Universitet
Fremlæggelse af projekt ved 1.- års ph.d.-seminar ved Sociologisk Institut.
- August 1995 Halvårligt ophold ved Sociologisk Institut.
Gennemførelse af casestudier i tre udvalgte videnscentre.
Deltager i konference om tavs viden ved Videnscenter for Døvblindfødte.
Deltager i seminar ved projekt DAVID.
Deltager i ph.d.-kursus om organisationsteori og samfundsteori ved Sociologisk Institut.
Deltager i Konsulentteamets afsluttende todages konference den 22.-23. november om videnscentrenes selvevalueringer og Konsulentteamets sammenfatning.
- Januar 1996 Gennemførelse af casestudier i tre udvalgte videnscentre.
Deltager i seminar med projekt DAVID.
Deltager og oplægsholder ved fælles møde mellem Forberedelsesgruppen, videnscentrene og Konsulentteamet den 28. februar.
Udvælgelse og forberedelse af interview med fem brugere fra hvert af de tre videnscentre udvalgt til casestudier.
Fremlæggelse af projekt ved 2.-års ph.d.-seminar ved Sociologisk Institut.
- August 1996 Gennemførelse af 15 brugerinterview.
Udarbejdelse af foreløbig rapport til Socialministeriet (første rapport i august og tillæg hertil i december).
Gennemførelse af anden interviewrunde med 11 videnscentre.
Deltager i seminar afholdt af projekt DAVID.
- Januar 1997 Udarbejdelse af ph.d.-afhandling.

Det er mit håb, at den foreliggende afhandling kan indgå som et konstruktivt bidrag til de diskussioner, der følger i kølvandet på forsøgsordningen og vil forme fremtiden og arbejdet med at sikre kvaliteten af den decentrale rådgivning og støtte til mennesker med handicap.

Lad mig illustrere min forestilling om forholdet mellem erfaringer, videnskab og handlinger med hjælp fra Max Weber.

"Vitenskapen kan hjelpe det handlende menneske til at blive sig bevist, at alle handlinger og naturligvis også unnløtelserne, allt efter omstendighetene - gjennom sine konsekvenser bety å ta parti for bestemte værdier, og dermed - noe man i dag har særlig lett for å se bort fra - som regel å ta parti mot andre verdier. Å treffe valget, er det handlende menneskes sag."

(Weber 1971).

KAPITEL 1

Forsøg med videnscentre

Videnscenter, hvad er det?

Nye institutioner med betegnelsen "videnscenter" etableres på stadig flere områder i den offentlige sektor og kan ses som udtryk for, at arbejdet med viden har fået en ny selvstændig organisatorisk plads i udviklingen på blandt andet erhvervs-, sundheds- og socialområdet. Dette projekt omhandler en særlig del af den generelle udvikling af videnscentre nemlig en specifik forsøgsordning med 11 videnscentre på handicapområdet, som løber i perioden fra slutningen af 1993 og frem til udgangen af 1997⁷. Forsøgsordningen angiver særlige tids- og ressourcemæssige forudsætninger og en særlig definition af videnscentrenes mål og opgaver, som beskrives nærmere i dette kapitel.

Indledningsvis skal det afsløres, at spørgsmålet "Hvad er videnscentre?" ikke har noget enkelt svar, idet der som udgangspunkt er tale om forsøg på baggrund af et åbent koncept for videnscentre. Forsøget giver anledning til, at 11 videnscentre eksperimenterer inden for rammerne af et åbent koncept, hvilket resulterer i forskellige måder at gribe opgaven an på og forme konceptet i praksis. Det er erfaringerne med disse forskellige måder at udvikle videnscentre på, som er genstand for dette projekt, der har som opgave at bidrage til den samlede erfaringsopsamling fra forsøget. Projektet søger forståelse for de enkelte videnscentre og deres unikke erfaringer samtidig med, at erfaringerne sammenlignes for at undersøge, om der er fællestræk mellem alle videnscentre eller grupper af videnscentre. Studiet af fællestrækkene giver stof til at konstruere en typologi over videnscentrene. Typologierne præsenteres i kapitel 5 og skal forstås som et forskningsbaseret bidrag, der bygger på et aktivt valg af perspektiv (Schmidt 1995)⁸, der kan indgå i dialog med andre teoretiske og praktiske perspektiver fra erfaringer fra de 11 videnscentre på handicapområdet.

De videnscentre, der er under udvikling i forsøget, er her nævnt i alfabetisk rækkefølge efter område: Videnscenter for Autisme; Videnscenter for Bevægelseshandicap; Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog; Videnscenter for Døvblevne, Døve og Hørehæmmede; Videnscenter for Døvblindblevne; Videnscenter for Døvblindfødte; Videnscenter om Epilepsi; Videnscenter for Hjerneskode; Dansk Videnscenter om Ordblindhed; Dansk Videnscenter for Stammen og Videnscenter for Synshandicap. Videnscentrene behandles empirisk og analytisk i kapitlerne 5, 6 og 7, hvor de mere detaljerede beskrivelser af videnscentrene findes.

Dette kapitel beskriver og diskuterer videnscentrenes udviklingsgrundlag, som består af konceptet for videnscentrene og forsøgsrammen, som videnscentrene udvikler sig

-
7. I april måned 1997 besluttes det, at de fire statslige videnscentre sikres bevilling frem til år 2001, og da de syv amtslige videnscentre ikke har haft nogen tidsgrænse, er videnscentrenes fremtid sikret for en længere periode.
 8. Schmidt (1995) arbejder med en analyse af det sociale "social analytik", der er bundet til en aktiv perspektivisme og samtidig "insisterer på, at der er andre muligheder, at der kunne være tænkt anderledes". Modsætningen til denne aktive og fejlbarlige perspektivisme, som jeg tilslutter mig, er det udbredte fænomen, som Schmidt kalder "den passive perspektivisme", hvor alt blot siges at være muligt. (s. 52).

inden for. Udviklingsgrundlaget er vigtigt at få beskrevet og diskuteret nærmere, da det let kan føre til misforståelser, hvis ikke indholdet i de centrale begreber "koncept" og "forsøg" defineres nærmere.

Videnscenterkonceptet

Når begrebet videnscenter findes og bruges inden for forskellige sektorer, er det vigtigt at gøre sig klart, om begrebet videnscenter har sammenfaldende eller afvigende indhold på de forskellige områder. Konklusionen er, at videnscentre på handicapområdet er en særlig form for videnscentre, hvorfor de ikke umiddelbart er sammenlignelige med videnscentre på andre områder.

Inden de enkelte dele behandles nærmere, skal der knyttes et par kommentarer til videnscenterkonceptets historiske oprindelse. Konceptet har rødder tilbage til kommunalreformen i 1970 og specielt til udlægningen af særforsorgen i 1980. Her begynder diskussionen i forhold til, hvad der nu vil ske med vidensniveauet, opsamlingen og formidlingen af viden, når opgaverne - med at give tilbud til mennesker med handicap - lægges ud til amter og kommuner. I begyndelsen af 1990'erne bliver idéer til handling, da de besluttende parter på området finder sammen om et videnscenterkoncept, der skal udvikles og afprøves i praksis gennem en treårig forsøgsperiode med start i 1993. Der findes beskrivelser flere steder af videnscenteridéen og konkrete oplæg fra såvel Amtsrådsforeningen (1992) og De Samvirkende Invalideorganisationer (1991), inden idéerne blev sammenfattet i beretningen fra Landsudvalget (1992).

Om videnscentrene skriver man i Socialministeriet i sommeren 1993⁹, at baggrunden for videnscentrene er spørgsmålet om at sikre adgang til specialviden, der kan støtte og sikre kvaliteten af arbejdet på det lokale og regionale niveau. Videnscentrene er tænkt som integrerede led i det bestående system af kommunale tilbud og supplerende til andre tilbud. Målet er, at det samlede net af tilbud skal sikre, at kvalificeret og specialiseret viden er nemt og praktisk tilgængelig. Videnscentrene skal derfor støtte og udvikle (special)rådgivningen og den øvrige lokale, regionale og landsdækkende indsats. Det skal gøres ved, at videnscentrene arbejder med målgrupperne; forvaltninger, institutioner, skoler, brugere/pårørende og deres organisationer samt offentligheden. Videnscentrenes særlige udfordring er gennem deres formidlingsfunktion at skabe sammenhæng mellem den viden, som findes på diverse niveauer såvel teoretisk som praktisk. Nøgleordene for opgaven med dette vidensarbejde er systematisk udvikling, indsamling, bearbejdning og især formidling af viden. Det understreges, at videnscentrene kun i ganske særlige tilfælde må støtte enkeltpersoner, hvilket bygger på en antagelse om, at videnscentrene kan risikere at drukne i dette arbejde, hvis de får lov til at arbejde med individuel støtte, som der er andre i støttesystemet, der skal tage sig af¹⁰. Endvidere siger Landsudvalget (1992) om viden, at der ofte er brug for at bearbejde diverse videnstyper for at få helhedsindtryk af livssituationer inden for de forskellige handicap. Det betyder, at man skal arbejde med viden, der integrerer sociale, lægelige, pædagogiske, psykologiske og tekniske perspektiver. Der kommer senere en væsentlig markering af videnscentrenes grænse i forhold til forskning, idet

9. "Notat om hovedprincipper som grundlag for udarbejdelse af beskrivelse af videnscentre på handicapområdet" den 1. juli 1993, Socialministeriet (1993b) 2. afdeling., 3. kontor ved Lars Gjesing.

10. Interview med Ole Høeg, tidligere chef i Socialstyrelsen og en af arkitekterne bag forsøgsordningen med videnscentre, den 14. januar 1994.

Forberedelsesgruppen gennem handicapkontoret melder ud¹¹, at der ikke kan gives tilskud til forskningsprojekter. Denne afgrænsning i forhold til forskning gælder generelt for videnscentrene.

Landsudvalget understreger, at vægten af de forskellige opgaver i centrene vil variere fra område til område.

Variationsmuligheder er også et kendetegn ved oplægget i forhold til organiseringen af videnscentrene, der kan spænde over muligheder som: 1) koordineret opbygning af løsere samarbejdsnetværk, 2) etablering af videnscenterfunktioner på eller i forbindelse med eksisterende behandlings- eller undervisningsinstitutioner samt 3) selvstændige videnscentre.

Videnscenterkonceptet kan herefter sammenfattes i følgende kendetegn:

Målet med videnscentrene er at bidrage til at støtte og sikre kvaliteten i den lokale og regionale indsats over for nærmere definerede grupper af mennesker med handicap.

Behovet, der er udgangspunktet for et videnscenter, er politisk/fagligt defineret i relation til en handicapgruppe eller i relation til problemstillinger, der er tværgående i forhold til flere handicapgrupper. Behovet handler om, at der mangler viden i forhold til de tilbud, der gives eller ikke gives af det offentlige såvel på primærkommunalt, amtskommunalt som statsligt niveau. Det er således en behovsdefinition, der arbejder med de behov, der skal dækkes hos de professionelle/fagfolkene (læs: startbrugerne)¹² således, at de bliver i stand til at støtte mennesker med handicap (læs: slutbrugerne)¹³. Undervejs i definitionsprocessen er der nævnt behov inden for: Brugersamarbejde, små/sjældne handicapgrupper, særlige metoder, særligt komplicerede handicap og i forhold til periodiske problemer.

Organisationen skal sikre, at videnscentrenes indsats finder sted i nært samarbejde med de eksisterende tilbud. Selve organisationsformen er defineret fleksibelt, hvilket kan illustreres ved de principper for organisering, der er nævnt undervejs: Netværk, autonomi, matrikelløst, integration i eksisterende institution og fælles koordinering via institut.

-
11. Socialministeriet (1994), maj 1994: Notat om udviklingsprojekter. Handicapkontoret. Hovedkriterier for tilskud til udviklingsprojekter ved videnscentrene: 1) projekterne skal primært vedrøre udvikling af videnscenterfunktionerne, 2) projekterne skal ligge i forlængelse af videnscentrenes basisbevilling og dennes anvendelse, og 3) det skal af beskrivelsen klart fremgå, hvorledes det aktuelle projekt indgår i en samlet strategi for en systematisk udvikling af videnscenterfunktionerne. Områder, der ikke vil kunne støttes, er: 1) selvstændig forskning, 2) etablering af behandlingstilbud og rådgivning af den enkelte person med handicap eller dennes familie og 3) tilbud om kompetencegivende uddannelse eller lignende.
 12. Herefter vil denne brugergruppe blive omtalt som startbrugere, idet professionelle/fagfolk er den primære målgruppe for videnscentrene. Når de benævnes startbrugere, er det, fordi endemålet for videnscentrenes arbejde er, at startbrugernes brug af videnscentrene betyder noget for mennesker med handicap, som herefter benævnes slutbrugerne. Den tilstræbte virkningskæde for arbejdet i videnscentrene er, at startbrugerne får udbytte af deres kontakt med videnscentrene og dernæst kan yde en bedre indsats for deres brugere, slutbrugerne, som er mennesker med handicap.
 13. Se forrige fodnote.

Finansieringen er lagt op som et spørgsmål om et valg mellem objektiv eller takstfinansiering. Der gives mulighed for begge dele, hvilket skal forstås på den måde, at der, hvor der ikke er mulighed for takstfinansiering, kan videnscentrene finansieres via amternes objektive midler. Når midlerne kaldes objektive, henviser det til, at alle amter bidrager ved at betale til formålet på baggrund af deres befolkningstal.

Målgrupperne skal være veldefinerede faggrupper (startbrugerne) inden for veldefinerede områder. Konkret nævnes: Forvaltninger, institutioner, skoler, brugere / pårørende og deres organisationer samt offentligheden. Kun i ganske særlige tilfælde må der ydes individuel støtte til mennesker med handicap (slutbrugerne).

Ydelserne fra videnscentrene er ikke præcist defineret, men det nævnes, at der bør gives ydelser til amter / kommuner, og der kan blive tale om konsulentbistand, kurser, materialer, metoder, behandling og observationsophold.

Vidensarbejdet (systematisk indsamling, udvikling, bearbejdning og særligt formidling af viden) er kernen/basisfunktionerne i videnscentrene og bliver defineret med lidt forskellige ord, idet man taler om: Koordinering af særlig viden, indsamling af viden, registrering af viden, vedligeholdelse af viden, videreudvikling af viden og særligt understreges formidling af viden. Hovedfunktionerne beskrives yderligere med følgende bemærkninger (Landsudvalget 1992): 1) Systematisk indsamling af relevant viden kan ske både nationalt og internationalt via forskningsrapporter, faglige tidsskrifter, konferencer, møder, erfaringer fra klientarbejde, oplysninger fra brugere / pårørende, organisationer m.v. Arbejdet forudsætter kontakt til brede kredse (bruger- og forskernetværk). Det vil være hensigtsmæssigt med en database, der kan støtte det enkelte videnscenters arbejde, men som særligt kan støtte koordineringen af fælles arbejde mellem videnscentrene. Det er nødvendigt at bearbejde viden og initiere forskning / udvikling. 2) Formidling af viden er et meget centralt element, fordi det er den egentlige forudsætning for, at kvalitet kan sikres i det stadig mere lokaliserede arbejde med selv de mest vidtgående handicap. Arbejdet forudsætter systematik i formidling over for målgrupper og samlet strategiplan for rækkefølge. Metoder til formidlingen kan være: Informationsblade, publikationer, pjecer m.v. samt via medierne.

Vidensformerne kan karakteriseres som "tværviden", idet idealet for arbejdet i videnscentrene er helhedsorienteret i forhold til den givne problematik, som man arbejder med. Videnscentrene skal således arbejde med integration af viden fra både det pædagogiske, lægelige, sociale, tekniske og psykologiske område.

Rummeligt koncept

Efter denne præsentation af videnscenterkonceptets elementer er konklusionen, at der definitions-mæssigt er tale om et rummeligt koncept, der kan konstrueres på mange måder i praksis. Den praktiske udvikling af konceptet sker inden for rammerne af "Forsøg med udvikling af videnscenterfunktioner på handicapområdet", der blev iværksat af Socialministeren som en treårig forsøgsordning¹⁴. Socialministeren nedsatte en forberedelsesgruppe til at forberede og iværksætte forsøget med repræsentanter fra: Kommunernes Landsforening, Amdsrådsforeningen, Københavns Kommune, De

14. Brev til samtlige amtsråd, Københavns Kommune og Frederiksberg Kommune "Om tilskud fra de statslige forsøgsmidler i forbindelse med iværksættelse af forsøg med udvikling af videnscenterfunktioner på handicapområdet" den 6. juli, 1993, Socialministeriet (1993c) 2. afdeling, 3. kontor ved Lars Gjesing.

Samvirkende Invalideorganisationer, Det Centrale Handicapråd, Undervisningsministeriet, Sundhedsministeriet og Socialministeriet, der varetager sekretariatsfunktion og formandskab.

Skitsen til videnscentrene blev tegnet på nedenstående måde (Landsudvalget 1992). Figuren er taget med her for at vise den åbenhed, der er i konceptet, og tillader mange fortolkninger af, hvad videnscentre egentlig er og bør være.

Image Not Available

Efter denne skitsering af grænser og muligheder i konceptet for videnscentre behandler det følgende afsnit spørgsmålet om, hvilken betydning det har, at den praktiske udvikling af videnscentre sker inden for rammerne af en forsøgsordning.

Forsøget som praktisk udviklingsramme

Begrebet forsøg kan have mange betydninger afhængig af den sammenhæng, det indgår i og det erkendelsesteoretiske grundlag, der ligger til grund for begrebet. Der er således tale om forskelle, når man taler om forsøg på eksempelvis det medicinske eller det sociale område. På begge områder er der opbygget traditioner for, hvad man forstår ved og accepterer som forsøg, hvilket adskiller de to områder i forhold til, hvordan forsøg indgår i det praktiske arbejde og i vidensudviklingen. De to områder adskiller sig desuden ved, at det medicinske område er domineret af en naturvidenskabelig

objektiverende (Launsø 1995)¹⁵ erkendelsesinteresse, og man på det sociale område arbejder ud fra en frigørende erkendelsesinteresse (Habermas 1969). De paradigmatisk forskellige mellem de to områder har således udspring i traditioner og videnskabssyn. Der er ikke i nogen af tilfældene tale om "ren" videnskab, men snarere om "accepteret" videnskab (Schmidt 1988). Det er inden for disse rammer af accept, at forsøg bruges til at udvikle viden og praksis inden for henholdsvis det medicinske og det sociale område¹⁶. For begrebet forsøg betyder den historiske udvikling på det medicinske område, at "det klinisk kontrollerede" forsøg er blevet den "gyldne standard" for vidensudviklingen på området (Gannik og Launsø 1996)¹⁷. Idealet for "det klinisk kontrollerede forsøg" er at reducere kompleksiteten i forsøgene, så man kan arbejde med så få variable som muligt og undgå indflydelse fra ukontrollerbare variable, som dog optræder alligevel og omtales med begrebet "placebo". Der er tale om bevidst reduktionisme, hvilket stiller strenge formelle krav til, hvordan forsøg kan beskrives og gennemføres. Inden for det sociale område har brug af forsøg og deres status varieret afhængig af, hvilke videnskabs- og praksistraditioner der er dominerende på forskellige historiske tidspunkter. Forestillinger om det planlagte samfund og et videnskabssyn, hvor sociale forhold betragtes som tingslige forhold, giver grundlag for at konstruere forsøg i lighed med "det klinisk kontrollerede forsøg" på det sociale område. De praktiske problemer med at overføre videnskab til praksis (Albæk 1988) og erkendelsen af grænserne for planlægningen af samfundsmæssige og sociale forhold er medvirkende til, at 1980'erne blev forsøgenes årti på det socialpolitiske område. Karakteristisk for forholdet mellem videnskab og praksis på det sociale område er, at det er forskningen, der kobles på de sociale forsøg, og ikke forskningen, der konstruerer de sociale forsøg, som det er tilfældet på det medicinske område. Når det er politikere, embedssystem og praktikere, der udvikler forsøg, er de løsgjort fra de formelle videnskabelige rammer og bygger på åbne begreber og forskrifter, ligesom forsøgene iværksættes i den virkelige verden uden reduktion af kompleksiteten heri.

I det følgende præciseres, hvad der karakteriserer begrebet forsøg i denne sammenhæng. Der er tale om et socialt udviklingsarbejde inden for rammerne af komplekse kulturelle virkeligheder for 11 forskellige videnscentre, der søger at skabe brugbare modeller for vidensarbejdet på deres respektive områder. Det skal understreges, at der sandelig skabes relevant viden på baggrund af forsøg, der ikke er "videnskabelige".

-
15. Launsø (1995) sammenfatter med Kuhns paradigmebegreb erkendelsesgrundlaget inden for det medicinske område med betegnelsen "det mekanistiske objektiverende paradigme". Launsø sammenfatter desuden erkendelsesgrundlaget "det alternative ved det alternative" inden for det alternative behandlingsområde med betegnelsen "det subjektorienterede paradigme". Som en del af kontroversen mellem disse to verdener, som arbejder med de samme syge mennesker, indgår netop spørgsmålet om, hvordan man laver forsøg, som frembringer gyldig viden.
 16. Fisker (1995) beskriver, hvordan 1980'erne blev til forsøgs- og udviklingsprojekternes årti på det sociale område. Der blev sat så mange projekter i gang, at det var uoverskueligt og nærmest umuligt at drage konklusioner af de mange forsøgs erfaringer. Den forskningsmæssige indsats i forhold til at udvikle viden på baggrund af forsøgene karakteriseres på denne måde: *"De mange forskellige bidrag inden for forsøgsforskningen har dels været hæmmet af, at de som regel er fundet sted på grundlag af meget forskellige - og ofte ikke ekspliciterede - forståelsesrammer, og dels at der kun i meget begrænset udstrækning er forsøgt teoretiseret på forsøgsfeltet"*.
 17. Her skriver Gert Almind *"I dag er det (det klinisk kontrollerede forsøg) indbegrebet af lægelig forskning, som nyere metoder er blevet holdt op imod. En position som havde det bestået altid. Og så er det kun knap 30 år siden, at en lille gruppe læger bragte metoden til landet og måtte gøre sig anstrengelser for at få den indført bl.a. udsat for naturvidenskabelig kritik for manglende videnskabelighed, hvad nok kan undre nogen i dag"*.

Hegland (1994) giver en oversigt over forsøgs- og udviklingsarbejdets rolle for dansk social- og velfærdspolitik fra 1970'erne til 1990'erne, hvoraf det fremgår, at der i perioden er en tendens til, at de offentligt initierede forsøgs- og udviklingsprojekter bliver mere styrede og fokuserede. At graden af styring er stigende, gør dog ikke arbejdet til forsøg i videnskabelige forstand.

Styrken i reduktionistiske forsøg er, at den forandring, som man indfører (den uafhængige variable) på et område, udforskes relativt præcist i forhold til sine effekter (de afhængige variable). For at opnå præcision i målingen af effekter reducerer man kompleksiteten på det område, som man arbejder med, så man til sidst har en situation, hvor alle variable i forsøget er principielt kontrollerbare.

En modpol til "det reduktionistiske forsøg" er "det komplekse forsøg" (Pedersen 1987), hvor der arbejdes på baggrund af en erkendelse af, at det ikke er muligt på forhånd at definere og kontrollere alle variable i forsøget, som derfor i en vis udstrækning må karakteriseres som kontekstafhængigt (Flyvjerg 1991a). Det er en direkte modsætning til "det reduktionistiske forsøg", hvor præmissen er, at forsøget skal være kontekst-uafhængigt. Der er ikke stor forskningsmæssig tradition for "komplekse forsøg", som primært har fundet sted i tilknytning til aktionsforskningen, der i stedet for afgrænsede sæt af variable arbejder med kontekster og i stedet for kontrolgrupper arbejder med offentlig diskussion og udelukkende fastholder begrebet laboratorium som beskyttende foranstaltning i forhold til forsøgets udøvere over for omverdenens pres (Aagaard 1996)¹⁸.

Historisk er begrebet forsøg anvendt sammen med begrebet udvikling i relation til "forsøgsbølgen" inden for social- og sundhedsområdet i 1980'erne. Fisker (1995) har set på disse forsøgs- og udviklingsprojekter og undersøgt, på hvilke måder erfaringerne herfra er indgået i de offentlige organisationer, som de var tiltænkt at forny. Fiskers definition¹⁹ af forsøgs- og udviklingsprojekter er illustrativ for såvel den tilknyttede forskning som projekterne:

"Aktiviteter, hvor man enten tager nye sider i de sociale og sundhedsmæssige problemer op, eller hvor man arbejder med problemerne på en ny måde. Herudover må forsøgs- og udviklingsprojekter være tidsmæssigt afgrænsede, hvilket betyder, at der på et tidspunkt skal træffes beslutning om forsøgsindsatsens fremtid." (Fisker 1995).

Der er tale om en bred definition, hvor nyhedsaspektet og en tidsmæssig afgrænsning afgør, hvad der kan komme ind under betegnelsen forsøgs- og udviklingsprojekter. Fiskers forskerrolle er endvidere lig med forskerrollen i dette projekt, når man ser på relationen til de studerede forsøg. Forsøgene er defineret af embedsmænd og praktikere, og der er ikke indlagt forskningsbaserede kriterier heri. Forskningen er tilknyttet efterfølgende og eksternt. Vi kan som forskere gå i gang med at studere det virkelige liv, som det udfolder sig på områder, der er praktisk og politisk definerede

18. Aagaard (1996) skriver: "Det, der således er tilbage af laboratorieeksperimentet inden for arbejdslivsforskningen, når man har opløst de uafhængige variable i *kontekster* og de afhængige variable i offentligt diskuterbare rigdoms- eller effektivitetsmål, er laboratoriets mulighed for manipulativt at beskytte "det alternative" - give det tid og rum til at kvalificere kontrasteringen til den samfundsmæssige offentlighed." (s. 412)

19. Definitionen er en let omskrivning af definitionen hos Adamsen, Fisker og Jørgensen (1990, s. 159).

forsøgsområder. Forsøgsforskning har i denne forstand ikke noget at gøre med forskning via videnskabelige forsøg, men er bidrag til udforskningen af fænomener, der har navnet forsøg til fælles.

Det er ikke kun akademisk interessant, hvilken metafor man benytter, men også praktisk og politisk interessant, idet forestillingerne og forventningerne til udbyttet af anstrengelserne får forskellig karakter afhængigt af det begreb, man anvender og ikke mindst, hvad man lægger i begreberne. Ved specificeringen af begrebet forsøg er grundlaget klart for dette projekt i forhold til, hvilke typer af resultater det er rimeligt at forvente. Man kan forvente sig, at arbejdet udmønter: løsningsforslag, gode ideer, opfindelser, erfaringer osv., hvorom det gælder, at "resultaterne" kræver løbende offentlig diskussion for at blive vurderet, justeret og udviklet yderligere.

Formelt og reelt koncept

Konceptualiseringen af videnscenterbegrebet bygger på den formelle ramme for forsøget, som er vigtig, men det er lige så vigtigt at se på den reelle måde, som konceptet er blevet formidlet og fortolket på i forsøgsperioden.

Det har været påfaldende at observere en relativt udbredt nervøsitet²⁰, som har hersket specielt i startfasen, men også omkring selvevalueringsarbejdet og er blevet udtrykt ved flere lejligheder af videnscentrenes ledere og medarbejdere. Det første fælles møde mellem alle parter i forsøgsordningen blev gennemført som et todages internat i oktober 1994 og viste frustrationer omkring opgavens karakter og relationerne mellem parterne²¹. En del af frustrationerne blev rettet mod det nedsatte konsulentteam, som var arrangør af mødet og i perioden forud havde gennemført en interviewrunde til alle videnscentre. Med baggrund i interviewene havde konsulenterne lavet en fælles beskrivelse af opstartsfasen og udviklet en begyndende typologi over videnscentrene. Desuden havde Konsulentteamet til hvert videnscenter udarbejdet en selvstændig respons på indtrykkene fra interview med centerlederne. Konsulentteamets intention var at give grundlag for en udviklende debat ud fra "hurtige" oplæg, som trak centrale emner lidt skarpt op. Gruppen blev mødt med modstand fra videnscentrene, som fandt, at det var for tidligt at lave interview og begynde en typologisering af videnscentrene. Videnscentrene fandt desuden tonen i oplæggene fra konsulentteamet stødende og kritiserede, at Konsulentteamet havde sendt det fælles oplæg til Forberedelsesgruppen. Specielt dette punkt satte tillidsrelationen mellem videnscentrene og Konsulentteamet på en prøve, der understregede problemet med, at gruppen på den ene side havde rollen som konsulent for videnscentrenes udvikling og på den anden side skulle stå for selvevalueringsarbejdet. Konsulentteamet gjorde meget ud af at formidle budskabet om, at de på ingen måde ville evaluere det enkelte videnscenter, men blot samle videnscentrenes egne selvevalueringer i en sammenfattende rapport²². På baggrund af den indledende usikkerhed og begyndende mistillid tog det nogen tid, før bølgerne havde lagt sig, og parterne valgte at fortsætte samarbejdet. Der var også andre kilder til frustrationer, idet videnscentrene savnede klare svar om rollerne for dette ph.d.-

20. Her er ikke tale om nervøsitet hos den enkelte person, men en betegnelse for fælles reaktioner på en usikker situation i forhold til opgaven, styringen af forsøget, vurderingskriterier, samarbejdspartner o.a.

21. Noter fra Videnscenterkonferencen den 6.-7. oktober 1994 i Ry.

22. Andresen, 1995.

projekt, projekt DAVID og Forberedelsesgruppen overfor en annonceret styringsgruppe²³, der aldrig blev etableret.

Opstarten og i nogen grad det videre forløb var præget af problematiske tillidsrelationer, som ud over konkrete "fodfejl" fra parternes sider også må tilskrives, at der blev bundet flere eksterne interesser op på videnscentrene. Projekt DAVID skulle ikke blot skabe IT-løsninger for videnscentrene, men arbejde med et alment sigte, som andre lignende institutioner ville få gavn af. Ph.d.-projektet skulle ikke alene bidrage til erfaringsopsamling for videnscentrene, men også blive til et ph.d.-projekt for en ung forsker, og så skulle Konsulentteamet ud over sin rolle som konsulent for videnscentrene være et forsøg med en tværfagligt sammensat evalueringsgruppe. Set enkeltvis er alle intentionerne sympatiske, men som en samlet ramme omkring opstarten af nye "sårbare" videnscentre kom de mange gode intentioner til at overbebyrde og frustrere videnscentrene, der i deres egne miljøer havde komplekse opstarts- og driftsopgaver.

Det frugtbare potentiale ved den åbne ramme for videnscentrene har således været præget af usikkerhed og uvished om fortolkning af opgaven og evalueringskriterier i forhold til den fremtidige bevilling til videnscentrene. Denne usikkerhed kan illustreres med følgende citat fra interview med en centerleder kort før årsskiftet 1994/95:

"Evalueringskriterierne ligger der jo et eller andet sted, så jeg synes, det er noget pjat, at man ikke vil sætte ord på det. Man kunne jo sagtens lave nogen, der var rimeligt bredde og vidde, så man vidste, hvad vi skulle arbejde henimod. De målsætninger ligger der jo et eller andet sted alligevel. Man kan lige så godt være åben og ærlig og sige, at det er det, I bliver vurderet på.

Løbet er kørt i oktober næste år, og det, som vi laver derefter, indgår jo ikke i vurderingen af, om videnscentret skal fortsætte. Det er en meget kort periode, vi har fået, specielt fordi alle ved - inklusive Forberedelsesgruppen - at ting tager tid. Men det tager de forhåbentlig med i deres overvejelser, når vi en gang skal vurderes."

Usikkerhed og uvished er en del af forsøgsordninger, som jo netop sættes i værk på baggrund af usikkerhed og uvished i forhold til spørgsmålene: Hvad er løsningen? Og hvad er problemet? Videnscentre er således etableret, i det Christensen og Kreiner (1994) kalder "en ufuldkommen verden", hvor det er mere relevant at acceptere og gøre en dyd ud af usikkerheden end at forsøge at eliminere denne gennem formel planlægning og stram styring af projekterne²⁴. Pointen er derfor ikke, at man skal fjerne

23. I "Forslag til samlet erfaringsopsamling / evaluering af videnscentre på handicapområdet" den 17. november 1993, Socialministeriet (1993a) 2. afdeling, 3. kontor ved Lars Gjesing, fremgår det, at Forberedelsesgruppen skal erstattes af en faglig styringsgruppe, der skal stå for implementering og gennemførelse af forsøget. Styringsgruppen bliver aldrig etableret, og Forberedelsesgruppen fortsætter i hele forsøgsperioden. Det var manglende information om disse to grupper og deres roller, der skabte frustration.

24. Videnscentrene kan i stor udstrækning sammenlignes med projekter samtidig med, at de på andre måder kan sammenlignes med traditionelle små offentlige institutioner. I kapitel 3 vil der blive argumenteret for, at videnscentrene hverken kan forstås som et "rent" projekt eller en "ren" organisation og derfor i stedet kan forstås som en organisering. Begrebet organisering kommer fra Göran Ahrne (1990). Ahrne ser organisationer som de væsentligste byggesten / mekanismer til forståelsen af det sociale liv. Han kritiserer sociologer (Jürgen Habermas og Anthony Giddens) og andre for at mystificere

al usikkerhed i forsøgsordninger, som i givet fald ville blive forvandlet til ren rutine uden muligheder for ny udvikling og nye opfindelser. Pointen er derimod, at erfaringerne fra dette forsøg peger på, at usikkerheden i forhold til den indre organisering og implementering af forsøgsordningen kunne have været mindre, hvis der havde været bedre formidling og forståelse mellem parterne i forsøget.

I forhold til usikkerheden, der er nævnt i ovenstående citat angående evalueringskriterier, så kunne det måske have virket afklarende, at parterne tidligt i forløbet i fællesskab havde snakket om, hvilken type evalueringskriterier der ville blive lagt vægt på. Christensen og Kreiner (1994) byder på et godt oplæg til afklaring heraf ved at skitsere en traditionel opfattelse af evaluering over for det de kalder vores opfattelse:

"Den afgørende forskel mellem den traditionelle, mekanistiske opfattelse af projektevaluering og vores opfattelse kan udtrykkes på følgende måde:

TRADITIONEL OPFATTELSE: Vi ved, hvad vi skulle opnå med projektet; evalueringsopgaven består i at afgøre, hvor meget af det vi faktisk nåede.

VORES OPFATTELSE: Vi ved, hvad vi faktisk har nået; evalueringsopgaven består i at afgøre, hvad vi har opnået hermed."
(Christensen og Kreiner 1994)

I forhold til den tidligere specificering af begrebet forsøg er der her forbindelse til de to sæt af evalueringskriterier, som rides op. Den traditionelle evalueringsopfattelse knytter sig til det videnskabelige forsøg, mens den alternative opfattelse knytter sig til at gøre forsøg i praksis og efterfølgende vurdere disse. Der er således tale om to vidt forskellige indstillinger, som kræver vidt forskellige dyder i forbindelse med udviklingen af videnscentre. Erfaringen fra forsøgsordningen er på dette punkt, at evalueringsrationalet bør præsenteres og diskuteres så tidligt, som det er muligt, i forløbet mellem alle involverede parter. Hermed kan usikkerheden om de indre relationer og forventninger afmystificeres, og kræfterne kan sættes ind over for de reelle usikkerheder, der er ved praktiske forsøg i en kompleks verden.

En centerleder udtrykker ovenstående usikkerhedsmomenter i et interview i november 1994, hvor vi måtte igennem en grundig afklaring af rollerne for henholdsvis ph.d.-projektet og projekt DAVID, før vi kunne gå i gang med interviewet. Før citatet skal det understreges, at der er tale om et citat fra en interviewsituation²⁵, som er optaget på bånd og skrevet direkte ud. For at få snakket om disse ting blev der drukket et glas Gammel Dansk og "følt på tænderne", inden vi kunne gå i gang med "selve" interviewet. Det direkte referat er valgt, fordi det er sådan, vi taler, og fordi jeg synes, talesproget i dette tilfælde bedre end et omskrevet skriftsprog meddeler, hvad jeg mener med den generelle nervøsitet og kritik af væsentlige dele af forsøgets implementering.

deres analyser og gøre dem unødigt abstrakte ved at benytte systembegrebet. Ahrne ser ikke systemer nogen steder, idet der ikke i den moderne verden kan sættes grænser for udstrækningen af de sociale organiseringer.

25. Mette Thomassen fra projekt DAVID deltog også som interviewer, idet vi samarbejdede omkring den første interviewrunde til alle videnscentre.

"Det har jo lidt at gøre med, at jeg som videnscentermand har nogle behov, som, jeg tror, bliver løst for mig. Det er den samme fornemmelse, jeg har i forhold til Erfaringsopsamlingsgruppen, fordi der står nogle ting i oplæggene omkring dem. Og så står der fx noget om, at vi skal lave selvevalueringer, og de udvikler retningslinier og regler og ting og sager. Og så noget af det første, som evalueringsgruppen kommer og spørger efter, det er; har I overvejet, hvordan I vil lave jeres selvevaluering? I min position så tænker man, det var da mærkeligt, er det ikke det, I er blevet sat til at gøre. Jeg har mere end nok at gøre med at få organisationen op at stå, at få de praktiske ting sat i værk og ting og sager. Så jeg har oplevet edb-gruppe og evalueringsgruppe som nogle værktøjer eller et tilbud til mig. Og så kommer min skuffelse og lidt frustration over, at det så ikke fungerer øjeblikkeligt, og omvendt så vil folk jo nok også, når de kigger på videnscentret, have den samme oplevelse. Nu har vi et videnscenter, og hvad laver I egentlig? Er I ikke kommet i gang endnu? osv. (...)

Og jeg efterspørger ikke mere klarhed, men jeg reagerer imod, hvis dit interview...hvis man først præsenterer idéen flydende og siger, nu vil vi lave et forsøg og gøre nogle erfaringer. Nu hyrer vi folk, sådan er det. Og så sætter vi de kære mennesker på en håbløs opgave. For det er en håbløs opgave at skulle lave noget i hvert fald på vores område. Vi skal opbygge et netværk, vi skal skabe kontakter, vi skal lave projekter, vi skal skrive, og vi skal gøre. Der er simpelthen så mange ting i denne her opgave, så den kan fylde os og mere end det. Det at man siger værsgo, der er ikke mere i det, end du selv kan finde ud af resten. Det kan jeg godt lide. Men så kan jeg ikke lide bagefter at få at vide i skrivelser og breve og konferencer, at vi havde jo måske ikke lige formuleret det, da vi startede, men nu mener vi en indsnævring af det punkt og en indsnævring på det punkt, og nu kommer der nogen og fortolker for mig, hvordan jeg skal opfatte videnscenterbegrebet. Så reagerer jeg. Fordi, hvis jeg er sat til selv at finde ud af, hvordan det her skal tackles, så skal jeg også have lov at lave en masse bøffer, og jeg skal også have lov til at køre fuldstændigt grassat på nogle ting. Og så forhåbentlig finde ud af noget på nogen andre ting. Og så efterhånden så kommer der nok noget fornuftigt ud af det, eller også kommer der noget fuldstændigt ufornuftigt ud af det. Men så håber jeg på, at bestyrelse og brugerorganisationer og alle mulige andre på et eller andet tidspunkt vil reagere. Der er det, jeg synes, at den snor, vi som videnscenter skal have, må hedde noget med to eller tre år, for det er det, der er stillet op som værende forsøget. Og så er det, at du er lidt på sidelinien, for jeg går ud fra, at din rapport ikke er en, der skal diskuteres på de næste fire møder i Forberedelsesgruppen - eller at dit indtryk af videnscentret skal bearbejdes og vendes i Forberedelsesgruppen. For hvis det er tilfældet, så kan du godt gå, for så gider jeg simpelthen ikke. Og det er lidt det samme, jeg har i forhold til Erfaringsopsamlingsgruppen. Det er der, min frustration er, fordi, hvis Forberedelsesgruppen vil vide noget om, hvordan det kører i mit center, så er de velkomne, og jeg kommer meget gerne og fortæller dem om det. Men det behøver ikke gå gennem tredje eller fjerde mand eller komme i form af små breve eller sådan noget. Du har ret, det er en uheldig start, vi

har fået på det her. Men det er nok vigtigt for os på en eller anden måde at få præciseret, hvor står vi."

(Interview med centerleder november 1994)

For at starte med udgangsreplikken er det værd at bemærke, at vi på interviewtidspunktet er et lille år fremme i forsøgsordningen, da centerlederen siger, det er vigtigt, vi får præciseret, hvor vi står. Vi fik præciseret vores positioner, i hvert fald blev interviewet gennemført, men vi må konstatere, at vi ikke har gjort det indledende arbejde med at få skabt tillidsfulde og veloplyste relationer til videnscentrene godt nok.

Centerlederen udtrykker, at der er problemer i forhold til forventningen om, at projekt DAVID og Konsulentteamet er "værktøjer" for videnscentrene, hvilket de ikke har vist sig at være i første omgang. Centerlederen finder ikke, at der har været overensstemmelse mellem de skriftlige udmeldinger og praksis, hvor et eksempel er, at Konsulentteamet stiller spørgsmålet "Har I overvejet, hvordan I vil lave jeres selvevaluering?", hvilket, centerlederen troede, var deres opgave.

Centerlederen fremhæver et generelt problem omkring modsætningen mellem forsøget som en åben ramme, hvor der er plads og legitimitet til at "lave en masse bøffer og "gå helt grassat på nogle ting" og en reguleret og styret proces, hvor der "kommer indsnævninger, og nogen fortolker, hvordan jeg skal opfatte videnscenterbegrebet". Centerlederen efterlyser en "snor" på to til tre år, hvor man er fredet til at eksperimentere.

Endelig gør centerlederen mig det helt klart, at jeg godt kan forlade lokalet, hvis min rapport skal diskuteres i Forberedelsesgruppen. Denne bemærkning har reference til Konsulentteamets tidligere omtalte "fodfejl" (de sendte et sammenfattende papir om interview med videnscentrene til Forberedelsesgruppen uden at have bedt om videnscentrenes tilladelse hertil), hvilket under mindre "nervøse" omstændigheder næppe havde sat sig så varige spor, men huskes her og derfor skal overvindes af andre eksterne parter i forsøget.

KAPITEL 2

Valg af problemstilling

Træk af den historiske baggrund for videnscentre i Danmark

Edith Mandrup Rønn (1996) kritiserer den ahistoriske, synkrone forskning på handicapområdet. Det ideale er naturligvis at have et godt forankret historisk perspektiv på sin forskning, men betingelserne er sjældent til stede for dette arbejde. I det følgende vil Rønn (1996) fungere som et referencepunkt i forhold til væsentlige historiske træk i udviklingen på åndssvage- og handicapområdet. Det historiske, diakrone perspektiv i dette projekt begrænser sig til den treårige periode, hvor udviklingen af videnscentre har fundet sted og den forankring til markante historiske træk, som fremlægges i dette afsnit.

Rønn (1996) sammenfatter den historiske udvikling inden for særforsorgen gennem begreberne "ufornuft", "normalisering", "integration", "livskvalitet" og "segregation", der fastholder væsentlige tendenser i udviklingen. I perioden frem til normaliseringstesens gennemslag i 1959 er udviklingshæmmende og andre handicappede karakteriseret ved at være ufornuftige og farlige (Kirkebæk 1993). Beskyttelsen af samfundet over for de ufornuftige og farlige betød, at der blev udviklet totalinstitutioner og andre teknikker til at afsondre og sikre samfundet over for påståede negative virkninger af åndssvaghed og handicap. I efterkrigstiden skete der et opbrud i behandlingen af åndssvage, og N.E. Bank-Mikkelsen formulerede i 1959 normaliseringstesens, der som socialpolitisk begreb var et nyt land (Rønn 1996). Normaliseringsbegrebet kan anskues som et civilisatorisk fremskridt, hvor de tidligere "unormale" tildeles muligheden for et "normalt" liv. Normalisering kan også anskues som et repressivt begreb, der udpeger en bestemt form for normalitet, som den norm enhver skal leve op til. Rønn (1996) beskriver begge dimensioner, selvom hun bruger mest opmærksomhed på problemerne i, at normalitetsbegrebet medfører forestillinger om en enhedskultur, hvor gennemsnittet bliver det ønskværdige liv, og det særegne får trange kår. Normaliseringsbegrebet er stadig aktuelt i de politiske og kulturelle målsætninger om, at mennesker med handicap "skal leve så nær det normale som muligt", men der er kommet yderligere begreber til. Udlægningen af særforsorgen (Winter 1978; Andersen 1984; Christensen 1982) i 1980 markerede den manifesterede indførelse af integrationsbegrebet, idet også mennesker med vidtgående handicap nu skulle støttes der, hvor de levede, og ikke bo på store institutioner. Udlægningen omfattede ca. 40.000 klienter og lidt over 13.000 ansatte (Plovsing 1993).

Det var ikke mindst udlægningen af særforsorgen, der senere blev argument for at udvikle videnscentre, idet integrationen på det lokale niveau viste sig at kræve en ny organisering af vidensarbejdet for at støtte en reel integration af mennesker med handicap. Integrationsbegrebet er stadig aktuelt og har fået følgeskab af livskvalitetsbegrebet og segregationsbegrebet, som begge knytter sig til diskussionen af dobbeltheden i normalitets- og integrationsbegreberne, der på den ene side giver nye muligheder og på den anden side reducerer mangfoldighed til enhedskultur. Begrebet om segregation er en modpol til idealet om integration. Tankerne om positive aspekter ved segregation knytter sig til problematiseringen af kvaliteterne ved en enhedskultur og åbner for en diskussion af, om livskvaliteten og -mulighederne for nogle mennesker måske ligger i at leve adskilt fra det "normale", hvor de måske ikke reelt finder accept og livsmuligheder. Rønn (1996) sammenfatter denne begrebsgennemgang på følgende måde:

*"Det er tydeligt, at efter diskussionen om "normalisering", "integration" og "livskvalitet" er det nu spørgsmålet, om der eventuelt kunne tænkes tilfælde, hvor segregation er mere i overensstemmelse med den udviklingshæmmedes livskvalitet end integration, der skal drøftes. Da livskvalitetsbegrebet er et subjektivt begreb, er det vanskeligt at danne sig et indtryk af, om integrations- og normaliseringsmålsætningerne rent faktisk giver marginaliserede grupper en øget livskvalitet. Det må antages, at integration og normalisering er ønskværdigt og muligt for nogle. For andre er det måske ikke ønskværdigt endsige muligt."*²⁶

Rønn (1996) viser, at den historiske udvikling på handicapområdet er en kompleks og ambivalent udvikling med fremskridt og nye problemer for mennesker med handicap. Bengtsson (1997) giver et mere fremskridtsorienteret og homogent billede af udviklingen, idet han i SFI-undersøgelsen konkluderer:

"Der tegnes i undersøgelsen et billede, som på mange måder må kaldes en succes for handicappolitikken, hvad angår integrationen på de fleste områder."

Bengtsson (1997) når frem til denne konklusion på baggrund af en repræsentativ survey-undersøgelse af funktionshæmmede i Danmark, der er en efterfølger af en lignende undersøgelse udført i 1964 og rapporteret i Andersen (1964a, 1964b og 1966) og Mogensen (1965a og 1965b). Under dette generelle billede af integrationspolitikens succes peger undersøgelsen på problemer med arbejdsmarkedstilknytningen, hvor tesen om de funktionshæmmedes "manglede selvtillid" forkastes. Problemet fortolkes nu ud fra en antagelse om, at man har nået grænsen for, hvem der kan støttes til beskæftigelse på almindelige vilkår, hvorfor det anbefales at udvikle jobmuligheder på "særlige vilkår"²⁷.

Et problem, der løftes frem i undersøgelsen, er, at der er en betydelig utilfredshed med sagsbehandlingen i kommunerne, hvor en fjerdedel af de handicappede har erfaret problemer med: manglende information, manglende villighed til at betale, dårlig koordinering, langsom og manglende ekspertise. Bengtsson gør sig overvejelser i forhold til, hvordan denne utilfredshed med den kommunale sagsbehandling skal forstås. Han overvejer, om der er tale om en naturlig ting, der ikke kan være anderledes, om der mangler uvildig rådgivning, om der er problemer med magtfordelingen, og endelig nævner han muligheden for, at den enkelte "mangler muligheder for egentlig vækst, fordi indsatsen standser ved en overfladisk integration" (Bengtsson 1997). Muligheden for, at der er tale om en overfladisk integration i forhold til spørgsmålet om utilfredsheden med den kommunale sagsbehandling, kan føres videre til den overordnede konklusion i undersøgelsen, hvor man kan spørge, om det ikke netop er den overfladiske integration, der betegnes som succes for den danske integrationspolitik. Med dette spørgsmål er man så tilbage i den vanskelige diskussion om ambivalenser i den historiske udvikling på handicapområdet, og det er det udgangs-

26. Dette gøres bl.a. af Bømler (1994).

27. Denne anbefaling passer ind i det aktuelle arbejdsmarkeds- og socialpolitiske arbejde med at fremme beskæftigelse på særlige vilkår. Arbejds- og Socialministeriet oprettede i sommeren 1996 Udviklingscenter for beskæftigelse på særlige vilkår.

punkt, der anlægges i dette projekt, og som arbejdet med at udvikle videnscentre er et udtryk for.

Hegland (1994) forbinder i lighed med den generelle opfattelse videnscentrene med udviklingen af den danske decentrale velfærdsstat, når han siger, at den "usikre" videnscenterstrategi er udtryk for, at decentraliseringen "fortynder" fagligheden. Videnscenterstrategien er samtidig en del af det, Hegland (1994) kalder en "recentralisering" af socialpolitikken inden for afgrænsede områder, hvilket jeg ikke mener, der er tale om, da videnscentre skal støtte de decentrale led og ikke centralisere opgaver. Når Hegland taler om recentralisering, er det udtryk for små bevægelser i den modsatte retning af decentraliseringen, der har været dominerende siden kommunalreformen i 1970, hvor ca. 1.300 sogne og 86 købstadskommuner blev omlagt til 274 primærkommuner, og 25 amtskommuner blev lagt sammen til 14 (Plovsing 1993). I de følgende år blev opgaver, der tidligere blev varetaget på statsligt niveau, lagt ud til amter og kommuner. Prahls (1993)²⁸ taler i den forbindelse om tre bølger af decentralisering. En væsentlig del af den offentlige økonomi og politik er således blevet kommunaliseret (Plovsing 1993), og der finder en løbende diskussion og interessekamp sted mellem de tre administrative niveauer om, hvem der skal og kan løse hvilke opgaver. Forskningsmæssigt er der grøde i debatten om decentraliseringen, som hidtil stort set har været behandlet som et entydigt gode. Hegland (1997) peger på en række problemer, der er fulgt med decentraliseringen på det sociale område, hvor han fremhæver problemer for svage grupper, vidensudtynding, de stærke gruppers dominans og dalende lokal tolerance over for "afvigere".

I 1980 blev loven om udlægningen af særforsorgen til amter og kommuner vedtaget, hvilket som tidligere nævnt skete med nogen bekymring fra politisk hold og handicaporganisationernes side. Udviklingen er fyldt med dilemmaer, når eksempelvis amter og kommuner skal varetage dobbeltrollen som rådgivende og bevilgende instans (Selle 1991; Prahls 1993).

Inden den mere specifikke historie om baggrunden for udviklingen af videnscenterkonceptet og forsøgsordningen præsenteres, indkredser det følgende afsnit en begrebslig afklaring af, hvad der forstås ved begrebet handicap, som i politisk sammenhæng ikke defineres præcist i Danmark.

"Dansk lovgivning adskiller sig fra de fleste andre landes ved, at man ikke definerer noget begreb om handicap, men stiller de forskellige foranstaltninger til rådighed for dem, der konkret har behov for dem."
(Bengtsson 1997).

Den generelle politiske og normative kontekst for handicappedes samfundsmæssige placering kan illustreres med et uddrag fra Folketingsbeslutningen af 2. april 1993 om ligestilling og ligebehandling af handicappede med andre borgere.

28. Den første decentralisering indebar udlægning af opgaver, ansvar, kompetence eller ressourcer fra det centralstatslige til de amtslige og kommunale niveauer. Den anden decentralisering indebar udlægning af opgaver fra den centrale kommunale forvaltning til lokalforvaltninger eller områdeinstitutioner. Endelige er den tredje decentralisering i gang med at skabe nye samspilsformer mellem det offentlige system og private lokale aktører (Prahls 1993).

"Folketinget henstiller til alle statslige og kommunale myndigheder samt private virksomheder med eller uden offentlig støtte:

- at efterleve princippet om ligestilling og ligebehandling af handicappede med andre borgere og*
- at tage hensyn til og skabe muligheder for hensigtsmæssige løsninger under hensyntagen til handicappedes behov i forbindelse med forberedelse af beslutninger, hvor hensyntagen overhovedet kan komme på tale.*

I mange tilfælde vil de hensyn, der er brug for, forudsætte en betydelig indsigt i handicappedes vilkår og virkninger af givne handicap. Myndigheder såvel som private vil have behov for at kunne trække på særlig ekspertise. Det må desuden sikres, at mennesker med handicap på alle samfundsområder ligebehandles med andre borgere."

Handicap som begreb

Begrebsligt er handicap en betegnelse, som bl.a. defineres af WHO (1980), og som FN arbejder med i deres program for indførelse af ligebehandling af mennesker med handicap. Fælles for WHO og FN er, at man ikke alene ser på handicap som et fænomen, der knytter sig til individet, men også til kollektivet og situationsbundne omstændigheder.

"In the context of health experience, a handicap is a disadvantage for a given individual resulting from an impairment or a disability, that limits or prevents the fulfilment of a role that is normal (depending on age, sex, and social and cultural factors) for that individual."
(WHO 1980)

Denne overordnede forståelse giver plads til mange forskellige dimensioner af handicap: Medicinsk, socialt, psykologisk osv. I den danske oversættelse af FN's standardregler for ligebehandling af handicappede, er der følgende væsentlige bemærkning til spørgsmålet om klassifikationer af handicap:

"Nutidens terminologi anerkender behovet for at beskæftige sig både med den enkeltes behov (såsom revalidering og hjælpemidler) og med manglerne i samfundet (forskellige hindringer for deltagelse)."
(De Forenede Nationer 1994)

I 1978 blev Udvalget vedrørende handicapforskning i Danmark nedsat med støtte fra Statens Humanistiske Forskningsråd, Statens Lægevidenskabelige Forskningsråd og Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd. Udvalget præsenterede i 1982 sit bud på en dækkende definition af handicap, som lyder:

"Et handicap er et psyko-socialt fænomen repræsenterende de samfunds- og familiemæssige begrænsninger, som påføres en person på grund af varig funktionsforstyrrelse og/eller funktionshæmning".
(Melchior 1982)

Denne definition er åben og falder godt i tråd med Bengtssons karakteristik af den politiske brug af begrebet. Det skal i parentes bemærkes, at Udvalget vedrørende handicapforskning ikke nævnes af hverken Rønn (1996) eller af Bengtsson (1997).

Begrebsligt er handicapbegrebet åbent, men det er uomtvisteligt, at handicapkategorier har været strukturerende for udbygning af skoler, institutioner, konsulent- og hjælpeforanstaltninger, undervisnings- og revalideringstilbud på såvel statsligt som privat grundlag. Der er dannet handicaporganisationer på grundlag af handicapkategorierne, der som andre typer af klassificeringer har afgørende betydning for de initiativer, der etableres og sættes i gang om-

kring det fænomen, som klassificeres. Videnskæssigt giver klassifikationer og diagnoser mulighed for specialisering, hvilket på nogle områder er en fordel, men også har en bagside ved at indskrænke perspektivet på de mennesker / problemer, der klassificeres, så udviklingsmuligheder og variationer overses. Som alternativ eller supplement til den diagnose- og klassifikationsorienterede opbygning af viden, behov og tilbud arbejdes der med udgangspunkt i problemkategorier, som kan defineres på forskellige måder eksempelvis bevægelsesproblemer, kommunikationsproblemer osv.

Gruppebegrebet får forskelligt indhold afhængigt af synsmåde, idet gruppetilhør, identitet og organisering nødvendigvis udvikles forskelligt i forhold til, om udgangspunktet for gruppedannelsen er handicapkategorier eller problemkategorier. Forskelligheden i tilgangen kan illustreres ved hjælp af ovenstående figur, hvor udgangspunkterne (handicapkategori og problemkategori) for formuleringen af behov er sat over for udgangspunkterne (handicapkategori og problemkategori) i dannelsen af tilbud på handicapområdet.

Man kunne have den fordring, at de tilbud, der gives med udgangspunkt i handicapkategorier, skal dække over alle tænkelige og mulige problemer, som mennesker med dette handicap støder på. Omvendt kunne man have den fordring, at tilbud, der gives med udgangspunkt i handicapproblemer, skal dække over alle de mulige handicapkategorier, der har det givne problem.

Realistisk set så må man sige, at ingen af de ideelle fordringer holder, og det betyder, at man må arbejde med at finde huller, mangler og nye muligheder i de net af tilbud, som bliver spændt ud med baggrund i henholdsvis handicapkategori og problemkategori. Det er som dele i dette net, at videnscentre etableres og arbejder specifikt inden for rammerne af et politisk meget rummeligt begreb om handicap, og hvad der kan etableres af tilbud til mennesker med handicap.

Efter denne korte skitsering af handicapbegrebets definitioner i forskellige sammenhænge bliver den konkrete historiske baggrund for udvikling af videnscenterkonceptet og forsøgsordningen skitseret.

Den glidende decentralisering

Her følger et kort rids af forbindelsen mellem den glidende decentralisering²⁹ og det definerede behov for videnscentre i 1990'erne.

Som det er diskuteret tidligere, har integrationstanken ikke altid været dominerende, idet mennesker med handicap tidligere har levet i en politisk og normativ kontekst, der placerede dem uden for "det normale livs" rammer og i særlige institutioner. Historisk har den politiske og kulturelle placering af mennesker med handicap således bevæget sig fra det, man kan kalde institutionstænkning, til integrationstænkning. Reaktionen på institutionstænkningen kom i løbet af 1950'erne, hvor det centrale spørgsmål voksede frem: Kan det være rigtigt, at de handicappede skal hives ud af deres hjem og placeres på store totalinstitutioner? Der fulgte en række lovgivningstiltag i perioden frem til udlægningen af særfor sorgen i 1980, og tankegangen skiftede fra, "brugeren skal komme til tilbudet" til "tilbudet skal komme til brugeren"³⁰. I 1970 samtidig med kommunalreformen blev særfor sorgens udflytning til kommuner og amtskommuner sat på dagsordenen, og Folketinget lavede en principgodkendelse heraf i 1972. Ved Folketingsbehandlingen viste der sig at være stor bekymring blandt politikerne for forslaget. Handicaporganisationerne var ligeledes betænkelige over, at det var kommunerne, der skulle tage sig af opgaverne³¹.

"Det var de stærke forældre og deres organisationer, der fik ændret synet på handicappede på trods af de sagkyndige og imod handicaporganisationerne. Handicaporganisationerne havde en dobbeltbundethed, der bestod i et had til deres moderinstitutioner og dels i angsten for at slippe modellen, som gav dem tryghed. Det var nok Evnesvages Vel, der gik forrest, men der var ikke noget entydigt billede i organisationerne. Der var nok snarere tale om enkelte personer inden for de enkelte foreninger. Der har været tale om en glidende proces, og handicapkulturen har udviklet sig til, at handicappede skal kunne leve et helt "normalt" liv"³².

Den historiske udvikling på handicapområdet stiller nye krav til rådgivningssystemets opbygning. Ændringerne kommer til at betyde, at opgaverne bliver lagt ud fra staten til amter, kommuner og andre institutioner (vuggestuer, børnehaver, skoler etc.) (Clausen 1993; Landsudvalget 1992). Det decentraliserede rådgivningssystem for mennesker med handicap møder i denne udvikling udfordringer, som bl.a. består i at kvalificere de decentrale rådgivere (konsulenten, skolelæreren, socialrådgiveren etc.) til at kunne være de bedst mulige vejledere og støtter for mennesker med handicap. Der er således et indre krav i rådgivningssystemet om at omstille sig, så decentraliseringen af rådgivningssystemet og det politisk-normative skift fra institutionstænkning til integrationstænkning ikke betyder ringere, men bedre vilkår for handicappede. Ud over

29. Landsudvalget, 1992.

30. Oplæg ved Svend Jensen, formand for Dansk Blindesamfund og næstformand for Det Centrale Handicapråd, ved seminar med videnscentre om informationprojekt DAVID, den 20. april 1994 ved Dansk Hjælpemiddelinstitut i Tåstrup.

31. Interview med Ole Høeg, tidligere chef i Socialstyrelsen og en af arkitekterne bag forsøgsordningen med videnscentre, den 14. januar 1994.

32. Interview med Ole Høeg, tidligere chef i Socialstyrelsen og en af arkitekterne bag forsøgsordningen med videnscentre, den 14. januar 1994.

disse indre krav til rådgivningssystemet stilles det også over for ydre krav, som bl.a. kommer fra de handicappede og deres organisationer, der formulerer nye behov for viden og rådgivning. Disse behov kan bl.a. bestå i ønsker om mere kontekstafhængig rådgivning og viden end tidligere, idet integrationen af handicappede på regionalt og lokalt plan bør foregå differentieret afhængig af tid, sted, socialt netværk og den enkeltes personlighed.

Når ansvaret for rådgivningen og støtten til handicappede overdrages til de regionale og lokale myndigheder og institutioner, følger den opgave: At få viden om de forskellige handicap gjort tilgængelig, synlig og anvendelig for de udøvende og ansvarlige på regionalt og lokalt niveau. Det er i dette lys, "Forsøg med videnscentre på handicapområdet" skal ses, idet videnscentrene netop skal arbejde med at finde fremgangsmåder, der er med til at sikre, at den nødvendige viden bliver tilgængelig, synlig og anvendelig for fagfolk med relation til mennesker med handicap på regionalt og lokalt niveau.

Konkretiseringen af idéen om videnscentre udvikles under parolen:

"Decentralisering forudsætter centralisering"³³.

Princippet for ansvarsfordeling i forbindelse med decentraliseringen er navngivet "sektoransvarlighed", der betyder, at myndigheden, der afgiver ansvar, skal drage omsorg for, at den myndighed, der modtager ansvar, tilbyder en ydelse, der har samme kvalitet som hidtil. Det er naturligvis lettere at formulere princippet end at udføre det, og det er også, hvad parolen "decentralisering kræver centralisering" gør opmærksom på.

*"Det underliggende ræsonnement var, at ekspertisen egentlig var til rådighed i systemet/institutionerne. Opgaven for videnscentrene ville være at fastholde, udvikle og stille denne ekspertise til rådighed for de decentrale folk"*³⁴.

Decentraliseringen betyder desuden, at der udvikles behov for at udvikle af ny viden, når mennesker med handicap forlader institutionerne og lever i nye sammenhænge. Vidensbehovet forandrer sig således til at dreje sig om problemstillinger i forhold til mennesker med handicap i samfundet og ikke udelukkende i relation til mennesker med handicap i institutioner. Vidensgrundlaget udvikler sig imidlertid ikke i takt med de handicappedes nye situation, idet de lokale instanser ikke umiddelbart er i stand til at løfte opgaven. Noget skulle etableres ved siden af institutionerne, og her kom idéen om videnscentre ind i billedet³⁵.

Det er denne historiske udvikling og fortolkningen heraf, der leder frem til udviklingen af videnscenterkonceptet, som det er præsenteret i kapitel 1. I næste afsnit præsenteres

33. Det følgende bygger på oplæg ved Svend Jensen, formand for Dansk Blindesamfund og næstformand for Det Centrale Handicapråd, ved seminar med videnscentrene om informationsprojekt DAVID den 20. april 1994 ved Dansk Hjælpemiddelinstitut i Tåstrup.

34. Svend Jensen, formand for Dansk Blindesamfund og næstformand for Det Centrale Handicapråd, ved fællesmøde mellem videnscentrene og Forberedelsesgruppen den 28. februar 1996.

35. Svend Jensen, formand for Dansk Blindesamfund og næstformand for Det Centrale Handicapråd, ved fællesmøde mellem videnscentrene og Forberedelsesgruppen den 28. februar 1996.

fortolkningen af de centrale træk i problemstillingen, som de anskues i dette projekt, sammen med de afgørende valg af hovedspørgsmål for arbejdet med at konstruere forskningsbaseret erfaringsdannelse i relation til forløbet af forsøgsordningens første tre år.

Problemforståelse og hovedspørgsmål

Problemforståelsen i dette projekt er, at videnscentrene har følgende fire grundlæggende opgaver: 1) løbende at definere, hvilket vidensarbejde der er relevant på deres specifikke områder herunder at definere videnscentrets muligheder og roller i forhold til vidensarbejdet, 2) løbende at indsamle og / eller udvikle den relevante viden, 3) løbende at finde frem til de personer, som denne viden er relevant for og 4) at formidle denne viden på rette form og i rette tid til de relevante målgrupper.

Formålet med dette projekt er at bidrage til erfaringsdannelsen i relation til videnscentrenes første år, der empirisk indeholder faser præget af: ansøgning om støtte, implementering, projektansøgninger og -gennemførelse og "normal drift"³⁶. Hvordan dette bidrag til erfaringsdannelsen skal se ud og skaffes til veje, har der ikke været bindinger eller klausuler på. Det er derfor en underliggende problemstilling i projektet at finde velegnede metodologiske og teoretiske veje til at indfri den primære problemstilling, som er skitseret nedenfor.

Det overordnede perspektiv er at bidrage konstruktivt til diskussionen om og hvordan, videnscentre kan medvirke til at sikre kvalificeret støtte og rådgivning til mennesker med handicap i det decentrale støttesystem.

Projektets problemformulering er herefter følgende:

Hvordan kan man, med baggrund i erfaringerne fra forsøgsperioden, fortolke videnscentrenes muligheder i relation til opgaven med at sikre kvaliteten i brugernes (startbrugernes) vidensgrundlag og deres støtte og rådgivning af mennesker med handicap (slutbrugerne)?

De teoretiske og analytiske indfaldsvinkler til denne problemformulering behandles i kapitel 3, og den metodologiske fremgangsmåde samt datagrundlaget præsenteres i kapitel 4.

Hovedspørgsmålene er formuleret ud fra to perspektiver, hvor det ene er videnscentrenes perspektiv, og det andet er brugernes perspektiv.

Videnscenterperspektivet

Fra dette perspektiv bliver forsøget anskuet ud fra dets "egne præmisser".

Videnscentrenes opgave i forsøgsperioden er at bekræfte eller afkræfte deres potentialer i forhold til deres opgave og efterfølgende eksistensberettigelse. Legitimeringsgrundlaget set ud fra dette projekts fortolkning af det substantielle sigte med videnscentre er, at de udvikler / opfinder modeller (ekspertise, arbejdsformer etc.), der

36. For yderligere uddybning heraf, se kapitel 7.

gør dem i stand til: 1) at udpege relevant viden, 2) at fremstille vidensprodukter og 3) at formidle viden, der gør forskel.

Det gælder om for videnscentrene, at den udpegede relevante viden bliver tilgængelig og brugbar for givne målgrupper. Produkt skal ikke forstås i udelukkende materiel forstand, men som det medie og de arbejdsformer, der anvendes til at formidle viden. Produktet kan således være immaterielt og bestå af organisering og koordination af sociale processer, hvor viden kan produceres og formidles i forbindelse med den samme aktivitet eller i forbindelse med forskudte aktiviteter. Den formidlede viden sigter på at gøre en positiv forskel for brugerne, hvilket bl.a. fordrer forståelighed og tilpasning til brugernes daglige vidensarbejde.

Ovenstående elementer i problemforståelsen konkretiseres i følgende tre forskningsspørgsmål, der er ledende for arbejdet med videnscenterperspektivet:

- 1) Hvilke fremgangsmåder anvendes af videnscentrene til at finde ud af, hvilken viden det er relevant at arbejde med i forhold til indsamling, udvikling, bearbejdning og formidling af viden?
- 2) Hvilke "vidensprodukter" udvikler videnscentrene?
- 3) Hvilke formidlingsmetoder anvendes, og hvor effektive viser de sig at være i forhold til brugernes anvendelse af den viden, der formidles?

Spørgsmålene er beskrivende, idet besvarelsen af dem fremdrager de konkrete erfaringer, der er gjort i forhold til de enkelte spørgsmål. Analytisk sættes de i relation til hinanden og i relation til videnscenterkonceptet, hvilket der gøres rede for i kapitel 3.

Det skal understreges, at erkendelsesinteressen i projektet er at se på erfaringerne med videnscenterkonceptets effektivitet i betydningen at gøre de rigtige ting (Illeris 1989). Det er en vigtig afgrænsning i forhold til erfaringerne med videnscenterkonceptets produktivitet, i betydningen at gøre tingene hurtigst og billigst. Spørgsmålet om produktivitet indgår således ikke i dette projekt, hvor der derimod indgår et perspektiv på videnscentrene set fra brugernes side, som præsenteres i det følgende afsnit.

Pfeffer (1978) understreger på lignende måde, at det er vigtigt ikke at forveksle begreberne *organizational effectiveness* med *organizational efficiency*. Forskellen på de to begreber er forskellen mellem indre krav om ressourceudnyttelse i organisationen og ydre krav og ønsker om produkter / ydelser fra organisationen.

"Organizational effectiveness is an external standard of how well an organization is meeting the demands of various groups and organizations that are concerned with its activities.

Organizational efficiency is an internal standard of performance. The question whether what is being done should be done is not posed, but only how well is it being done. Efficiency is measured by the ratio of resources utilized to output producer."

(Pfeffer 1978, s. 11)

Brugerperspektivet

Den anden del af hovedspørgsmålene er formuleret ud fra brugernes perspektiv. Brugerperspektivet indeholder to niveauer af brugere, idet der er startbrugerniveauet (fagfolk), som har direkte kontakt med videnscentrene og slutbrugerniveauet (mennesker med handicap), der har direkte kontakt med startbrugerniveauet og indirekte kontakt med videnscentrene. Problemstillingen, der er relevant for slutbrugerne, er, hvordan videnscentrene på indirekte vis bidrager til kvaliteten af støtte og rådgivning for vedkommende. Set fra startbrugerniveauet er problemstillingen, hvordan videnscentrene direkte bidrager til at udvikle startbrugerens vidensgrundlag i forhold til arbejdet med støtte og rådgivning af mennesker med handicap.

Fra brugerperspektivet er videnscentrene en ny institution / organisering blandt mange andre, der indgår i brugernes hverdag. Det er derfor afgørende, hvordan videnscentret passer ind i forhold til denne hverdagens "struktur og dynamik". Det antages på denne baggrund, at brugernes arbejdsmæssige kontekst er af betydning for den relation, brugeren kan få til videnscentret, hvorfor brugerens arbejdsmæssige kontekst i forhold til at arbejde med viden undersøges som baggrund for at analysere relationen mellem bruger og videnscenter. Dernæst er det af betydning for erfaringsdannelsen fra forsøget at undersøge brugernes konkrete erfaringer med et eller flere videnscentre. Som kontrast til videnscentrenes syn på deres eget konceptuelle grundlag er det interessant at høre, hvordan brugerne vurderer videnscenterkonceptet, idet det er i konceptets møde med den almindelige hverdag, at det skal stå sin prøve. I brugerperspektivet indgår relationen mellem videnscenter, startbruger og slutbruger. Det er en grundlæggende prøve for videnscenterkonceptet, om det er muligt at skabe den ønskede sammenhæng i forhold til vidensudvekslingen mellem de tre niveauer.

Med udgangspunkt i brugerperspektivet og de valgte variable ovenfor er der formuleret følgende tre hovedspørgsmål, som herefter er styrende for arbejdet med brugerperspektivet:

- 1) Hvilke arbejdsmæssige kontekster har udvalgte brugere i forhold til deres vidensarbejde med relation til handicapområdet?
- 2) Hvilke konkrete erfaringer har udvalgte brugere med brug af videnscentrene?
- 3) Hvordan vurderer udvalgte brugere forbindelsen mellem videnscentrenes aktiviteter, startbrugernes brug heraf og betydningen for slutbrugerne?

Fra denne præcisering af problemstilling og hovedspørgsmål bliver de teoretiske indfaldsvinkler og hovedbegreberne indkredset i kapitel 3.

KAPITEL 3

Teoretisk grundlag, modeller og nøglebegreber

Teoretisk grundlag

"This field (research on research dissemination) is multidisciplinary in the sense that the complex meeting between professional knowledge and skill/knowledge by familiarity and scientific knowledge is best elucidated and understood by study in the light of a variety of theories, within differing scientific theories. Research hitherto has also been conducted on the basis of a number of differing disciplines such as pedagogics, sociology, history of science and ideas, theory of science and research, architecture, economics, medicine, history, political science and economic history. Experience from the field of research suggest that it seems pointless to strive for a common theory, since there is a risk that this would instead limit rather than promote our understanding.(...)

At the same time, I have found that research dissemination is accorded a very low status at universities and colleges, and in those organizations that provide funding for research.(...)

As one local newspaper so succinctly put it: 'It is the same with research dissemination as with the Holy Spirit - many talks about it, but few have seen it!' (Upsala Nya Tidning 1991)"
(Tydén 1993)

Der er to argumenter for afgrænsningen af teori i dette projekt: 1) et erfaringsbaseret, idet Tydén (1993) på baggrund af mange års arbejde med en parallel problemstilling til dette projekt anbefaler en eklektisk og multidisciplinær indfaldsvinkel til området og 2) et teoretisk argument, idet forholdet mellem de klassiske sociologiske teorier og de nutidige vestlige samfund kræver nyudvikling og / eller erstatning af de klassiske teorier.

Den multidisciplinære indfaldsvinkel, som Tydén beskriver ovenfor og har erfaret, er den mest frugtbare for studiet af forskningsformidling (research dissemination), er også grundlag for det teoretiske arbejde i dette projekt. Teoretisk kan projektet således betegnes som eklektisk i den forstand, at teorier søges inddraget, hvor de kan bidrage til forståelsen af det studerede fænomen. Idealet for denne tilgang er, at teorierne kan skabe sammenhæng, men muligheden for, at de enkelte stumper er umulige at binde sammen, er også reelt til stede. Kritikken af en sådan eklektisk omgang med teori er, at man ved at inddrage brudstykker af teorier løber ind i problemer med konsistens og uforenelighed mellem de enkelte teorier. Det er et reelt problem, som her påpeges, men der kan omvendt peges på store problemer i alternativet, som er forestillingen om en enhedsteori på områder, der ganske enkelt ikke er forståelige ud fra en enkelt teoretisk indfaldsvinkel. Den historiske tendens har da også været, at samfundsmæssig differentiering har gjort det stadig vanskeligere at opretholde troen på og argumenterne for Grand Theories. I Gundelach, Mortensen og Tonboe (1990) ser forfatterne specifikt på situationen for de klassiske teorier inden for sociologien, hvor de opstiller tre muligheder for at forstå og bruge de klassiske teorier i forhold til det vestlige samfund i dag. Den første mulighed er, at de klassiske teorier faktisk giver mening og kan

anvendes på nuværende fænomener. Den anden mulighed er, at de klassiske teorier kan modificeres, så de kan anvendes på nutidige fænomener. Endelig er den tredje mulighed, som opstilles, at de klassiske teorier er blinde over for eller ude af stand til at analysere de nutidige fænomener, fordi fænomenerne først er opstået efter de klassiske teories dannelse. Denne refleksion inden for sociologien omkring dens teorigrundlag er også udbredt på andre områder og giver for de to sidste muligheds vedkommende "et åbent rum" for nye forslag til teoriudvikling og teorianvendelse, som på den ene side er inspirerende og på den anden side er "truende", idet der mangler faste holdepunkter. Det er dog altid sådan, at "virkeligheden" har ret, hvis ikke teorierne giver reelle bidrag til forståelse og analyse af de træk ved "virkeligheden", vi gerne vil forstå noget af. Der forekommer derfor ikke at være andet valg end at springe ud i det multidisciplinære og eklektiske arbejde med teorierne, som er en konsekvens af den anden og den tredje mulighed, som foreslås af Gundelach, Mortensen og Tonboe ovenfor.

Ovenstående erfaringer og argumenter giver ballast til at begive sig i kast med det fejlbarlige eklektiske teoarbejde, der samtidig indgår i et projekt, der er åbent og induktivt i sin arbejdsform. Ved at være tilrettelagt induktivt (åbent spørgende og observerende i forhold til, hvad videnscentrene gør og vælger at gøre) er projektets teorianvendelse præget af dialogen mellem forskerens iagttagelser af det studerede fænomen og de relevanskriterier, der udspringer heraf i forhold til forskellige teorier. Nogle af relevanskriterierne har været der hele tiden, andre kan være helt nye og uventede. Ideelt set er der tale om en dialektik mellem den praksis, der observeres og formidles til forskeren fra praksisfeltet (via forskellige dataindsamlingsmetoder og forskerens "fortolkningsnøgler"), og de teorier, forskeren bærer rundt på i forvejen, og endelig de teorier, der "uventet" viser sig relevante for analysen af det studerede fænomen. Konkret er der i sidste ende tale om tilvalg af teori, der primært kommer fra to righoldige kilder, "videnssociologien" og "organisationssociologien". De nærmere præciseringer af de valgte teorier præsenteres senere i dette kapitel.

Det teoretiske udgangspunkt for projektet bygger på ovenstående betragtninger om karakteren af det studerede fænomen og forholdet mellem teoriudviklingen og "virkeligheden" i de nutidige vestlige samfund. Desuden medbringer jeg mine grundlæggende eksplicite som implicite antagelser af såvel ontologisk, epistemologisk og teoretisk art, ligesom jeg undervejs påvirkes af de miljøer, jeg som forsker og person bevæger mig i. Det er i forhold til miljøfaktorerne, at Tydén's bemærkning om, at forskningsfeltet har lav status, er relevant. Den enkelte forsker og forskningsmiljøerne er således med til at værdisætte, hvad der er fint og mindre fint at arbejde med. Schmidt (1988) sammenfatter spørgsmålet om miljøfaktorerne i forskningen på denne spidse måde: "Et vidensregime er præcist ikke indrettet på gyldighed, men på arbejdsstile eller produktionsforhold". Der skal ikke gøres nærmere rede for betydningen af mit ontologiske og epistemologiske grundlag, som viser sig i projektet. Her skal det blot bemærkes, at jeg bevidst bruger jeg-formen i forhold til forskningsprocessen, da subjektiviteten er en del af projektet, hvilket fra mit synspunkt er en uomtvistelig dyd ved al social aktivitet og derfor også for forskning. Når jeg nævner denne umiddelbare selvfølgelighed, er det fordi, subjektiviteten inden for megen forskning søges elimineret, hvilket jeg ser som camouflage, der placerer viden i "elfenbenstårne" og fjerner åbenheden i forskningen både i forhold til dens resultater og i dens mulighed for at indgå i offentlige diskussioner. Det er netop i de offentlige diskussioner, at forskningen skal finde sin praktiske relevans, og den viden, der er frembragt, skal tilpasses faktiske forhold for at finde anvendelse. Hvad angår min teoretiske forudforståelse, så nævner jeg, at jeg bærer sådanne med

mig ind i projektet, hvilket dette kapitel gør rede for med inspiration fra Grounded Theory, hvor Glaser og Strauss (1967) argumenterer for arbejde med generering af teori ud fra empiriske studier. Inspirationen i dette projekt angår ønsket om, at de konkrete erfaringer i videnscentrene bliver udgangspunkt for arbejdet og ikke en på forhånd valgt teoretisk indfaldsvinkel. Det skal samtidig pointeres, at jeg ikke gør mig forestillingen om at kunne "rense mig" for forudantagelser, der strukturerer min måde at opfatte og forstå de gjorte erfaringer, som netop jvf. ovenstående socialkonstruktivistiske udgangspunkt er en uomtvistelig del af forskningen.

Det er en misforståelse i forhold til Grounded Theory, når den ofte tildeles det standpunkt, at forskeren skal og kan frigøre sig fuldkomment fra sine teoretiske forudforståelser for at kunne generere teori fra empirien. Glaser og Strauss (1967) siger således:

"Of course, the researcher does not approach reality as a tabula rasa. He must have a perspective that will help him see relevant data and abstract significant categories from his scrutiny of the data."

Pointen for dette projekt er, at jeg søger at være åben over for de gjorte erfaringer og min egen teoretiske forståelse og med det udgangspunkt bidrage med konstruerede bud på erfaringer, der kan drages fra det konkrete fænomen, videnscentre, som studeres. Lad mig slutte denne lille grundlagsteoretiske indledning med et citat, der udtrykker min grundindstilling til videnskabens forhold til "virkeligheden":

"Det gælder ikke om at spørge, hvorvidt det er muligt at erkende, men om at undersøge hvilke mekanismer det er, som gør, at videnskaben faktisk producerer erkendelse. Videnskaberne producerer erkendelse ved at bearbejde et objekt, men dette objekt er præcist ikke et empirisk objekt, men en teoretisk konstruktion - den videnskabelige verden er konstrueret. 'Under alle omstændigheder må det umiddelbare vige for det konstruerede'."

(Bachelard), (Olesen 1983)³⁷

Det er således konstrueret viden, der er grundlag for dette projekt og samtidig dets resultat. Det betyder ikke, at der er tale om relativisme, men derimod om viden, der begrundes og valideres gennem det, Habermas (1984, 1989) benævner "kommunikativ handlen", hvor de bedste argumenter vinder tilslutning jvf. diskursetikken. "Sandheden" er processuel og kan bestandigt sættes til diskussion og afgøres på ny i samtalens fornuft mellem interesserede parter, der indgår i diskussionen. Således er det også med "sandheden" i dette projekt. I denne form for kommunikativ validering (Kvale 1997) er det vigtigt at fastholde det kritiske perspektiv, der ligger i, at der hele tiden kan spørges, foreslås alternative tolkninger etc.

De følgende afsnit præsenterer de teoretiske valg, der er gjort undervejs i projektet, og har fået betydning for den konkrete analyse og erfaringsdannelse, som præsenteres i kapitlerne 5, 6, 7 og diskuteres i kapitel 8.

37. Citatet kommer fra indledningen til Olesen, 1983, s.15, som er skrevet af Lars Henrik Schmidt. Schmidt understreger, at der er forskellige forståelser af epistemologi, og der i denne bog er tale om den franske betegnelse, som han oversætter med "teorien om den videnskabelige erkendemåde".

Indledningsvis præsenteres et kort over konteksten for videnscentrenes arbejde, og der peges på de områder, det er særligt relevant at inddrage i arbejdet set ud fra hovedspørgsmålene og den overordnede opgave med at bidrage til erfaringsdannelsen i forsøgsordningen.

Efterfølgende præsenteres en afgrænsning af de teoretiske indfaldsvinkler, som danner grundlag for præsentationen af to principielt forskellige modeller for videnscentrenes vidensarbejde og for præsentationen af tre nøglebegreber, der anvendes i projektets konstruktion af erfaringer fra forsøgsordningen.

Afgrænsning af konteksten

Det relationelle landkort nedenfor skitserer videnscentrene i en generaliseret kontekst, som benævnes det sociale landskab med reference til Ahrne (1990)³⁸. Kortet er beskrivende, men også udvælgende og fortolkende i forhold til, hvad der får plads på kortet. Reelt er landskabet, som kortet aftegner, omskifteligt og bevægeligt, men trods denne forskel mellem landskab og kort³⁹ danner kortet ramme for diskussionen af fravalg og tilvalg af teoretiske indfaldsvinkler, som følger efter beskrivelsen af kortet. Kortet er på denne måde grundlag for "context-stripping", der i videnskabsteoretiske diskussioner får vandene til at skilles mellem positivistisk orienterede forskere og socialkonstruktivistisk orienterede forskere (Guba og Lincoln 1989). Ud fra en positivistisk orientering er det afgørende for forskeren at få gjort konteksten for det videnskabelige studie overskuelig og kontrollerbar. Anderledes er det for den socialkonstruktivistisk orienterede forsker, der mener, at konteksten er af afgørende betydning for det videnskabelige studie, og man derfor ikke kan reducere denne.

Som nævnt tidligere, er dette projekt præget af den socialkonstruktivistiske tanke, hvorfor det kan virke modsætningsfyldt, at opgaven i dette afsnit er at afgrænse konteksten. Ud fra en ideel betragtning er det da også modsætningsfyldt, idet der i processen med afgrænsningen af konteksten er risiko for, at afgørende forhold for det studerede fænomen vælges fra. Dette dilemma betegnes af Hoffmeyer (1984) som et grundvilkår for den menneskelige erkendelse, der betyder, at vi for at skabe viden nødvendigvis skaber ikke-viden. Hoffmeyer illustrerer dette med det, han kalder folkevidet, der udtrykker sig i mundheldet: "man kan ikke se skoven for bare træer", der på den ene side henviser til, at man ikke kan se det enkelte træ, når man er på afstand af skoven og ser denne i sin helhed. På den anden side kan man ikke se skoven i sin helhed, når man går tæt på det enkelte træ og undersøger detaljer. I det ene tilfælde skabes der ikke-viden om det enkelte træ, og i det andet tilfælde skabes der ikke-viden om skoven samtidig med, at der skabes viden om skoven og det enkelte træ. Dette erkendelsesmæssige grundvilkår anerkendes i dette projekt, hvilket samtidig er en pointering af fejlbarligheden og diskuterbarheden af den viden, der konstrueres. Når konteksten afgrænses, sker det ud fra de bedste skøn over, hvad der har betydning for udforskningen af videnscentrene set i forhold til de valgte hovedspørgsmål. Det bedste skøn er skabt på baggrund af en induktiv indlevelse i forsøgsordningen og videns-

38. Der er tale om en oversættelse fra engelsk "social landscapes" (Ahrne 1990).

39. Det kan virke som en banal påmindelse, men ikke desto mindre optræder forestillingen om, at kortet er landskabet, og navnet er det navngivne i mange situationer. For mig har Bateson (1984) gjort den forskel (givet mig den information, som Bateson definerer til at være "enhver forskel, der gør en forskel"), at jeg altid vil huske princippet: "Kortet er ikke landskabet, og navnet er ikke det navngivne", som er formuleret af Alfred Korzybski.

centrenes startfase samt på baggrund af inspiration fra litteratur og diskussioner. Fremstillingsmæssigt bliver arbejdet fremlagt, så det kan virke som deduktive valg, men reelt er der tale om en kombination af induktivt og deduktivt arbejde med teori og empiri.

Afhængig af hvordan man vender og drejer kortet, så kan det læses ud fra de perspektiver, man har som henholdsvis politiker, videnscenter, start- og slutbruger af videnscentrene og forsker i vidensnetværket.

Kort over videnscentrenes sociale landskab

Centrum af kortet udgøres af et videnscenter, der er defineret ved en specifik (praktisk - faglig - politisk) udformning ud fra videnscenterkonceptet (se kapitel 1) og placeret i et organiseret "landskab". Videnscentret er en relativ autonom enhed med mange relationer til personer og organisationer i omverdenen, som det er sat til at støtte med "vidensarbejde" og har kontakter med som både "brugere" og "leverandører" af viden. Før vi ser på videnscentrets indre relationer og opgaver, skal vi ned i højre hjørne af kortet, hvor vi møder mennesker med handicap. Mennesker med handicap er ikke videnscentrets primære målgruppe, men den gruppe som videnscentret på indirekte vis arbejder for at sikre god støtte og rådgivning, hvad angår vidensdimensionen heri. Mennesket med handicap er det egentlige mål for videnscentrets arbejde, men ikke den primære målgruppe, idet det er fagfolk i det offentlige system (kommuner, amter og stat), organisationsfolk i handicaporganisationerne og pårørende til de handicappede, der skal give den praktiske støtte og rådgivning til mennesker med handicap. Da mennesker med handicap har fået tildelt denne indirekte relation til videnscentret, benævnes de slutbrugere, mens de nævnte grupper med direkte kontakt til videnscentret benævnes startbrugerne. Der er således principielt fire veje ("færdslen" kan gå i begge retninger), der forbinder videnscentret til det enkelte menneske med handicap.

Den første vej går via fagfolk ansat i de offentlige organisationer⁴⁰ og institutioner på de forskellige niveauer: Det lokale institutionelle niveau, det kommunale niveau, det amtskommunale niveau eller det statslige niveau. Den anden vej går via handicaporganisationerne⁴¹ på lokalt eller centralt niveau. Den tredje vej går via de pårørende til mennesker med handicap, og endelig er der den fjerde vej, hvor det enkelte menneske med handicap springer over startbrugerniveauet og henvender sig direkte til videnscentret.

Man kan endvidere pege på, at der kan være tale om "omveje", hvor relationen mellem videnscenter og slutbruger har forløb, hvor de tre grupper af startbrugere har kontakter med hinanden og videnscentret på kryds og tværs.

Kortet aftegner således mangfoldige muligheder for relationsmønstre mellem videnscenter, start- og slutbrugere.

Midt i mange af disse relationer med kontakt til videnscentrets "forside/skranke" er videnscentrene med deres indre relationer, der struktureres med udgangspunkt i, at der er tale om en relativ autonom organisation, ledet og udviklet i samarbejde mellem centerleder/medarbejdere, bestyrelse og fagligt netværk. Videnscentret er typisk bemandet med en centerleder, en eller flere centermedarbejdere, en bibliotekar/informationsmedarbejder og en kontorassistent. Medarbejderne arbejder med individuelle og fælles opgaver, hvorfor man kan skelne mellem vidensarbejde på henholdsvis individuelt- og centerniveau. Det samlede arbejde i videnscentret består af administrative, politiske og faglige opgaver. Den daglige drift skal sikres, der skal sikres/opbygges politiske relationer, og der skal udføres vidensarbejde. Vidensarbejdet skal præsenteres på "forsiden/skranken", hvilket bygger på, hvad der foregår i videnscentrets "værksted" og på "bagsiden", hvor der arbejdes med vidensrelationer til andre videnscentre og mangfoldige andre kilder til den opbygning/konstruktion af viden. Disse forskellige videnskilder: forskningsinstitutioner, enkeltpersoner, databaser, konferencer, samarbejdsprojekter, praksismiljøer osv. er benævnt "vidensnetværk". Til vidensnetværk hører også aktørerne på "forsiden af videnscentret", idet både start- og slutbrugerne besidder viden og erfaringer, som videnscentret kan inddrage i sit vidensarbejde.

På venstre side af kortet er der aftegnet politiske relationer, der kan knytte sig til såvel stat, amter, kommuner, fag- og handicaporganisationer. Disse politiske aktører optræder selvstændigt, men er også i forskelligt omfang integreret i videnscentrets bestyrelse.

Kortet skitserer på denne måde det sociale landskab, som videnscentrene er sat i og skal udvikle vidensarbejdet i. Jeg siger "sat i" for at understrege, at videnscentrene er en ny aktør i landskabet, hvor de øvrige har opbygget traditioner, rutiner, kulturer osv. for, hvordan der arbejdes med viden på de forskellige områder.

Fra denne indledende beskrivelse af videnscentrenes sociale landskab bliver der i det følgende gjort rede for de teoretiske valg, der foretages i projektet.

40. Der kan også være tale om private organisationer.

41. Anker (1995) opgør antallet af organisationer inden for syge- og handicapområdet til at være 94, hvoraf de 55 er oprettet fra 1980 og frem. Der er således en stigende organisering og differentiering på området.

Afgrænsning af teorier

Videnscentrene er under opfindelse, og de nye opfindelser er tiltænkt opgaver, som ikke er løst godt nok i det eksisterende sociale landskab. Det normative "ikke godt nok" er defineret i en politisk-faglig kontekst og proces, hvor problemet og et forslag til dets løsning er blevet defineret. Problemet er defineret som "vidensudtynding" (Hegland 1997), og forslaget til løsning er "videnscenterkonceptet" og "forsøgsordningen" (Landsudvalget 1992). Selve denne definitionsproces, hvor problemet formuleres i dialog mellem stat, amter og handicap- og fagorganisationer, kunne i sig selv udgøre et relevant studie og stilles op over for det, Merton kalder "The Sociological Diagnosis of Social Problems" (Merton 1961), hvor de empiriske definitioner af sociale problemer ikke nødvendigvis kan defineres som sociologiske sociale problemer⁴². Dette grundlæggende spørgsmål er ikke til behandling i dette projekt, hvor der tages udgangspunkt i det faktum, at der er defineret et problem og et forslag til dets løsning, som udgør det fænomen, der udforskes. Denne pragmatiske accept af fænomenet, som "det er", afskærer dog ikke projektet fra undervejs at inddrage det grundlæggende spørgsmål "om, det nu bør defineres som et problem?".

Selvom videnscentrene er på kortet, når dette projekt tager sin begyndelse, så er der en betydende tids- og samspilsdimension i forhold til de parter, der allerede er i det sociale landskab. Spørgsmålet er, hvordan der bliver taget imod de nye videnscentre, og hvordan de selv vil handle i forhold til deres omverden og lade den få betydning for deres opstart. Ser vi på kortet og sammenholder det med videnscenterkonceptet, er der tale om, at videnscentret er defineret ved at have mange relationer såvel på "forsiden" og "bagsiden", hvilket teoretisk kan siges at gøre videnscentrene meget afhængige af omgivelserne, som de enten kan søge at forandre eller tilpasse sig for at kunne udføre relevant vidensarbejde. Denne afhængighed og påvirkelighed af de øvrige parter i landskabet er et indbygget mål med videnscentrene, som er tænkt som integrerede led i det eksisterende system (Landsudvalget 1992). Spørgsmålet er så, hvordan denne integration finder sted i praksis, og her er det foreløbigt spørgsmålet om, hvilke bidrag organisationsteorier kan give til analysen af den organisatoriske problemstilling, som også har relationer til hovedspørgsmålene i dette projekt.

"Organisationssociologien"

Organisationsteorier er et område med mangfoldige bidrag og forskellige indgangsvinkler til forståelse af, hvad organisationer er, og hvor en række organisationsteoretiske skoler har udviklet sig gennem årene. Ahrne⁴³ sammenfatter således udviklingen fra 1950 og frem til 1990'erne til at indeholde: Systemteori (1950-1970), contingency-teori (1960'erne), økologisk teori (1977 og fremefter), nyinstitutionalistisk teori (1977 og frem),

42. Merton (1961, s. 701) mener, at sociologen mindst skal undersøge seks forbundne spørgsmål for at afklare, hvad der i sociologisk forstand kan kaldes et socialt problem. Disse seks spørgsmål er: *"In examining the sociological problem, we must treat at least six connected questions: 1) the central criterion of a social problem: a significant discrepancy between social standards and social actuality; 2) the sense in which social problems have social origins; 3) the judges of social problems, those people who define problems in a society; 4) manifest and latent social problems; 5) the social perception of social problems; and finally 6) the ways in which belief in the corrigibility of unwanted social situations enters into the definition of social problems."*

43. Ph.d.-kursus om organisationsteori och samhällsteori, november 1995 ved Sociologisk Institut, Københavns Universitet, ved professor Göran Ahrne.

arbejdsprocesteorier (1970'erne), transaktionsomkostningsteori (1975 og frem) og endelig kulturteorier (1980'erne og frem). Der er tale om meget forskelligartede teorier, hvor nogle væsentlige skillelinier mellem dem angår forholdet mellem struktur og handling samt, hvad der er meget væsentligt i denne sammenhæng, forholdet mellem organisationer og deres omverden. Der er grundlæggende sociologiske temaer i organisations-teorierne, hvor blikket i dette projekt rettes mod de handlingsorienterede teorier, der ser organisationer som påvirkelige af deres omverden. Valget falder på de handlingsorienterede teorier, fordi videnscentrene er små og løst koblet til den eksisterende organisationsstruktur og ikke i sig selv er en strukturel faktor, der umiddelbart forandrer den eksisterende organisation på området. Videnscentrenes mulighed for at påvirke det eksisterende system er gennem handling og ikke gennem struktur, hvorfor det organisationsteoretiske perspektiv skal være handlingsorienteret. Denne tilgang er repræsenteret inden for nyinstitutionel teori og i en særlig variant hos Ahrne (1990 og 1994). Inden for nyinstitutionel teori udpeger DiMaggio og Powel (1991) en gammel og en ny skole, hvor følgende forskel gør sig gældende:

"Authors of older works (Selznick 1949; Gouldner 1954; Dalton 1959; Clark 1960a) describe organizations that are embedded in local communities, to which they are tied by the multiple loyalties of personal and interorganizational treaties ("co-optation") hammered out in face-to-face interaction. The new institutionalism focuses instead on nonlocal environments, either organizational sectors or fields roughly coterminous with the boundaries of industries, professions, or national societies (Scott and Meyer ch. 5). Environments, in this view, are more subtle in their influence; rather than being co-opted by organizations, they penetrate the organization, creating the lenses through which actors view the world and the very categories of structure, action, and thought."

(DiMaggio og Powel 1991)

Der vælges ikke *en* organisationsteori i dette projekt, men et teoretisk perspektiv, hvorfra det er muligt at inddrage de gjorte erfaringer fra forsøget. En sådan åbning findes i det ovenfor citerede nyinstitutionelle perspektiv og i forskellige former for økologiske eller interorganisatoriske teorier (Pfeffer 1978 og Aldrich 1979), der ser organisationer som foranderlige og under konstant omformning gennem deres relationer til omgivelserne. Der hentes inspiration hos Ahrne (1990), der arbejder med en åben teori, hvor metaforen om det sociale landskab kan bruges som eksempel. Ahrne (1994) fastholder samtidig, at det er fire strukturelle elementer, der gør, at organisationer er organisationer: 1) tilknytning (affiliation), 2) kollektive ressourcer (collective resources), 3) personers substituerbarhed (substitutability of individuals) og 4) kontrol (recorded control). Det skal ikke afvises, at videnscentrene på længere sigt udvikler sig i bestemte retninger i forhold til disse strukturelle træk, men på det korte sigt, som dette projekt arbejder med (de første to-tre år af videnscentrenes eksistens), er det ikke rimeligt at forvente, at der udvikles en fast struktur, men derimod forventeligt: at tilknytning til videnscentrene skabes løbende i foranderlige situationer, at kollektive ressourcer mobiliseres ad hoc med skiftende bidragydere, at det er meget vanskeligt (umuligt) at sikre sig personers substituerbarhed, og at kontrollen af aktiviteterne vil forløbe ad hoc. Der er på denne vis tale om et begrundet fravalg af strukturelt orienterede organisations-teorier til fordel for de handlingsorienterede, der med Ahrnes (1990) begreb om det sociale landskab kan beskrives ved at ligge vægt på faktisk organisering frem for formel

organisering og på mangfoldige relations- og påvirkningsmuligheder frem for logisk afgrænsede og strukturelle sammenhænge:

"A landscape is the coincidence of several phenomena with different origins and nature and, in fact, with little in common except that they happen to be near each other at a certain point in time.

The metaphor of a landscape is a telling one. A picturesque scene looks perfectly integrated: a few houses, a river with a bridge over it, a meadow, a forest a mountain, flowers, a horse, some clouds, an old rusty tractor. But this apparent integration is illusory. Basically these objects function independently of each other. There are also interdependencies among them, however. The flowers need soil to grow in, and the house has to stand on firm ground. The bridge is there because of the river. But it is impossible to understand the existence of the house with the help of the other objects in the landscape. The shape of the clouds may depend to some extent on the existence of a mountain, but most of the explanation must be found in climatological processes far away. The construction of the tractor has nothing to do with the horse. The landscape is not a unit. The objects in it do not form an analytic totality."

Videnscentrene oprettes i et analogt komplekst landskab, som Ahrne beskriver ovenfor. Den konkrete brug af det, der nu kan kaldes "organiseringssociologien", bidrager til at besvare af hovedspørgsmålene i den forstand, at såvel udviklingen af relevanskriterier, produkter og formidling af viden er påvirket af det organiserede "landskab", som videnscentrene er en del af.

Der er fra flere sider rejst kritik af, at mange organisationsteorier og -analyser mangler det interorganisatoriske perspektiv (Pfeffer 1978; Evan 1966), idet man ofte udelukkende ser på intraorganisatoriske forhold. Det er ikke tilstrækkeligt, siger kritikkerne, da private og offentlige organisationer i stigende grad er og bør være påvirkelige af omgivelserne. Påvirkeligheden fra omgivelserne er i mange tilfælde en forudsætning for at kunne løse opgaver og bidrage med ydelser, der er relevante og tilpassede de stadigt mere heterogene brugergrupper i relation til både offentlige og private virksomheder. Videnscentrene er ingen undtagelse på dette punkt, idet videnscentrenes vidensarbejde i høj grad beror på ressourcer fra omgivelserne, og produkterne ofte skal tilpasses specielle brugergrupper og lokale forhold for at være relevante. Det er derfor vigtigt at inddrage det interorganisatoriske perspektiv på videnscentrene.

Talcott Parson var en af de første sociologer, der inddrog det interorganisatoriske perspektiv, idet han analyserede organisationer som en del af mere omfattende sociale systemer. Parson inkluderede organisationers samspil med omverdenen og spørgsmålet om, hvordan organisationerne under påvirkning fra omgivelserne håndterede de funktionelle imperativer: Adaption, mål opnåelse, integration og mønstervedligeholdelse (Evan 1966). Andersen (1988, s. 106) oversætter og fortolker Parsons fire funktionelle imperativer på følgende måde:

Adaption: Tilpasning til betingelserne i omverdenen.

Målopnåelse (goal, attainment): Instrumentelt orienteret styring af indsatsen for at nå et fælles mål.

Integration: Styring, koordination og kontrol for at bevare sammenholdet.

Mønstervedligeholdelse og spændingsbearbejdning ("det latente", latent strukturvedligeholdelse), for at sikre motivation og følelsesmæssig harmoni blandt individerne.

Selv om begrebsliggørelsen ikke følger Parson direkte, så er hans grundlæggende perspektiv tydeligt integreret hos Pfeffer og Salancik (1978) i deres bog "The external control of organizations. A Resource Dependence Perspective", som er til grundlæggende inspiration i de følgende overvejelser omkring videnscentrenes organisatorisk kontekst.

Inden for de konteksts- eller situationsafhængige organisationsteorier, som de interorganisatoriske teorier også kaldes, er der to markante omverdensdimensioner. Den ene dimension er organisationernes tekniske omgivelser, og den anden dimension er organisationernes institutionelle omgivelser. Ved de tekniske og institutionelle omgivelser forstås ifølge Scott (1992, s. 132) følgende:

"Technical environments are those in which organizations produce a product or a service that is exchanged in a market such that they are rewarded for effective and efficient performance.

Institutional environments are characterized by the elaboration of rules and requirements to which individual organizations must conform in order to receive legitimacy and support."

I forhold til videnscentre er det særligt de institutionelle omgivelser, der påkalder sig interesse, idet der her er tale om, at organisationer skal "leve op til dominerende normer, værdier og procedurekrav for at skabe legitimitet" (Seemann 1996, s. 222). For offentlige organisationer er denne legitimitet grundlaget for den politiske allokering af ressourcer i form af bl.a. penge, menneskelig kompetence og teknisk infrastruktur. Som sådan hænger organisationers legitimitet og kampen om ressourcer sammen. Det er primært de institutionelle krav (der eksempelvis udvikles og formidles fra forskellige samfundsmæssige sektorer, faglige miljøer og politiske organiseringer), videnscentrene påvirkes af. Videnscentrene er offentlige organisationer, der ikke formidler produkter gennem økonomiske markedsmekanismer, men via legitim efterspørgsel, der igen knytter sig til videnscentrenes afhængighed af politisk allokerede ressourcer. Det er dog empirisk vanskeligt at skelne skarpt mellem de tekniske og institutionelle omgivelser, idet der ofte er tale om integration af institutionelle og tekniske ønsker og krav fra omgivelserne. Som eksempel kan nævnes de senere års tendens til: 1) at private virksomheder og industrier presses til og har egne interesser i at aflægge etiske- og miljømæssige regnskaber ved siden af deres økonomiske regnskaber og 2) at offentlige institutioner presses til og har egne interesser i at undersøge borgernes grad af tilfredshed med ydelserne og samtidig fremkomme med regnskaber for, hvad det koster at producere ydelserne.

Det er også værd at bemærke, at videnscentrene som offentlige organisationer afviger fra Max Webers idealtipe af bureaukratiet, hvor bureaukratiet er kendetegnet ved at være styret via regler og procedurer, der ikke tillader påvirkning fra omgivelserne. For

det ideale bureaukrati er det ligefrem et succeskriterium at kunne modstå påvirkninger fra omgivelserne (Weber 1971). Med den historiske udvikling af staten og statens organisationer i retning af den responsive og forhandlende stat (Beck 1992) er det i dag et succeskriterium, at statens organisationer lader sig påvirke af og er i dialog med omgivelserne. Ikke mindst er den legitime inddragelse og påvirkning fra brugerne sat i centrum i hvert fald symbolsk og ideologisk (Timm 1997).

Seemann (1996) understreger, at organisationer både tilpasser sig omgivelserne og påvirker omgivelserne, hvorfor det interessante spørgsmål er, i hvor høj grad organisationerne henholdsvis påvirker og tilpasser sig til omgivelserne. Dette spørgsmål er ikke mindst interessant i forhold til videnscentrene, der er placeret i krydspreset (Beck 1992) mellem flere niveauer i det politiske system (stat, amt, kommune, handicaporganisationer) og flere niveauer af brugere (fagfolk, mennesker med handicap og deres pårørende). Krydspreset kræver tilpasning, men samtidig forudsætter videnscentrenes opgave med vidensarbejde, at de er i stand til at påvirke og forandre omgivelserne. Videnscentrenes måde at håndtere dette krydspres på vil have betydning for bestemmelsen af, hvad der er relevant viden, produkter og formidlingsformer.

Seemann beskriver organisationernes dobbelthed i forhold til tilpasning og forandring på denne måde i relation til hendes analyse af distriktspsykiatriens interorganisatoriske udvikling i Danmark. Beskrivelsen passer godt med erfaringerne fra videnscentrenes arbejde med at tilpasse sig og påvirke omgivelserne.

“Det skal dog fremhæves, at organisationer ikke skal ses som rene tilpassere til deres omgivelser (tekniske som institutionelle). Organisationer skal også forstås som påvirkere. Nogle organisationer kan endog optræde som magtfulde manipulatorer af omgivelserne og således i vidt omfang være med til at sætte dagsordenen for deres produktivitet og legitimitet. De fleste organisationer lever dog i et evigt spændingsforhold mellem tilpasning og påvirkning i forholdet til deres omgivelser.”

(Seemann 1996, s. 223)

Organisationer er ikke determineret af deres omgivelser, men må tilpasse sig (adaptation) eller forsøge at påvirke omgivelserne (control and influence), så organisationen kan udvikle sig, som den helst vil og sikre sig de ressourcer, der er nødvendige for organisationens overlevelse (Pfeffer 1978). I denne proces er det af væsentlig betydning, hvordan organisationerne fortolker deres omverden, idet det er fortolkningerne heraf, der er styrende for handlingerne i relation til omverdenen. Pfeffer (1978) behandler denne fortolkningsproces (enactment) som en social konstruktion, der skabes gennem opmærksomhed på og fortolkninger af udvalgte data om og relationer til omverdenen. Omverdenen kan anskues i flere niveauer: Systemniveau (helheden), interorganisatorisk niveau (de organisationer man har direkte relationer til) og intraorganisatorisk niveau (den måde omverdenen fortolkes/konstrueres på i den enkelte organisation). I videnscentrene skabes grundlaget for omverdensforståelse i høj grad via medarbejdernes faglige relationer, fagpersoner i faglige udvalg og bestyrelsesmedlemmernes kontakter til politiske og faglige miljøer. Samtidig skabes der i andre organisationer lignende fortolkninger/konstruktioner af, hvad videnscentrene betyder som ny omverdensfaktor. Det er vigtigt at understrege, at der i organisationer kan være forskellige fortolkninger af omverdenen, hvilket bl.a. viser sig i, at en del etablerede institutter og brugere af videnscentrene har forskellige fortolkninger af videnscentrene

som henholdsvis konkurrenter og ressourcer til faglig udvikling. På lederniveau fortolkes videnscentrene af nogle institutioner som konkurrenter, mens videnscentrene på medarbejderniveau fortolkes som ressourcer, der kan støtte deres faglige udvikling.

For videnscentrene skal valget af organisationsmodel sikre handlemuligheder i forhold til på den ene side at fortolke omverdenen og på den anden side at påvirke omverdenens krav og forventninger til videnscentre. Begge dele er vigtige funktioner i håndteringen af krav og ønsker fra omgivelserne. Bestyrelser og faglige samarbejdsorganer af forskellig karakter kan ud over vidensarbejde benyttes af videnscentrene til at opbygge støtte og integrere skeptikere eller nøglepersoner i den videre udvikling gennem co-optation (Pfeffer 1978). I praksis er der dog vanskeligheder forbundet med at integrere skeptikere eller nøglepersoner, idet videnscentrene som små organisationer ikke tilbyder adgang til så væsentlige ressourcer (økonomisk, teknisk, politisk og symbolsk), som større organisationer kan tilbyde. Det har eksempelvis været umuligt for statslige videnscentre at få repræsentanter fra det overordnede amtspolitiske niveau til at indgå i videnscentrenes bestyrelser, hvilket ellers var ønsket for at kunne sikre bedre forbindelser til den fremtidige kilde til finansiering og legitimering af videnscentrene. Videnscentrenes selvforståelse og status som landsdækkende organisationer i relation til det overordnede amts- og kommunalpolitiske niveau blev mødt med henvisning til, at de kunne etablere politiske relationer på det lokalpolitiske niveau. En henvisning som videnscentrene ikke kunne bruge til noget. Som et eksempel på organisatorisk håndtering af kritik fra omverdenen udvikler et af videnscentrene en opinionlederstrategi, hvor man strategisk etablerer samarbejde med folk, der som nøglepersoner på videnscentrets område er markante personligheder i udviklingen af omverdenens forståelse af og accept af videnscentret.

Sammenslutning eller fusionering (merger) er en strategi for organisationer, der ønsker at styrke deres position i en omverden præget af konkurrence af teknisk eller institutionel karakter (Pfeffer 1978). Videnscentrene udvikler og udtrykker ved slutningen af projektperioden tanker om forskellige muligheder for sammenslutninger i fremtiden både ud fra intra- og interorganisatoriske betragtninger. I forhold til disse tanker om sammenslutninger er det interessant at notere, at videnscentrene som organisationer i høj grad ligner hinanden i organisatorisk forstand, hvilket inden for organisationsteorien betegnes som organisatorisk isomorfisme. Organisatorisk isomorfisme er, når organisationer tager form efter omgivelserne og således kommer til at ligne hinanden (DiMaggio 1991; Orrú 1991). I den danske foreningshistorie finder Gundelach (1988), at foreningsformen bliver brugt som ramme for organisering, fordi den er kendt, legitim og kan implementeres uden de store vanskeligheder.

Videnscentrenes organisatoriske isomorfisme består i, at de etableres som selvstændige organisationer med centerleder, bestyrelse og faglige udvalg. Den organisatoriske model skal sikre relativ autonomi, institutionel legitimitet og ressourcetilførelse. Når der er grundlag for at tale om organisatorisk isomorfisme, er det bl.a. ud fra det forhold, at videnscentrenes koncept og forsøgsprogrammet peger på andre muligheder for organisering (netværk, integration i eksisterende institution, fælles koordinering), som ikke afspejler sig i videnscentrenes valg af organisationsmodel. Ligheden mellem videnscentrene er interessant, hvilket DiMaggio (1991) også anfører som kontrast til, at der som oftest lægges vægt på at se forskelle mellem organisationer. Uden at komme ind på den komplicerede diskussion af, hvilke faktorer der får organisationer til at ligne hinanden, skal det dog nævnes, at DiMaggio (1991, s. 67) peger på tre overordnede

mekanismer, der gør, at organisationer udvikler sig isomorft: 1) coercive isomorphism that stems from political influence and the problem of legitimacy, 2) mimetic isomorphism resulting from standard responses to uncertainty; and 3) normative isomorphism, associated with professionalization. Forklaringen på videnscentrenes isomorfe organisation skal givetvis søges i en kombination mellem alle tre faktorer, hvilket diskuteres i kapitel 8.

Med pointeringen af omverdenens væsentlige betydning for videnscentrenes handlemuligheder skal det afslutningsvis understreges, at der ikke er tale om et deterministisk forhold mellem omverden og videnscentre. Der er tale om interimistiske relationer, hvor videnscentrene er løst koblet til omverdenen (Pfeffer 1978), og som sådan kan handle på mange måder. Selvom der er begrænsninger i organisationernes handlerum, så kan dette handlerum ikke analyseres ud fra generelle foreskrifter, men ud fra konkrete vurderinger af de relationer til omverdenen, som den konkrete organisation skaber og får.

Fra denne "organisationssociologiske" teoriramme for projektet følger en præsentation af den "videnssociologiske" teoriramme, som er et udtryk for en egensindig sammen-sætning af del-teorier, der siger noget om viden som viden og viden i praksis.

"Videnssociologien"

Vidensbegrebet er centralt i det empiriske forsøg, men hvordan kan og bør man vælge at forstå viden og arbejdet med viden i teoretisk forstand? Det kan man vælge at gøre på et utal af måder og med inspiration fra mange forskellige fag såsom filosofien, psykologien, sociologien osv., der hver på deres måde arbejder med at forstå den viden, fagene selv frembringer og den viden, som de studerer på individ-, gruppe- og samfundsniveau. Udgangspunktet i dette projekt er sociologien, som af Berger og Luckmann (1996) kritiseres for at beskæftige sig med viden som et teoretisk og intellektuelt fænomen og dermed overse hverdagens viden. Ifølge Berger og Luckmann er hverdagens viden, det, mennesker i deres non- og præteoretiske hverdagsliv "ved", er virkelighed. Det er med andre ord common sense-"viden" snarere end ideer, som sociologien må fokusere på. Denne kritik fremsatte Berger og Luckmann i 1966, og der er sket en del siden, som ikke skal uddybes nøjere her, hvor det er inspirationen til at anskue hverdagens viden på linie med intellektuel viden, der er den vigtige pointe. Vidensbegrebet er hermed gjort til et spørgsmål om, hvad vi som mennesker i grupper og samfund gør til viden i hverdagen i modsætning til et eksklusivt vidensbegreb, der udelukkende ser på viden i sin intellektuelle og elitære form. Denne præcisering af vidensbegrebets relation til hverdagens praksis og sociale relationer er ikke en kritik af at studere viden i videnskaberne og viden som individuelle socialpsykologiske processer, som det gøres inden for videnssociologien. Det vigtige er at pointere, hvad der ligger i vidensbegrebet i sammenhæng med videnscentrenes empiriske placering som producenter og formidlere af viden i og til praksisverdener.

I forhold til vidensbegrebet gælder den grundlæggende ontologi og epistemologi, som er styrende i hele projektet, nemlig at viden ikke et tingsligt fænomen og ikke repræsenterer en iboende sandhed om verden. Viden anskues som et socialt skabt fænomen, hvor mennesker som individer i fællesskaber konstruerer forståelse, indsigt, forklaringer og handlingskompetence, der kan betegnes som viden. Kort sagt er vidensbegrebet en del af det, Berger og Luckmann (1996) kalder "den samfundsskabte virkelighed", der i forhold til videnscentrene får den betydning, at viden i første omgang

anskues som det, der i lokale sammenhænge defineres som viden og i anden omgang det, der ud fra en global teoretisk og analytisk synsvinkel defineres som viden.

Konsekvensen af disse betragtninger er, at indfaldsvinklen til vidensbegrebet deler sig i henholdsvis en induktiv og en deduktiv indfaldsvinkel. Den induktive indfaldsvinkel gør definitionen af viden til et konkret praktisk spørgsmål: Hvor forskerens rolle er at forstå, hvad der defineres som viden i praksis. Opgaven bliver derfor af metodologisk art og kræver svar på spørgsmålet, hvordan finder vi ud af, hvad der i praksis defineres som viden? hvilket behandles i kapitel 4. Den deduktive indfaldsvinkel gør vidensbegrebet til et teoretisk og analytisk spørgsmål, hvor forskerens rolle er at stille sig skeptisk og spørgende an og søge vidensbegrebet udviklet analytisk og teoretisk. Til dette arbejde gælder det om at finde teoretiske bidrag til at begrebsliggøre og differentiere vidensbegrebet, og det præsenteres der bud på i det følgende.

Landkortet og vidensbegreber

Inden de teoretiske overvejelser udfoldes yderligere, kan landkortet ovenfor bruges til at spørge, om vidensbegrebet vil være det samme ligegyldigt, hvor på kortet vi bevæger os i sociografien? Vidensbegrebet, tilgangen til viden og brugen heraf vil være markant forskellig afhængig af, om vi taler om mennesker med handicap, fagfolk i rådgivningssystemet, medarbejderne i videnscentrene eller forskeren i den forskningsmæssige del af vidensnetværket. Der vil være mange kombinationer af vidensbegrebets betydning og anvendelse på de forskellige områder af kortet, hvor områdernes særtræk groft kan karakteriseres på følgende måde. Mennesket med handicap vil have en umiddelbar tilgang, hvor det afgørende spørgsmål er, om viden er relevant og nyttig for vedkommende i konkrete situationer. Fagfolk vil have en tilgang, hvor løsningen af givne opgaver i den professionelle rolle i nogle situationer kræver opdatering af gammel viden eller indhentning af ny viden. For medarbejderne i videnscentrene er viden knyttet til et alment arbejde med at skabe overblik over vidensbehov og konkret arbejde med at dække disse vidensbehov. For forskeren i vidensnetværket er det viden som almen viden, der er den primære beskæftigelse og ikke en bestemt sammenhæng med anvendelse for øje.

Denne læsning af landkortet, som ikke er udtømmende, peger på væsentlige forskelligheder i vidensbegrebet afhængig af, hvor man er placeret, og om man anskuer viden som et individuelt fænomen eller et fænomen tilknyttet grupper og fællesskaber. Videnssociologisk kan man tale om et standpunktsteoretisk perspektiv, der ser viden som afhængig af individer og gruppers samfundsmæssige placering (Swidler 1994). Der kan ud fra kortet sondres mellem viden som praksis og viden som teori. Der kan desuden sondres mellem viden knyttet til det enkelte individ og viden knyttet til fællesskaber.

For hovedspørgsmålene omkring relevans, produkt og formidling har ovennævnte betydning for alle spørgsmål, hvor det gælder om at "slå bro" over de forskellige vidensbegreber, som findes i det sociografiske landskab.

Individuel viden, fællesskab og tilpasset viden

For videnscentrene er det målet, at individer⁴⁴ i fællesskaber udvikler og tilegner sig viden, som kan bruges i relation til andre individer og deres praktiske livsomstændigheder. Den individuelle tilegnelse, udvikling og brug af viden er derfor af væsentlig betydning og er bl.a. diskuteret via begreberne om personlig og tavs viden (Rolf 1991; Dreyfus og Dreyfus, 1991; Schön, 1983, 1987; Wackerhausen, 1993, Polanyi, 1962). Denne interesse for den individuelle lokale og personlige dimension af viden bør suppleres med en dimension, der udvider konteksten til at inkludere fællesskabers og traditioners betydning for den individuelle og fælles viden (Andresen 1986 og 1991). Et bidrag til udvidelsen af denne fællesskabsdimension af viden findes i Lave og Wenger (1991), der via begrebet "legitim perifer deltagelse" forstår og analyserer viden og læring som en integreret del af arbejdsfællesskaber eller mere alment som en integreret del af social praksis, hvor der ikke er noget bestemt centrum for viden og kompetence.

Fælles for de nævnte bidrag er deres udbredte skepsis over for forestillingen om, at praksis er en afledt form af teoretisk almen viden. Med reference til landkortet over videnscentrene er der således udbredt kritik af forestillingen om, at praksis for mennesker med handicap kan ændres ved, at der hentes almen viden i vidensnetværket, som transporteres gennem videnscentrene videre til fagfolk og dernæst ud til det enkelte menneske med handicap. Problemstillingen er central for vidensbegrebet i dette projekt og er formuleret på mange måder af ovennævnte forfattere, hvoraf jeg vælger at citere Lave og Wenger (1991), der siger:

"What is called general knowledge is not privileged with respect to other "kinds" of knowledge. It too must be brought into play in specific circumstances. The generality of any form of knowledge always lies in the power to renegotiate the meaning of the past and future in constructing the meaning of present circumstances."

Viden er således kontekst- og situationsafhængig og bør betragtes som et foranderligt fænomen, da viden for at give mening skal tilpasses den konkrete meningssammenhæng, hvor den ønskes anvendt. Pointen er ikke, at det så er ligegyldigt at udvikle almen viden. Pointen er, at viden skal tilpasses den kontekstuelle sammenhæng for at få relevans, og det stiller krav til relationerne mellem de enkelte aktører på landkortet. Disse krav til relationerne, hvori viden skal overføres og udvikles, betyder bl.a., at min indledende interesse for en kommunikationsteoretisk teoriramme for projektet er afløst af et mere relationistisk og interaktionistisk perspektiv.

De teoretiske overvejelser har betydning for alle hovedspørgsmålene, idet relevans, produkt og formidling af viden er afhængig af relationer mellem videnscenter, individer og deres fællesskaber i forhold til den konkrete viden (relevans), denne vidensrepræsentation (produkt) og formidlingsteknikkerne. I stedet for at anskue videnscentret som afsender af viden til en passiv modtager er perspektivet, at videnscentret indgår i formidlinger af viden med en anden vidende og aktiv part nemlig brugeren i dennes kontekst og vidensfællesskab.

44. Her bruger jeg betegnelsen individer for at sætte parentes om de empiriske roller, som er projektets konkrete forskningsfelt. Konkret er der jo tale om, at fagfolk i forskellige professioner arbejder med viden i relation til mennesker med diverse handicap. De sociale roller tilføjer problemstillingen omkring viden yderligere kompleksitet, som et øjeblik sættes i parentes.

Viden i relationer mellem vidende parter

Der viser sig i dette projekt behov for at forstå relationerne mellem fællesskaber og personer, der i samarbejde formidler og udvikler viden. Tydén (1993) giver teoretisk og empirisk inspiration til dette perspektiv i doktorafhandlingen "Knowledge Interplay - User-Oriented Research Dissemination through Synthesis Pedagogics". Tydén tager udgangspunkt i erfaringerne med, at forskning sjældent bliver brugt og problemerne i formidlingsledene mellem afsender-formidler-modtager. Selvom Tydén specifikt arbejder med forskningsformidling, er hans arbejde brugbart i denne sammenhæng, hvor han samtidig kan indgå som skeptiker i forhold til videnscentrenes opgave som formidlingsled mellem videnshaverne og vidensbrugerne. Tydéns svar på de nævnte problemer er at fjerne formidlingsledene mellem afsender og modtager af forskningsviden og i stedet etablere et direkte samarbejde mellem parterne inden for rammerne af det koncept, han har udviklet og kalder syntesepædagogik. Syntesepædagogikken går i korthed ud på at skabe en relation mellem forsker og bruger, så de hver med deres viden kan mødes og arbejde sig frem til en tredje form for viden, som ingen af parterne havde, før de mødtes. De mange forskellige former for viden, de to parter besidder, kan således udnyttes og tilpasses til konkrete problemstillinger, som typisk er udgangspunkt for brugerne og ikke viden i sig selv (Tydén 1993). Selvom Tydén indirekte har lagt en bombe under videnscentrene ved at tage den selvstændige formidlerrolle ud af sin model for forskningsformidling, hvor forskerne skal i direkte kontakt med brugerne, vil jeg inddrage Tydéns resultater.

Der er problemer i en absolut fortolkning af Tydéns model. For det første er der det praktiske problem, at forskerne ikke kan lave syntesepædagogik hele tiden, hvorfor det i praksis vil være nødvendigt at arbejde med at forbedre vidensformidlingen via formidlere. For det andet er der for videnscentre ikke nødvendigvis tale om formidling af forskning, men i lige så høj grad formidling af erfaringer og andre typer af viden, der ikke har forskere som kilder. For det tredje kan man i forhold til ovenstående vidensbegreb, hvor det slås fast, at viden altid skal tilpasses og genforhandles i forhold til den konkrete brug, sige, at Tydéns model springer over alternative muligheder. Problemerne med formidlerfunktioner, i relation til vidensformidling, kan frem for en umulighedsteori lige så vel være, at formidlerne har arbejdet ud fra en rationalistisk tilgang (afsender-modtager-modellen) til deres rolle, hvilket han også selv kritiserer dem for⁴⁵. Den rationalistiske tilgang, der kritiseres, er i denne sammenhæng antagelsen om, at viden i teori er lig med viden i praksis, og det derfor er opgaven at transportere en given viden frem til modtageren, som herefter på rationel vis vil handle ud fra den givne viden. Med disse begrundelser ser jeg gode muligheder for at benytte Tydéns resultater konceptuelt i forhold til videnscentrene, idet man konceptuelt kan overføre resultaterne fra forsker-brugerrelationen til videnscenter-brugerrelationen.

Det, som skal fastholdes fra Tydén, er, at man bør se viden og formidling af viden som et møde og interaktion mellem "formidler" og "modtager", hvor rollerne skal i citations-tegn, fordi de skifter mellem parterne i processen. I mødet og interaktionen skabes der et resultat, som er en "tredje viden", der er noget andet, end den de to parter havde tilsammen, før de mødtes. Der er desuden ingen pointe i at have en fast begreb om,

45. I Tydén (1995, s. 204) nævnes et resultat fra Naustalslid & Reitan (1992): Kunnskap og styring, NIBR rapport nr. 15, Oslo, hvor de konkluderer: "Analyses show that especially employees with a reasonably appropriate background and interest in research serve as bridge builders between researchers and politicians." Videnscentrene kunne godt tænkes at udvikle en lignende brobygningsfunktion.

hvad viden er i en eller anden formel forstand, hvilket Tydén (1993) også viser i sin definition af viden, som han har lånt hos Abrahamsson⁴⁶:

"Knowledge in this context implies both factual knowledge and general orientation and ability to use theoretical concepts and models. The knowledge each individual bears with him can span a broad field, extending from technology and the natural sciences, to the social sciences, linguistics and an understanding of cultures. The individuals knowledge profile can have both stronger and weaker aspects as regards occupation, family, leisure and politics. Part of each individual's fund of knowledge is general and interchangeable with other individuals. Another part of his knowledge fund - probably the bulk of it - is contextual in the sense that it is adapted to the individual's everyday life and life style. The practical knowledge and proficiency possessed by a tradesman, e.g. an electrician or a service fitter, is to a large degree associated with his/her specific tasks."

Endelig skal det inddrages, at Tydén (1993) med reference til sine teoretiske og empiriske studier peger på ti vigtige faktorer for at udvikle gode relationer mellem "formidler" og "modtager", nemlig: kontinuitet, accept, deltagelse, aktivitet, ydmyghed, fleksibilitet, åbenhed, behov / motivation, indsigt og empati. Disse faktorer indgår som inspiration for den empiriske analyse i kapitlerne 5, 6 og 7, hvor de konkrete relationer mellem videnscentre, start- og slutbrugere analyseres.

Viden er ikke nødvendigvis lig med det gode

Michel Foucault har gennem sine studier af viden gjort det "umuligt" at behandle vidensbegrebet uden at forholde det til magtaspektet (Jensen 1978). Foucault blotlægger i sine vidensgenealogiske analyser, at forholdet mellem viden og magt indtager meget snedige former, så magten altid er til stede bagom ryggen på de menneskelige frigørelsesprojekter og dermed hele oplysningstanken. Uden at gå yderligere ind i en teoretisk diskussion af forholdet mellem viden og magt skal det fastholdes, at magt- og dominansaspektet skal have plads i denne sammenhæng. Ofte har viden tendens til at blive et normativt begreb, der står for det universelt gode, hvilket ikke er rimeligt at antage. Flyvbjerg (1991b) bidrager i dansk sammenhæng med en Foucault-inspireret analyse, hvor han ender med at sige følgende om magt og viden, der kan være modvægt til at se viden som et normativt begreb med betydningen, viden er lig med det gode:

"Magten beskæftiger sig i højere grad med at definere virkeligheden end med at finde ud af, hvordan virkeligheden "i virkeligheden" hænger sammen. Det er måske det vigtigste enkelt-karakteristika ved magts rationalitet, hvad angår forholdet mellem magt og rationalitet. Altså ikke at magten søger viden, fordi viden er magt, som Francis Bacon sagde, men at magten definerer, hvad der tæller som viden og dermed hvad, der tæller som realitet."

46. Abrahamsson, K. (1988): Kunskapslyftan i centrum - vägval och definitioner. I Abrahamsson, K. (ed.) Det stora kunnskapslyftet. Svensk vuxenutbildning inför år 2010, Utbildningsförlaget, Stockholm (1988).

Magtaspektet af vidensbegrebet har særlig betydning for hovedspørgsmålet om videnscentrenes bestemmelse af relevant vidensarbejde, som har betydning for udviklingen af produkter og formidlingen af viden. Der er en lang række muligheder for, hvordan "magten" til at definere relevans og dermed virkeligheden i tilknytning til videnscentrene kan udvikles. Videnscentrene kan i sig selv få en stærk betydning for, hvad der defineres som viden på deres område, men de kan også være påvirket af andre til at definere, hvad der er viden. Videnscentrene kan også tage rollen som kritisk instans i forhold til, hvad der gælder som viden på deres område.

Indtil videre er vidensbegrebet blevet åbnet for mange indfaldsvinkler, idet viden har så mange aspekter og er umuligt at indfange med en almen definition. Ser man på kortet, er der i forbindelse med videnscentre repræsenteret mange forskellige, mulige hjørner i arbejdet med viden. I lighed med indfaldsvinklen til organiseringsteorien er der mere tale om en teoretisk åbning frem for en præcis afklaring af begrebet viden, som indgår i såvel teori og praksis. Betydningen af relationerne mellem videnscentrene og deres brugere samt fællesskabers betydning for vidensarbejdet er desuden understreget.

Formidling af viden, der gør forskel

Når videnscentre skaber relationer og arbejder konkret med viden og formidlingen heraf, er det relevant at interessere sig for kommunikationsprocessen og finde de bedst mulige måder for kommunikationen mellem videnscenter og bruger. I moderne samfund, hvor massekommunikationen har vundet stor udbredelse, og konkurrencen er hård på markedet for budskaber, er der også udviklet mange teorier og modeller for, hvordan man kommer igennem med sine budskaber, hvad enten de skal sælge vaskepulver, meninger eller oplysninger til borgerne. Videnscentrene er sat i en kompleks kommunikationssituation, hvor de skal kæmpe med mange andre, der søger brugernes tid og opmærksomhed såvel i forhold til forskellige medier som i forhold til at indgå i direkte interaktion med brugerne (Fiske 1994; Lieth 1993). Der skal ikke udvikles noget teoretisk bidrag på dette område, hvorfor spørgsmålet om formidlingsformerne primært bliver behandlet induktivt ud fra de metoder og medier, som videnscentrene vælger at anvende i deres arbejde. Der præsenteres enkelte teoretiske sondringer, der følger i forlængelse af indfaldsvinklerne til vidensbegrebet ovenfor. Det er, at situationsbunden formidling af viden har større mulighed for at gøre en forskel for brugerne end generel og almen formidling. Silverman (1995) finder eksempelvis en markant forskel i udbyttet af rådgivning i relationen mellem patient og læge afhængig af, om lægen giver generel viden på baggrund af diagnose, eller om lægen tilpasser sin viden til den konkrete situation, patienterne beskriver. Den situationsbundne viden har således større relevans for patienten, hvilket forhøjer chancen for, at formidlingen gør en forskel for patienten. Gannik (1995) fremlægger lignende betragtninger om "situational disease", hvor det er den situationsbundne forståelse af patient og sygdom, der fremhæves som forudsætninger for, at lægen kan hjælpe patienten.

Som den sidste del af det teoretiske kludetæppe, der er rullet ud, hentes to begreber fra organisatorisk læringsteori, hvor man arbejder med begreberne om læring gennem assimilation og akkomodation (Jæger 1994). Den første form for læring, assimilation, sker gennem videnstilegnelse, hvor ny viden ligger i sin forlængelse af den viden, man besidder i forvejen. Den anden form for læring, akkomodation, sker gennem videnstilegnelse, hvor ny viden bryder med den viden, man har i forvejen. Læring gennem assimilation er derfor nemmere at håndtere, hvad enten der drejer sig om et enkelt individs læring eller læring i en organisation. Anderledes er det med læring

gennem akkomodation, hvor ny viden skal integreres gennem en radikal omstrukturering af den viden, man har i forvejen og derfor åbner for konflikter på mange niveauer. Denne sondring kan bidrage til at forstå forskellen mellem formidling af viden, der skaber forløb præget af konsensus over for forløb præget af konflikt.

I det følgende præsenteres tre nøglebegreber: relevans, produkt og formidling, som er centrale i de tre hovedspørgsmål i forhold til videnscenterperspektivet.

Præsentation af tre nøglebegreber

I lighed med de teoretiske indfaldsvinkler er begreberne om relevans, produkt og formidling åbne. De kan fastholde og afgrænse væsentlige træk ved videnscentrene, selvom de er dynamiske, idet relevans, produkt og formidling er processuelle størrelser, der hele tiden skal skabes og genskabes i nye sammenhænge.

Begreberne relevans, produkt og formidling kan bruges til at analysere og fremdrage erfaringer fra konkrete forløb i videnscentrenes arbejde. Der er tale om at arbejde med at bestemme vidensrelevans i forhold til eksempelvis: problemløsning, betydning for mennesker, allokering af ressourcer, inddragelse af videnshavere osv. Der er tale om bestemmelse af konkrete produkter, der repræsenterer en given viden i form af eksempelvis: kurser, informationsfoldere, nyhedsbreve, kampagner, netværk, konsulenter osv. Endelig er der tale om selve anvendelsen af vidensprodukter i konkrete og skiftende formidlingssituationer.

De måder, som begreberne konstrueres på i konkrete sammenhænge, kan ikke deduceres ud fra almene betragtninger. Et konstrueret eksempel på dette er den viden, der findes om sammenhængen mellem småbørn, der stammer, og behandling. Det har historisk været sådan, at fagfolk anbefalede forældre til børn med stammen, at de så tiden an. Grundlaget for denne anbefaling var en antagelse om, at behandling ikke ville gavne barnet, og at stammen i langt de fleste tilfælde ville holde op af sig selv, hvilket den også gør i de fleste tilfælde, men ikke for de sidste ca. 10% af børn, der stammer, og hvad så med dem? Med tiden stilles der spørgsmålstejn ved den praksis af såvel mennesker med stammen og fagfolk/forskere, der arbejder med stammen. Det bliver igen relevant at arbejde med viden såvel for dem, der bringer ny viden på banen som dem, der fastholder den gængse viden om sagen. Relevansstrukturen kommer under pres for forandring på dette punkt. Intellektuelt er det blevet en udfordring at søge svar på sammenhængen mellem behandling og børns udvikling af stammen. Praktisk er det blevet et spørgsmål, om man kan sikre bedre levevilkår for børn, der stammer, deres familier og pårørende. Politisk er det blevet til et spørgsmål, om der skal gives penge til forskning og udvikling af behandlingstilbud i relation til små børn, der stammer.

Når det er afgjort, at det er relevant at arbejde med viden på et område, og der opstår nye budskaber i den forbindelse, melder spørgsmålet sig: hvilke produkter skal der udvikles for at repræsentere og formidle denne viden? Som fortsættelse af eksemplet ovenfor kan Dansk Videnscenter for Stammen udvikle konferencer, kurser, pjecer, nyhedsbreve, videoer og andre produkter, der kan indgå i arbejdet med at udbrede og integrere ny viden i praksis. De udviklede produkter skal formidle budskabet, der lyder: jo før børn, der stammer, får tilbud om behandling for stammen des bedre.

Formidling af viden er en skrøbelig størrelse, og det kan ofte være vanskeligt at bedømme resultaterne. Det kan afslutningen på eksemplet med børn og stammen vise.

Det er ikke svært at forstå, at erfaringer og undersøgelser viser, at børn, der stammer, stilles bedre med tidlig behandling end uden. Så langt er det klart for enhver, hvis budskabet da ellers når frem til den enkelte person eller fællesskabet omkring den enkelte person. Er formidleren en, der selv stammer, er det en talepædagog, er det en af kollegaerne eller? Afsenderen har en betydning for modtagelsen af budskabet, ligesom modtagernes arbejdsmæssige kontekst spiller ind. Endelig kan man inddrage teori/praksis problematikken, der i mange tilfælde viser, at der er langt fra forståelighed af og lytten til et budskab i ens dagligdag til også at integrere det i handlemønstre. Hvad gør skolelæreren, der har en elev i klassen, der stammer?

De tre begreber kan defineres og skabe viden om videnscentrenes aktiviteter hver for sig, men de er mest interessante, når de analyseres i forløb, der relaterer sig til alle tre begreber: relevans, produkt og formidling. Forløb vil i modsætning til enkelte begivenheder være karakteriseret ved at se på forandringer over tid, mens den enkelte begivenhed kun kan undersøges som et tværsnit. En udvidelse af det konstruerede eksempel med viden om børn og stammen kan illustrere dette. Dansk Videnscenter for Stammen arrangerede et seminar for skolelærere om tidlig behandling af børn, der stammer. Stemningen var i top, og alle viste begejstring og var opsatte på at tage hjem og gøre noget ved problemerne på deres skole. Fra dette tværsnit af en konkret aktivitet kan man udvide betragtningen med et forløbsperspektiv. Stemningen fra konferencen ovenfor kan ikke uden videre bindes sammen med den dag, hvor skolelæreren møder en elev, der stammer, og det eventuelt ikke er praktisk muligt for vedkommende at gøre noget med sin viden fra konferencen. Iagttagelserne fra konferencen kan heller ikke uden videre forbindes med den dag, hvor en af kollegaerne på en anden skole bringer emnet op, og de i fællesskab finder ud af, at de ikke har brugt deres viden om stammen og børn til noget i deres hverdag.

Efter denne indledning og perspektivering af begrebernes betydning bliver de enkelte begreber udfoldet mere detaljeret i det følgende.

Relevans

I forhold til relevans er det opgaven at indkredse, hvilke forhold der i særlig grad spiller ind i forhold til udviklingen af videnscentrenes valg af vidensarbejde.

I projektforløbet er spørgsmålet om videnscentrenes bestemmelse af relevant viden blevet indsnævret til at se på: 1) deres historiske baggrund, 2) omverdenens betydning (politiske krav og forventninger, institutionel forankring, økonomiske rammer, samspil med eksisterende institutioner, relationer til start- og slutbrugere) og 3) videnscentrenes indre verden (organisering, sammensætningen af medarbejdere, opgaveforståelse, succeskriterier, tid til refleksion). Der skal kort redegøres for motivationen for at inddrage de nævnte faktorer i analysen af de fremgangsmåder, videnscentrene anvender til at finde ud af, hvilken viden der er relevant.

I forhold til den historiske baggrund viser det sig, at den historiske baggrund for videnscentrets opståen er betydende for, hvilke problemer det er relevant for videnscentret at tage op.

Ser man på faktorerne i omverdenen, er der tale om et forsøgsprogram, hvor det må forventes at have betydning, hvordan bevillingsgivere og beslutningstagere opfatter videnscentrenes aktiviteter og mål.

Ser man på videnscentrenes institutionelle forankring, antages det, at den fysiske placering af videnscentrene har betydning for organisations-, tanke- og handlemønstre i videnscentrene. Det er også omkring den fysiske placering, at mange af de institutions- og administrationspolitiske konflikter kommer til overfladen. Det vil ud over at smitte af på omgivelserne også have betydning for videnscentrenes indre udvikling, hvor og hvordan videnscentret placeres og tilknyttes eksisterende miljøer, interesser og fagtraditioner.

Økonomiske rammer

Ressourcer er en knaphedsfaktor og skal her ses i lyset af, hvordan man håndterer denne knaphed, og hvilken betydning denne håndtering får for udviklingen af relevanskriterierne i videnscentret.

Samspil med eksisterende institutioner

Videnscentrenes samspil og relationerne til de eksisterende institutioner på de områder, hvor de enkelte videnscentre arbejder, vil antagelig få betydning for relevanskriterierne. Her er der et gensidigt afhængighedsforhold, der ideelt set bør være symmetrisk, men reelt set nok er asymmetrisk. I udgangspunktet vil videnscentrene være mere afhængige af de eksisterende institutioner end omvendt. Videnscentrene har således brug for den ekspertise såvel teoretisk som praktisk, som er til stede i de eksisterende institutioner, idet det i nogen grad vil være viden herfra, det er relevant at formidle. Institutionerne kan også have brug for videnscentrenes ekspertise, men vil alt andet lige i mindre grad være direkte afhængige af videnscentrene.

Relationer til start- og slutbrugere

Videnscentrenes opgaver kræver gode relationer til start- og slutbrugere. Det er derfor af betydning i hvilken grad og med brug af hvilke metoder, videnscentrene skaber relationer og muligheder i forhold til brugernes påvirkning af relevanskriterierne i videnscentrene.

Indre verden

Organisering

Med det historiske udgangspunkt og de konkrete projektansøgninger i mente er det af betydning at se, hvordan de enkelte videnscentre vælger at opbygge deres organisering. Hvilken beslutningsstruktur bygger man op? Hvilke organisationer og personer bliver budt ind i de besluttende organer? Hvem vælger man at ansætte og med hvilke stillingsbetegnelser?

Sammensætningen af medarbejdere

Det er af betydning, hvilke fagfolk man vælger at ansætte. Der er således forskel på, om man vil satse på generalister eller specialister, idet kvalifikationsbaggrunden vil give forskellige forudsætninger for videnscentrenes arbejde. Det vil få betydning for udviklingen af relevanskriterierne i videnscentret, både hvad angår forståelse af opgaverne og muligheder for at løse givne opgaver.

Opgaveforståelse

Den måde, man taler om tingene på og benævner dem, er af betydning for den måde, man arbejder på, hvilket derfor også er af betydning for konstruktionen af relevanskriterierne.

Succeskriterier

Succeskriterier kan relatere sig til mange dimensioner og personer i videnscentrenes arbejde. Ovenfor er bevillingsgivernes succeskriterier nævnt som en faktor, videnscentrene vil orientere sig imod. Herudover er der de mange faggrupper, som har relationer til videnscentrene, og som kan have forskellige kriterier for og forventninger til, hvad videnscentrene skal bidrage til for deres vedkommende. Disse forventninger vil påvirke videnscentrene sammen med forventninger fra handicaporganisationerne. Hertil kan man lægge de personlige og faglige succeskriterier, som medarbejdere bringer ind i videnscentrene. Samlet vil der være mange succeskriterier internt og eksternt i forhold til videnscentrene, som spiller ind på såvel det individuelle som det organisatoriske niveau i videnscentrene.

Tid til refleksion

Relevanskriterier kan placere sig i et kontinuum mellem refleksivitet og fakticitet (Mortensen 1990). De faktiske kriterier vil være at forstå som faste normer og handlingsanvisninger i forhold til, hvad videnscentret kan og skal beskæftige sig med, mens de refleksive kriterier er udtryk for en vedvarende søgen efter begrundelser for, hvad videnscentret kan beskæftige sig med. Man kan have intention om at arbejde refleksivt, men det kræver, at der er tid og rum til refleksion, som åbner for vaklen, tøven, ny begejstring og nye begrundelser. Disse træk ved refleksiviteten gør de faktiske kriterier overlegne i handlingsrettet forstand, idet man hurtigere kommer til det operationelle niveau i arbejdet. Tiden er et springende punkt her, altså har man, og / eller tager man sig tid til at etablere refleksive processer og forløb i videnscentrene, eller er man udsat for en handlingstvung / -trang, der søger synlige resultater her og nu. Tiden til refleksion vil derfor være af betydning.

Produkter

Begrebet produkt skal ikke forstås bogstaveligt som en vare på en hylde i Brugsen, men som et begreb, der bruges til at beskrive de aktiviteter, der finder sted i videnscentrene og samtidig er åbne for refleksion over, hvad der er resultater af videnscentrenes vidensarbejde.

Der er for videnscentrenes vedkommende ofte tale om immaterielle produkter, ligesom der er tale om, at produkterne omsættes via efterspørgsel, der ikke er markedsreguleret. Produkterne skal derfor legitimeres politisk og ikke formidles via udbud og efterspørgelsesmekanismer på markeder. Udbud og efterspørgsel er således defineret praktisk og politisk, ligesom succeskriterierne defineres politisk frem for økonomisk. Der er dog produkter, der sælges til en pris, men også i sådanne tilfælde er der som hovedregel tale om politisk fastlagte priser og ikke omkostnings- og indtjeningsbestemte priser.

Produktbegrebet kan beskrives som en vifte med to yderpunkter, hvor det ene er "inventar" (pjecer, bøger, video etc.), og det andet er "processer" (møder, samtaler, praksisrelation etc.). Til illustration af det vigtige i at arbejde med denne åbne tilgang og ikke lade sig nøje med den tingslige side vil jeg fremhæve et eksempel på produktion

af en video i relation til Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog. Her indkaldte man en række særlige videnshavere til at deltage i forarbejdet til og udformningen af en video "At mødes med glæde". Hele processen omkring oplæg til videoen kan siges at være et vidensprodukt i sig selv, idet der blev dannet grundlag for nye relationer og givet ny energi til gamle relationer mellem de involverede fagfolk. Diskussionerne mellem videnshaverne indbyrdes såvel som med videnscentret kan karakteriseres som reflektivt arbejde og et processuelt produkt. Dette skal ikke forstås som en harmonisk helhed, hvor alle bliver enige til sidst, men som faglige udvekslinger, hvor forskelligheder består på nyt grundlag. Efterfølgende udmøntede det fælles arbejde sig i en video, som herefter udgør en del af inventaret i videnscentret, hvor den kan købes, lånes og tages med ud til undervisning, foredrag osv.

Et mere generaliseret eksempel, som alle videnscentre arbejder med, er telefon-kontakterne, hvor start- og slutbrugere henvender sig med spørgsmål, oplysninger, sorger, glæder osv. Disse telefonkontakter kan betragtes som processuelle produkter, hvor videnscentrene udvikler kompetence til at skabe god kommunikation og gode relationer i forbindelse med disse telefonkontakter. Der kan være tale om at give henvisninger til andre instanser, hvilket kræver grundlæggende kompetencer i forhold til, hvor viden og rådgivning er tilgængelig på området. Der kan desuden være tale om at indkredse, hvilket problem/spørgsmål spørgeren reelt henvender sig med. I telefonkontakterne giver videnscentrene således viden fra sig, udvikler dialogisk kompetence, og endelig får de tilført viden om, hvad der rører sig på området.

Produktet som proces kan anskues henholdsvis i et brugerperspektiv og et producentperspektiv. I brugerperspektivet kommer produktet til syne gennem opmærksomhed på produktet gennem en indre eller ydre tilskyndelse. Hvis udgangspunktet er en indre tilskyndelse, vil brugeren selv søge sine produkter blandt dem, der er tilgængelige, eller i det mindste dem, som, den konkrete forbruger ved, er tilgængelige. For videnscentrene vil det for at nå denne bruger være opgaven, at de relevante produkter er tilgængelige og synlige. Hvis udgangspunktet er en ydre tilskyndelse, så har videnscentret haft succes med at skabe opmærksomhed om sine produkter over for gruppen af potentielle brugere. I producentperspektivet starter produktet sin livscyklus ved, at producenten udvikler sin idé om produktet gennem en kombination af indre såvel som ydre tilskyndelser. Gennem disse tilskyndelser og en lang række praktiske omstændigheder og forhindringer finder produktet sin form og bliver i sidste ende klar til at blive lagt frem for brugerne.

Endelig er der produkter, som opstår gennem sammenhængen mellem en række enkeltstående produkter. Det kan være talepædagogens læsning af nyhedsbreve, deltagelse i brugerkonferencer, telefonsamtaler, litteraturhenvisninger, projektarbejde, seminarer og lignende. Hvad produktet består i samlet set, er det ikke muligt at bedømme ud fra det enkelte produkt, det skal ses som en sammenhæng mellem flere produkter, der spiller sammen.

Begrebet inventar benyttes til at fastholde den del af vidensprodukterne, hvor der er skabt en bestemt form for repræsentation og "materialisering" af viden, der er "klar" til at indgå i formidlingsprocesser mellem videnscentret og brugerne eller er klar til at blive "brugt" direkte af brugerne.

Hvad angår den processuelle del af vidensprodukterne, så er det spørgsmålet, hvornår man begynder at tale om produkt, idet man kan starte med hele forarbejdet med skabelse af relevanskriterier, skabelse af relationer til videnskilder osv., eller man kan starte der, hvor der er kommet nogle helt konkrete resultater ud af arbejdet i form af eksempelvis pjecer, videoer etc. Typologisk indføres den sondring, at der tales om proces, når der er brugere involveret i den, og det er rimeligt at tale om, at der gennem denne brugerinddragelse sker et fælles vidensarbejde og -formidling i selve processen. Gør dette sig ikke gældende, vil vidensarbejdet blive betegnet som "forarbejde", der henviser til de aktiviteter, som videnscentre har i forhold til at skabe sig oversigt, indsigt og vidensrelationer med henblik på potentiel anvendelse i vidensarbejdet og dermed også i udviklingen af vidensprodukter såvel som inventar og proces.

Som det fremgår af nedenstående skema, giver det ikke mening at opdele inventar i mindre dele, idet forudsætningen for inventar netop er, at der har fundet en indsamling, bearbejdning og/eller udvikling sted, der som en uadskillelig helhed viser sig i de enkelte stykker inventar. Anderledes er det med proces og forarbejde, hvor man godt kan opdele og adskille dem i de enkelte processer, indsamling, udvikling og bearbejdning af viden. I hver celle er der indført et eksempel med litteraturreferencer, der kan indgå som vidensprodukter i alle skemaets celler. Som et andet vigtigt eksempel fra videnscentrenes verden kunne være anvendt adresser, som ligeledes kan indgå i alle felter i skemaet. Ud over disse eksempler vil de fleste produkter kunne indgå i et eller flere af skemaets celler.

Vidensprodukter Basisfunktioner	Forarbejde	Proces	Inventar
Indsamling	Litteraturreferencer	Dialog med bruger om litteratursøgning	Litteraturliste med abstracts og tematiseringer i forhold til problem / målgruppe
Udvikling	Abstracts til litteraturreferencer	Dialog med bruger om fortolkning af litteratur	
Bearbejdning	Tematisering af litteraturreferencer i forhold til problem / målgruppe	Dialog med bruger om litteraturlister og målgruppens ønsker / behov for litteraturlister	

Formidling

I videnscenterkonceptet er der lagt særlig vægt på videnscentrenes formidlingsfunktion. I forlængelse af foregående afsnit og diskussionen om, hvad man kan kalde vidensprodukter, er det også et åbent spørgsmål, hvordan man skal og bør forstå begrebet formidling i relation til videnscentrenes arbejde. Der kan opstilles mange kriterier for, hvornår man kan tale om, at viden formidles fra et videnscenter, og hvor stor en forskel, man kan forvente, formidling gør. Det er metodisk vanskeligt at finde frem til, om formidling af viden gør en forskel for brugerne og på hvilket niveau. To yderpunkter er forskellen mellem at forandre sit teoretiske standpunkt og at forandre sin praksis.

Som to yderpunkter i den brede vifte af anvendte formidlingsstrategier, der er gjort erfaringer med af videnscentrene, kan man tale om en- og tovejsformidling. Endelig kan man tale om netværksformidling, hvor videnscentret indgår som en af mange, hvor der

formidles på kryds og tværs. Der er tale om tre principielt forskellige områder, der typologisk indgår i analysen i kapitel 5 og 7.

Det er ikke meningsfyldt at sige, at nogle formidlingsstrategier generelt er bedre end andre, idet de netop må vurderes i forhold til, hvilket formål deres konkrete anvendelse skal indfri.

Modeller til diskussion af teori og begreber

Der er stor grad af åbenhed i de teoretiske indfaldsvinkler og nøglebegreber, hvorfor dette kapitel skal afsluttes ved at understrege behovet for yderligere teori og begrebsudvikling. Som baggrund for denne diskussion præsenteres to modeller, der illustrerer idé og væsentlige problemstillinger og kan tjene som referenceramme for de følgende kapitler.

Øverst i modellen er videnscentret placeret, og som det fremgår, er det spaltet i to niveauer, hvor det ene indeholder umiddelbar viden (viden der ikke kan formidles uden bearbejdning og bevidstgørelse), og det andet indeholder middelbar viden (viden der kan formidles). Umiddelbar viden kan gøres middelbar gennem bearbejdning og for at bearbejde denne viden, skal man have valgt at gøre det, altså fundet denne bearbejdning relevant. Såvel den middelbare som den umiddelbare viden kan gøres til et produkt, som kan indgå i en formidlingsproces over for brugerne.

Til grund for arbejdet med at skabe vidensprodukter ligger der en række selektionsmekanismer, der bestemmer, hvad man prioriterer at arbejde med, hvoraf nogle er nævnt nederst i videnscenterfiguren og markerer, at de samlet udgør, hvad der spørges til om relevant viden, fortolkninger af behov, traditioner, interesser etc. Arbejdet med disse selektionskriterier og fremgangsmåder leder frem til at spørge om, hvilke vidensprodukter der kommer ud af arbejdet og endelig, hvilke metoder man anvender til formidling, og hvor effektive de viser sig at være. I figuren kan man spørge til effektiviteten ved at følge brugeren fra "før" til "efter" formidlingsprocessen og spørge eller se, om den har gjort en forskel for brugeren i sig selv og i brugerens relation til de(n) handicappede, som vedkommende er rådgiver for.

Alle niveauer i figuren er påvirket af kontekstuelle faktorer, hvoraf nogle få er nævnt til højre i figuren.

Når modellen er betegnet som en monologisk relation, er det for at illustrere et typologisk eksempel på, hvordan et videnscenter kan arbejde: uden påvirkning fra brugerne, hvad enten det gælder de direkte brugere eller de indirekte brugere.

I nedenstående model er der indføjet pile, der markerer et andet yderpunkt, hvor såvel de direkte som de indirekte brugere påvirker arbejdet i videnscentrene.

Der viser sig således at være mange muligheder for, hvordan videnscentrene kan arbejde, og det vil vise sig empirisk, hvilke modeller de vælger at arbejde efter. Ovenstående er blot en eksplicitering af forudforståelser, som kan vise sig at være anvendelige, men også utilstrækkelige i mødet med empirien.

Fra disse teoretiske og begrebslige betragtninger følger i kapitel 4 en præsentation af projektets metodologi og datagrundlag.

KAPITEL 4

Metodologi og datagrundlag

Metodologisk fremgangsmåde

I dette kapitel gøres der rede for projektets valg af metodologisk fremgangsmåde og datagrundlag. Der gøres rede for, at forsøgets karakter samt problemstillingerne og hovedspørgsmålene i projektet betyder, at valget af metodologiske principper (evalueringsforskning, casestudier og komparativ metode) og teknikker til indsamling af data (dokumentstudier, interview og deltagerobservation) indgår i følgende faser:

1. En indledende fase, der er åben og forståelsesorienteret i forhold til at indkredse de temaer, der er relevante i forhold til erfaringsdannelsen og projektets hovedspørgsmål. Teknisk indeholder denne fase bl.a. læsning af projektbeskrivelser, møder med Konsulentteamet og Forberedelsesgruppen, seminar med projekt DAVID og Konsulentteamets første fælles seminar for videnscentrene.
2. Den anden fase er en caseorienteret "indlevelse" i de enkelte videnscentre på baggrund af første interviewrunde. Teknisk indeholder denne fase besøg og åbne tematiserede interview med ledere og medarbejdere ved hvert videnscenter.
3. Den tredje fase indeholder en sammenligning af alle videnscentrene med henblik på at forstå variationer og ligheder mellem videnscentrene. Sammenligningerne danner grundlag for valg af tre videnscentre til nærmere casestudie. Valget af cases sker ud fra en informativ selektionsstrategi, der på det givne informationsgrundlag søger variation repræsenteret blandt de tre udvalgte videnscentre i forhold til totalpopulationen, der består af 11 videnscentre.
4. Den fjerde fase indeholder casestudier af de tre udvalgte videnscentre. Teknisk indgår der i casestudierne deltagerobservation, interview og dagligdags samtaler. I den fjerde fase indgår desuden interview med fem brugere (selektet ud fra variation inden for perspektivrige områder i det enkelte videnscenter) af hvert af de tre videnscentre, som gennemføres på deres egen arbejdsplads ud fra en tematiseret spørgeguide.
5. Den femte fase indeholder en sammenligning på tværs af alle videnscentre (totalpopulationen). Teknisk gennemføres den anden interviewrunde som telefoninterview med lederne af videnscentrene (enkelte vælger at lade det foregå ansigt til ansigt i stedet for). Det særlige ved denne interviewrunde er, at den bygger på viden fra første interviewrunde (årsskiftet 1994/1995), opsamlet materiale og erfaringerne fra den mellemliggende periode på to år.

Fremstillingsmæssigt indledes kapitlet med en afklaring af de metodologiske konsekvenser, som kan afledes af forsøgets karakter, og som tidligere er behandlet i kapitel 1. Herefter følger et afsnit om evalueringsforskningen, som er den forskningstradition, projektet ligger inden for, og er en socialkonstruktivistisk og procesorienteret variant af. I næste afsnit følger en redegørelse for casestudiet som metode og en præcisering af, hvordan casestudiet anvendes i projektet. Efter afsnittet om casestudiet følger et afsnit, der behandler den komparative metode og den konkrete anvendelse i dette projekt. Som afslutning på kapitlet redegøres der for det samlede datagrundlag og de anvendte

teknikker til at indsamle data. Det primære datagrundlag, der er udviklet i forbindelse med dette projekt, består af to interviewrunder med alle videnscentre (med to års mellemrum), tre casestudier af videnscentre (over en periode på et år), 15 brugerinterview og deltagerobservationer fra adskillige seminarer og møder af forskellig karakter med parterne i forsøget (gennem hele den treårige projektperiode). Herudover anvendes sekundære data, såsom videnscentrenes selvevalueringer, Konsulentteamets sammenfatning, projekt DAVIDs rapporter m.m.

Forsøg, der kræver åben metodologi

Forsøg med videnscentre på handicapområdet giver særlige udfordringer i forhold til valg af metode- og datagrundlag. På den ene side er forsøget skabt i dansk tradition "Lad de tusinde blomster blomstre" (Hegland 1994), som betyder, at udgangspunkt, mål og midler er defineret bredt og flertydigt, hvilket efterlader plads til kreativitet og muligheder for at skabe kontekstuelle opfindelser i de enkelte projekter. Forsøget giver i denne variant mulighed for at fremme udviklingen af nye ideer og praksisformer, der er tilpasset lokale omstændigheder. På den anden side leder brugen af forsøgsmetaforen tankerne i retning af "det kontrollerede forsøg", hvor det sagsforhold, man undersøger, bliver forsimplet til et begrænset antal variable og testbare hypoteser, der undersøges i en kontrolleret kontekst. Forsøget udgør i denne variant en test, der giver mulighed for at finde eksakte svar i forhold til, om de opstillede hypoteser holder i praksis. Modsætningen i de to yderpunkter i forståelsen af forsøg giver anledning til forskellige forventninger til forsøgets resultater.

Tager man udgangspunkt i "Lad de tusinde blomster blomstre", så kan forventningerne gå i retning af at få præsenteret nye opfindelser (videnscentre), der er udviklet i specifikke sammenhænge og delvist afprøvet i disse. Ser man på tværs af de enkelte dele i forsøget (11 videnscentre), så kan man forvente sig forskellige opfindelser, der kan bidrage til forståelse og videre udvikling gennem deres ligheder og forskelle. Erkendelsesprocessen forventes ikke at være slut ved forsøgets udløb, men det forventes, at der er skabt et erfaringsgrundlag, der kan indgå i den videre udvikling på området.

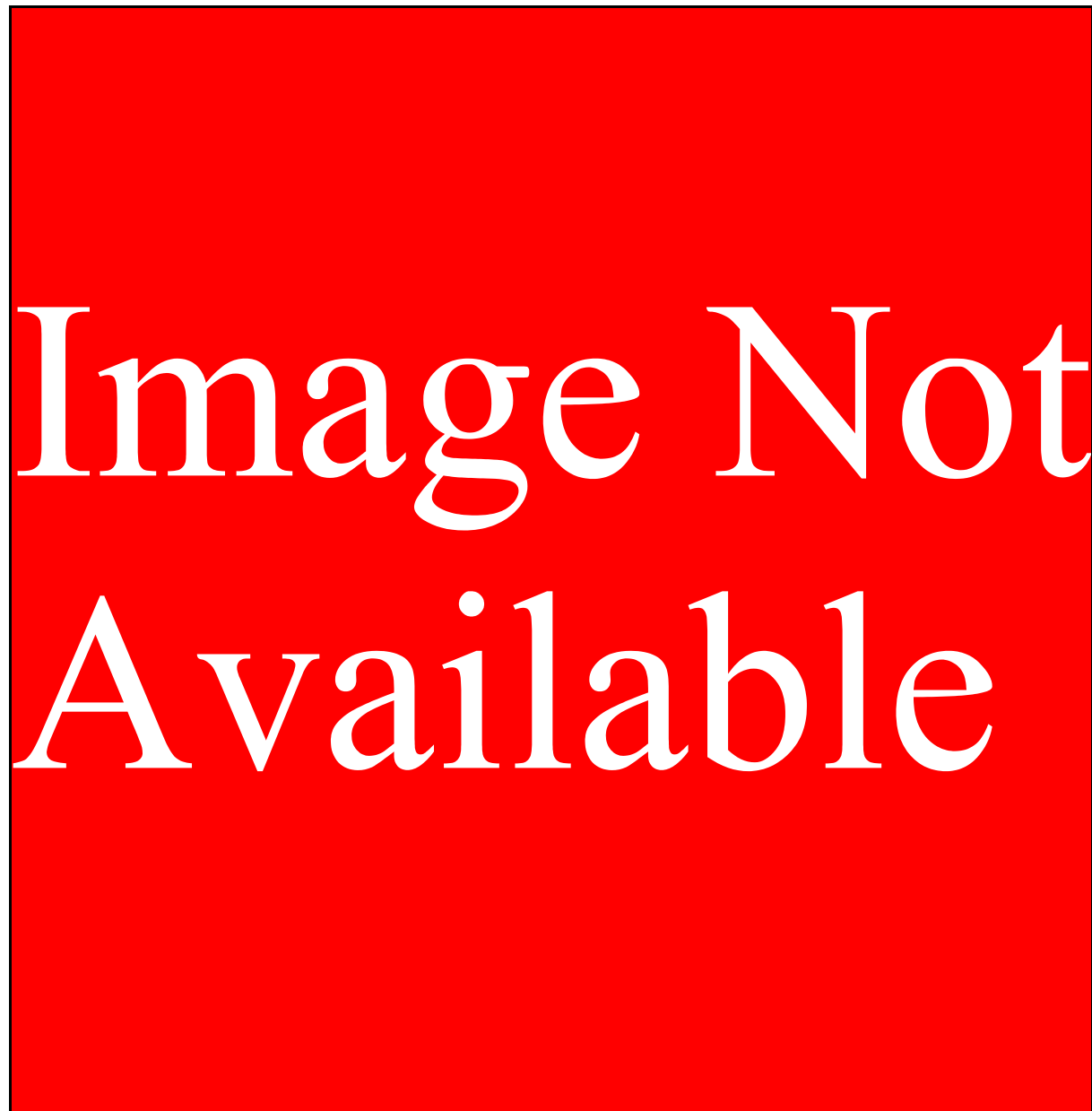
Tager man udgangspunkt i "det kontrollerede forsøg", så går forventningerne i retning af, at de opstillede hypoteser (eksempelvis: Videnscentre kan sikre kvaliteten i det decentrale rådgivningssystem) ved slutningen af programmet er testet i forhold til de opstillede variable og de generaliserbare omgivelser, de er afprøvet i. Erkendelsesprocessen forventes at være slut ved forsøgets udløb, og man kan tage endelige beslutninger på baggrund af forsøgets resultater.

Konsekvensen af, at modsætningen eksisterer i forsøgsbegrebet, er logisk set tvingende, idet det er det brede udgangspunkt, som er den empiriske realitet. Det er således ikke praktisk muligt at reducere eller kontrollere forsøget i forhold til kravene i "det kontrollerede forsøg". Tilbage er der altså blot at konstatere, at grundlaget for studiet af dette forsøg bedst dækkes med en beskrivelse af forsøget som "Lad de tusinde blomster blomstre".

Metodisk får denne konklusion nogle konsekvenser, idet man må nedtone de nomotetiske og deduktive metoder (udforskning af lovmæssigheder mellem typer af kontekstafhængige fænomener) og i stedet arbejde med mere idiografiske og induktive metoder (udforskning af enkelte komplekse og kontekstafhængige fænomener), idet

opgaverne fortolkes og operationaliseres forskelligt i hvert enkelt tilfælde. Den metodologiske fremgangsmåde for undersøgelsen skal gøre det muligt at finde nogle af de unikke tiltag i de enkelte videnscentre og samtidig udnytte muligheden for at sammenligne videnscentrene og dermed drage nytte af styrkerne i komparativ metodik.

Metodologisk har projektet således to dimensioner, der skal komplementere hinanden gennem: 1) at opfange kontekstafhængige forhold ved de enkelte videnscentre og 2) at skabe grundlag for sammenligninger på tværs af de enkelte videnscentre. Denne vekslen mellem de to dimensioner / principper kan følges i nedenstående oversigt over projektets samlede metodiske fremgangsmåde, hvor der efter figuren følger et kort karakteristika af hver af faserne.

Del 1

Her arbejder jeg med udvikling af deduktiv forståelse, hovedspørgsmål, hypoteser, teoretiske indfaldsvinkler og samlet design. Dette gøres med udgangspunkt i udsagn, dokumenter og egen dataindsamling (Besøg i videnscentrene), der beskriver og analyserer idéerne bag forsøget og de første operationaliseringer heraf. Arbejdet i denne del er desuden integrerede aktiviteter i de følgende dele.

Del 2

Her arbejder jeg caseorienteret og induktivt forståelsesorienteret, idet jeg på videnscentrenes egne præmisser søger at opbygge en forståelse af de enkelte videnscentres dannelse, selvforståelse og aktivitetsudvikling.

Del 3

På baggrund af arbejdet i del 2 arbejder jeg her med det komparative princip, idet jeg laver et strategisk valg af tre videnscentre (ud af totalpopulationen på 11), der udgør de tre cases i det videre arbejde med del 4. Udvalget foretages ud fra kriteriet om at opnå variation på centrale aspekter/variabler af videnscentrenes særlige karakteristika.

Del 4

Her arbejder jeg med at studere de tre udvalgte cases. I lighed med del 3 arbejder jeg desuden med det komparative princip, idet jeg inddrager brugerperspektivet gennem sammenligninger af aktiviteter og brugere i de tre cases. Ud fra disse sammenligninger vælger jeg strategisk brugere ud til interview ud fra princippet, "hvor finder jeg de mest perspektivrige erfaringer".

Del 5

På baggrund af arbejdet i de foregående dele afslutter jeg med at tilvejebringe det sidste interview-materiale hos alle videnscentrene. Det samlede arbejde og den foreløbige rapport "Erfaringer *undervejs fra Forsøg med videnscentre på handicapområdet*" (Olsen 1996) danner grundlag for interview med lederne af alle 11 videnscentre. Hermed udbygges erfaringsgrundlaget for det endelige komparative arbejde, der skal bidrage til forståelsen af ligheder og forskelle i de måder, som opgaven at udvikle videnscentre er grebet an på.

Del 6

Her foretages det samlede og afsluttende analysearbejde og projektets endelige fremstilling udformes.

Procesorienteret evalueringsforskning

Dette projekt placerer sig i forlængelse af og som en variant af evalueringsforskningen, som den er udviklet i Danmark inden for de seneste 10-20 år. Evalueringsforskningen er typisk udført af forskere ved sektorforskningsinstitutioner eller højere læreanstalter, der inden for tidsafgrænsede projektformuleringer og på "forretningsmæssige vilkår" har arbejdet med evalueringer af offentlige forsøg og forsøgsprogrammer. Evalueringer er anvendelsesorienterede og præget af praktiske og metodiske overvejelser, hvilket har fået Hansson (1993) til at kritisere, det han kalder, den manglende forbindelse mellem evalueringsforskningen og den sociologiske teoriudvikling, som han påpeger i høj grad kunne drage nytte af hinanden. Inspirationskilderne til evalueringsforskningen er i væsentlig grad kommet fra den amerikanske evalueringsforskning, som udviklede sig stærkt efter 2. verdenskrig og særligt i tilknytning til de sociale og racemæssige

integrationsprogrammer i 1960'erne (Hansson 1993). I 1974 dannes der to professionelle organisationer for evalueringsforskere i USA, som dog blev sammenlagt i 1985 (Rebien 1996), og der udkom omfattende mængder af litteratur og håndbøger om evalueringer. I Danmark vinder evalueringsforskningen ikke mindst frem i forbindelse med sociale forsøg og udviklingsprogrammer, hvilket er betegnende, da det er fælles inden for evalueringsforskningen, at man interesserer sig for at forstå og vurdere betydningen af en nærmere defineret indsats/intervention på et nærmere defineret område. Der er tale om at forstå og vurdere et område: før og / eller under og / eller efter, at en given indsats er implementeret på et nærmere defineret samfundsmæssigt område, som indsatsen er tiltænkt at påvirke. Forståelse og vurdering kan tage udgangspunkt i forskellige ontologiske og epistemologiske antagelser, som gør evalueringsforskning til et lige så omdiskuteret, flertydigt og konfliktfyldt emne, som sociologien og andre retninger inden for socialvidenskaberne er det. Wad (1994) argumenterer eksempelvis for, at evalueringer i forbindelse med udviklingsforskning bør bevæge sig mere i retning af det kvasiekperimentelle undersøgelsesdesign, som bør underbygges med en teoretisk forståelsesramme, der gør det muligt at begrunde antagelser om sammenhænge i undersøgelsen. Som tidligere nævnt er det ikke en designtype, der er relevant i dette projekt, som følger den mere udbredte fremgangsmåde, hvor udgangspunktet er en igangværende indsats (videnscenterforsøget). Denne evalueringstype med udgangspunkt i og endemål i praktiske problemstillinger kan illustreres med definitionen af evaluering fra Mehlbye, Rieper og Togeby (1993), som lyder:

"Evaluering er en systematisk videnindsamling om mere komplekse igangværende eller afsluttede indsatser, hvis målopfyldelse og kvalitet ikke umiddelbart kan vurderes, og hvor der er behov for en dyberegående vurdering af indsatsen ud fra bestemte standarder og kriterier, som kan være defineret ud fra indsatsens egne mål eller fra andres, fx brugernes mål. Arbejdet tilrettelægges med henblik på senere praktisk udnyttelse."

Forløberen for denne definition fra Amternes og Kommunernes Forskningsinstitut findes i en tidligere publikation herfra med titlen "Vejledning i evaluering", hvor det i indledningen siges, "evaluering er ikke svært eller behøver i hvert fald ikke at være det", og definitionen på evaluering lyder:

"Den evaluering, vi beskæftiger os med i denne vejledning, er ikke den uovervejede dagligdags vurdering. Vi beskæftiger os med den form for evaluering, hvor grundlaget er systematisk indsamlede oplysninger om en bestemt indsats."
(Adamsen m.fl. 1986)

Som det fremgår, er definitionen fra 1993 uddybet i forhold til definitionen fra 1986 i forhold til, hvad der skal evalueres (komplekse indsatser med komplekse mål) og i forhold til, hvem der kan have indflydelse på evalueringskriterierne (indsatsens egne eller andres mål). Desuden påpeges det i 1993, at evalueringsarbejdet tilrettelægges med henblik på praktisk udnyttelse. Det, der er fælles for de to definitioner, er, at de bygger på et systematisk indsamlet datagrundlag.

Understregningen af evalueringens praktiske orientering og inddragelse af andre standarder og kriterier end dem, der er indbygget i det fænomen, som evalueres (eksempelvis brugernes), ligger i sin forlængelse af den historiske udvikling, som Guba og Lincoln (1989) beskriver er sket inden for evalueringsforskningen generelt, hvilket i særlig grad betyder evalueringsforskningen i USA.

Guba og Lincoln (1989) inddeler evalueringsforskningen i fire generationer, som afspejler forskellige historiske omstændigheder og interesser i evalueringsforskningen gennem de seneste 100 år. Den første generation benævner Guba og Lincoln (1989) "the measurement generation", hvor forskeren, der forestod evalueringen, blev betragtet som en tekniker, der kendte og mestrede teknikker til eksakt måling af givne variable, der skulle undersøges på individniveau. Den anden generation benævner Guba "the description generation", som ud over måling også begyndte at beskrive objektive mønstre i forhold til styrker og svagheder over for opstillede mål på programniveau. Den tredje generation kalder Guba "the generation of judgement", som ikke mindst på grund af omverdenens forventninger om ekspertvurderinger måtte i gang med at bidrage med vurderinger af de evaluerede indsatser og deres mål. Guba argumenterer for en ny fjerde generation af evalueringer, som bryder grundlæggende med de tre forrige, som kritiseres for at have det til fælles, at de: 1) er for loyale overfor ledelsesperspektiver, 2) er for snævre i deres værdigrundlag og 3) går for højt op i at være videnskabelige. Den fjerde generation, som Guba og Lincoln (1989) argumenterer for at udvikle, hviler på et socialkonstruktivistisk og værdipluralistisk grundlag, hvor inddragelse af alle berørte parter i evalueringssammenhængen og forhandlinger parterne imellem står i centrum for den nye fjerde generation af evalueringsforskningen.

Der er selvfølgelig ikke enighed blandt evalueringsforskere om, hvilken vej man skal gå i den nye udvikling, og hvor meget af den historiske ballast man skal smide over bord, men der er et fællestræk i evalueringsforskningen, der typisk tager udgangspunkt i empiriske og praktisk orienterede spørgsmål og problemstillinger af typen: Vi har et problem, og vi har et forslag til dets løsning (tror vi!). Men virker det? Det må vi danne os begreber om, og hertil kan vi få bidrag fra evalueringsforskningen, som af nogen slet ikke kaldes forskning, men blot og bart evaluering (Rebien 1996; Guba og Lincoln 1989). Det er på denne baggrund forståeligt, at det primært er i forbindelse med nye initiativer og ikke i forbindelse med veletablerede institutioner, at evaluering kommer på tale. Det forekommer mere oplagt at undersøge, hvordan nye initiativer virker end at begynde at undersøge veletablerede ordninger. Der er ikke nogen nødvendighed i dette, men derimod en historisk tendens, som muligvis er ved at blive brudt, idet evaluering af etablerede institutioner bl.a. på uddannelsesområdet er ved at vinde frem, og "evalueringer" under navnet kvalitetsudvikling indføres på stadig flere områder i både den private, den frivillige og den offentlige sektor (Gruber 1997; Andersen 1994; Thune Jacobsen 1994; Madsen 1992).

Når denne lighed er præciseret, er der desuden en lang række forskelle, hvor forskerens placering i forhold til det studerede fænomen er et aspekt, der varierer, ligesom fokusering på og forståelse af resultater og processer varierer. Som et dansk eksempel, der afviger fra evalueringsdefinitionerne fra AKF ovenfor, er der udviklet en inspirationsskitse til en aktionsbaseret evalueringsmodel i forbindelse med Socialministeriets "Projekt Socialpsykiatri 15M" (Andersen og Hegland 1993). I denne skitse går evaluatoren/forskeren "på to ben", idet vedkommende aktivt medvirker i og gerne påvirker indsatsen, der evalueres, og samtidig gennemfører en faglig evaluering.

Modellen for denne evalueringstype beskrives på følgende måde i Andersen (1993), hvor det også siges, at enhver nok må gøre sig sine egne erfaringer med denne måde at arbejde på:

"Erfaringsopsamlingen og evalueringen skal først og fremmest have til formål at fremme en ønsket socialpsykiatrisk udvikling under hensyn til de problemer og muligheder, der afdækkes gennem evalueringsprocessens forløb. Dette forudsætter åbenhed for fremlæggelse af delresultater både fra projekternes og evaluatorernes side. Det forudsætter også, at evalueringsarbejdet må kunne planlægges som et sammenhængende forløb over hele projektperioden samt en afslutning i forbindelse med projekternes lokale forankring og gennemførelse."

I dansk sammenhæng er der således gjort en del erfaringer i de senere år med evaluering-, følge- og dialogforskning i tilknytning til pågående statslige initiativer på forskellige resortområder. Albæk (1988) viser i bogen "Fra sandhed til information - Evalueringsforskning i USA - før og nu" tendensen til, at samfundsforskningen i praksis såvel som erkendelsesmæssigt bevæger sig fra forestillingen om et objektivt sandhedsbegreb til et mere processuelt sandhedsbegreb, hvor evalueringsforskningen involverer sig direkte i pågående processer og giver sit bedste bud og informationer omkring sit forskningsfelt frem for faste sandheder.

Som en del af bearbejdningen af erfaringerne med evalueringerne af SUM-programmet er der kommet to ph.d.-afhandlinger, der reflekterer over evalueringsforskningen og anvendelsen heraf. Jesper Fisker (1995) peger på vanskelighederne med at omsætte evalueringer til såvel teoretisk erkendelse og praktisk brug og foreslår, at man i højere grad søger mod konceptuel forståelse af de gjorte erfaringer og deres betydning. I tråd hermed kritiserer Hulgård (1995) den udbredte fokusering på instrumentel anvendelse af evalueringsforskning og bidrager med en alternativ analyse af værdiforandringer i forbindelse med forsøgsarbejde, der er teoretisk forankret hos Max Weber. Tendensen er en bevægelse væk fra troen på evalueringer som et teknisk forehavende, der producerer instrumentelle svar. I stedet anskues evalueringer som et komplekst socialt samspil mellem indsatser og omgivelser. Der produceres mere begrebslige og forståelsesorienterede svar, og det er denne tendens, dette projekt er en del af.

Det er i dette groft skitserede og varierede landskab af evalueringsforskning og evalueringsspraksis, at dette projekt er placeret, og der tages forskningsmæssigt udgangspunkt. Projektets karakter af evalueringsforskning beskrives i det følgende på baggrund af nedenstående figur, der grafisk skitserer forløbet før, under og efter videnscenterforsøget.

Image Not Available

Problemstillingen kan inden for rammerne af denne tradition formuleres konkret til at være en undersøgelse af, hvilke indsatser fra forsøget med videnscentre der har virkninger (potentialer) i forhold til at løse det definerede problem. Forståelsen af henholdsvis situationen før indsatsen (forsøg med videnscentre), af selve indsatsen og resultaterne af indsatsen skal beskrives mere præcist, da det er i forhold hertil, projektet finder sin plads inden for evalueringsforskningen. Det er desuden af betydning, hvilken rolle forskeren tager eller får tildelt i arbejdet.

Arbejder man ud fra kvantitative evalueringskriterier, vil relevansbetragtningerne gå i retning af at opnå tal for aktivitetsniveauet. Arbejder man ud fra kvalitative evalueringskriterier, vil evnen til at gøre det rigtige i forhold til arbejdsområderne blive sat i højsædet, og det gælder om at få det "rigtige" beskrevet. Generelt hænger disse evalueringskriterier sammen med, hvor meget tid man har til at skabe et erfaringsgrundlag. De antalsmæssige og beskrivende udtryk for aktivitetsniveauet er hurtigere at præsentere end de mere erfaringsbaserede og kvalitative elementer i aktiviteterne.

Casestudier

I dansk sammenhæng har diskussionen om anvendelse af casestudier, som forskningsstrategi særligt fået liv og intensitet med Bent Flyvbjergs doktordisputats i to bind fra sommeren 1991: "Rationalitet og magt - Det konkrete videnskab"⁴⁷. Flyvbjerg gør sig til fortæller for casestudiet, som han sætter ind i en erkendelsesmæssig ramme, han kalder "Det konkrete videnskab". I afhandlingen tager han fat i grundlagsproblemerne i de sociale videnskaber, hvor han mener, at studiet af konkrete forhold har været

47. I bind 1 "Det konkrete videnskab" arbejder Flyvbjerg videnskabssteoretisk og metodologisk for at udvikle en videnskab for det partikulære, det kontekstafhængige og narrative. Dette arbejde sætter han op som kontrast og alternativ til videnskab, der fokuserer på det universelle, det kontekstafhængige og forklaring. I bind 2 "Et casebaseret studie af planlægning, politik og modernitet" gennemfører Flyvbjerg et detaljeret casestudie af konkret planlægning og politik. Han illustrerer her, hvordan det konkrete videnskab kan anvendes i praktisk forskning, hvor han undersøger, hvordan rationalitet og magt har spillet sammen i udformningen af teknik, politik, økonomi og organisation i en konkret miljø-, trafik- og byplanlægning i Danmark: Aalborg-projektet.

underkendt til fordel for forskningsstrategier af mere formel karakter. I indledningen siger han det på den måde, at man forskningsmæssigt har fokuseret på studiet af:

idé frem for *virkelighed*
plan frem for *implementering*
formalpolitik frem for *realpolitik*
formalrationalitet frem for *realrationalitet*

Disse strategier, der fokuserer på højre side af disse relationspar, har ifølge Flyvbjerg behov for at blive prioriteret og udviklet. Det mener han, de kan blive gennem udviklingen af casestudier, hvor konkrete forhold forstås og analyseres i deres kontekst. Sagt kort med reference til ovenstående relationspar kan man sige: Idéer bliver sjældent realiseret fuldt ud som virkelighed, planer bliver sjældent implementeret på den måde, det var planen, realpolitikken er som oftest noget andet end formalpolitikken, og endelig er den reelle rationalitet sjældent lig med den formelle rationalitet. Dette bør vi vide og tage højde for i vores studier af den konkrete virkelighed, siger Flyvbjerg og gør i samme ombæring op med de myter, han finder, der eksisterer omkring anvendelsen af casestudier som videnskabelig metode. Flyvbjerg (1991a) retter, hvad han kalder fem udbredte misforståelser i forhold til casestudier på følgende måde:

	Misforståelse	Rettelse
1	Generel teoretisk (kontekstafhængig) viden er mere værdifuld end konkret, praktisk (kontekstafhængig) viden.	Forudsigende teorier og universaliser findes ikke i studiet af menneske og samfund. Konkret, kontekstafhængig viden er derfor mere værdifuld end for-gæves søgen efter forudsigende teorier og universaliser.
2	Man kan ikke generalisere på grundlag af en enkelt case: Derfor kan casestudiet ikke bidrage til videnskabelig udvikling.	Man kan ofte med fordel generalisere på grundlag af en enkelt case, og casestudiet kan udmærket bidrage til videnskabelig udvikling via generalisering som supplement eller alternativ til andre metoder. Men formel generalisering er overvurderet som kilde til videnskabelig udvikling, hvorimod "det gode eksemplets magt" er undervurderet.
3	Casestudiet er mest nyttigt til hypotese-generering dvs. i de første trin af en samlet forskningsproces, mens andre metoder er mere velegnede til hypotesetest og teoriudvikling.	Casestudiet er nyttigt både til generering af teori og test af teser, men er ikke begrænset til disse forskningsaktiviteter.
4	Casestudiet indeholder en tendens (et "bias") til verifikation, forstået som en tilbøjelighed til at bekræfte forskerens forudfattede opfattelser.	Der er intet, der tyder på, at casestudiet i højere grad end andre metoder indeholder en tendens til verifikation. Tværtimod tyder erfaringerne på, at casestudiet på grund af nærhed til studerede fænomener i højere grad indeholder en tendens til falsifikation af eventuelle forudfattede opfattelser hos forskeren.
5	Det er ofte svært at opsummere casestudier i generelle udsagn og teorier.	Det er korrekt, at opsummering af casestudier ofte er vanskelig, især hvad angår proces. Det er mindre korrekt, hvad angår resultater. Problemerne med opsummering er imidlertid i højere grad en egenskab ved virkeligheden end ved casestudiet som metode.

Flyvbjerg argumenterer således for gyldighed af den viden, man kan opnå gennem studier af enkelte cases og åbner dermed for videnskilder, der ligger uden for de statis-

tiske gyldighedsprincippers område. I dette projekt er der som nævnt tale om at undersøge såvel enkelte videnscentre som case og drage nytte af at kunne sammenligne såvel de tre særlige cases og drage sammenligninger på tværs af hele populationen af videnscentre.

Robert K. Yin (1993) giver casestudiet en central placering på linie med andre velkendte socialvidenskabelige metoder:

"Case Study research continues to be an essential form of social science inquiry. The method is appropriate when investigators desire to

- a) define topics broadly and not narrowly,*
- b) cover contextual conditions and not just the phenomenon of study, and*
- c) rely on multiple and not singular sources of evidence*

The method should be part of a social scientist's complete armamentarium, which also should include the use of surveys, the conduct of experiments, the analyses of archival (quantitative) records, and historiography. Thus depending on the circumstance, a social scientist needs to be able to apply any of these five methods, sometimes even in combination with each other."

Hvordan casestudier konkret skal gribes an metodologisk og teoretisk, er afhængigt af konteksten, og kun den sociologiske fantasi sætter grænser for, hvordan sociale fænomener kan studeres idiografisk som case. Traditionen for casestudier og rapporteringen heraf er imidlertid svag, hvad angår metodiske refleksioner og afrapportering (Christensen 1995). Det er et problem, idet netop åbenhed omkring refleksioner og fremgangsmåder kan modvirke en snigende tendens til at gøre de idiografiske studier til en ny form for empirisme, hvor nærheden til feltet og beskrivelser af detaljen bliver argument for, at virkeligheden hermed er afspejlet, hvilket er lige så forkert, som andre former for objektivisering af sociale fænomener. Der vil stadig være tale om, at det er analyse og teori, der skal binde de empiriske iagttagelser sammen til plausible udsagn om den studerede del af verden, som vi mener, den kan beskrives, forstås og hænge sammen.

Casestudiets styrke er, at forskeren kommer tæt på det fænomen, som studeres, og tilegner sig "smagsprøver" af mangfoldigheden og kompleksiteten i fænomenet, som i dette tilfælde er videnscentre. Sociologen er ikke historiker ej heller romanforfatter eller psykolog, men casestudiet kan nærme sig disse selvstændige discipliner, når man ser på det materiale, der ligger til grund for arbejdet. Jeg tilstræber at lave sociologiske casestudier, der udfylder deres analytiske formål ved at åbne for forståelsen af dele af den konkrete hverdag i videnscentrenes arbejde.

Der er dilemmaer i dette arbejde for sociologen generelt, som kan beskrives ved forholdet mellem på den ene side den empatiske tæthed, man opnår til det studerede fænomen, og på den anden side den analytiske distance man skal fastholde for at forstå og udlede generelle og kritiske erkendelser fra den konkrete virkeligheds mangfoldighed.

Dette dilemma har været konkret for mig, idet menneskelige relationer og deltagelse / tæthed til menneskers seriøse arbejde med vigtige projekter (som her er at skabe vidensgrundlag for at udvikle omgivelser og tilbud til mennesker med handicap) ikke må

føre til, at jeg identificerer mig så meget med deres projekter og perspektiver, at det analytiske perspektiv og de kritiske spørgsmål forsvinder ud af arbejdet. En støttepille til at modvirke ukritisk identifikation med videnscentrene har været, at projektet ikke er af værdi - ej heller for videnscentrene - hvis jeg blot taler dem efter munden. Desuden er der et loyalitets- og identifikationsforhold, som, jeg mener, er vigtigere end alle andre, nemlig relationen til og forpligtigelsen over for mennesker med handicap. Særligt dette sidste forhold har været en god mental støtte, når jeg indimellem har fundet mig selv fanget i det professionelle og kollegiale perspektiv, som jo udgør en del af min personlige bagage og horisont for arbejdet.

Komparativ metode

Sammenligninger bruger vi hele tiden i hverdagen til at orientere os i forhold til hinanden og alle mulige fænomener. I det nære miljø sammenligner vi os selv med naboen, vores egne børn i forhold til de andres og i den politiske offentlighed hører vi ofte vendingen ”i forhold til de lande vi normalt sammenligner os med”, hvorefter afvigelser i skattetryk, sociale forhold osv. forklares. Her skal sammenligningen, som herefter er synonym med komparativ metode, bruges til at analysere forskelle og ligheder mellem de 11 videnscentre, der udgør totalpopulationen af videnscentre i dette projekt. Ved at studere forskelle og ligheder blandt systemer (videnscentre), der ligner hinanden (fælles koncept), er der grundlag for finde frem til, om alle videnscentre er lig med hinanden, om der er grupper af videnscentre, der er lig hinanden, eller om alle videnscentre er forskellige. Ved at få beskrevet ligheder og forskelle bliver der mulighed for at udvikle forslag til forklaringer af ligheder og forskelle, hvilket er en vigtig kilde til viden om videnscentrene.

Konkret finder der sammenligninger sted under hele projektforsløbet, men de udføres særligt systematisk i forbindelse med, at der udvælges tre videnscentre til casestudie ud fra en informationsorienteret udvælgelse og procedurer, hvor der vælges efter størst mulig variation mellem de valgte cases (Miles og Huberman 1994). Sammenligningerne af de tre cases giver grundlag for at udvikle en typologi over videnscentre, der anvendes i den anden systematiske sammenligning af alle 11 videnscentrene, som afslutter projektet og præsenteres i kapitel 7. Den metodiske fremgangsmåde for udviklingen af typologien over videnscentrene præsenteres i næste afsnit.

Der er forskellige forskningstraditioner, der særligt benytter sig af komparativ metode. Her kan nævnes politologiske studier af vælgeradfærd, demokratiudvikling, sociologiske studier af værdier, demokrati osv. Fælles for disse er deres makroanalytiske niveau, hvilket adskiller sig fra dette studie, der befinder sig på et meso-/mikroniveau, hvor makroniveaet alene fungerer som kontekst for forståelse og analyse.

Inden for den komparative metodologi sondres der mellem to modsatrettede principper for sammenligninger, der går under betegnelserne: ”most similar systems” og ”most different systems”. Tranøy (1993) beskriver de to principper på følgende måde:

”Ved å velge likest mulig case (”most similar systems” og forskelsmetoden) oppnår en både en form for kontroll for teoretisk definerte potensielt interessante uavhengige variable og en får - med en viss sannsynlighet - en form for implisitt kontroll for ikke identifiserte, men potensielt interessante variable.

"Most different systems" eller likhetsmetoden kan beskrives som det inverse designet. Her isolerer man kritiske likheter på de operative variable ved å la flest mulig antatt relevante variable variere usystematisk gjennom matricen."

Pointerne kan beskrives ved hjælp af nedenstående skemaer, der er lavet med inspiration fra Skocpol og Somers (1980). Den skematiske opstilling kan være med til at afmystificere sprogbrugen, hvor "forskelsmetoden" er det samme som "most similar systems", og "lighetsmetoden" er det samme som "most different systems". For overskuelighedens skyld tages der udgangspunkt i sammenligningen af to forskellige systemer, men man kan sagtens sammenligne flere systemer.

Få komplekse systemer

	Most similar systems, eller forskelsmetoden		Most different systems, eller lighetsmetoden	
	System 1	System 2	System 1	System 2
	Uafhængige variable	A	A	A
	B	B	B	E
	C	C	C	F
	X	Ikke X	X	X
Afhængig variabel	Y	Ikke Y	Y	Y

De markerede felter viser, hvor de to systemer, der sammenlignes, afviger fra hinanden, hvilket i forskelsmetoden er den afhængige variable Y og den uafhængig variabel X. De to systemer er valgt ud til sammenligning, fordi de ligner hinanden, derfor betegnelsen "most similar systems", og de er samtidig valgt med udgangspunkt i, at de trods deres lighed har et resultat til forskel, som er repræsenteret ved den afhængige variabel Y, der findes i det ene system, men ikke i det andet. Det er denne forskel mellem to systemer, der ellers skulle være ens, der gør, at man betegner metoden som forskelsmetoden. Udgangspunktet for sammenligningen af "most similar systems" er således, at man har observeret en afhængig variabel, der afviger på trods af, at man i øvrigt mener, der er tale om to ens systemer. Med denne observation som udgangspunkt kan man give sig til at undersøge, om der skulle være en uafhængig variabel X, som er i det ene system, men ikke i det andet og kan være forklaringen på afvigelsen i den afhængige variabel Y. Den omvendte argumentation gælder for sammenligningen af most different systems, hvor udgangspunktet er, at der forekommer lighed mellem systemerne i forhold til en afhængig variabel på trods af, at systemerne ellers afviger fra hinanden på alle punkter. Med dette udgangspunkt gælder det så om at undersøge, om der findes en uafhængig variabel, som de to systemer trods alle forskelligheder har til fælles, og som kan bidrage til at forklare ligheden i den afhængige variabel Y.

Sagt på en anden måde, så er der konkret tale om, at sammenligning bruges på to måder:

1. Lighedsmetoden bruges til at søge generelle træk ved videnscentrene, idet de alle betragtes som ens i forhold til en faktor, videnscenterkonceptet, som der kommer ens resultater ud af trods deres øvrige forskelligheder.
2. Forskelsmetoden bruges til at søge specifikke træk, der adskiller videnscentrene, idet de betragtes som ens systemer, der ikke kommer til samme resultat på grund af en specifik forskel.

I denne sammenhæng er der tale om, at alle videnscentrene har den samme opgave: at indsamle, udvikle, bearbejde og formidle viden til deres startbrugere for at give kvalitet til rådgivningen af slutbrugere. Opgaven er fælles for alle og kan få forskelligt udfald, ligesom den ganske givet løses på forskellige måder, afhængig af den kontekst man opererer i. At man har samme opgave, er dog ikke ensbetydende med, at opgaven også løses med samme udfald endside med samme midler. Udfaldet vil først blive delvist kendt undervejs i forskningsprocessen, ligesom det vil blive kendt undervejs i hvilken grad, de uafhængige variable ligner hinanden. Brugen af de to komparative principper vil af ovennævnte grunde blive brugt anderledes, end det er tilfældet, hvis analysen tager udgangspunkt i en historisk konstateret forskel eller lighed, som dernæst studeres retrospektivt. Her er der tale om at drage nytte af muligheden for at drage sammenligninger mellem systemer, hvor det først undervejs i processen bliver muligt at udfylde felterne i skemaet ovenfor. Det er en væsentlig del af opgaven overhovedet at finde frem til: 1) hvilke systemer (læs videnscentre), der er sammenlignelige, 2) hvilke uafhængige variable, der er relevante at sammenligne og 3) hvilke afhængige variable, der er relevante at sammenligne. I forhold til tredelingen: 1) makro-kausal analyse, 2) parallel demonstration af teori og 3) kontrastering af kontekster, som Skocpol og Somers (1980) laver af den komparative metode inden for den historiske sociologi, så er der her tale om at arbejde med kontraster mellem systemerne. Skocpol og Somers rejser en række kritikpunkter af denne måde at arbejde med komparativ metode, som minder om dem, der er nævnt som kritikpunkter i forhold til casestudier, som er behandlet i foregående afsnit. Kritikken skal derfor ikke uddybes her, hvor det blot skal nævnes, at forskere inden for makro-kausal analyse arbejder med at finde årsagsforklaringer på historiske problemstillinger, mens forskere, der arbejder med parallel demonstration af teori, søger at verificere teorier ved at finde eksempler, der passer til teorier.

Fremgangsmåde ved konstruktion af typologi over videnscentre

I kapitel fem præsenteres en typologi, der indeholder fire forskellige typer af videnscentre, der som teoretiske konstruktioner sammenfatter markante forskelle og ligheder ved videnscentrene, som de fortolkes ud fra det kvalitative datagrundlag. Det var ikke i udgangspunktet formuleret som et mål at nå frem til en typologi over videnscentre, men det har gennem forskningsprocessen vist sig som en hensigtsmæssigt måde at strukturere materiale og analysere på.

Fremgangsmåden ved fortolkning og analyse af det kvalitative materiale, som præsenteres i kapitel 4, kan karakteriseres, som det Kvale (1997) kalder ad hoc-anvendelsen af forskellige metoder, hvilket, han vurderer, er den mest udbredte fremgangsmåde ved analyse af kvalitative interview. Det betyder, at det kvalitative materiale, som i dette projekt er mere end de kvalitative interview, løbende er fortolket og struktureret på forskellig vis for at forstå videnscentrene såvel idiografisk som komparativt. Målet har været at konstruere mening ud fra og ind i materialet, uden der på forhånd var fastlagt en bestemt analytisk strategi. Ved fraværet af en på forhånd

fastlagt strategi og taktik i forhold til fortolkning, analyse og konstruktionen af mening åbnes der for en inkrementalistisk fremgangsmåde, der indeholder en lang række taktikker til at skabe mening i det kvalitative materiale. Miles (1994) nævner 13 forskellige taktikker, der er relevante for dette arbejde og Kvale (1997, s. 201) sammenfatter dem på følgende måde:

“At lægge mærke til mønstre, temaer (1), se plausibilitet (2) og klyngedannelse (3), hjælpe analytikeren til at se, “hvad der hører sammen med hvad”. At skabe metaforer (4) er som de foregående tre taktikker en måde, hvorpå der kan opnås mere integration mellem forskellige data-elementer. Optælling (5) er også en velkendt måde, hvorpå man kan se, “hvad der er”. Opstilling af kontraster/sammenligninger (6) er en almen taktik, der skærper forståelsen. Der er undertiden også behov for differentiering som ved opdeling af variable (7). Vi har også brug for taktikker til at se tingene og deres indbyrdes forhold mere abstrakt. Blandt andet indordning af det partikulære under det almene (8); faktordannelse (9), analog til en velkendt kvantitativ teknik; at notere sig relationer mellem variable (10); og finde indskudte variable (11). Og endelig, hvordan kan vi systematisk skabe en sammenhængende forståelse af de givne data? De drøftede taktikker er opbygning af en logisk evidenskæde (12) og skabelse af begrebsmæssig teoretisk sammenhæng (13).”

I arbejdet med udviklingen af typologien over videnscentrene er stort set alle de nævnte taktikker blevet brugt i større eller mindre grad, som det fremgår i det følgende.

I projektets første fase blev der som forarbejde til første interviewrunde arbejdet med at lægge mærke til mønstre og temaer i videnscentrenes organisation, vidensarbejde, personalesammensætning, opgaveforståelse osv. Det empiriske grundlag for arbejdet med at finde relevante mønstre og temaer blev lagt ved deltagelse i konferencer, seminarer (se kapitel 4) samt ved læsning af materiale fra de enkelte videnscentre (ansøgninger, handlingsplaner, beskrivelser af initiativer, første vidensprodukter osv.). Ud fra de fundne mønstre og relevante temaer blev der udviklet en interviewguide til det første besøg og interview med ledere og medarbejdere på hvert videnscenter. De udviklede relevanskriterier i projektet og temaer for interview med videnscentrenes ledere og medarbejdere er præsenteret i bilag 7.1, der er et kombineret introduktionsbrev og interviewguide for første interviewrunde til alle de på daværende tidspunkt etablerede videnscentre. Efter den første interviewrunde var der skabt datagrundlag for at kunne vurdere plausibilitet og klyngedannelse af de valgte temaer og mønstre. Der blev således opstillet en matrice, hvori alle videnscentrene kunne sammenlignes i forhold til de temaer, der blev fundet relevante for at forstå væsentlige forskelle og ligheder mellem videnscentrenes foreløbige arbejde og visioner for fremtiden. Denne sammenligning gav det første helhedsbillede af hele videnscenterpopulationen og skabte grundlag for en kvalitativ informationsorienteret udvælgelse (Flyvbjerg 1991a) af tre videnscentre til at indgå som case i det videre projektførløb. Begrundelsen for udvalgs-kriteriet, der var variation og sammenligninger, præsenteres i bilag 5.1, hvor de sammenlignede faktorer gennemgås punkt for punkt. Denne udvalgsprocedure betød, at videnscentrene blev kontrasteret og sammenlignet. I dette arbejde fandt der således en faktordannelse sted, idet det skulle vurderes og begrundes, hvilke faktorer det var relevant at inddrage for at sammenligne videnscentrene og på det grundlag udvælge tre, der repræsenterede variationen blandt de 11 videnscentre. På baggrund af det samlede

foregående arbejde blev det således vurderet, at faktorerne: Handicapområde, institutionelt regi, starttidspunkt, organisation, medarbejdernes faglige baggrund, videnscentrets relationer til omverdenen og videnscenterfunktionerne (indsamling, udvikling, bearbejdning og formidling af viden) var de afgørende faktorer, der skulle sammenlignes for at få indblik i variation og ligheder mellem videnscentrene. Som del af disse sammenligninger indgik blandt andet taktikken at indordne patikulære forhold under almene forhold for at skabe sammenlignelighed mellem faktorerne. Ved at sammenfatte eksempelvis forskellige måder at indsamle viden på under mere overordnede kategorier bevæger man sig fra at forstå de enkelte fænomener i dybden til at forstå fænomenerne på et aggregeret niveau, hvor det bliver muligt at sammenligne de sociale konstruktioner. Efter udvalget af de tre videnscentre til case-studier følger en fase, hvor der arbejdes med "thick description", som ikke går ud på at beskrive fænomenet, som det er, men at "udvælge fænomenets relevante aspekter og detaljer der kan abstraheres fra totaliteten af detaljer, så vi kan besvare de spørgsmål, vi har" (Becker 1996). I denne fase med case-studier er der endvidere tale om, at der gives analytiske muligheder for at finde indskudte variable, idet nærhed til fænomenet giver større sandsynlighed for at møde relevante faktorer, der undslipper den mere distancerede dataindsamling og analyse. Arbejdet med de enkelte cases præsenteres i kapitel 5, hvoraf det også fremgår, hvilke faktorer der fastholdes i det beskrivende og analyserende arbejde.

I udviklingen af typologien over videnscentre er brugerne og brugerundersøgelsen, der præsenteres i kapitel 6 af væsentlig betydning. Brugerundersøgelsen bidrager til forståelsen af, hvordan brugergruppen er medvirkende til at skabe ligheder og forskelle mellem videnscentrene.

Den afsluttende empiriske fase består af en interviewrunde med alle videnscentre, hvor der fokuseres på at skabe sammenhænge i videnscentrenes udvikling i forhold til projektets hovedspørgsmål og videnscentrenes egne vurderinger af og beskrivelse af de første års erfaringer. Denne interviewrunde fungerer både som dataindsamling og dialog om foreløbige begrebsmæssige og empiriske sammenhænge, som var tilsendt videnscentrene, før interviewene fandt sted, i form af oplægget "Erfaringer undervejs fra Forsøg med Videnscentre på handicapområdet" (Olsen 1996). Der finder således en proces sted, hvor forskeren i dialog med feltets parter diskuterer et første og foreløbigt bud på en sammenhængende forståelse af de givne data og et første forsøg på at skabe begrebsmæssige og teoretiske sammenhænge i erfaringsmaterialet.

Det, der analytisk står tilbage efter denne metodologiske fremstilling, er at redegøre for de faktorer, der fastholdes undervejs i den beskrevne proces og ender med at være konstituerende for typologien over videnscentrene. Inden disse faktorer præsenteres, skal det understreges, på hvilken måde typologibegrebet anvendes i dette projekt. Dannelsen og brugen af typologier er omdiskuteret i sociologien og ikke mindst forbundet med Max Webers anvendelse af ideal-typer, som i Carl Hempels udlægning skal forstås på følgende måde:

"An ideal type, according to Weber, is a mental construct formed by the synthesis of many diffuse, more or less present and occasionally absent, concrete individual phenomena, which are arranged, according to certain one-

sidedly accentuated points of view, into a unified analytical construct, which in its conceptual purity cannot be found in reality; it is a utopia, a limiting concept, with which concrete phenomena can only be compared for the purpose of explicating some of their significant components."
(Hempel 1952, s. 66)

Hempel er ikke tilfreds med denne brug af og konstruktioner af ideal-typer, idet han mener, der er for lidt klarhed og stringens. Han efterlyser større forklaringskraft gennem positivering af de kriterier, der lægges til grund i konstruktionen af ideal-typerne, så de i højere grad bliver mulige at teste. Denne diskussion skal ikke uddybes nøjere her, men den inkluderer i høj grad diskussionen af forskellige vidensskabssyn, som nødvendigvis kommer til udtryk i konkrete måder at anvende og konstruere typologier på. I dette projekt anvendes typologibegrebet kvalitativt i den forstand, som Hempel har sammenfattet forståelsen af Webers brug af ideal-typer i ovenstående citat. Jeg finder, at Hempels ambition om at underbygge brugen af typologier med stigende klarhed og stringens kan være i orden, hvis det er muligt og relevant, men det er værd at understrege det kvalitative element i konstruktionen af typologier. Det er desuden vigtigt at påpege forskellen på at arbejde inden for udforskede felter i forhold til at arbejde på felter, der er godt udforsket. Hempel er selv inde på denne forskel i brugen af typologier, når han siger:

"Methodologically, ordering as well as classificatory typologies belong, as a rule, to an early stage in the growth of a scientific discipline, a stage which is concerned with the development of a largely "empirical" concept system and with its use for description and for low-grade generalization."
(Hempel 1952, s. 70)

De seks faktorer som ved projektets afslutning findes relevante i forhold til videnscentertypologien er: 1) Vidensrelationer (primært/sekundært), 2) Det organisatoriske landskab (nyt/etableret), 3) De interorganisatoriske relationer (konsensus/konflikt), 4) Vidensprodukter (almene/specifikke), 5) Målgruppe (stor/mellemstor/lille) og 6) Værdier i relation til viden (neutral/normativ).

De enkelte faktorer skal forstås på følgende måde: 1) Vidensrelationer henviser til, om skabelsen af vidensrelationer mellem fagfolk på videnscentrets område er en primær opgave, eller der er tale om en sekundær opgave for videnscentre. Det gælder for alle videnscentre, at de i forskelligt omfang arbejder med at etablere vidensrelationer mellem fagfolk, men det viser sig, at der hensigtsmæssigt kan sondres mellem, om der er tale om en primær eller en sekundær opgave. 2) Det organisatoriske landskab henviser til, om videnscentrene etableres på områder, der kan karakteriseres som henholdsvis nyt eller etableret i den forstand, at der enten ikke er andre, der varetager vidensarbejde i væsentligt omfang, eller der er andre organisationer, der varetager vidensarbejde i væsentligt omfang. 3) De interorganisatoriske relationer henviser til, om der er konflikt eller konsensus i videnscentrets relationer til andre relevante organisationer på deres område. 4) Vidensprodukter henviser til, om videnscentrets produkter generelt kan karakteriseres som almene produkter eller specifikke produkter. 5) Målgruppe henviser til, om videnscentret har en stor, mellemstor eller lille målgruppe (se kapitel 7). 6) Værdier i relation til viden henviser til, om videnscentre søger en neutral position i forhold til den viden, man arbejder med, eller om videnscentret prioriterer vidensarbejdet ud fra normative betragtninger.

Med udgangspunkt i disse seks faktorer sammenfattes typologien over videnscentre i kapitel 5, hvor der skelnes mellem fire typer af videnscentre, der navngives: Mødeskaberen, Stifinderen, Budbringeren og Kampagnemageren. I kapitel 5 viser det sig, at de tre videnscentre, som behandles som cases, relaterer sig til hver deres type af videnscenter henholdsvis: Budbringeren, mødeskaberen og stifinderen. Den fjerde type videnscenter - kampagnemageren - er fundet gennem det komparative arbejde, hvor alle videnscentre er indgået, og hvor det viste sig, at faktoren størrelsen af handicappopulation og dermed også målgruppen er et afgørende karakteristika for kampagnemageren, der herved skiller sig ud fra de tre øvrige. Når handicappopulationen er stor, kan der således konstrueres en selvstændig type videnscenter, som ikke var dækket ind af de kriterier for variation, som de tre cases blev udvalgt fra.

Konstruktion og inddragelse af data

I de følgende afsnit præsenteres projektets datagrundlag. Som det er omtalt i kapitel 3, ansues data som en social konstruktion og ikke som et socialt uafhængigt og tingligt fænomen, hvilket gør, at datagrundlaget nødvendigvis skal forstås i sammenhæng med de måder, som data konstrueres og anvendes på. Kapitlet indeholder derfor en oversigt over de data, der indgår, samt refleksioner over de måder, hvorunder data konstrueres og anvendes.

Datagrundlaget skabes af såvel ideale fordringer og praktiske forhold, hvor forskeren er henvist til tilgængelige data, ressourcernes rækkevidde, metodologisk fantasi og forskerens / forskergruppens situationsbestemte formåen.

I de følgende afsnit beskrives de forskellige data og deres konstruktion. Indledningsvis følger en samlet kronologisk oversigt over forløbet i konstruktionen af de primære data. Der indgår endvidere data fra sekundære kilder og bearbejdnings heraf, som omtales undervejs.

1. Tæt relation til og samarbejde med Konsulentteamet, hvilket indbefatter deltagelse i deres konferencer og seminarer.
2. 1. interviewrunde; besøg hos og interview med ledere og medarbejdere ved alle (på daværende tidspunkt) ti videnscentre i perioden fra oktober 1994 til januar 1995.
3. Indsamling af dokumentariske materialer fra videnscentrene, herunder deres selvevalueringer og aktiviteter omkring udviklingen af hjemmesider på Internettet.
4. Samarbejde, diskussioner og interview med medarbejderne i projekt DAVID og deltagelse i deres konferencer og seminarer.
5. Besøg og interview i tre udvalgte (case)videnscentre i perioden fra efteråret 1995 til efteråret 1996.
6. Brugerinterview; besøg hos og interview med 15 brugere af de tre videnscentre, der er udvalgt til casestudier, i juli - august 1996.
7. 2. interviewrunde; telefoninterview med alle 11 videnscenterledere i november 1996.

Interview

Det er det kvalitative tematiserede forskningsinterview i lidt forskellige udformninger, der er brugt til at konstruere data i forbindelse med de to interviewrunder med alle

videnscentre og i forbindelse med interview med 15 brugere af de tre videnscentre, der er særlige cases i projektet.

Det kvalitative forskningsinterview er blevet udbredt op gennem 1980'erne og fra, at alle gjorde sig sine egne praktiske erfaringer og bagefter reflekterede over, hvad man havde gjort med interviewene, er der her midt i 1990'erne udkommet to væsentlige bidrag (Kvale 1997; Fog 1994), der teoretisk arbejder med det kvalitative forskningsinterviews forudsætninger, styrker og begrænsninger. Som med alle andre metoder er det også for brugen af det kvalitative forskningsinterview helt afgørende, at forskeren er bevidst om, hvorfor netop denne metode anvendes i en given sammenhæng. Der følger derfor en begrundelse for valget af det kvalitative forskningsinterview i dette projekt, ligesom der redegøres for væsentlige erfaringer, der er gjort undervejs.

Problemstillingen, hovedspørgsmålene og ikke mindst det studerede fænomen, videnscentre er åbne i den betydning, at det ikke i udgangspunktet er muligt at pege på specifikke hypoteser og variable, der skal undersøges. Videnscentrene udvikler sig undervejs, og opgaven er at konstruere datamateriale, der kan medvirke til at skabe forståelse af, hvad det er, videnscentrene udvikler sig til, og hvilke variable, der er de vigtige i forhold til projektets problemstilling og hovedspørgsmål. For at få konstrueret et velegnet datagrundlag til at forstå dette nye og åbne område, vælger jeg det åbne tematiserede forskningsinterview. Det giver mulighed for, at interviewpersonerne kan udtrykke deres erfaringer med og vurderinger af videnscentrets udvikling ud fra egne prioriteringer og med støtte fra temaerne i den fremsendte interviewguide, som er præsenteret i bilag 7.1. Temaerne er udtryk for min forståelse af, hvad det i hvert fald er vigtigt at få belyst i løbet af interviewet. Jeg vælger at sende interviewguiden og en kort præsentation af mit projekt⁴⁸ før interviewet for at afmystificere mit ærinde, og fordi jeg finder det rimeligt, at jeg spiller ud med, hvad jeg finder, der er vigtigt, at vi får talt om i interviewet. Jeg deler opfattelse med Fog (1994), der siger: "hvor den egentlige samtale er gensidig og åben, er den professionelle samtale ensidig og åben", men ensidigheden kan gøres mindre ved, at forskeren gør det tydeligt, hvad ærindet er og hvilke mål, man har med arbejdet. Det kritiske punkt i fremgangsmåden er naturligvis, at interviewpersonerne kan forberede sig til at afgive politisk korrekte svar på spørgsmålene, hvilket ikke kan afvises, men heller ikke kan undgås ved at lade være med at præsentere spørgsmålene på forhånd. En positiv erfaring fra interviewene er, at man i flere videnscentre havde diskuteret spørgsmålene, inden interviewet fandt sted, hvilket var med til at kvalificere interviewet⁴⁹. En anderledes erfaring var, at ordvalget og sprogformen i interviewguiden gav anledning til kritiske bemærkninger i retning af, at nu skulle jeg ikke komme og være "Karl Smart" i betydningen akademisk og bedrevidende. Reaktionen kunne bruges konstruktivt i interviewet til at få afklaret vores relationer og min selvforståelse (jeg er ikke "Karl Smart"), så interviewet kunne gennemføres på et bedre grundlag end en underliggende og usagt vurdering af interviewerens som "Karl Smart" og usikkerhed omkring den gensidige relation. Om evnen til at se informationer og muligheder i problemer, fejl og konflikter i interviewsituationen har jeg ud over erfaringer fra mange interview og mesterlære i flerårigt samarbejde med Olaf Rieper haft glæde af inspiration fra Berg (1988a,b og 1989), der pointerer, at "fejl" ofte er en god kilde til informationer i interviewsituationer.

48. Jeg havde ved Konsulentteamets første konference en måned forinden redegjort mundtligt for mit projekt, hvorfor jeg vurderede, at den skriftlige introduktion godt kunne være kortfattet.

49. Dette gjorde sig også gældende i flere tilfælde i interviewene med brugerne.

Den indholdsmæssige styrke ved det tematiserede forskningsinterview er i den første interviewrunde indlevelse i og dokumentation for, hvad ledere og medarbejdere særligt lægger vægt på i videnscentrenes opstartsfasen, deres praktiske situation og ikke mindst deres visioner for fremtiden. Resultatet af interviewrunden er min samlede indlevelse i videnscentrets situation gennem besøget og interviewet i videnscentret. Det er en vigtig dimension at se videnscentrenes fysiske lokaliteter og fornemme stemninger, selvom disse ikke bliver fastholdt skriftligt i det referat, der udarbejdes og udgør det fælles produkt af interviewet. Jeg siger det fælles produkt, fordi jeg på baggrund af en båndoptagelse af det enkelte interview udskriver et selektivt referat, som sendes til interviewpersonerne, der inviteres til at kommentere og få indføjet rettelser i referatet. Denne procedure har jeg fundet velegnet til at skabe en efterbehandling, der validerer og beriger interviewet med nye informationer. Denne efterbehandling skaber en oplyst relation mellem forsker og den interviewede, der får lejlighed til at præcisere indholdet samt påpege ting, vedkommende ikke ønsker sig citeret for. Proceduren er desuden et udtryk for, at det tages alvorligt, at interview er en social konstruktion mellem mennesker, hvorfor der ikke er nogen grund til at tillægge selve interviewet en særlig "naturlig/oprigtig" status over for det, der sker i efterbehandlingen tværtimod. Fremgangsmåden er, så vidt mig bekendt, ikke udbredt, hvilket for mig at se kun kan forklares med, hvad jeg polemisk vil kalde dårlige argumenter, såsom: 1) det koster tid og penge at sende referater ud og tage imod reaktionerne fra interviewpersonerne, 2) det vil give ballade, og 3) interviewpersonerne forstår det ikke. Det er naturligvis urimeligt at generalisere en procedure om efterbehandling af interview til at gælde for alle situationer, hvilket jeg ikke vil gøre, da der selvfølgelig vil være konkrete projekter, hvor det ikke er muligt af eksempelvis etiske grunde. Budskabet er derfor begrænset til at udfordre tankegangen, som kan illustreres med et længere citat fra Fog (1994), der om dette emne skriver:

"Selve interviewet er en levende proces, hvor i princippet alt kan ske. Der er tale om, at de to personer er deltagere i en proces, hvori de kan gøre indtryk på hinanden, og her er således forståelse et fælles anliggende mellem de to samtalepartnere. Principielt og i praksis forhandler de to deltagere om, hvordan tingene kan og skal forstås. Fortolkningens og forståelsens sandhedsværdi er på prøve hvert sekund, og de er to om afgørelserne (Leahy 1989). Anderledes forholder det sig med udskriften. Den er en stivnet udgave af samtalen. Den foreligger, som den gør, og den kan ikke forandres, omend den selvfølgelig kan og vil blive udsat for forskellige forståelser. Processen er ingen fælles proces mere. Den er ikke gensidig. Den, som fra nu af fortolker og forstår, er forskeren, og hun har i princippet monopol på forståelsen. Produktet af den fælles aktivitet er fra nu af ene og alene hendes sag. Det var deres samtale, men det er hendes empiriske materiale (også her skjuler der sig moralske problemer)."

Jeg ser ingen grund til, at gensidigheden i alle situationer skal stoppe, når interview-situationen er slut. Jeg mener derimod, der kan ligge en kvalitetsforbedring i at udvide åbenheden omkring interviewet og udvide forhandlingen til også at angå det produkt, vi som forskere bruger i vores analyse og har skabt i samarbejde med interviewpersonerne.

Forhandlingen er dog ikke evig ej heller i dette projekt, hvor heller ikke alle har benyttet sig af muligheden for at reagere på det udsendte interview. Når referatet er sendt ud, har interviewpersonen muligheden for at komme med kommentarer, men herefter er referatet færdigt og udgør grundlaget for det videre arbejde. Det videre arbejde indbefatter også den baggrundsviden, som ikke fremgår af referatet, men indgår i beredskabet til at fortolke og forstå betydningerne i referatet, der som al anden tekst er en del af en kontekst.

I forhold til den anden interviewrunde, så er tilgangen principielt den samme, idet der er tale om et tematiseret forskningsinterview, men denne gang kun med lederne af videnscentrene. Når det kun er lederne, der indgår i denne interviewrunde, er det af rent ressourcemæssige årsager, idet tid og penge gjorde det umuligt at besøge alle videnscentre igen, og jeg derfor valgte at lave denne interviewrunde som telefoninterview. Det har været muligt at gøre det på denne måde, idet jeg gennem forløbet og den mellemliggende periode, to år mellem første og anden interviewrunde, løbende har mødt alle videnscentrene ved forskellige lejligheder, og fordi jeg fra første interviewrunde kendte til deres beliggenhed osv. Samtidig er det klart, at nogle informationer går tabt, eller man kan sige, at hensynet til tid og penge gjorde, at der ikke var adgang til en del af de data, der kan konstrueres ved besøg i videnscentrene to år efter det første interview. Den særlige kvalitet ved denne anden interviewrunde er, at den giver mulighed for, at lederne kan sammenfatte to års erfaringer med videnscentret i interview med en forsker, der har indgående kendskab til videnscentret og forsøget samt forud for interviewet havde fremsendt en tematiseret interviewguide og den foreløbige rapport "Erfaringer *undervejs fra* Forsøg med videnscentre på handicapområdet" (Olsen 1996), der dannede baggrund for interviewet. Der var enkelte ledere, der valgte, at interviewet skulle foregå på mit kontor frem for i telefonen, hvilket ikke udgør noget metodologisk problem.

Fremgangsmåden ved valg af interviewpersoner til brugerinterview gøres der rede for i bilag 6.1., hvor der også præsenteres overvejelser om antal interviewpersoner, interviewform og tematisering af interviewguiden. Den grundlæggende argumentation for valg af det tematiserede forskningsinterview og besøg på interviewpersonernes arbejdspladser er den samme som ovenfor.

Som afslutning på dette afsnit følger en kort redegørelse for de tre runder af interview, der er gennemført i projektet.

Interview med alle videnscentre

I perioden fra oktober 1994 til januar 1995 blev den første interviewrunde med alle ti videnscentre gennemført (Videnscenter for Døvblevne, Døve og Hørehæmmede var ikke etableret på daværende tidspunkt) i samarbejde med Mette Thomassen fra projekt DAVID. Interviewpersonerne var her centerlederne og medarbejdere, men ikke alle medarbejdere deltog i interviewene, da det var op til videnscentrene selv at beslutte, hvem der skulle deltage. Interviewene foregik på det enkelte videnscenter og blev gennemført ud fra en åben tilgang med støtte i en tematiseret interviewguide, som var sendt til videnscentret før interviewet. I bilag 7.1 findes introduktionsbrevet til videnscentrene, som viste sig at fungere godt på den måde, at interviewene i flere tilfælde blev indledt med afklarende spørgsmål, og der senere i interviewene ofte blev svaret med støtte i notater, der var gjort på forhånd og efter fælles diskussion i

videnscentret. Interviewene blev optaget på bånd, hvorfra der blev udarbejdet selektive referater, der blev sendt til interviewpersonerne, der hermed fik lejlighed til at kommentere referaterne. Dette tilbud benyttede mange sig af.

I november 1996 blev den første interviewrunde fulgt op af den anden interviewrunde med lederne af alle 11 videnscentre. Denne interviewrunde blev gennemført som telefoninterview⁵⁰, der varede mellem 1½ og 3 timer. Interviewpersonerne var lederne af videnscentrene, som på forhånd havde modtaget følgende materiale, som fremgår af bilag 7.2: et brev med ønske om oplysninger om forandringer i forhold til organisation, personale, økonomi, produktion og brugere, en tematiseret interviewguide og rapporten "Erfaringer *undervejs* fra Forsøg med videnscentre på handicapområdet" (Olsen 1996).

Interviewene forløb meget intensivt, idet telefonen ikke på samme måde som tilstedeværelsen i samme rum tillader åndehuller i samtalen, der skal hele tiden holdes "gang i røret". Det er min klare opfattelse, at det kendskab, som vi havde opbygget til hinanden undervejs, gjorde denne interviewrunde med dens form og indhold mulig og udbytterig.

Interview med brugere af tre videnscentre

I perioden juli-september 1996 blev der gennemført interview med 15 udvalgte brugere af de tre (case)videnscentre. Interviewene blev gennemført i samarbejde med stud.mag. Ida Binderup Jørgensen og foregik på interviewpersonens arbejdsplads. Interviewene strakte sig tidsmæssigt over 1-2½ time. Argumentation for udvalg af brugere til interview er præsenteret i bilag 6.1, og den tematiserede spørgeguide er præsenteret i bilag 6.2.

Fra interviewene, som blev optaget på bånd, er der efterfølgende lavet indholdsreferater, der har været til gennemsyn og godkendelse hos de 15 kvinder og tre mænd, som medvirkede i interviewene.

Interviewene er fremstillet i kort form i bilag 6.3 for at give læseren mulighed for medfortolkning og kritisk stillingtagen til de fremlagte fortolkninger. Der er på denne måde skabt basis for intersubjektiv "kontrol" af gyldighed ud fra det reducerede datagrundlag, som den korte version af et selektivt interview giver mulighed for. For en mere grundlæggende intersubjektiv kontrol skal man tilbage til båndoptagelserne af de enkelte interviews. Beskrivelserne fra interviewene viser forløb og kontekstuelle sammenhænge i vidensarbejdet, som det er vigtigt at få frem for at nuancere forståelsen af de enkeltstående aktiviteter i relation til såvel brugernes som videnscentrenes vidensarbejde.

Deltagelse og observation

I perioden fra september 1995 til oktober 1996 blev der samlet data til de tre casestudier. Datagrundlaget er detaljeret og blandt andet indhentet gennem min tilstedeværelse i videnscentrene i perioder, hvilket har givet data i form af indtryk og samtaler fra den daglige praksis. Materialet er ud over den mentale indsamling af indtryk og påvirkning af sanserne samlet som noter fra mine besøg og selektive referater af samtaler i de tre udvalgte videnscentre. Ud over dette arbejde har jeg haft lejlighed til

50. Der var tre centerledere, der bad om, at interviewene foregik ansigt til ansigt, hvilket betød, at to interview blev gennemført på mit kontor ved UCSF, og det tredje foregik på et videnscenter.

at deltage i og observere aktiviteter med tilknytning til Konsulentteamet og projekt DAVID, som uddybes nedenfor.

Konsulentteamet har haft den dobbelte rolle som proceskonsulenter og evaluatore i forhold til videnscentrenes arbejde med selvevalueringer, som blev afsluttet ultimo 1995. Jeg har haft tæt kontakt med gruppen gennem hele forløbet, hvor de har interviewet de enkelte videnscentre, arrangeret fælles konferencer og lavet deres egen afrapportering fra forløbet.

Projekt DAVID er forankret i Hjælpemiddelinstittet, J.F. Kennedy Instituttet og Center for Små Handicapgrupper og har til opgave at udvikle et informationssystem (koncept), der kan støtte videnscentrene i deres arbejde. Jeg har haft direkte samarbejde med projektet i forbindelse med den første interviewrunde og har desuden deltaget ved inspirationsmøder med projektgruppen og deltaget i en række konferencer, som gruppen har afholdt i tilknytning til deres arbejde.

Dokumenter

I hele projektperioden er der samlet dokumenter ind, der har haft tilknytning til forsøget og dets kontekst. Der er i særlig grad tale om dokumenter fra Forberedelsesgruppen⁵¹, projekt DAVID⁵² og Konsulentteamet⁵³.

Fra de enkelte videnscentre har jeg gennem hele projektperioden opsamlet nyhedsbreve, projektbeskrivelser, rapporter, conferenceoplæg, pjecer osv., som samlet udgør et omfangsrigt materiale, det ikke er meningsfyldt at liste i sin helhed. Der bliver henvist til dele af materialerne undervejs, når det er aktuelt. Meget af materialet bliver således ikke nævnt direkte, men fungerer som baggrund for arbejdet.

Selvevalueringssrapporterne er udarbejdet af hvert enkelt videnscenter med baggrund i diskussioner med Konsulentteamet og videnscentrene på tværs. Selvevalueringssrapporterne udgør ca. 600 sider inkl. bilagsmateriale og er listet efter litteraturlisten bagerst i afhandlingen.

51. For eventuel uddybelse heraf vil jeg henvise til Handicapkontoret i Socialministeriet.

52. For en nærmere uddybning af dette materiale vil jeg henvise til Hjælpemiddelinstittet.

53. For eventuel uddybelse heraf vil jeg henvise til Handicapkontoret i Socialministeriet. Der er desuden i løbet af projektperioden produceret en del materiale, som ikke er offentligt tilgængeligt, men som indgår som baggrundsviden i dette projekt.

KAPITEL 5

Tre casestudier

I dette kapitel analyseres tre ud af de 11 videnscentre, som forsøget med videnscentre i alt udgøres af. Der er tale om tre casestudier af henholdsvis Dansk Videnscenter for Stammen, Videncenter for Synshandicap og Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog.

Kapitlet indledes med en kortfattet redegørelse for idéen bag og fremgangsmåden⁵⁴ ved valget af de tre videnscentre. Herefter følger en beskrivende gennemgang af hvert videnscenter, som danner referenceramme for den efterfølgende analyse.

Beskrivelserne af de tre videnscentre giver indblik i, hvordan hverdagen udspiller sig i videnscentrene. Analysen fremføres med udgangspunkt i forskningsspørgsmålene om relevanskriterier for vidensarbejdet, vidensprodukter og vidensformidling.

Valg af tre videnscentre til casestudie

Baggrunden for at udvælge de tre videnscentre til casestudie er, at de udvalgte videnscentre repræsenterer variation i forhold til handicapområde (dets karakter og historiske udvikling), regi (institutionelle og finansielle vilkår), organisation, medarbejdernes faglige baggrund, relationer til omverdenen og videnscenterfunktionerne (indsamling, udvikling, bearbejdning og formidling af viden). Den detaljerede argumentation for udvælgelsen er præsenteret i bilag 5.1. Det fremgår endvidere af kapitel 7, at de tre videnscentre også repræsenterer den ønskede variation set over perioden som helhed.

De er tre videnscentre repræsenterer tre ud af fire forskellige typologier, som er konstrueret ud fra erfaringerne i dette projekt. Fremgangsmåden er beskrevet i kapitel 4. De fire typer er navngivet: *Mødeskaberen*, *Stifinderen*, *Budbringeren* og *Kampagnemageren*. Det skal understreges, at brugen af typebegrebet i forhold til det enkelte videnscenter ikke betyder, at der er identitet mellem typen og videnscentret. De fleste videnscentre er således i empirisk forstand ofte en blanding af flere typer, mens typebegrebet fastholder markante teoretiske træk ved det enkelte videnscenter. Der redegøres nøjere for den teoretiske brug af typologier og den konkrete fremgangsmåde, der fører frem til nedenstående typer i afsnittet "Typologien over videnscentre" i kapitel 4.

Indledningsvis følger her en kort karakteristik af de fire typer, som bliver bearbejdet i dette kapitel og analyseres yderligere i kapitel 7.

I afsnittet "Fremgangsmåde ved konstruktion af typologi over videnscentre" i kapitel 4 gøres der rede for, hvordan konstruktionen af videnscentertypologien har fundet sted. Der er således seks konstituerende faktorer, der skaber de teoretiske mønstre, som markerer forskelle og ligheder mellem typerne. De seks konstituerende faktorer er: Vidensrelationer (primær / sekundær opgave), organisatorisk landskab (nyt / etableret), interorganisatoriske relationer (konsensus / konflikt), vidensprodukter (almene / specifikke), målgruppe (stor / mellemstor / lille) og værdier i relation til viden (neutral /

54. De teoretiske overvejelser i forhold til arbejdet med de tre casestudier i projektet behandles i kapitel 4, og den praktiske fremgangsmåde er beskrevet i bilag 5.

normativ). For hvert videnscenter er der en faktor, som markant adskiller typen fra de øvrige. Markeringen af den markante faktor fremgår af oversigten, der følger efter nedenstående præsentation af hver type i forhold til de seks faktorer.

”Mødeskaberen” har følgende karakteristika i forhold til de seks konstituerende faktorer i videnscentertypologien:

Det er en primær opgave for videnscentret at skabe vidensrelationer mellem relevante fagfolk på området. Mødeskaberen arbejder således hårdt på at udvikle rammer for og anledninger til, at relevante fagfolk mødes og udveksler viden med hinanden og videnscentret.

Det organisatoriske landskab er nyt i den forstand, at der ikke er historisk tradition for etablering af institutioner, eller traditioner for at eksisterende institutioner arbejder sammen på tværs. I dette landskab har mødeskaberen en organisatorisk rolle som mødeskaber for fagfolk og organisationer.

De interorganisatoriske relationer er præget af konsensus, idet mødeskaberen betoner sin rolle som mødeskaber og bestræber sig på at undgå konflikter, der i givet fald ville udvikle barrierer for skabelsen af vidensrelationer.

Vidensprodukterne har som udgangspunkt almen karakter, idet det gælder om at finde fælles berøringsflader mellem delvis heterogene fagfolk og organisationer. De almene problemstillinger, der kan mobiliserer fagfolk og organisationer, er væsentligere end mere specialiserede problemstillinger.

Målgruppen kan være lille eller mellemstor målt i forhold til handicappopulationen (200 til 50.000), hvilket markerer en grænse for mødeskaberen, idet store målgrupper er vanskeligere at håndtere i forhold til opgaven med at skabe vidensrelationer.

Mødeskaberens værdiorientering i relation til viden er, at man beskæftiger sig med neutral viden, som gør det muligt for alle parter at relatere sig til videnscentret uden at komme i konflikt med videnscentret om værdimæssige holdninger til, hvilken viden der er bedre end anden viden.

Når ”Mødeskaberen” arbejder, skal der med andre ord være plads til alle, og det vigtige for ”Mødeskaberen” er, at fagfolk kan mødes omkring vidensarbejdet på det felt, videnscentret arbejder på.

De videnscentre, der empirisk kan relateres til denne type, er: Dansk Videnscenter for Stammen, Videnscenter for Autisme og Videnscenter for Døvblindblevne.

”Stifinderen” har følgende karakteristika i forhold til de seks konstituerende faktorer i videnscentertypologien:

Vidensrelationer er en sekundær opgave for stifinderen, idet der findes mange vidensrelationer i forvejen, og opgaven i højere grad er at tilføre disse vidensrelationer noget nyt i vidensmæssig forstand.

Det organisatoriske landskab er etableret og udgør en udfordring for videnscentret i forhold til at finde sin placering i det traditionsbundne organisatoriske landskab.

De interorganisatoriske relationer er præget af skepticismen, idet etablerede institutioner ser videnscentret som en mulig konkurrent i forhold til ressourcer i økonomisk, teknisk og vidensmæssig forstand. Denne skepticisme i de interorganisatoriske relationer skal stifinderen håndtere gennem en blanding af tilpasning til omgivelserne og forandring af omgivelserne.

Vidensprodukterne udvikles på nicheområder for at undgå konflikter med eksisterende vidensarbejde og hertil knyttede interesser på området. Målgruppen vil typisk være mellemstor målt i forhold til handicappopulationen (5.000 til 50.000).

Stifinderens værdiorientering i relation til viden er, at man beskæftiger sig med komplementær viden, som gør det muligt for alle parter at relatere sig til videnscentret. Det betyder, at videnscentrets viden undgår at komme i konflikt med det øvrige vidensarbejde på området.

"Stifinderen" arbejder på områder, hvor der er potentiel kamp om retten til at udføre vidensarbejde, hvorfor det er vigtigt for videnscentret at markere sig som en nichevirksomhed, der er komplementær til de øvrige parter på området. Stifinderen vil gerne undgå rollen som en potentiel konkurrent til de eksisterende institutioner på området, samtidig med at man udvikler sine nicher i vidensarbejdet.

De videnscentre, der empirisk kan relateres til denne type, er: Videnscenter om Epilepsi, Videnscenter for Synshandicap og Videnscenter for Døvblindfødte.

"Budbringeren" har følgende karakteristika i forhold til de seks konstituerende faktorer i videnscentertypologien:

Vidensrelationer er en primær opgave for budbringeren, der ser primære relationer som en forudsætning for, at vidensmæssige budskaber vil få betydning i praksis.

Det organisatoriske landskab er delvis struktureret, men mangler sammenhæng i forhold til videnscentrets videns- og værdimæssige budskaber. Budbringeren kommer således med noget nyt til området, men kan af eksisterende institutioner med etableret vidensarbejde på området opfattes som en konkurrent.

De interorganisatoriske relationer er på den ene side præget af entusiasme over, at der pludselig sker noget på budbringerens område og på den anden side præget af skepsis i forhold til konkurrence om ressourcer til vidensarbejde.

Vidensprodukterne er orienteret mod at kunne bidrage til at grundlæggende vidensmæssige budskaber kan bringes frem og udvikles via de vitale vidensrelationer, der udvikles mellem budbringeren og særlige netværk af brugere samt i netværk mellem brugerne.

Målgruppen vil typisk være lille målt i forhold til handicappopulationen (75 til 5.000), idet prioriteringen af primære vidensrelationer er vanskelig at fastholde, når målgruppen bliver mellemstor og stor.

Værdier i relation til viden er, at viden er normativ og derfor altid indeholder værdier. Der ligger således en grundlæggende værdimæssig orientering til grund for vidensarbejdet hos Budbringeren.

"Budbringeren" vil typisk markere en nydannelse eller et alternativ til tidligere måder at tænke og gøre tingene på inden for sit område. "Budbringerens" vidensarbejde er baseret på grundlæggende holdninger og værdier, der såvel tiltrækker og provokerer de øvrige parter i landskabet. Budbringeren vil i nærkontakt med sine brugere for at få sine budskaber frem og afprøvet i dialog med brugerne.

Det videnscenter, der empirisk kan relateres til denne type, er: Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog.

"Kampagnemageren" har følgende karakteristika i forhold til de seks konstituerende faktorer i videnscentertypologien:

Det er sekundært for kampagnemageren at arbejde med vidensrelationer, idet man prioriterer kampagner frem for skabelse af vedvarende vidensrelationer.

Det organisatoriske landskab kan såvel være etableret og nyt, men med det til fælles at der mangler nogen, der tager ansvar for det bredere og tværgående vidensarbejde. De interorganisatoriske relationer er præget af skepsis og entusiasme, idet kampagnemageren på den ene side har ressourcer til at gennemføre slagkraftige tiltag på området og på den anden side "truer" etablerede institutioners interesser i vidensarbejde på området.

Vidensprodukterne er orienteret mod kampagner, der når ud til mange med almen viden på området, der kan skabe opmærksomhed omkring vigtige problemstillinger. Kampagnemagerens målgruppe er stor målt i forhold til handicappopulationen (mere end 100.000), hvilket i høj grad presser på i forhold til at gøre kampagnemageren til netop kampagnemager.

Kampagnemageren har en neutral vurdering af forholdet mellem værdier og viden, idet man fokuserer på bredt og opmærksomhedsskabende vidensarbejde. Kampagnemagerens store målgruppe gør, at vidensarbejdet typisk bevæger sig over i kampagnelignende aktiviteter. "Kampagnemageren" arbejder på områder med mange interessenter, som man søger at samle omkring brede aktiviteter og "overfladeviden"⁵⁵ (viden på et alment niveau, hvilket ikke må forveksles med overfladisk viden).

De videnscentre, der empirisk kan relateres til denne type, er: Videnscenter for Bevægelseshandicap, Dansk Videnscenter om Ordblindhed, Videnscenter for Døvblevne, Døve og Hørehæmmede og Videnscenter for Hjerneskade.

Den samlede oversigt over videnscentertypologien ser herefter således ud og diskuteres yderligere i kapitel 8.

55. Denne vidensbetegnelse er inspireret af centerleder Else Søjmark i interview den 22. november 1996.

Videnscentertypologi	Bud-bringeren	Møde-skaberen	Sti-finderen	Kampagne mageren
Værdiorientering (neutral/normativ)	Normativ	<i>Neutral</i>	<i>Neutral</i>	<i>Neutral</i>
Interorganisatoriske relationer (konsensus/konflikt)	<i>Konflikt</i>	Konsensus	<i>Konflikt</i>	<i>Konflikt</i>
Organisatorisk landskab (nyt/etableret)	<i>Nyt/Etableret</i>	<i>Nyt/Etableret</i>	Etableret	<i>Nyt/Etableret</i>
Målgruppe (stor/mellemstor/lille)	<i>Lille</i>	<i>Lille/Mellemstor</i>	<i>Mellemstor</i>	Stor
Vidensprodukter (almene/specifikke)	Specifikke	Almene	Specifikke	Almene
Vidensrelationer (primært/sekundært)	Primært	Primært	Sekundært	Sekundært

Typologien er udviklet i den afsluttende fase af projektet, mens valget af tre videnscentre til casestudier blev truffet i den indledende fase⁵⁶. Det viser sig, at de tre videnscentre kommer tæt på tre af typerne og derfor repræsenterer den ønskede variation, som de blev udvalgt til at repræsentere. Den type, der ikke er repræsenteret med en case i dette kapitel, er "Kampagnemageren", som behandles uddybende i kapitel 7.

I dette kapitel afsluttes præsentationen af hvert videnscenter med et citat, der giver en rammende karakteristik af videnscentret som type. Da kampagnemageren ikke behandles som case præsenteres følgende citat, hvor en centerleder karakteriserer kampagnemageren.

"Min holdning er, at amterne betaler gildet, så vores mission består i at informere amterne om, hvad der rører sig på området. Det er sådan en meget bred overskrift. Det, synes jeg, kan falde meget godt i tråd med, at der selvfølgelig også findes vidensopsamling og formidling på meget specielle områder. Det skal der også være plads til, men det er der også andre grupper, der tager sig af."

Dansk Videnscenter for Stammen "Mødeskaberen"

Dansk Videnscenter for Stammen åbnede den 1. januar 1994 i lokaler på Danmarks Lærerhøjskole i København. Der er indrettet tre kontorer til medarbejderne og et mediatek, hvor brugerne er velkomne til at bruge faciliteterne, der består af fotokopieringsmaskine, video, fjernsyn, tavle, borde, stole, artikelsamling, bogsamling, videosamling og andre materialer. Lokalerne ligger på en kollegiegang tæt ved Danmarks Lærerhøjskoles kantine, men ikke i direkte tilknytning til kontor-, undervisnings- og forskningsmiljøerne ved skolen.

56. Se bilag 5.

Videnscentrets overordnede mål er at forbedre stammebehandling, forebyggelse af stammen samt vilkårene generelt for mennesker, der stammer.

Målgrupperne for videnscentrets arbejde er:

- 1) Talepædagoger og psykologer, der arbejder inden for det kommunale eller amtskommunale system og har stammen som deres virkefelt.
- 2) Pædagoger, lærere, sundhedsplejersker, læger, socialrådgivere og andre primære hjælpepersoner.
- 3) Stammere, forældre til børn der stammer, AF-konsulenter, arbejdsgivere, kolleger m.fl.
- 4) Offentligheden i bred forstand.

Diagnostisk er stammen et symptom, der ikke er fundet eksakte forklaringer på og årsager til. Der arbejdes derfor med mange teorier om årsagerne til stammen. Der er stadig mange uløste spørgsmål i forhold til, hvordan man skal behandle / arbejde med problemerne i relation til stammen, men der findes forskning (dog ikke i Danmark) og erfaringer, som man kan drage nytte af. Tilbuddene på landsplan kan forbedres meget med udgangspunkt i den viden, man har, samt den viden man eventuelt kan udvikle i relation til at få organiseret tilbuddene og henvisningerne hertil på mere frugtbare måder, end det er tilfældet i dag⁵⁷.

Videnscentrets økonomiske grundlag har i forsøgsperioden været følgende⁵⁸.

År	Basisbevilling	Projektbevilling	Andre tilskud	Indtægtsdækket	Total
1993	475.000	0,00	0,00	0,00	475.000
1994	1.017.000	152.500	0,00	19.500	1.189.000
1995	1.073.000	908.000	35.000	18.000	2.034.000
1996	1.345.000	280.500	0,00	70.000	1.695.500
1997	1.345.000	0,00	0,00	30.000	1.375.000
Total	5.255.000	1.341.000	35.000	137.500	6.768.500

Bevillingen fra 1993 er anvendt til etableringsomkostninger, køb af inventar etc. (92%), løn til projektforbereelse (5%) og husleje (3%).

57. Referat af Konsulentteamets interview med centerleder og centermedarbejder den 4. august 1994.

58. Tallene, der indgår i oversigten, kommer fra Konsulentteamet for Videnscentrenes Erfaringsopsamling (december 1995) og fra 2. interviewrunde med alle videnscentre i november 1996. Tallene for 1997 angiver kun de forventede tal og er udelukkende taget med for at vise det økonomiske niveau for videnscentrets aktiviteter.

Videnscentret har i 1994 og 1995 anvendt henholdsvis ca. 77% og 69% af sine midler til lønudgifter, hvoraf lønnen til de faste medarbejdere i 1994 udgjorde 68% og i 1995

46%, og løndelen til ad hoc ansatte udgjorde i 1994 9% og i 1995 21% af de samlede udgifter. Videnscentrets husleje udgjorde i 1994 6% og i 1995 1% af de samlede udgifter.

Videnscentret er organiseret med en syv-personers stammefaglig bestyrelse, der mødes tre - fem gange pr. år og et stort kontaktudvalg (et årligt møde).

Videnscentrets faste bemanning har i perioden bestået af centerleder Per Fabæch Knudsen, cand.psych., centermedarbejder Tine Egebjerg, cand.phil. i audiologopædi og sekretær Louise Laugesen (3/5-tid og 2/5-tid i Foreningen af Stammere i Danmark), kontorassistent. Herudover har der været ansat en vikar i barselsvikariat for centermedarbejderen samt flere projektmedarbejdere til konkrete projekter, der er gennemført via projektbevillinger fra forsøgsprogrammet. Projektbevillingen udgjorde, som det fremgår ovenfor, knap 50% af den samlede bevilling til videnscentret i 1995.

Det historiske udgangspunkt

Da Forsøg med videnscentre på handicapområdet blev søsat i 1993, var man i dele af det danske miljø omkring stammebehandling i gang med at planlægge og forsøge at skaffe penge til et center for stammeforskning i Danmark, men det havde vist sig svært at skaffe økonomisk støtte til formålet. Man var derfor forberedte og hurtige til at ansøge om et videnscenter på stammeområdet.

I slutningen af 1980'erne blev der taget forskellige initiativer til aktiviteter på stammeområdet af forsknings- og formidlingsmæssig karakter. Bl.a. gennemførte den senere centerleder for videnscentret et projekt om børn og stammen ved AUC⁵⁹. I brugerinterviewene, der præsenteres i næste kapitel, bekræftes det, at bl.a. dette vedholdende og udadvendte pionerarbejde fik ændret den generelle holdning til stammen og småbørn i Danmark. Nu blev der sat fokus på og skabt generel enighed om, at man skal arbejde aktivt med små børn, der stammer, og ikke som tidligere "se tiden an" og først tage fat på vanskelighederne med stammen i ungdomsårene.⁶⁰

Da initiativerne omkring forskning og formidling af teorier og erfaringer omkring stammen ikke var forankret i institutionaliserede rammer, blev det diskuteret, hvordan man skulle sikre, at denne begyndende vidensopbygning og -spredning kunne fastholdes og videreføres. Centerleder Per Fabæch Knudsen beskriver overvejelserne på følgende måde:

"Da vi lavede det her projekt (børnestammeprojektet), var det, at den spirende tanke om at have et center for stammen dukkede op. Det var

59. Den senere centerleder for videnscentret cand.psych. Per Fabæch Knudsen mødte en senere projektmedarbejder ved videnscentret på AUC, hvor de kom til at snakke om, at der manglede information om stammen og småbørn. De var begge stødt på amerikanske artikler om behandling af småbørn ned til to-års alderen, og de fandt, at det var en rigtig tanke. De udarbejdede i 1987-88 et forslag til et projekt, og i 1989 startede børnestammeprojektet på AUC med støtte fra Egmont Fonden og andre fonde, der i alt gav 900.000 kr.

Projektet havde til formål at indsamle, bearbejde, udvikle og formidle viden om stammen og småbørn. Det blev til en bog, en pjece, en video (børn og forældre var meget villige til at deltage) og en database.

60. Stam-2 og stam-3, se bilag 6,3.

jo fuldkommen grotesk, at der ikke var nogen, der kunne følge op på arbejdet. Der blev så indkaldt til et møde, hvor det i princippet blev vedtaget at lave et center for stammeforskning.

Der blev nedsat en arbejdsgruppe til at lave vedtægter, og vi gik i gang med at søge penge og fik afslag alle steder fra. Vi blev enige om at holde et årligt møde, hvor der så kom et nyhedsbrev⁶¹ fra, og vi lavede en nordisk konference i slutningen af 1992. Ved den nordiske konference havde vi fået at vide, at der var ved at komme noget op at stå med videnscentre. Vi havde søgt Undervisningsministeriet om penge... vi fik at vide, at vi skulle nedtone det med forskningen, og vi ændrede så navn til Dansk Videnscenter for Stammen uden at ændre indhold i vores formål.”⁶²

Dansk Videnscenter for Stammen opstår således i forlængelse af igangværende aktiviteter blandt fagfolk og stammere, der havde udviklet planer for Center for Stammeforskning, men manglede penge og politisk opbakning.

Den faglige og videnskæssige udvikling på området er i dag præget af konsensus, mens der for år tilbage groft sagt var én holdning øst for Storebælt og en anden holdning vest for Storebælt. Østdanmark var domineret af Svend Smidts behandlingsmetoder "accentmetoden" - stemmetræning, der bestod i, at man skulle lære at tale pænt. Vestdanmark var præget af Victor Blok (Århus), der var inspireret af "acceptmetoden / unavoidance" fra USA, som går ud på, at man skal lære at leve med sin stammen. I dag er det sidstnævnte, acceptmetoden, som er dominerende i Danmark.

Fra en erfaren talepædagog⁶³, der har været aktiv på området fra midten af 1960'erne, lyder det, at stammeundervisningen har været sparsom, og det var meget få folk, der arbejdede med stammen, hvilket gjorde området svært for nye fagfolk at komme ind i. 1970'ernes jysk / fynske netværk af stammefaglige pionerer på området blev desuden sprængt i 1980 ved udlægningen til amterne, der nu hver især skulle tage sig af opgaven, hvorfor samarbejdet blev mindre på området.

I forhold til etableringen af Dansk Videnscenter for Stammen er det faglig konsensus, der dominerer stammeområdet. Foreningen af Stammere i Danmark, fagfolk på området og pårørende er enige i disse udsagn:

*"Vi kan ikke forestille os Danmark uden et videnscenter for stammen"*⁶⁴

og

61. Center for Stammeforsknings Nyhedsbrev nr. 1 (juni 1992) præsenterer formandens beretning, hvoraf det fremgår, at man ikke har kunnet få økonomisk støtte til tre forskningsprojekter: 1) Undersøgelse af populationen af voksne, der stammer, 2) Forløbsundersøgelse af 1.000 børn og 3) Undersøgelse af interaktionsmønstre i familier med børn, der stammer.

62. Interview med centerleder Per Fabæch Knudsen og centermedarbejder Tine Egebjerg den 16. november 1994.

63. Stam-5, se bilag 6,3.

64. Stam-1, se bilag 6,3.

*"Det ville være en katastrofe for stammere, hvis videnscentret ikke fortsætter."*⁶⁵

*En "almindelig" dag i videnscentret*⁶⁶

Sekretæren er tre dage om ugen det faste holdepunkt i videnscentret. De faglige medarbejdere (centerleder, centermedarbejder og ad hoc projektmedarbejdere) er også på videnscentret, men er ofte ude af huset til møder arrangementer etc.

Telefonen, edb-netværket med Internet, adresse- og litteraturl databaser er daglige livsnerver til omverdenen og de ansatte imellem i videnscentret. Over telefonen klares faglige kontakter, ligesom det er her fagfolk, pårørende og mennesker med stammen henvender sig med spørgsmål og problemer. Nogle dage kan telefonen være ret stille, mens den andre dage gløder og er kanal for henvisninger til andre fagfolk i systemet, henvisninger til relevant litteratur om stammen, fremsendelse af pjecer og kopier af artikler; indgåelse af aftaler om besøg, foredrag osv. Alle ansatte i videnscentret tager imod telefoniske henvendelser og arbejder med de mange relationer til omverdenen, som videnscentret har.

Større arrangementer såsom bruger- og andre konferencer sætter med mellemrum videnscentret på gloende pæle såvel ved forarbejdet til disse samt ved efterbearbejdningen heraf.

Videnscentrets særlige projekter sætter præg på videnscentret, når de ad hoc projektansatte sætter projekterne til diskussion i videnscentret. Der er tale om faglige diskussioner, der kan strække sig over halve og hele dage, hvor der diskuteres omkring bordet, i mediateket eller på centerlederens kontor.

Edb-teknologien (IT), den daglige administration og strukturering af informationstilgangen til videnscentret er også væsentlige emner, når dagligdagen skal beskrives i videnscentret. IT er med til at skabe en fælles ramme for medarbejderne i videnscentret, idet man her deler adgang til litteratur- og adressedatabaser, samt filer man vil dele med hinanden. Via IT er der også kontakt til omverdenen via e-mail og Internet, hvor der er kontakter til enkeltpersoner, grupper, organisationer og et voksende hav af informationer/viden om handicapfaglige forhold herunder stammen. Videnscentret er således i lighed med de øvrige videnscentre i gang med løbende at afsøge mulighederne for, at IT kan støtte arbejdet i videnscentret, hvilket er sket i relation til projekt DAVID⁶⁷. I flere af brugerinterviewene omtales videnscentrets muligheder via IT i meget positive vendinger, idet fagpersonerne via videnscentret får adgang til viden gennem Internettet, hvilket de færrest har direkte adgang til i dag⁶⁸. Den daglige administration er et nødvendigt aspekt af hverdagen, hvor der arbejdes med alle de ting, der kræves for at drive en lille selvejende institution, hvilket betyder, at hverdagen også er

65. Stam-5, se bilag 6,3.

66. Indtrykkene til de "intime" dele af beskrivelsen er hentet gennem de to interviewrunder i 1994 og 1996 til alle videnscentre, fra besøg på videnscentret den 4.,5.,7. og 20. september og den 6. oktober 1995 samt fra deltagelse i videnscentrets anden brugerkonference på Magleås den 2.-3. oktober 1995. Herudover har jeg i 1996 ved et par lejligheder besøgt videnscentret, hvor den ene gang handlede om diskussion og udvikling af datagrundlag for udvælgelsen af fem brugere til interview, bilag 6,1.

67. Se omtale af projekt DAVID i kapitel 4.

68. Stam-2 og stam-5, se bilag 6,3.

lønudbetalinger, momsafregninger, diskussioner med skattevæsenet osv. Struktureringen af information, der tilflyder videnscentret i form af almindelig post, telefonsamtaler og ad elektroniske kanaler, er også et dagligt arbejde, der sætter sit præg på videnscentret.

Som besøgende i videnscentret har jeg fornemmet stemningen og små traditioner blandt medarbejderne. Relationerne er uformelle, hvilket viser sig ved åbne døre til kontorerne og fri færden ud og ind hos hinanden. Medarbejderne mødes på centerlederens kontor mandag morgen til kaffe og "frøsnappere". Her snakkes der løst og fast, og man informerer hinanden om det faglige arbejde, man er i gang med, relationer til brugerne, bestyrelsen osv., ligesom der er lejlighed til at snakke med mig som besøgende.

Jeg fandt mig hurtigt siddende på et kontor, hvor jeg kunne kikke med i IT-systemets opbygning, læse rapporter under udvikling og hjælpe lidt til med et par fif om tekstbehandling. Det blev også til besøg i mediateket, hvor jeg så udvalgte videoer om stammen og var med omkring bordet ved et projektgruppemøde, hvor to ad hoc projektansatte fremlagde situationen, og centerlederen gik ind i diskussionen om praktiske såvel som indholdsmæssige ting i projektet.

Og så var det på centerlederens kontor, at jeg overværede en diskussion med en ad hoc projektmedarbejder, der var i færd med at sætte sit projekt i værk og ønskede vejledning om de mange artikler, det kunne være relevant at læse. En søgning i litteraturlisten havde givet mange relevante artikler, som centerlederen prioriterede ned til et fåtal med bemærkningen om, at projektmedarbejderen ikke måtte glemme, at udgangspunktet for projektet var hendes egne erfaringer med formidling af viden om stammen til sundhedsplejersker⁶⁹.

En bruger beskriver en dag med kontakt til videnscentret på denne måde, som samtidig sammenfatter en væsentlig del af indholdet i typen "Mødeskaberen":

*"Der er en vældig god stemning derovre og en stor tryghedsgrad, så alle godt tør sige, hvad de ikke kan finde ud af. Vi sidder jo alle sammen indimellem med børn og forældre, hvor det er svært, hvor vi faktisk sidder i en situation, hvor vi ikke kan finde ud af det. Da er det altså meget dejligt at have sådan en gruppe og kunne gå tilbage til (...) Det er en god støtte at have. Der er jo ikke nogen her på instituttet, der kan hjælpe mig. Jeg er den, der bør vide noget, synes de andre, så de kommer og læner sig op ad mig. Jeg har også brug for at læne mig op ad nogen"*⁷⁰.

Videncenter for Synshandicap "Stifinderen"

Videnscentret starter sin virksomhed i august 1994. Videnscentret etableres i lokaler på "musikgangen" ved Institut for Blinde og Svagsynede (IBS). Der er et stort kontor, et lille kontor, et kopi-/værkstedrum, og på gangen er der et kombineret tekøkken / møderum. Det store kontor har et bord i midten og tre arbejdspladser (centerleder,

69. Notat fra besøg i videnscentret den 5. september 1995.

70. Stam-2, se bilag 6,3.

informationsmedarbejder og projektmedarbejder) rundt ved væggene. I et lille kontor med vægafskærmning har sekretæren sin arbejdsplads.

Målgruppen for videnscentret er mennesker med synshandicap og de systemer og ansatte, der har ansvaret for at varetage statslige, amtskommunale og kommunale opgaver på området⁷¹.

Diagnostisk er synshandicap måleligt, og der er lang tradition for at registrere synshandicappede i Danmark. Der registreres hvert år ca. 150 synshandicappede børn og unge under 18 år i Synsregistret på Statens Øjenklinik. Det giver et samlet antal synshandicappede børn og unge på i alt 1.400 med en synsrest på 6/18 eller derunder. I Dansk Blindesamfund er registreret 13.000 synshandicappede personer svarende til ca. 2,6 promille af befolkningen. Overlæge Thomas Rosenberg, Statens Øjenklinik, oplyser, at der fra et medicinsk skøn må være ca. 25.000 blinde, og at gruppen af blinde og svagsynede (visus under 6/18) udgør ca. 1% af befolkningen. Dette viser, at der trods et etableret behandlingssystem på området fortsat er vanskeligheder med at opspore de synshandicappede⁷².

Videnscentrets økonomiske grundlag har i forsøgsperioden været følgende⁷³.

År	Basisbevilling	Projektbevilling	Andre tilskud	Indtægtsdækket	Total
1993	0,00	0,00	252.000	0,00	252.000
1994	2.500.000	275.000	0,00	0,00	2.775.000
1995	2.500.000	900.000	0,00	0,00	3.400.000
1996	2.574.000	0,00	0,00	0,00	2.574.000
1997	2.574.000	0,00	0,00	0,00	2.574.000
Total	10.148.000	1.175.000	252.000	0	11.575.000

Bevillingen fra 1993 er anvendt til etableringsomkostninger.

Videnscentret har i 1994 og 1995 anvendt henholdsvis ca. 43% og 66% af sine midler til lønudgifter, hvoraf lønnen til de faste medarbejdere i 1994 udgjorde 14% og i 1995 38%, og løndelen til ad hoc ansatte i 1994 udgjorde 29% og i 1995 28% af de samlede udgifter. Videnscentrets husleje udgjorde i 1994 7% og i 1995 5% af de samlede udgifter.

71. Projektbeskrivelse 10. januar 1994.

72. Videncenter for Synshandicap (oktober 1995): Videncenter for Synshandicap - Selvevalueringsrapport.

73. Tallene, der indgår i oversigten, kommer fra Konsulentteamet for Videnscentrenes Erfaringsopsamling (December 1995) og fra anden interviewrunde med alle videnscentre i november 1996. Tallene for 1997 angiver kun de forventede tal og er udelukkende taget med for at vise det økonomiske niveau for videnscentrets aktiviteter.

Videncentret er fra august 1995 organiseret som en selvejende institution med en tre-personers bestyrelse med to politikere og en brugerrepræsentant⁷⁴. Indtil videnscentret blev selvejende, var det en afdeling i Institut for Blinde og svagsynede (IBS), hvilket betød, at instituttets forstander havde det daglige ansvar og forestod den økonomiske administration efter retningslinier gældende for Københavns Kommune⁷⁵.

Videnscentret har etableret en rådgivende faglig referencegruppe med repræsentation fra Refsnæsskolen, Statens Øjenklinik, synskonsulenterne og forældreforeningen.

Videnscentrets faste bemanning har i perioden bestået af: Centerleder Bendt Nygaard Jensen, cand.phil., ph.d. (med speciale i kommunikation fra 1984 og ph.d. i afsætningsøkonomi); Dorte Herholdt Silver, cand.negot. (med tysk og engelsk); sekretær Anette Hauge (med erfaringer fra private virksomheder). Desuden er der i hele perioden ansat flere ad hoc projektmedarbejdere.

Det historiske udgangspunkt

Videncenter for Synshandicap starter på et område med en del større institutioner og etablerede interesser i og traditioner for vidensarbejdet på området. Såvel Refsnæsskolen, Blindeinstituttet og Blindenetværket har haft tanker om, at de skulle være videnscenter på området⁷⁶. Fra såvel Refsnæsskolen og Institut for Blinde og Svagsynede (IBS) var der kritik af idéen bag og finansieringsmodellen for videnscenterforsøget, som betød, at de etablerede institutioner fik beskåret deres bevilling via den objektive finansiering⁷⁷.

Københavns Kommune tog som driftsherre for Institut for Blinde og Svagsynede (IBS) initiativ til at samarbejde med interessenterne på blinde- og svagsynområdet om at udforme en ansøgning om et videnscenter. Vestsjællands Amt, Refsnæsskolen, Statens Øjenklinik, Institut for Blinde og Svagsynede og Dansk Blindesamfund deltog i drøftelserne i Københavns Kommune⁷⁸.

Opstarten af videncentret var præget af konflikt, idet Vestsjællands Amt og Refsnæsskolen var modstander af den valgte model for videnscentret, som man foreslog struktureret på en anden måde. Forstanderen for Refsnæsskolen, Keld Stokholm, kritiserer bl.a., at videnscentret ansætter medarbejdere, der ikke er synsfaglige, men fagligt

74. Kontorchef Else Guldager, Københavns Kommune, 10. Kontor. Vicekontorchef Lis Dalsgaard, Vestsjællands Amt. Landsformand Svend Jensen, Dansk Blindesamfund.

75. Projektbeskrivelse af Videnscenter for mennesker med synshandicap den 21. december 1993.

76. Såvel Refsnæsskolen og Blindeinstituttet har haft tanker om, at de skulle være videnscenter. Der findes indkøbsposer tilbage fra begyndelsen af 1980'erne, hvor der står videnscenter nedenunder Blindeinstituttets navn (Interview med centerleder Bendt Nygaard Jensen og informationsmedarbejder Dorte Herholdt Silver, Videncenter for Synshandicap, den 16. december 1994).

77. I B-Information skriver forstander for IBS Kirsten Jansbøl i foråret 1994, at institutionen skal afgive 2 mio. kr. på baggrund af omfordelingen af de objektive midler på området. Hun sammenligner situationen med Storm Ps hund, der først får skåret halen af og dernæst bliver fodret med den. I Refsnæsnyt nr. 42 skriver forstander for Refsnæsskolen Keld Stokholm, at skolens vidensudvikling sættes i stå som konsekvens af omfordelingen af midlerne. Det betyder ifølge Keld Stokholm det ynkkelige, at videnscentret med tiden bliver nødvendigt.

78. Ansøgning fremsendt til Socialministeriet om etablering af videnscenter den 30. august 1993 fra Københavns Kommune.

funderet i forhold til formidling og projektledelse. Keld Stokholm mener bl.a. på denne baggrund, at videnscentret er tomt⁷⁹.

Den relativt lange etablerings- og konfliktproces har givet mange ubekendte faktorer og gjort, at videnscentret har haft svært ved at forklare sig i forhold til omverdenen⁸⁰.

Historien viser, at videnscenteridéen på synsområdet har været under udvikling i en årrække og har givet eksisterende institutioner lejlighed til at overveje idéen og egne interesser heri.

Om opstarten af videnscentret bemærker centerlederen, at modstanden hører med og kræver en løbende afklaringsproces i forhold til videnscentrets rolle og placering. Det er vigtigt for videnscentret at få taget det etablerede system i ed og få baglandet med. Det største problem er ressourceproblemet, som består i, at fagfolkene på området har svært ved at finde tid og ressourcer til at samarbejde med videnscentret. Man må derfor prøve at finde nogle samarbejdsmodeller, så videnscentret ikke pålægger brugerne i samarbejdet for store belastninger, så de ikke føler, de ikke kan magte at være med. Bl.a. skal man lave projektmageri, så videnscentret kan initiere og ansætte folk til at lave konkrete projekter og involvere brugerne i fx styregrupper⁸¹.

*En "almindelig" dag i videnscentret*⁸²

En dag i videnscentret kan se ud som beskrevet i det følgende øjebliksbillede for i næste øjeblik at være afløst af et billede, hvor stort set alle medarbejderne er ude af huset til møder, projektarbejde, kurser, konferencer eller lignende.

Sekretær Anette Hauge sidder i sit eget lokale, hvor der er relativ ro til det administrative arbejde og tager imod telefonhenvendelser. Informationsmedarbejder Dorte Herholdt Silver sidder i midten af lokalet og gennemgår dagens elektroniske post og nye indlæg på et elektronisk Bulletin Board. Centerleder Bendt Nygaard Jensen sidder til venstre i lokalet og er i gang med at forberede et møde med en projektgruppe. Til højre i lokalet sidder projektmedarbejder Helle Bjarnø og udvikler videnscentrets litteraturlibrary. Ude af syne i Aalborg sidder en anden projektmedarbejder Annegrethe Nielsen og skriver rapport fra sit projekt om udviklingshæmmede blinde og svagsynede.

I lighed med den foregående beskrivelse af "Mødeskaberen" er hverdagen hos "Stifinderen" præget af de administrative opgaver, ligesom IT-funktionerne og -udviklingen heraf fylder en del i billedet.

Som besøgende bliver man en del af det fælles rum, hvor alle kan følge med i hinandens aktiviteter. Det er et "offentligt rum" man træder ind i, og med edb-

79. Keld Stokholm (1995): Vi så ikke røgen - gjorde du? En analyse af Refsnæsskolens oplevelse af sin rolle i videnscenteridéen og videnscenterfunktionen i Refsnæsnyt nr. 42, 1995.

80. Videnscenter for Synshandicap (oktober 1995): Videnscenter for Synshandicap - Selvvalueringsrapport.

81. Interview med centerleder Bendt Nygaard Jensen og informationsmedarbejder Dorte Herholdt Silver, Videnscenter for Synshandicap, den 16. december 1994.

82. Indtrykkene til de "intime" dele af beskrivelsen er hentet i forbindelse med de to interviewrunder til alle videnscentre i 1994 og 1996 samt ved heldagsbesøg på videnscentret den 18. september 1995. Herudover har jeg den 18.-19. april 1996 besøgt videnscentret, hvor den ene gang handlede om diskussion og udvikling af datagrundlag for udvælgelsen af fem brugere til interview, se bilag 6.1.

maskinernes summen og baggrundstøj får jeg fornemmelsen af, at her har man det åbenhjertigt med hinanden, og det man arbejder med. Medarbejderne deltager i en fælles diskussion eller trækker sig individuelt tilbage i arbejdet og skaber en "mental osteklokke" for at koncentrere sig om arbejdet.

Centerlederen tegner et fremtidsbillede af videnscentret som IT-tungt. Han forventer, at brugerne i højere grad vil henvende sig elektronisk til videnscentret, når udviklingen i amter og kommuner giver mulighed for at bruge teknologien. Centerlederen ser videnscentret som en fremtidig "stifinder" på Internettet, hvilket flere af brugerne i kapitel 6 også giver udtryk for, de ønsker sig, videnscentret skal være. Videnscentret vil have ressourcer og udvikle kompetence til at søge efter relevante adresser og viden på nettet og derefter henvise brugerne til disse adresser og den relevante viden. Centerlederen forventer, at hovedparten af videnscentrets henvendelser og udveksling af viden vil foregå elektronisk omkring år 2000.

"Der er et modsætningsforhold imellem dem der ved, at de kan efterspørge viden, og dem der har vidensbehov, men som ikke nødvendigvis ved, at de kan efterspørge, eller at der findes en masse viden. Der håber jeg, at internetprojektet og den koordinerede præsentation på Internettet, som vi forsøger at lave på synsområdet (...) kommer til at fungere hensigtsmæssigt i forhold til amter og kommuner. Folk som sidder i skolesystemet, socialrådgivere, konsulenter osv., de kan få meget ud af at komme ind den vej og komme rundt omkring de forskellige videnshavere. For den enkelte længere ude i praksis tror jeg stadigvæk, at informationsteknologien vil være for avanceret et stykke tid fremover. Så der er stadigvæk nogle andre medier, der skal bruges"⁸³.

En bruger beskriver sin relation til videnscentret på denne måde, der samtidig er en karakteristik af "Stifinderen":

"Så sank jeg lige spyttet, da det gik op for mig, at vi skulle slippe adskillige millioner (kritik af finansieringsmodellen for forsøget, som betød, at nogle eksisterende institutioner følte, det var deres penge, som videnscentrene fik). Jeg troede oprindeligt, at man ville skaffe midler til det fra nogle af de fantastisk store midler, vi har susende rundt i samfundet. Men at der lå en politisk spareplan og slankeplan bag, det var faktisk et chok for mig, det var utrolig svært. (...) Men det helt store chok kommer, da det viser sig, at på det her videnscenter ansætter de folk, der INTET aner om synshandicap. De var FULDKOMMEN BLANKE. (...)

Så er det jo pæne, flotte ting de laver, og det der projekt med flerhandicappede, det, tror jeg da, er gået meget godt, det jeg har læst om det, det har da skabt meget glæde og vil give en ny udvikling og har sat lys på de arme mennesker, der er glemt i vores systemer, det er jo godt. Så er de ved at lave en fælles teknologimodel, hvor de vil stille en stor server op, som vi kan være med på. Det vil vi meget gerne, det har vi

83. Interview med centerleder Bendt Nygaard Jensen den 21. november 1996.

sagt ja til. De er dygtige til ny teknologi. Det, synes jeg uforbeholdent, er godt, det er spændende, hvad de kan”⁸⁴.

Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog ”Budbringeren”

Videnscentret flytter den 1. marts 1994 ind i lejede lokaler⁸⁵, og centerlederen brugte en del af den første tid i videnscentret med at sætte lokalerne i stand og indrette tekøkken, kommunikationsrum (hvor man kan komme på besøg og prøve de kommunikationsmidler, der er samlet i videnscentret), et møderum og to kontorer til henholdsvis centerlederen og centermedarbejderen⁸⁶. Centerlederen er glad for, at hun havde erfaringer fra istandsættelse af et gammelt hus, som hun fik brug for ved arbejdet med istandsættelsen af videnscentrets lokaler.

Videnscentrets overordnede mål er gennem et netværk af ressourcepersoner at indsamle, udvikle, bearbejde og formidle viden af betydning for undervisning og behandling af børn og unge med multihandicap uden verbalt sprog - herunder viden, som kan nuancere samfundets og almenhedens opfattelse af og forventninger til børn og unge med multihandicap.

Videnscentret beskriver sin målgruppe, som er netværket af fagfolk, der arbejder med børn og unge med multihandicap på følgende måde:

”Med målgruppe forstår vi de brugere, vi formidler viden, nye spørgsmål og idéer til - viden og idéer, som efterfølgende afprøves i de respektive miljøer. Brugerne bliver således både modtagere af viden fra centret og formidlere af viden til centret og opfattes af centret som samarbejds-partnere i forhold til det fælles mål at indsamle og udvikle viden på området totalkommunikation med børn og unge med multihandicap uden verbalt sprog”⁸⁷.

Multihandicap defineres i denne sammenhæng som en kombination af handicap, hvor kommunikationshandicappet anses for at være den væsentligste barriere for læring. Kommunikationshandicap, bevægehandicap, epilepsi og sansehandicap er de almindelige handicapkombinationer for mennesker med multihandicap. Gruppen er først blevet tænkt ind i det almindelige undervisningssystem fra udlægningen af særfor sorgen i 1980. Det betyder meget forskellige vilkår for mennesker med multihandicap. Mange voksne har først fået tilbud meget sent i livet, mens småbørn og skolebørn i højere grad er blevet tilgodeset.

84. Syn-3, se bilag 6,3.

85. Lokalerne lejes af Københavns Amt med en uvis tidshorisont, idet amtet selv skal bruge lokalerne. Videnscentret fik således med lodder og trisser lov til at blive i lokalerne i 1996. Det kan forventes, at videnscentret skal finde andre lokaler i løbet af 1997.

86. Birgit Kirkebæk (16. august 1993): Vedrørende forsøg med udvikling af videnscenter. I oplægget skriver Birgit Kirkebæk bl.a.: ”Jeg mener, det er vigtigt, at et eventuelt videnscenter bliver ”frigjort” fra Taxvej som institution og således får en egen identitet og opbygning uafhængig af en specifik institution”.

87. Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog (december 1995): Selvevalueringsrapport 1994-1995.

Videnscentrets økonomiske grundlag har i forsøgsperioden været følgende⁸⁸:

År	Basisbevilling	Projektbevilling	Andre tilskud	Indtægtsdækket	Total
1993	40000	0,00	415000	0,00	455000
1994	1032000	378000	225000	24000	1659000
1995	1032000	478000	0,00	50000	1560000
1996	1512000	0,00	0,00	0,00	1512000
1997	1512000	0,00	0,00	18000	1530000
Total	5128000	856000	640000	92000	6716000

Bevillingen fra 1993 er anvendt til etableringsomkostninger, køb af inventar etc. (76%), løn til projektforbereelse (16%) og husleje (0%).

Videnscentret har i 1994 og 1995 anvendt henholdsvis ca. 47% og 41% af sine midler til lønudgifter, hvoraf lønnen til de faste medarbejdere i 1994 udgjorde 42% og i 1995 25%, og løndelen til ad hoc ansatte i 1994 udgjorde 5% og i 1995 udgjorde 16% af de samlede udgifter. Videnscentrets husleje udgjorde i 1994 5% og i 1995 3% af de samlede udgifter.

Videnscentret er organiseret med en bestyrelse på seks personer, hvoraf fire er fagfolk, og to er fra brugerorganisationer. Det er ikke lykkedes at få repræsentation fra Amtsrådsforeningen og Undervisningsministeriet.

Videnscentrets faste bemanning er i praksis alene udgjort af centerleder Tina Harmon tidligere skolekonsulent i Københavns Amt og koordinator for småbørnstilbuddet på Taxvej. Centerlederen er ansat på 2/3-tid, idet hun har fastholdt sin praksistilknytning til småbørnstilbuddet på 1/3-tid. Den anden principielt faste stilling i videnscentret er en centermedarbejder på fuld tid, som på baggrund af barsel, sygdom, usikkerhed i ansættelsen, manglende kvalifikationer o.a. har været besat med fem forskellige medarbejdere i perioden. Herudover har der været ansat ad hoc medarbejdere i mindre omfang, ligesom der har været tilknyttet frivillig medhjælp.

Det historiske udgangspunkt

Videnscentret har sit udspring i erfaringerne fra særligt tre miljøer på området: Skolen og småbørnstilbuddet på Taxvej samt neonatalvejledningstilbuddet på Københavns Amts Sygehus i Glostrup. Fra disse miljøer er der udsprunget en vifte af erfaringer med teoretisk forankring, som det har været ønsket at få formidlet til det øvrige land. Det er praksiserfaringer med forankring i relationistisk kommunikationsteori, der udgør det faglige grundlag for videnscentrets etablering. Tidligere blev disse erfaringer præsenteret via enkelte personer fra disse miljøer, som rejste landet rundt og holdt foredrag.

88. Tallene, der indgår i oversigten, kommer fra Konsulentteamet for Videnscentrenes Erfaringsopsamling (december 1995) og fra anden interviewrunde med alle videnscentre i november 1996. Tallene for 1997 angiver kun de forventede tal og er udelukkende taget med for at vise det økonomiske niveau for videnscentrets aktiviteter.

Den senere centerleder blev inddraget i arbejdet med videnscentret i efteråret 1993, hvor hun fik tilbud om at blive frikøbt til at udarbejde en projektbeskrivelse for videnscentret. Centerlederen havde tidligere sammen med andre skolekonsulenter skrevet et kritisk indlæg i forhold til grundlaget for at oprette videnscentre efter Amtsrådsforeningens model. Konsulenterne var imod at placere videnscentrene ved eksisterende institutioner og pegede i stedet på en tilknytning til forskningsinstitutioner, der i forvejen arbejdede med området. Reaktionen var desuden udtryk for modstand mod de diagnoseorienterede videnscentre. På denne baggrund var det med blandede følelser, at centerlederen tog mod opgaven med at udarbejde forslag til videnscentret. Hendes motivation for at sige ja var at udvikle tilbud til og skabe forståelse for restgruppen: Børn og unge med multihandicap uden verbalt sprog. Det er en gruppe børn og unge, der ikke har været tilstrækkeligt gode tilbud til, og som er blevet betragtet som dumme uden kommunikativ kompetence, hvilket har blokeret for at se og arbejde med børnenes udviklingsmuligheder.

Den endelige projektbeskrivelse byggede videre på den projektbeskrivelse, der tidligere var blevet vurderet positivt i Forberedelsesgruppen. Det første oplæg til projekt / videnscenterbeskrivelse var udarbejdet af lektor Birgit Kirkebæk fra Danmarks Lærerhøjskole og skoleinspektør Birgitte Amdisen, Skolen på Taxvej⁸⁹.

I forlængelse af projektbeskrivelsen blev der nedsat en arbejdsgruppe, der i dialog med centerlederen fastlagde centrets overordnede målsætning⁹⁰.

Om den faglige udvikling på området skriver videnscentret i selvevalueringen (1995), at området multihandicap er et nyt pædagogisk / psykologisk område i Danmark. Gruppen er først fra 1. januar 1980 blevet medtænkt i det almindelige undervisningssystem. I løbet af 1970'erne begyndte gruppen af de uunderviselige at få et skoletilbud, og børn med psykisk udviklingshæmning begyndte deres skolegang i syvårsalderen og ikke først, når de skønnedes modne hertil. Samtidig blev arbejdsdelingen mellem specialskoler i staten og den primær kommunale specialundervisning gradvist ændret, så gruppen af elever, der blev betegnet som debile, fik et skoletilbud i det kommunale skolevæsen.

Mange professionelle opfatter området som uinteressant i pædagogisk / psykologisk henseende. Dette illustreres ved de måder, børnene ofte omtales på: de dårlige, de vandrette og de vegeerende. Det er svært at rekruttere folk til området. Der er ingen tradition for kurser, konferencer og forskning i forhold til gruppen.

Idémæssigt ser centerlederen videnscentret som en naturlig følge af den diskussion, der var i forskningsrådene i begyndelsen af 1980'erne, hvor man diskuterede handicap og handicappolitik. Her fandt man, at det er i mødet med samfundets krav og samspillet med andre mennesker, at funktionshæmninger bliver til handicap (Melchior 1982).

89. Interview med centerleder Tina Harmon og centermedarbejder Charlotte Jacoby den 3. november 1994.

90. Arbejdsgruppen bestod af repræsentanter for DSI, LEV, Spastikerforeningen, Døves Center for Totalkommunikation, Sygehusdirektoratet, Social- og Sundhedsforvaltningen og Kulturel Forvaltning i Københavns Amt samt lektor Birgit Kirkebæk fra Danmarks Lærerhøjskole og skoleinspektør Birgitte Amdisen, Skolen på Taxvej.

Centerlederen lægger vægt på, at man med videnscentret ikke giver udtryk for at have fundet svar på alt, men prøver den omtalte tilgang af relationistisk kommunikationsteori med forankring i praksis og ser, om den ikke kan bruges til at få bedre indsigt i området⁹¹.

*En "almindelig" dag i videnscentret*⁹²

Den nye sekretær er sammen med en ad hoc ansat kontorassistent i gang med at gennemgå videnscentrets journaliseringsplan og skabe orden og struktur på et stort dokumentmateriale, som har bunket sig sammen over nogen tid. Gennemgangen giver anledning til fælles diskussioner og afklaring af forholdet mellem de administrative arbejdsgange og de videns- og idémæssige problemstillinger og formål, som også vedrører journaliseringsdokumenterne. Journalen skal således ud over at give administrativt overblik give overblik i forhold til samarbejdsrelationer og stof til vidensudvikling.

Centerlederen sidder i kontoret ved siden af og taler med en af de "særlige videnshavere", som netop har været med til Teknologirådets konference om teknologiske hjælpemidler til handicappede. I udvekslingen af indtryk herfra rejser videnshaveren spørgsmålet, om de multihandicappede kan falde ud som restgruppe, idet det typisk er en gruppe, hvor teknologien sjældent er det vigtigste for udvikling af kommunikation.

Da jeg som besøgende har taget wienerbrød med til kaffen, sker det mod sædvane i videnscentret, at alle pludselig er samlet til snak omkring kaffebordet. Ellers foregår snakken undervejs i aktiviteterne.

En af dagens opgaver, som jeg følger, består i, at centerlederen skal redigere en sekvens i videoen "At mødes med glæde". Inden vi kommer så langt dukker en særlig videnshaver op, som også samarbejder med Videnscenter for Døvblindblevne og er konsulent på døvblindområdet. Den særlige videnshaver er ved at afslutte et studieforbud, hvorfor centerlederen har "fredet hende" i en periode i forhold til opgaver for videnscentret, hvilket hun dog med et glimt i øjet bebuder, at det snart er slut med.

Den særlige videnshaver benytter sig af centerlederen til supervision på vej ud af døren. Spørgsmålet er, om hun skal støtte, at en interesseret forælder til et døvblindt barn må komme med til en konference for døvblindepersonale. Hun har sagt ja, men er blevet i tvivl, da en fra personalegruppen har ytret sig negativt i forhold hertil. Centerlederen er ikke i tvivl og siger, at hun selvfølgelig skal give opbakning til forældrene, som jo lægger barn til. Hvad er det forældrene ikke må få at vide?, spørger hun retorisk som et argument, den særlige videnshaver kan tage med sig på vej ud af døren.

Som afslutning på dagen kommer en studiekreds fra Danmarks Lærerhøjskole på besøg, og centerlederen giver oplæg omkring grundlaget for at forstå de kommunikative kompetencer, relationsforholdet i kommunikation og identitetsdannelse gennem

91. Interview med centerleder Tina Harmon og centermedarbejder Charlotte Jacoby den 3. november 1994.

92. Indtrykkene til de "intime" dele af beskrivelsen er hentet i forbindelse med de to interviewrunder til alle videnscentre i 1994 og 1996 samt ved besøg på videnscentret den 10. og 12. september 1995. Herudover deltog jeg den 13. september som observatør ved kursusdag på Lysholmskolen i Roskilde, hvor videnscentret medvirkede. I 1996 besøgte jeg videnscentret den 23. april, hvor mødet handlede om diskussion og udvikling af datagrundlag for udvælgelsen af fem brugere til interview, se bilag 6.1.

kommunikation hos børn med multihandicap. Baggrunden for studiegruppens besøg i centret er, at deres leder er særlig videnshaver og gerne vil have tilført gruppen centrets idégrundlag som baggrund for deres videre arbejde. Videnshaveren beder centerlederen lægge vægt på det holdningsmæssige, hvilket hun selv finder det svært at advokere for over for gruppen.

Centerlederen gør meget ud af at relatere sig til gruppen gennem sine egne praksiserfaringer.

*"Jeg ved, det er svært. Vi har jo ikke vidst bedre. Vi må lære af de gode historier, der viser, det kan lade sig gøre"*⁹³.

Karakteristikken af typen "Budbringeren" illustreres her via to brugere, der beskriver deres vurderinger af videnscentret på følgende måde:

*"Videnscentret har banket en bevidsthed ud om, at det er vigtigt at gå i gang så tidligt som muligt. Der er stof i det, det er ikke længere lavprioriteret"*⁹⁴.

*Det kan være svært for folk andre steder fra i landet at komme ind i varmen. Det tror jeg bare har forstærket deres trang til at skulle sige tingene meget tydeligt og hele tiden definere, hvad det er, de snakker om. Det har skabt lidt modstand fra vores side imod at bruge mange ressourcer på samarbejdet. (...) Det indholdsmæssige skiller os ikke, det mener jeg ikke, at det gør, men man har jo forskellige erfaringer, afhængig af, hvad man nu har arbejdet med. Dem burde man kunne lære af i stedet for at sige: "Vi alene vide..." og "Sådan er det, punktum..."*⁹⁵.

Vidensarbejdet og arbejdet med at finde relevant viden

Den analytiske ramme for arbejdet med hovedspørgsmålet angående videnscentrenes arbejde med at finde frem til relevant vidensarbejde består af en empirisk fase-model og en teoretisk organiseringsmodel.

Den empiriske fase-model bygger på det forløb, forsøgsperioden har haft, hvor hver fase har givet særlige vilkår for arbejdet med relevansspørgsmålet i videnscentrene. Den indledende fase består i at skrive ansøgninger og mobilisere politisk forståelse for og støtte til videnscenteridéerne på de enkelte områder. Den anden fase er startfasen, hvor ansættelse af personale og den samlede opstart af videnscentrene finder sted. Den tredje fase er projektfasen, hvor videnscentrene gennemfører projekter med særlig støtte fra forsøgsmidlerne. Endelig er den fjerde fase driftsfasen, hvor videnscentrene har etableret sig, gennemført de første projekter og udviklet et erfaringsgrundlag, der bruges i den videre "normale" drift af videnscentrene.

Den teoretiske organiseringsmodel bygger på sondringer mellem interne faktorer i videnscentrenes organisering (indre verden) og eksterne faktorer i videnscentrenes

93. Notat fra besøg i videnscentret den 10. september 1995.

94. Multi-3, se bilag 6.3.

95. Multi-5, se bilag 6.3.

organisering (omverden), hvor både strukturelle og dynamiske forhold gør sig gældende i forhold til arbejdet med at finde frem til, hvad der er relevant viden. I forhold til betydningen af de enkelte faktorer er det af betydning, hvilken teori der anvendes i fortolkningerne heraf.

Videnscentrene er en del af den offentlige organisering af rådgivning og støtte til mennesker med handicap, som er decentraliseret og påvirkes af den generelle tendens, hvor forhandling og respons i forhold til brugerne bliver legitim og påkrævet. Den generelle udvikling betyder blandt andet, at brugerne/borgerne får andre relationer i forhold til ydelser og tilbud igennem interesseorganisationer som konsumenter, klienter og i nogen sammenhænge co-producenter (Jørgensen og Melander 1992). Det betyder samtidig, at de professionelle får andre relationer til brugerne/borgerne.

Som en del af det offentlige organisering af aktiviteterne på handicapområdet står videnscentrene såvel i forhold til brugerne som til det politiske system. Fra disse to sider kommer der ønsker, krav og påvirkninger, som skaber et krydspres i videnscentrene (Jørgensen og Melander 1992). Dette krydspres, og idealerne omkring moderne offentlige organisationer gør, at organiseringerne i nogen grad bevæger sig væk fra de traditionelle bureaukratiske styreformers, hvor politiske valg og prioriteringer mekanisk operationaliseres og resulterer i bestemte ensartede produkter til brugerne/borgerne. Krydspreset gør det vanskeligt for offentlige organisationer og fagprofessioner at udvikle sig autonomt og afskærmet fra omverdenspåvirkninger fra henholdsvis det politiske system og fra brugerne/borgerne.

Udgangspunktet for organiseringen af videnscentrene er således åbenhed og påvirkelighed af omverdensfaktorerne, der kommer fra henholdsvis det politiske system, fra andre institutioner på området og fra brugerne (start- og slutbrugerne i denne sammenhæng). Disse tendenser arbejdes der med i nyinstitutionel organisationsteori, hvor udgangspunktet er, at organisationer i høj grad skabes af deres omverden (DiMaggio og Powell 1991). Erfaringerne med videnscentre viser, at de i høj grad præges af relationerne til omverdenen, hvilket gør det relevant at se nærmere på, hvordan disse omverdensfaktorer bliver håndteret og får betydning i videnscentrene.

Ud fra den empiriske og den teoretiske ramme undersøges spørgsmålet om relevans i forhold til en række hovedtemaer, som har vist sig at have betydning for fastholdelse og udvikling af, hvad der er relevant viden. Spørgsmålet om relevant viden analyseres i forhold til struktur (hvad har videnscentrene i bagagen, og hvad bliver de påtvunget?) og proces (hvad udvikler videnscentrene undervejs i processen?).

I forhold til omverdensfaktorer bliver de tre cases sammenlignet i forhold til: 1) politiske krav og forventninger, 2) institutionel forankring, 3) økonomisk ramme, 4) samspil med de eksisterende institutioner og 5) relationerne til henholdsvis start- og slutbrugere.

I forhold til interne faktorer bliver de tre cases sammenlignet i forhold til: 1) hvordan videnscentret vælger at organisere sig, 2) sammensætningen af medarbejdere, 3) opgaveforståelsen, 4) succeskriterier og 5) tid til refleksion.

Sammenligninger af de tre cases efter ovenstående strukturering præsenteres i det følgende ud fra en systematisk gennemgang, der følger strukturen ovenfor.

Omverdenens påvirkninger af relevans

Politiske krav og forventninger

"Mødeskaberen"

Det første nåleøje, som idéen om et dansk videnscenter for stammen skulle igennem, bestod i at få "skruet" en ansøgning / projektbeskrivelse sammen, der kunne opnå støtte i Forberedelsesgruppen⁹⁶ og dermed få bevilling fra forsøgsprogrammet. Opgaven beskrives som relativ nem, idet man i miljøet omkring stammearbejdet var enige om, hvad det var for opgaver, der skulle tages fat om. I ansøgningen skulle idéerne passes ind i forhold til retningslinierne fra Socialministeriet og anvisningerne i forhold til forsøgsmidlerne.

Ansøgningen er udtryk for en videreførelse af en eksisterende diskussion og eksisterende planer for aktiviteter på området samt en ændring fra forsknings- til videnscenter. I det videre forløb er det givet, at netop dette skift gør en forskel i forhold til det videre arbejde med at finde relevant viden. Videnscenterkonceptet understøtter i højere grad en proces mod ny "bred" debat og inddragelse af nye deltagere i diskussionerne, end et koncept som forskningscenter umiddelbart gør det.

I forhold til Socialministeriet og Forberedelsesgruppen fremhæver videnscentret følgende to punkter i den sammenfattende kommentar i videnscentrets selvevalueringsrapport:

"Det arbejde, vi har udført, den viden vi har indhentet, udviklet og bearbejdet, og den viden, vi har formidlet, har hele vejen igennem været bestemt af den i projektbeskrivelsen definerede overordnede hensigt med centret nemlig at forbedre stammebehandling, forebyggelse af stammen samt vilkårene generelt for mennesker, der stammer.

Arbejdet i centret er i høj grad blevet defineret i samarbejde med brugerne dels gennem en bred brugerrepræsentation i centrets bestyrelse, dels sikret gennem afholdelse af brugerkonferencer.

Centret er i sin brugerorienterethed og den deraf afledte arbejdsindsats blevet et naturligt centrum for de fagpersoner, der arbejder indenfor feltet og for brugerorganisationen."⁹⁷

Videnscentret understreger på denne måde, at det oprindelige overordnede formål med videnscentret er fastholdt, samtidig med at videnscentret har udviklet en dynamisk og symmetrisk relation til sine brugergrupper, både hvad angår den organisatoriske model og det videnskabsmæssige indhold.

"Mødeskaberen" vinder politisk legitimitet via sin ansøgning om at blive videnscenter, og heri ligger der krav, idet videnscenterkonceptet er en strukturel forandring af de tidligere planer om at blive center for forskning. Det er den indledende legitimitet, som

96. Se kapitel 1 for nærmere uddybning af Forberedelsesgruppens funktion og sammensætning.

97. Dansk Videnscenter for Stammen (december 1995): Rapport vedrørende erfaringsopsamling og selvevaluering for Dansk Videnscenter for Stammen.

sikrer bevillingen i forsøgsperioden, men kun for at efterlade spørgsmålet om hvordan videnscentret vinder legitimitet til at kunne fortsætte efter forsøgsperiodens ophør. Det er denne usikkerhed, som spiller med i videnscentrets forestillinger om fremtiden i hele forsøgsperioden, og som man forholder sig strategisk til i ovenstående citat. Her understreges det, at projektbeskrivelsen er blevet fulgt, hvilket fastholder den legitimitet, der var grundlag for videnscentrets start. Desuden understreges det, at brugerne er i centrum for videnscentrets arbejde, og videnscentret er blevet et naturligt centrum, hvilket knytter an til de politiske signaler om, at videnscentre skal være i tæt kontakt med sine brugere.

"Stifinderen"

Som det fremgår af det historiske afsnit om "Stifinderen", er opstarten af videnscentret forbundet med såvel indholdsmæssige som finansielle konflikter, som også præger videnscentrets arbejdsgrundlag og relevanskriterier i den første periode. Der er tale om en række negative forventninger fra etablerede institutioner på området, som er blokerende for samarbejde. En væsentlig opgave for videnscentret bliver derfor at arbejde for at udvikle samarbejdsrelationer til de etablerede parter på området og dermed skabe basis for samarbejde, positive forventninger og legitimitet bag udpegnings af relevant viden.

Legitimiteten bag videnscentret er indledningsvis skabt via projekter, der udspringer fra Refsnæsskolen og Institutet for Blinde og Svagsynede (IBS) og indgår i en egentlig ansøgning om at etablere et videnscenter fra Københavns Kommune. Det er disse projekter, som centerlederen tager fat på i den første fase i videnscentret, hvor der symptomatisk for videnscentrets udgangspunkt er vanskeligheder med at skabe samarbejde med Refsnæsskolen om et projekt, de selv havde formuleret omkring "udviklingshæmmede blinde"⁹⁸. Resultatet bliver, at videnscentret omdefinierer projektet, så det udelukkende beskæftiger sig med voksne, så man ikke går Refsnæsskolen i "bedene" på børneområdet, og mulighederne for fremtidigt samarbejde bevares.

For "Stifinderen" er de politiske krav ikke tydelige i positiv forstand, men mere præget af negative forventninger og modstand, som det er meget relevant for videnscentret at få vendt til positive forventninger og samarbejdsrelationer. For arbejdet med at definere relevant viden får det den betydning, at nogle opgaver omformuleres af hensyn til det fremtidige samarbejde. Videnscentret vælger en opinionlederstrategi, hvor man arbejder med at skabe relationer til nøglepersoner på området for at præge og udvikle forståelsen af videnscentrets relevans og vinde accept for videnscentrets plads i det eksisterende system⁹⁹.

"Budbringeren"

Videnscentret lavede tidligt i forløbet en præcisering af sit grundlag efter dialog mellem centerlederen og formanden for De Samvirkende Invalideorganisationer (DSI). DSIs ønske til videnscentret var, at man på landsplan skulle formidle de erfaringer, der var gjort i skolen og småbørnsgruppen på Taxvej og i neonatalvejledningstilbuddet på

98. Ansøgning om støtte til udvikling af videnscenterfunktioner om området udviklingshæmmede blinde. Refsnæsskolen den 20. august 1993.

99. Interview med centerleder Bendt Nygaard Jensen, Videncenter for Synshandicap, den 21. november 1996.

Københavns Amts Sygehus i Glostrup.¹⁰⁰ Denne dialog omkring de politiske forventninger til videnscentret har præget centerlederens forståelse af videnscentrets mission og præciseringen af relevant viden i videnscentret. Betydningen af denne dialog understreges i følgende uddrag fra interview med centerlederen, som fandt sted to år senere:

"Da John Møller (formanden for DSI) kom ind og afklarede nogle ting sammen med mig, var det smadder vigtigt, for jeg var meget forvirret over det her videnscenter.

I virkeligheden har vi to hovedoverskrifter i det her videnscenter. Vi er et videnscenter omkring tidlig kommunikation, og så er vi et videnscenter omkring mennesker med multihandicap. (...) Da jeg var inde i en kontekst, hvor alle de andre var defineret ved deres diagnose, så havde jeg i starten meget fokus på multihandicap. Via den afklaring med John Møller fik jeg fast grund under fødderne, fordi det selvfølgelig handlede om mennesker med multihandicap, men lige så meget om kommunikation som en væsentlig måde at få inddraget de mennesker i vores samfund på som ligeværdige. Og så blev det straks meget mere håndterbart for mig, fordi min optagethed af undervisning jo hele tiden havde fokuseret på kommunikation, begreber og forestillinger, sprog og tænkning. Og så var det jo noget jeg vidste meget mere om, hvor jeg bedre kunne se, hvilke sammenhænge der ville være vigtige, (...) der havde jeg teorier, som jeg selv troede på, og som jeg kendte godt, og som jeg brugte som grundlag for min praksis. Jeg synes, at det var med til, at jeg kunne sige, hvad det var for en kvalitet af viden, vi skal have."¹⁰¹

Denne afklaring af forventningerne viser sig af stor betydning for centerlederens mulighed for at fastholde, hvad der var relevant viden i videnscentrets oprindelige udgangspunkt. Som det fremgår af centerlederens udsagn, betyder tradition og faglig kontekst et pres i retning af at udvikle forståelsen af relevant viden i retning af handicapkategorien multihandicap og mindre i retning af problemkategorien kommunikation.

Institutionel forankring

"Mødeskaberen"

I opstartsfasen var der overvejelser om at placere videnscentret på Danmarks Lærerhøjskole (DLH) sammen med Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog eller at placere det ved Københavns Universitet Amager, KUA, idet der begge steder uddannes talepædagoger. I overvejelserne indgik desuden perspektiverne ved at komme tæt på forsknings-, udviklings- og undervisningsmiljøer, hvorfra man kunne få tilført viden, og hvortil man kunne tilføre viden, inspiration og påvirke forsknings- og udviklingsarbejde.

100. Interview med centerleder Tina Harmon og centermedarbejder Charlotte Jacoby, Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog, den 3. november 1994.

101. Telefoninterview med centerleder Tina Harmon, Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog, den 27. november 1996.

Placeringen ved DLH giver nogle praktiske fordele i form af IT-netværk, lokaler o.l., ligesom der med placeringen er åbnet mulighed for tætte relationer til uddannelserne på DLH. Hvad de praktiske ting angår, så profiterer videnscentret heraf, mens det går trægt med de faglige udvekslinger, som begrænser sig til få studerende, som har benyttet sig af mediatek og videnscentermedarbejderne i forbindelse med specialeskrivning. Videnscentret skriver i selvevalueringen, at de manglende resultater i forhold til uddannelsen for talepædagoger kan:

”...skyldes to forhold: dels har videnscentret ikke haft den fornødne tid til at markere sig på uddannelsen, dels har de studerende så kort tid om stammen i deres uddannelsesforløb (14-18 timer), at interessen hos dem sandsynligvis kun vil være af forbigående karakter.”¹⁰²

Placeringen har således ikke tilført videnscentret noget væsentligt i forhold til det faglige arbejde og er på den måde ikke kommet til at spille nogen rolle i forhold til at finde frem til relevant viden i videnscentret.

Videnscentret overvejer mulighederne for at flytte sammen med Dansk Videnscenter om Ordblindhed og Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog. Motivationen er bl.a. politisk og praktisk, men også faglig, idet videnscentrene gerne vil dele fagligt fællesskab omkring konceptet og har handicapfaglige berøringsflader.

Disse overvejelser indeholder samtidig et dilemma mellem gevinsten ved at være en del af et fælles fagligt og organisatorisk miljø over for faren for at miste identitet og gennemslagskraft for det enkelte videnscenter. Centerlederen peger på tidligere erfaringer, der viser, at hver gang man har lagt flere discipliner sammen, er stammeområdet blevet skubbet i baggrunden. Centerlederen tror kun på et fælles ”videnscenterhus”, hvis det bliver lagt fast, at faglige medarbejdere ikke kan flyttes fra et område til et andet¹⁰³.

Den institutionelle placering har givet ”Mødeskaberen” nogle praktiske fordele, men ikke nogen fordele i forhold til det indholdsmæssige arbejde i videnscentret. Idéerne om samspilsfordele med andre i relation til lokaliseringen af videnscentret, som var fremme omkring opstarten, er således stadig aktuelle. Der er dog et dilemma i forhold til at indgå i et ”videnscenterhus” sammen med andre, idet der samtidig med de faglige og ressourcemæssige muligheder i et fælles hus er en oplevet trussel om, at stammen forsvinder som selvstændigt område.

”Stifinderen”

Kritikken fra såvel Institutet for Blinde og Svagsynede som Refsnæsskolen af videnscenterforsøget, som er nævnt i det historiske afsnit gør, at spørgsmålet om placering knytter sig til, at begge institutioner ønsker videnscenterfunktioner integreret i deres arbejde¹⁰⁴. Resultatet bliver, at videnscentret placeres ved Institutet for Blinde

102. Dansk Videnscenter for Stammen (december 1995): Rapport vedrørende erfaringsopsamling og selvevaluering for Dansk Videnscenter for Stammen.

103. Interview med centerleder Per Fabæch Knudsen, Dansk Videnscenter for Stammen, den 19. november 1996.

104. Refsnæsskolen ansøger om støtte til videnscenterfunktioner om udviklingshæmmede den 20. august 1993 med hjemsted ved Refsnæsskolen. Københavns Kommune (driftsherre for IBS) søger den 30. august 1993 om støtte til videnscenterfunktioner og tre projekter, der skal have hjemsted ved Institutet

og Svagsynede, hvilket giver medarbejderne nærhed til faglig ekspertise, men også gør, at man bliver identificeret med Institutet for Blinde og Svagsynede.

Centerlederen finder fra starten, at der er en fin atmosfære, og man er tæt på folk med faglig indsigt, idéer og visioner, som videnscentret kan trække på, ligesom der er en række praktiske fordele ved at kunne låne faciliteter på Institutet for Blinde og Svagsynede¹⁰⁵. To år senere finder centerlederen, at det eneste problem ved lokaliseringen af videnscentret er pladsmangel¹⁰⁶.

Trods den generelle tilfredshed med videnscentrets lokalisering, så har centerlederen overvejet muligheder for at flytte sammen med andre videnscentre. Centerlederen forestiller sig, at man kunne samle nogle videnscentre under ét. Både ressourcemæssigt, økonomisk og personalemæssigt er videnscentrene i dag nogle små sårbare institutioner. Specialister som bibliotekarer, informationsmedarbejdere og desktopere kunne med fordel bruges af flere videnscentre¹⁰⁷.

"Budbringeren"

I det første forslag til videnscentret foreslås det, at videnscentret opbygges som et nyt, åbent miljø i egne lokaler uden tilknytning til eksisterende miljøer, men med den klare opgave at være et åbent forum, som kan bringe miljøerne til at samarbejde¹⁰⁸.

Centerlederen foreslog at knytte centret tæt til forskningen, men forslaget fandt ikke genklang, og idéen blev forladt¹⁰⁹.

Videnscentret forsøgte at få lokaler på Danmarks Lærerhøjskole sammen med Dansk Videnscenter for Stammen, men det var ikke muligt på grund af pladsmangel, og resultatet blev, at videnscentret blev etableret i lejede lokaler, hvilket sikrede autonomien og nærheden til praksis- og teorimiljøerne, som videnscentret udspringer af og ønsker at støtte.

I forhold til den praktiske etablering af videnscentret siger centerlederen:

*"De fysiske rammer er videnscentrets hjerte, og jeg synes, det er blevet et sted, hvor folk kan komme og også have det rart. Det er blevet, som jeg ønskede, det skulle blive. Stedet signalerer, at her sætter vi os ned og diskuterer."*¹¹⁰

for Blinde og Svagsynede. Refsnæsskolen har deltaget i drøftelserne.

105. Interview med centerleder Bendt Nygaard Jensen og informationsmedarbejder Dorte Herholdt Silver, Videncenter for Synshandicap, den 16. december 1994.
106. Interview med centerleder Bendt Nygaard Jensen, Videncenter for Synshandicap, den 21. november 1996.
107. Interview med centerleder Bendt Nygaard Jensen, Videncenter for Synshandicap, den 21. november 1996.
108. Birgit Kirkebæks oplæg til videnscenter 16. august 1993.
109. Interview med centerleder Tina Harmon og centermedarbejder Charlotte Jacoby, Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog, den 3. november 1994.
110. Interview med centerleder Tina Harmon og centermedarbejder Charlotte Jacoby, den 3. november 1994.

Ved en selvstændig placering blev det undgået på ubestemt tid at fremhæve et af miljøerne som specielt godt frem for andre.

Placeringen er midlertidig, og de hidtidige erfaringer har fået centerlederen til at overveje alternativer.

*"En af de veje, jeg kunne se, at man kunne gå, var at skabe et videnscenterhus, hvor vi var flere mennesker, men med hver vores faglighed, fordi så ville vi stadigvæk være små, men alligevel store i nogle sammenhænge."*¹¹¹

Videnscentret er blevet enig med Dansk Videnscenter om Ordblindhed og Dansk Videnscenter for Stammen om at forsøge at etablere et bofællesskab, hvis de tre videnscentre får tildelt bevillinger efter 1997, hvilket de har fået. Videnscentret vil ikke flytte ud af Storkøbenhavn eller væk fra de koncentrationer af institutioner, der er i Københavns Amt.

*"Det er fordi, vores område jo ikke er et særligt område. Det har ikke en særlig organisation i forvejen, så folk er meget afhængige af at møde andre, som laver det samme som dem og også tror på, at man skal rette sig efter, hvad de her mennesker (børn og unge med multihandicap) siger, selvom de ikke siger det med ord. Hvis man hele tiden arbejder et sted, hvor der bliver stillet spørgsmålstejn ved det, så kan man jo nogen gange blive smadder ked af det. Jeg oplever, at de folk, der brænder for det her område – selvfølgelig er det deres arbejdsliv – men jeg oplever, at de indimellem kan blive smadder kede af det og bliver overmandet af afmagt, fordi de kan se nogle ting, som andre ikke kan se. (...) Der tror jeg, at det er vigtigt, at man er åben, at det er ok, og sådan har vi det alle sammen. Derfor er det godt, at vi ved, hvor hinanden er. Det vil være et "must" for, at vi kan være i et fælles centerhus. Jeg ser det (det fælles centerhus) som en mulighed (at denne nærhed til startbrugerne besvares) også for at raffinere en større bevidsthed hos mig selv om, hvad det er for nogle formidlingsstrategier, jeg bruger."*¹¹²

Økonomiske rammer

"Mødeskaberen"

Som det fremgår af det kommende afsnit om videnscentrets produkter, så kan man konstatere, at videnscentret i forhold til det økonomiske grundlag har haft et relativt højt aktivitetsniveau gennem perioden. Der er dog opgaver i forhold til udviklingen af basisfunktioner, som er blevet skudt ud i fremtiden, og som man gerne ville tage fat i såsom udbygning af litteraturdatabasen med abstracts og udviklingen af mere fagligt prægede artikler i nyhedsbrevene. Dette er eksempler på, at økonomien påvirker, hvad der er relevant viden. Det sammenfattede indtryk er, at de "usynlige" opgaver

111. Telefoninterview med centerleder Tina Harmon, Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog, den 27. november 1996.

112. Telefoninterview med centerleder Tina Harmon, Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog, den 27. november 1996.

(forarbejde)¹¹³, den stille kvalificering af litteraturformidlingen og nyhedsbreve som tendens sættes til side til fordel for mere synlige initiativer såsom nyhedsbrev, pjecer etc (inventar).

Videnscentret ønsker sig større bevilling, som ville gøre det muligt at få bedre tid til de "stille" opgaver (forarbejde) og sikre kontinuitet i arbejdet ved sygdom, barsel o.l.

Personaleressourcernes begrænsning viser sig ved, at der ikke i de første to år har været tid til, som det har været intentionen, at bearbejde indhøstet viden der har ligget uden for projekterne til nye "produkter" i ønsket omfang. Som en af årsagerne nævner centerlederen, at arbejdet med projektledelse¹¹⁴ og sekretærbistand hertil har trukket ressourcer fra de mere langsigtede opgaver¹¹⁵. En anden årsag har været et større tidsforbrug end forventet på den landsdækkende undersøgelse af stammesituationen, som krævede et årsværk fra basisbevillingen for at blive gennemført, hvilket var tre gange så lang tid som beregnet¹¹⁶.

Disse eksempler viser forskellige problemer i forholdet mellem opgaver, der er defineret som relevante og de ressourcemæssige muligheder, videnscentret har.

"Stifinderen"

Som udgangspunkt er centerlederen tilfreds med bevillingen på 2,5 mio. kr. pr. år, som giver et godt fundament for basisaktiviteterne og mulighed for at udvikle egne projekter. Der er dog ydre pres og forventninger til videnscentret, som overstiger de økonomiske muligheder.

*"Med projektbeskrivelsen og de intentioner der ligger i den og de forventninger, der ligger ude omkring til, hvad videnscentret kan, så skal vi være en stor organisation. Så skal vi være organiseret på en anden måde, for det kan tre mennesker ikke gøre... Så taler vi om 25-30 mennesker for at bære opgaverne."*¹¹⁷

113. I afsnittet om produkter, der følger senere i dette kapitel, præsenteres sondringen mellem produkter som: forarbejde, proces og inventar.

114. Videnscentret har fået støtte til projekter fra Socialministeriets særlige projektpulje, som eksisterede i forsøgets første år. I alt har videnscentret fået ca. 1. mio. kr. i hele perioden til projekter fra denne pulje, men centerlederen er kritisk:

"Det er lidt irriterende, at vi skal søge penge til projekterne. Man kan sige, hvis vi havde fået 1,5 mio. kr. fra starten, som vi måske kommer til at få i gennemsnit i de her tre år, så havde vi kunnet ansætte en ekstra medarbejder med det samme, som kunne have lavet projekterne, plus der havde været penge til at ansætte konsulenter eller andet. Nu skal vi hele tiden bruge energi på at søge penge og formulere projekter. Det synes jeg er lidt usmart, at det er lavet på den måde i stedet for, at vi havde fået en pose penge med besked om at forvalte den, som vi bedst kan".

Interview med centerleder Per Fabæch Knudsen og centermedarbejder Tine Egebjerg, Dansk Videnscenter for Stammen, den 16. november 1994.

115. Dansk Videnscenter for Stammen (december 1995): Rapport vedrørende erfaringsopsamling og selvevaluering for Dansk Videnscenter for Stammen.

116. Ambitionen var at lave en landsdækkende redegørelse, der kunne vise, hvilke tilbud om stammebehandling der eksisterer i de danske kommuner. Opgavens størrelse og kompleksitet blev undervurderet, så tidsforbruget på arbejdet blev større end beregnet.

117. Interview med centerleder Bendt Nygaard Jensen og informationsmedarbejder Dorte Herholdt Silver, Videncenter for Synshandicap, den 16. december 1994.

"Budbringeren"

Det viser sig relativt hurtigt efter videnscentrets start, at aktivitetsniveauet bringer videnscentret ind i det, man kan kalde "ressourcemæssig åndenød", som tærer på kræfterne hos de ansatte og ikke mindst hos centerlederen. Centerlederen har som konsekvens af problemerne med at få ressourcerne til strække til aktivitetsniveauet arbejdet med at finde måder at tilrettelægge arbejdet på, så videnscentret også kan passe på sine medarbejdere. Efter i foråret 1995 at være tæt ved at forlade jobbet fik centerlederen igen mod til at kæmpe videre for videnscentret. Modet kom tilbage efter nogle måneders arbejde lidt tilbagetrukket (hvor netværk og øvrige aktiviteter kørte i sig selv). Det viste sig muligt at afgrænse arbejdsbyrden til et niveau, hvor det er menneskeligt og fagligt bæredygtigt¹¹⁸.

Den "ressourcemæssige åndenød" er konkret imødegået ved prioritering af opgaver og videnscentrets rolle, der som nævnt ovenfor i nogle tilfælde er blevet lidt mere tilbagetrukket. Desuden har man valgt at reducere tiden, hvor telefonerne er åbne.

Et andet væsentligt aspekt ved ressourcesituationen er de midlertidige bevillinger, som har gjort det svært for videnscentret at planlægge. Ikke mindst ved indgangen til 1997 har usikkerheden om bevillinger i 1998 betydet, at nye initiativer er sat i stå. Usikkerheden har desuden gjort det vanskeligere at rekruttere og fastholde personale¹¹⁹.

Samspil med eksisterende institutioner

"Mødeskaberen"

Der forekommer ikke at være problemer med konkurrence i forhold til videnscentrets placering i det stammefaglige felt.

Der knytter sig en særlig problematik til videnscentrets forsøg på at inddrage medarbejdere fra eksisterende institutioner i videnscentrets projekter og generelle arbejde. Andre institutioner ser det i nogen grad som en udgift, at deres medarbejdere skal medvirke i videnscentrets aktiviteter¹²⁰.

Videnscentret er i forbindelse med opstart af netværket for fagpersoner stødt på kritik fra to forstandere fra amtslige taleinstitutter, som finder det kritisabelt, at videnscentret henvender sig direkte til medarbejderne uden om ledelsen. For fremtiden vil videnscentret derfor følge kommandovejen og henvende sig til medarbejderne via ledelsen på den pågældende institution. Videnscentret er således gået med på en hierarkisk henvendelsesaftale.

"Jeg synes, det bygger lidt på en misforståelse. Det vi gjorde, det var ikke at bede nogle folk om at gøre noget. Men vi bad nogle folk om at tage en snak med deres leder om at gøre noget, hvis det skulle gøres inden for arbejdstiden. Vi havde lagt op til, at man kunne blive netværksperson altså uden for sin normale arbejdstid, hvis man valgte

118. Interview med centerleder Tina Harmon, Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog, den 23. april 1996.

119. Telefoninterview med centerleder Tina Harmon, Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog, den 27. november 1996.

120. Stam-3 og Stam-5, bilag 6.3.

at gøre det som en fritidsbeskæftigelse. Eller man kunne vælge at prøve at gøre det i arbejdstiden, hvis man tog en snak med arbejdsgiveren. Så kan det være, at vi har formuleret det lidt dårligt, men principielt synes jeg, at det er forkert, at man skal henvende sig til en leder, som så skal spørge en medarbejder om vedkommende vil være med i et netværk.”¹²¹

Udfordringen til videnscentret i denne del af samspillet med fagfolkene i de eksisterende institutioner er at finde kontrakt- og relationsformer, der kan matche den situation, som brugerne befinder sig i med tidspress, institutionspolitikker osv.

”Stifinderen”

”Stifinderen” starter på det centerlederen kalder ”et mættet marked”. Den første opgave var derfor at vise sin berettigelse, fremvise nogle vidensprodukter og vise, at man kunne levere en efterspurgt service. Centerlederen vurderer, at to år måske er for kort tid til at bedømme behovet for et videnscenter, og det har fundet en plads i forhold til det eksisterende system.

”Vores primære opgave er at fortælle systemet, at vi kan bruges og så gå ind og samarbejde med dem, der efterspørger.”¹²²

Den stabilitet, som videnscentret oplever nu, beror på den ro og den opbakning, som man har fået fra ”opinionsledere”. Centerlederen har arbejdet med en opinionlederstrategi, fordi synsområdet og systemet omkring det er sammensat, som det er. Centerlederen var klar over, at det primært var på ”opinionlederniveau”, at tilliden skulle opbygges, så man af den vej kunne skabe et netværk af ambassadører. Centerlederen synes, at denne ”indtrængningsstrategi” er lykkedes. Opinionslederne er typisk ledere på de større institutioner, faglige personligheder og profiler, eller også er de fra konsulentordningerne. Synskonsulenterne har selv været aktive og har fra begyndelsen ønsket at bruge videnscentret.

Den kritik, der var rettet mod videnscentret i begyndelsen, var primært fra institutioner, der så videnscentret som en konkurrent eller en økonomisk trussel. Centerlederen mener, at disse problemer skyldes selve tilblivelsen, og de forsvandt, da videnscentret blev en selvejende institution. Det var et politisk slagsmål, som hørte til i etableringsfasen.

”Vi har et normaliseret forhold til alle og enhver. Der er nogle formalistiske ting, nogle aftaler og sådan noget om, hvordan man bruger fx de store institutioner. Det er sådan noget med, at man skal sikre sig, at dem, man arbejder sammen med, har deres ledelsesmæssige tilsagn i orden. Jamen, så gør vi bare det, selvom der også er et hav af uformelle kontakter.

Det kan godt være, at jeg ikke opsøger kritik, men jeg møder ikke så meget kritik, som man måske kunne forvente. Det er så det, jeg tager

121. Interview med centerleder Per Fabæch Knudsen, Dansk Videnscenter for Stammen den 19. november 1996.

122. Interview med centerleder Bendt Nygaard Jensen, Videncenter for Synshandicap, den 21. november 1996.

som et udtryk for, at der er skabt en konsensus, at man har fundet ud af, at man kan bruge videnscentret.”¹²³

Centerlederen mener, det er rigtigt, som der er lagt op til i projektbeskrivelsen, at videnscentret i starten skal prioritere konsulentordningerne højt. Man skal bruge dem som en del af videnscentrets netværk og samtidig kunne give dem nogle ting, som de ikke kan i eget regi. Så må specialområderne, der ligger udenfor, komme på hen ad vejen.

Som det er nu, er der generelt et positivt samspil omkring videnscentret, hvor det største problem er ressourceproblemet, som består i, at samarbejdsparterne på området mangler tid og ressourcer til at indgå i samarbejde med videnscentret. Udfordringen for videnscentret er at udvikle samarbejdsmodeller, så videnscentret ikke pålægger brugerne i samarbejdet for store belastninger. Bl.a. vil videnscentret lave projektmageri, hvor videnscentret ansætter folk til at lave konkrete projekter og involvere brugerne i fx styregrupper.

På synsområdet er der organiseret et netværk ”Synsdanmark”, som er et formaliseret netværk, der består af de landsdækkende institutioner og konsulentordningerne som basis. Videnscentret arbejder med et kontaktnet af personer, der har relationer til synsdanmark. ”Stifinderen” søger at skabe samarbejdsrelationer med konsulenterne og få dem inddraget i projekterne i videnscentret. Konsulenterne fungerer homogent, og det er vigtigt for videnscentret at få dem inddraget i arbejdet. Basis i videnscentrets netværk er konsulentordningerne: mobilityinstruktørerne, synskonsulenterne og statens blindekonsulenter.

Videnscentret arbejder på at få etableret en form for internationalt fagligt netværk. Centerlederen ser det som mindst halvdelen af videnscentret, idet systemet er så veludbygget i Danmark, og det internationale input kan udvikles¹²⁴.

”Budbringeren”

”Budbringeren” arbejder på et fagligt område, hvor der ikke er en fast organisering i forvejen, men en lang række forskellige institutioner og institutter, der har medarbejdere, der arbejder med videnscentrets slutbrugere. Generelt er der gode relationer til de eksisterende parter på området, hvor såvel ledere og medarbejdere er åbne overfor videnscentrets henvendelser og ønsker samarbejde. Der er situationer, hvor der skal gøres et arbejde for at etablere tillid og sikre gode samarbejdsrelationer. Fra et brugerinterview (multi-5¹²⁵) fremgår det, at videnscentret møder modstand i samarbejdet med en større institution, hvor ledere og medarbejdere har fået dårlige erfaringer med videnscentret, der karakteriseres som ”religiøs” og umuligt at samarbejde med. Det er videnscentrets måde at udvikle og anvende begreber og teorier i sit arbejde, der særligt har stødt den pågældende institution væk fra videnscentret. Til denne kritik svarer centerlederen:

123. Interview med centerleder Bendt Nygaard Jensen, Videncenter for Synshandicap, den 21. november, 1996.

124. Interview med centerleder Bendt Nygaard Jensen og informationsmedarbejder Dorte Herholdt Silver, Videncenter for Synshandicap den 16. december 1994.

125. Se bilag 6.3.

"Min egen holdning omkring begreber, det er, at vi gør nogle erfaringer, som vi begrebsliggør, og når vi har begrebsliggjort nogle ting, så præger de også de erfaringer, vi gør os. Sådan har det i hvert fald været for mig selv. (...) Det er selvfølgelig ærgerligt, at folk stadigvæk synes, at det er religiøst, men det tror jeg vil være en proces, der vil fortsætte. For mig er det vigtigt at holde fast i den grundlæggende viden, jeg har om, at begreber også er med til at farve de erfaringer, vi gør os.

Noget af det, som er sværest hos os, det er da netop at holde fast i begrebsdannelsen. Det er svært at udvikle den og være mange, der gør det. Selvfølgelig kan det komme til at virke sekterisk, det kan det. Det er så den pris, vi må betale for det. Hvis ikke det lykkes os at få nogle positive spiraler i gang, så må vi jo have taget fejl, så må vi tage det op til revision. Men det synes jeg ikke, at vi kan gøre allerede." ¹²⁶

Relationer til henholdsvis start- og slutbrugere

"Mødeskaberen"

Videnscentret søger positionen som et "neutralt" sted, som start- og slutbrugerne føler, de kan kontakte uden problemer¹²⁷. Det virker som om, det er lykkedes at skabe gode relationer til startbrugerne, hvorfra der lyder samstemmende positive meldinger om videnscentret.

Videnscentret har anvendt forskellige fremgangsmåder og anledninger til at skabe debat og idéudvikling sammen med brugergrupperne. Projektbeskrivelsen blev således fremlagt til høring hos interessenter i videnscentret, og reaktioner herfra er indarbejdet i den endelige projektbeskrivelse og i handlingsplanerne for videnscentret.

Videnscentret har afholdt to brugerkonferencer, som har været godt besøgt og får ros af brugerne, ligesom videnscentret har anvendt input fra konferencerne i deres videre arbejde.

Videnscentret har på grund af ressourceprioritering valgt ikke at føre logbog over henvendelserne, men de spiller alligevel ind i forhold til videnscentrets viden om, hvad der rører sig på området og giver idéer til, hvad man kunne arbejde med.

"Stifinderen"

"Stifinderen" inviterede centrale brugergrupper til høring i december 1994 for at skabe relationer mellem det etablerede "Synsdanmark" og videnscentret¹²⁸. Videnscentret havde lagt op til diskussion af dets fremtidige rolle og fik mange idéer og forslag til aktiviteter og prioriteringer.

126. Telefoninterview med centerleder Tina Harmon, Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap, uden Verbalt Sprog den 27. november 1996.

127. Interview med centerleder Per Fabæch Knudsen og centermedarbejder Tine Egebjerg den 16. november 1994.

128. Videncenter for Synshandicap (1995): Rapport fra Høringsdag den 8. december 1994.

"Stifinderen" har valgt at føre en logbog over henvendelserne, som man bruger til at fastholde, hvad der rører sig på området og lader sig påvirke af i forhold til nye aktiviteter. Om kontakterne til startbrugerne skriver videnscentret i selvevalueringsrapporten (1995) følgende:

"Videnscentret har generelt fået positive meldinger i sin kontakt med brugerne. Der har nogen steder været en vis usikkerhed, og somme-tider frygt, om videnscentret vil optræde som konkurrent og overtage funktioner, som hidtil har været varetaget af andre. Det er dog et problem, der hastigt forsvinder i takt med den øgede kommunikation fra centrets side og et større erfaringsgrundlag for brugerne. Derudover har mange udtrykt glæde over, at der sker en udvidelse af tilbuddet inden for området - man ser videnscentret som en mulighed."

Et år senere er det centerlederens erfaring, at henvendelserne i stigende grad styrer og regulerer vidensindsamlingen og bearbejdningen. Nogle af de projekter som videnscentret har sat i gang, beskriver centerlederen som "pop-up-projekter", der er opstået som konsekvens af henvendelser.

"Budbringeren"

"Budbringeren" har valgt at mødes med sine brugere om specifikke faglige temaer, som ligger inden for videnscentrets grundlag. De to andre videnscentre har som nævnt ovenfor valgt at invitere deres brugere til diskussion af videnscentrets placering og rolle på deres områder, hvilket "Budbringeren" ikke har gjort til et selvstændigt tema.

Relationerne mellem videnscentret og brugerne er bygget op omkring to grupper, hvor "hjertet" er gruppen af kursusledere og 11 særlige videnshavere, der har udviklet kursuslederkursuset. Omkring hjertet er der en gruppe af særlige videnshavere, der er tilknyttet institutionerne i landskabet og som sammen med kursuslederne er dem, der primært henvender sig i videnscentret og melder ind med informationer. Det er ligeledes dem videnscentret i særlig grad formidler viden til og støtter i det daglige. Der er mange startbrugere, der henvender sig flere gange til videnscentret¹²⁹.

Centerlederens erfaringer med netværksopbygningen er ved udgangen af 1996 positiv, og hun ville lave et netværk af særlige videnshavere igen, hvis hun skulle starte forfra. Erfaringen er også, at det tager lang tid at vedligeholde netværket. Netværket betyder, at der er defineret en gruppe af personer, der har en fælles forpligtigelse over for den samme gruppe mennesker. Personerne behøver ikke at løse forpligtigelsen på samme måde. Netværket har været medvirkende til at få sat fokus på handicapgruppen, som ikke tidligere har været der.

I forhold til spørgsmålet, om man skal henvende sig på forskellige måder til forskellige målgrupper afhængigt af deres fag, har centerlederen været omhyggelig med at henvende sig til alle faggrupper, der er involveret i arbejdet for at undgå at centret får et rygte om at interessere sig mere for en faggruppe end for en anden.¹³⁰

129. Interview med centerleder Tina Harmon, Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog, den 23. april 1996.

130. Interview med centerleder Tina Harmon og centermedarbejder Charlotte Jacoby, Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog, den 3. november 1994.

Indre påvirkninger af relevans

Videnscentrenes valg af organisering

"Mødeskaberen"

Videnscentret er organiseret med en fem-syv mands bestyrelse¹³¹, og centerlederen er ansvarlig for den daglige ledelse over for bestyrelsen. Som forum for en bred faglig diskussion uden ledelses- og beslutningskompetence er nedsat et kontaktudvalg sammensat af relevante institutioner og organisationer. Dette kontaktudvalg er ikke kommet i gang, og det overvejes at lade brugerkonferencer overtage funktionen som bredt forum for den faglige diskussion. Videnscentret har haft succes med to brugerkonferencer, hvor et bredt udsnit af brugergrupperne har været repræsenteret, og der har været mulighed for at opmuntre hinanden og videnscentret samt rejse kritik af, at der manglede grupper af fagfolk og repræsentation af flere forældre. Erfaringerne med brugerkonferencerne er, at de virker bedre end den formelle struktur med et kontaktudvalg.

Bestyrelsen har styrker i de faglige spørgsmål og svagheder i politisk gennemslagskraft. Undervejs i forløbet er der gjort forsøg med at få politisk repræsentation i bestyrelsen, men uden succes, hvilket har gjort arbejdet vanskeligere for videnscentret i forhold til kontakterne med amter og kommuner samt i forhold til spørgsmålet om videnscentrets videreførelse efter forsøgsperiodens udløb¹³².

Videnscentrets organisation afspejler de tætte relationer på stammeområdet mellem fagfolk og mennesker med stammen, hvoraf flere også er markante fagfolk på området. Foreningen af Stammere i Danmark (FSD) har været med i hele videnscentrets historie, og det blev tidligt bestemt, at foreningen skulle repræsenteres i bestyrelsen og have medlemmer i kontaktudvalget. Der er således skabt vidensrelationer mellem videnscentret og dets slutbrugere i den formelle organisation, som yderligere underbygges af andre forhold ikke mindst, at centerlederen selv er stammer, og at sekretæren frem til udgangen af 1996 var ansat i FSD. Videnscentret fremhæver, at samarbejdet med FSD er væsentligt for videnscentret af flere grunde, som nævnes i videnscentrets selvevaluering fra december 1995:

- 1) Sikre brugeropbakning.
- 2) Sikre at videnscentret arbejder med relevante emner for stammeområdet og
- 3) gør at videnscentrets neutrale informationer kan bakkes op af FSD's mere handicappolitiske synspunkter og personlige erfaringer.

Samarbejdet mellem FSD og videnscentret stiller krav til samarbejdsrelationen, da videnscentret har fastansat personale, der arbejder fuldtids, mens medlemmerne i FSD arbejder på frivillig og ulønnet basis. Dette forhold i samarbejdsrelationen skal der tages højde for i de indbyrdes aftaler, idet bl.a. tempo og udadvendthed i arbejdet skal

131. Den første bestyrelse bestod af: Bent Kjær, fmd., forsker og uddannet talepædagog, Steen Fibiger, forsker ved taleinstituttet i Odense (selv stammer), Herman Christman, akademiingeniør, HD (selv stammer), Dorte Astrup, klinisk psykolog ved taleinstituttet i Århus og Peter Møller, talepædagog.

132. Erfaringer fra SUM-programmet viser, at den politiske forankring af forsøg har stor betydning for, om forsøgene kan finde støtte på længere sigt. Fagligt gode projekter skal således ikke regne med, at faglig succes er tilstrækkeligt til at overbevise bevillingsgiverne i spørgsmålet om videreførelse (Adamsen 1990).

afpasses, så FSD ikke løbes over ende. FSD's formand vurderer samarbejdet med Dansk Videnscenter for Stammen som "meget fint".

I den organisatoriske ramme for videnscentret er der indbygget relationer til fagfolk på området og FSD, der kan tilføre brugernes synspunkter i udviklingen af videnscentret og dermed være med til at finde frem til relevant viden i videnscentrets arbejde. Udnyttelsen af disse relationer beror på samarbejdet i hverdagen, hvor formidlingen af diskussioner og konkretiseringer af aktiviteter finder sted. Det er i høj grad op til leder og medarbejdere ved videnscentret at udnytte og omsætte de input, der kommer fra parterne i forhold til definitionen af relevant viden i videnscentrets arbejde.

Organisatorisk udgør videnscentret et centrum, der kan samle de hidtil spredte kræfter hos såvel fagfolk, stammere og pårørende, der gerne vil give videns- og kvalifikationsniveauet inden for området et løft. Med en fast organisation og faste medarbejdere er der mulighed for at opnå større handlekraft i forhold til de vidensopgaver, det tidligere har været vanskeligt at løfte på området.

"Stifinderen"

Videnscentret er fra august 1995 organiseret som en selvejende institution med en trepersoners bestyrelse med to politikere og en brugerrepræsentant. Indtil videnscentret blev selvejende, var det en afdeling i Instituttet for Blinde og Svagsynede, hvilket betød, at Instituttets forstander havde det daglige ansvar og forestod den økonomiske administration efter retningslinier gældende for Københavns Kommune. Organiseringen af videnscentret beskriver centerlederen:

*"Det er en organisation under udvikling. Der er ingen, der har haft en færdig organisationsmodel for videnscentret, og det er et eksperiment, at organisationen ser ud, som den gør. Og så er den på sin vis en administrativt formuleret organisation. Det kan de politiske problemer så bevise, at der ikke har været politisk enighed om den måde, organisationen er struktureret på. Dvs. der er et efterslæb mellem den administrative igangsættelse og den politiske afklaring. Det er også usikkert, hvilken status vi har som organisation. Vi er jo ikke endnu defineret som en selvejende institution, og det gør organisationen meget flydende. Ingen kan bestemme videnscentrets status i forhold til de eksisterende institutioner. Det er jo lige før, at vi ikke kan tale om egentlig organisation. Det er nok mere et projektteam. Det er det, der kræves for at få det her til at fungere."*¹³³

Bestyrelsen er politisk, og slutbrugerrepræsentanten er den eneste i bestyrelsen, der fagligt kan vurdere, om videnscentrets arbejde er fornuftigt. De to andre bestyrelsesmedlemmer kan forholde sig til diskussionerne på et andet niveau. Centerlederen synes, at videnscentret har en frihed, fordi det kan gå i gang med aktiviteter, uden at bestyrelsen blander sig. Der er et rimeligt råderum til at gøre ting, uden at det bliver for formaliseret.

133. Interview med centerleder Bendt Nygaard Jensen og informationsmedarbejder Dorte Herholdt Silver, Videncenter for Synshandicap, den 16. december 1994.

*"I dag er jeg rimelig sikker på bestyrelsen, hvor jeg har dem henne i forhold til de fleste sager.(...) Det er et spørgsmål om at holde et højt informationsniveau i forhold til bestyrelsen, og det gør vi så med månedsbrevene, hvor vi orienterer. Og så kan de jo ringe."*¹³⁴

Videnscentret har etableret en rådgivende faglig referencegruppe med repræsentation fra Refsnæsskolen, Statens Øjenklinik, synskonsulenterne og forældreforeningen. Centerlederen bruger referencegruppen som en form for faglig sikkerhed og faglig motivation. Gruppens medlemmer er desuden opinionledere, som det er vigtigt for videnscentret at pleje. Gruppen er efterhånden lige så godt informeret som bestyrelsen, og hvis referencegruppen kan finde sig i rollen, er gruppen et vigtigt forum, synes centerlederen¹³⁵.

"Budbringeren"

Centerlederen udarbejdede vedtægterne for bestyrelsen, som var på plads i januar 1994¹³⁶. Målet med den organisatoriske opbygning var at lave en simpel struktur, så man havde smidige arbejdsgange og direkte kontakt mellem leder og bestyrelse. Der skulle desuden sikres kontakt via bestyrelsen til amter og kommuner, som man gerne ville have repræsenteret sammen med Socialministeriet. De takkede imidlertid nej fra de centrale niveauer og henviste til de lokale niveauer, som videnscentret ikke finder hensigtsmæssige for et landsdækkende videnscenter.¹³⁷

"Bestyrelsen har i opbygningen af centret været en stor støtte, og bestyrelsesmedlemmernes tværfaglige og tværsektorielle baggrund sammenholdt med deres praksis har været værdifuld for de faglige diskussioner og trufne beslutninger.

*Den manglende repræsentation fra amter, ministerier og kommuner gør det vanskeligt for centret at få en tættere dialog med disse myndigheder."*¹³⁸

Sammensætningen af medarbejdere

"Mødeskaberen"

Udgangspunktet i bemanningen af videnscentret er: en stammefaglig centerleder, en stammefaglig centermedarbejder og en sekretær på 3/5-tid, som efter de første år er opnormeret til fuld tid. Ved udvælgelsen af medarbejdere lagde bestyrelsen vægt på, at medarbejderne som team skulle have relevante uddannelses- og erfaringsbaggrunde

134. Interview med centerleder Bendt Nygaard Jensen, Videncenter for Synshandicap, den 21. november 1996.

135. Interview med centerleder Bendt Nygaard Jensen, Videncenter for Synshandicap, den 21. november 1996.

136. Videnscentrets første bestyrelse havde følgende sammensætning: To fra DSI, Egil Borchersen, LEV og Jette Harrild, Spastikerforeningen; tre fagfolk, skoleinspektør Birgitte Amdisen, adm. overlæge Karsten Kaas Ibsen og specialkonsulent Dorte Trier; en fra forsknings- og uddannelsesinstitutionerne, lektor Birgit Kirkebæk.

137. Interview med centerleder Tina Harmon og centermedarbejder Charlotte Jacoby, Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog, den 3. november 1994.

138. Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog, december 1995: Selvevalueringsrapport 1994-1995.

med specialisering inden for stammeområdet samt erfaring med projektarbejde, udviklingsopgaver, forskningsprojekter og formidling. Videnscentret tilknytter desuden medarbejdere ad hoc til at gennemføre tidsbegrænsede projekter.

Valget af medarbejdere var vigtigt for det faglige netværk på stammeområdet. Det vidner reaktionerne fra en erfaren talepædagog om. Hun vidste, at centerlederen og centermedarbejderen var fagligt kompetente og havde store diplomatiske evner, hvilket hun fandt vigtigt. Hendes første indtryk af videnscentret var lettelse over, at det i hendes øjne var de rigtige mennesker, der blev ansat.

*"Vi var meget, meget spændte, og vi snakkede utroligt meget om det. Det var så telefonrådene glødede her i Århus og omegn."*¹³⁹

I videnscentret tillægges det stor betydning, at medarbejderne besidder stor faglig indsigt, hvilket har gjort, at man er kommet hurtigt i gang med arbejdet¹⁴⁰. Man har til gengæld ikke haft erfaringer med administration, ledelse og IT-funktioner, hvorfor man har brugt læretid på disse opgaver.

*"I forbindelse med det administrative har vi stået på bar bund - og uden at vi har kunnet trække på nogen (dog har vi i Videnscenterforum kunnet hjælpe hinanden med oplysninger). Vi synes, at man fra Socialministeriets side kunne have givet nogle dessiner om, hvordan man skal forholde sig i forhold til lønningsregnskab, skattevæsen, moms, lovpligtige forsikringer, forsikring af inventar, registerloven, COPY-DAN, etc...(Denne manglende støtte har medført...) Og det medfører - ud over en løbende frustration - også at megen unødigt tid går med administrative ting, tid der kunne bruges meget bedre på de faglige aktiviteter."*¹⁴¹

På det administrative og ledelsesmæssig plan mangler medarbejderne erfaringer. Disse erfaringer er man ved at tilegne sig, men bemærkningerne ovenfor leder til spørgsmålet, om erfaringerne er for dyrt købt, og om man ikke kunne have gjort en indsats i implementeringen af forsøget, der havde lettet arbejdet og indkøringen af videnscentret, så frustrationerne ikke var blevet så mange og så langvarige.

I forhold til samarbejdet i videnscentret så har en landsdækkende undersøgelse af behandlingssituationen i Danmark sat medarbejderne på prøver, som fik dem til at konkludere, at de nok ikke ville have bundet an med et så forskningslignende projekt, hvis de havde vidst, hvad de ved i dag. Dette eksempel peger på en af grænserne i videnscentre af denne type, hvor man ikke kan besidde ekspertise på alle områder og derfor må overveje, om kvalifikationer til bestemte opgaver er i videnscentret.

139. Se Stam-5, bilag 6.3.

140. I flere af interviewene med brugerne påpeges vigtigheden af, at brugerne har tillid til de ansatte, før de vil benytte sig af videnscentret. I Stam-5 udtrykkes det på den måde, at IP ikke ville bruge videnscentret, hvis ikke medarbejderne var fagligt kompetente.

141. Dansk Videnscenter for Stammen (december 1995): Rapport vedrørende erfaringsopsamling og selvevaluering for Dansk Videnscenter for Stammen.

I forhold til samarbejdsrelationer med omverdenen så har brugerkonferencerne med forberedelse, gennemførelse og bearbejdning krævet gode samarbejdsrelationer og givet nye erfaringer om dialogiske gruppeprocesser.

Sammenfattende kan man sige, at medarbejderne ud over deres faglige ballast på stammeområdet har taget faglige relationer og faglig anerkendelse med sig ind i videnscentret. Disse forudsætninger viser sig at være af betydning for udviklingen af gode relationer. Centermedarbejderens periode på barselsorlov viste, at videnscentret er skrøbeligt i den forstand, at mange opgaver ikke er mulige at overtage for vikarer, og aktivitetsniveauet dermed daler på vigtige områder, når de faste medarbejdere er på orlov og lignende. I praksis påvirker dette også relevanskriterierne, idet man i barselsperioden måtte lave en anden prioritering af opgaverne i videnscentret, ligesom kontinuiteten i den interne faglige udvikling midlertidigt blev brudt.

Centerlederens generelle erfaringer er, at det administrative arbejde har været mere ressourcekrævende, end han fra begyndelsen havde regnet med. Det administrative arbejde har fyldt op imod halvdelen af den samlede tid, hvor han havde forestillet sig, at det ville fylde en tredjedel. Centerlederen har også erfaret, at to faglige medarbejdere er for lidt, hvilket får ham til at sige, at tre faglige medarbejdere må være minimum for at sikre, at der er et fagligt miljø.

Stifinderen

I "Stifinderen" har man valgt at ansætte en projektleder uden synsfaglig indsigt med kompetence inden for projektledelse, kommunikation og information. Som det er fremgået tidligere, er der fagfolk på området, som finder det uforståeligt, at videnscentret er bemanded med fagfolk uden synsfaglig baggrund.

Bag disse to perspektiver på bemanningen i videnscentret er der forskellige forestillinger om, hvad et videnscenter på dette område er. Centerlederen beskriver disse forestillinger på følgende måde:

"Der er en forestilling om, at når man har noget, der hedder et videnscenter, så må der sidde nogle gatekeepere, som skal sidde og bestemme, hvad der er rigtig viden inden for det her område. Og så er dem, der er ansat, jo ikke engang fagmedarbejdere! De er informations- og kommunikationsfolk, så hvordan skal de kunne vurdere det? Om det nye mobilityhjælpemiddel er godt? osv. Og der må vi så forsøge at forklare, hvilke muligheder vi har for at vurdere de ting som informationsteoretikere eller informationspraktikere, at vi så kan sammenstille nogle forskellige informationer og melde tilbage med nogle forskellige vinkler på det. Og vi kan benytte vores faglige netværk til at afprøve, om det er noget, der er fornuftigt eller er den dybe tallerken igen. Der er forskellige måder at efterprøve den viden, man arbejder med".¹⁴²

Videnscentrets bemanning består af centerlederen, centermedarbejder og sekretær og et varierende antal ad hoc projektmedarbejdere. Centerlederen har opprioriteret

142. Interview med centerleder Bendt Nygaard Jensen og informationsmedarbejder Dorte Herholdt Silver, Videncenter for Synshandicap, den 16. december 1994.

projekterfaringer hos de folk, han har ansat, mens det faglige kendskab til området ikke har været afgørende ud fra den betragtning, at den faglige kompetence på synsområdet er lige uden for videnscentrets dør. De sproglige kvalifikationer har ligeledes været væsentlige, da det internationale arbejde er et område, videnscentret finder, er en relevant niche.

I forhold til de institutionspolitiske forhold kan det være en fordel, at rekrutteringen af medarbejdere til centret er sket uden for det etablerede synsfaglige område. Bemandingen vurderes at være neutral, og det kan være med til at bløde fronterne op, hvilket, centerlederen mener, er et udtryk for et bevidst strategisk løsning¹⁴³.

"Budbringeren"

Videnscentret valgte en "tynd" bemanding, så der blev penge til en lønsumspulje til frikøb af fagfolk fra praksis til at arbejde i videnscentret i tidsbegrænsede perioder. Der blev afsat en halv stilling i lønmidler til denne pulje¹⁴⁴.

Ved udgangen af 1995 har videnscentret erfaret, at bemandingen gør videnscentret sårbart over for sygdom og spidsbelastninger i arbejdet. Frikøb af ad hoc personale giver øget administration, men er på mange områder en vigtig foranstaltning, der gør samarbejde med andre institutioner nemmere. Efter de første par års eksistens er videnscentrets ønske om bemanding: én faglig centerleder med praksistilknytning, én faglig centermedarbejder med praksistilknytning, én koordinerende sekretariatsmedarbejder, én kommunikationsuddannet centermedarbejder, én bibliotekar på deltid, én bogholder på deltid¹⁴⁵.

Ved udgangen af 1996 har det vist sig, at oprettelsen af videnscentrets fælles informationssystemet "VIMS" (udviklet i projekt DAVID) kræver, at medarbejderne er ansat i længere tid for at udvikle kompetence til at anvende systemet.

*"Det er sværere nu at bruge frivillig arbejdskraft, fordi så mange af vores funktioner er hængt op på informationssystemet. Det er styrken at integrere arbejdet, men det bliver svagheden i forhold til at bruge frivillig arbejdskraft. (...) Jeg havde ikke overskuet, at det ville betyde, at den ekstra ressource, vi havde i den frivillige arbejdskraft, de forsvandt."*¹⁴⁶

Generelt konkluderer centerlederen, at der ikke er mandetimer nok i videnscentret til de opgaver, der er. Centerlederen har på baggrund af den usikre bevillingssituation valgt ikke at sætte projekter i gang i 1997, før hun ved, om videnscentret bliver permanent. Projekterne kræver meget arbejde, og centerlederen har prioriteret at passe på sig selv og på medarbejderne.

143. Interview med centerleder Bendt Nygaard Jensen og informationsmedarbejder Dorte Herholdt Silver, Videncenter for Synshandicap, den 16. december 1994.

144. Interview med centerleder Tina Harmon og centermedarbejder Charlotte Jacoby, Videncenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog, den 3. november 1994

145. Videncenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog, december 1995: Selvevalueringsrapport 1994-1995.

146. Interview med centerleder Tina Harmon og centermedarbejder Charlotte Jacoby, Videncenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog, den 3. november 1994.

Opgaveforståelsen

"Mødeskaberen"

Videnscentret har en tilgang til problemer, begreber og opgaver, der kan karakteriseres som en åben og neutral position. Som det fremgår af det historiske afsnit, har der på stammeområdet været kontroverser mellem forskellige begrebs- og problemforståelser i forhold til stammen, mens der i dag stort set er konsensus omkring en åben pluralistisk tilgang til forståelse og behandling af stammen.

Centrets stammefaglige medarbejdere udtrykker betydningen af videnscentrets position på følgende måde:

*"Vi havde ikke gjort os utilbens, og vi havde en vis respekt på området. Vi har ikke valgt side, og vi har ikke valgt metode. Vi er på en eller anden måde upartiske, ikke at vi er holdningsløse, men at vi har respekt for forskellige menneskers holdninger."*¹⁴⁷

Videre hedder det i videnscentrets selvevaluering, der kom et år senere end ovennævnte interview fandt sted:

*"Centret har altså gennem sin arbejdsindsats formået at undgå status som elfenbenstårn og oplever at være en del af den hverdag, der er brugernes."*¹⁴⁸

Året efter siger centerlederen:

*"Hvis vi havde valgt en eller anden bestemt holdning og havde sagt, at det er dét, vi arbejder ud fra, og denne holdning havde været min, så havde det været meget snævert, og så havde det været konfliktfyldt. Hvis man skal arbejde i sådan et felt og være et landsdækkende center, så må man næsten vælge den holdning, for ellers ryger man ind i konflikter. Hvis vi for eksempel skarpt havde valgt en eller anden holdning med, at stammen er et psykologisk problem, og at det skal tackles psykologisk, så havde vi straks været på kant med alle talepædagoger."*¹⁴⁹

Der er således ikke manifesterede kontroverser, hvad angår den generelle viden inden for stammeområdet, men der er latente konflikter, som kan blusse op, hvis videnscentret ikke håndterer sine funktioner under hensyn til de faglige forskelligheder og samarbejdsrelationer, der er tradition for på området.

Sammenfattende er videnscentret kendetegnet ved sin pluralistiske og konsensusorienterede tilgang til såvel forståelse af årsager, problemer og tilbud i relation til stammen. Arbejdet bæres dog frem af kritisk indstilling over for tidligere måder at gøre og forstå tingene på, ligesom man ønsker at udvikle de aktuelle tilbud til mennesker, der

147. Interview med centerleder Per Fabæch Knudsen og centermedarbejder Tine Egebjerg, Dansk Videnscenter for Stammen, den 16. november 1994.

148. Dansk Videnscenter for Stammen (december 1995): Rapport vedrørende erfaringsopsamling og selvevaluering for Dansk Videnscenter for Stammen.

149. Interview med centerleder Per Fabæch Knudsen, Dansk Videnscenter for Stammen, den 19. november 1996.

stammer. Endelig er der en indigneret og kritisk holdning til de mange myter og fordomme, der eksisterer i forhold til mennesker, der stammer.

*"Når vi siger, at vi er et neutralt sted, så er det også lidt i gåseøjne, for jeg tror ikke, at det er muligt at lave et 100% neutralt sted. Selvfølgelig er det ikke det, men som vi også har sagt, så er vi sådan et eller andet mainstream center (...) Ekstremerne det har vi ikke noget forhold til."*¹⁵⁰

"Stifinderen"

*"Som i samfundet generelt vil der også i den specifikke handicap-population være informationskløfter, som et videnscenter næppe kan overvinde. For hovedparten af gruppen vil den personlige kommunikation og information fortsat være det mest hensigtsmæssige format. Videnscentret kan medvirke til, at dette format tilføres ny viden ved at informatorerne (de professionelle i systemet, feltarbejderne, pårørende m.fl.) og de handicappede selv får adgang til viden i ønskede formater, får besvaret forespørgsler og får henvisninger til relevante vidensressourcer, personlige (fagperson eller institution) eller upersonlige (medier). (...) Der er dog behov for at definere særlige indsatsområder fx den store gruppe af ældre eller gruppen af udviklingshæmmede, hvor der i begge grupper er et stort behov for opsporing, registrering, behandling og rådgivning. (...) vurderingen (...) beror også på, at mange af de eksisterende institutioner eller organisationer har videnscenterfunktioner i forhold til begrænsede, veldefinerede områder."*¹⁵¹

Målet er at skabe en organisation med medarbejdere, der kan udvikle og udgøre et team, der dynamisk kan have relationer til brugergrupperne og arbejde systematisk og dynamisk med vidensfunktionerne.

"Vidensbegrebet dækker måske ikke rigtig over, hvad det er, vi skal gå og lave på de her centre... Der er heller ingen, der i projektbeskrivelserne har defineret nærmere, hvad vidensbegrebet dækker over. Det er lidt abstrakt det vidensbegreb, så min holdning til det er at forsøge at være konkret, altså pragmatisk omkring det. Det, vi skal gøre, er nogle praktiske ting, som kan mærkes og registreres i vores omgivelser i vores netværk. De ting, vi foretager os her, skal have nogle praktiske implikationer... Det er ikke en efteruddannelsesvirksomhed for mig at se, men det er meget mere nogle praktiske ting, vi kan løse for dem eller løse sammen med dem og give svar eller bud på. Det er også den forventning, jeg mærker i netværket... Jeg er bange for, hvis centret skal udvikle sig til en informationsbank, hvor der bare bliver spurgt til. Jeg opfatter vores funktion som meget aktiv. Vi skal selv være opsøgende,

150. Interview med centerleder Per Fabæch Knudsen, Dansk Videnscenter for Stammen, den 19. november 1996.

151. Videncenter for Synshandicap (oktober 1995): Videncenter for Synshandicap - Selvevalueringsrapport.

*og vi skal selv sørge for at give feedback, selvom vi ikke bliver spurgt og den slags ting”.*¹⁵²

”Budbringeren”

Videnscentret arbejder ud fra et perspektiv på kommunikation og ikke en diagnose.

”Hvis vi vil ind og arbejde på, at det dannelsessyn, vi har her i landet, også gælder børn, som ikke har noget verbalt sprog, så bliver vi nødt til at gå ind og se på, hvordan vi kan få en samstemt kontakt. Hvordan vi kan udvikle en kommunikation, der sætter barnet i stand til at komme igennem med ønsker og behov og sætter barnet i stand til at påvirke sin egen situation. Så på den led er vi knyttet sammen med hele livskvalitetsdebatten.

Jeg har også så svært ved at begrænse mig, jeg synes jo, det hele er smadder vigtigt, så det skal helst foregå på de her to år, ikke!

*...og så har jeg svært ved at sidde overhørig, at der er så hårdt brug for viden om ungdomsgruppen. Der mangler vi simpelthen at udvikle noget viden, og det har da påvirket mig. Den har jeg i baghovedet...jeg skal have tænkt igennem og have vendt det med nogle af de mennesker fra netværket evt. få en person til at være tovholder fra en af ungdomsskolerne.”*¹⁵³

Videnscentret arbejder med en problemforståelse af handicap, idet der er tale om multihandicappede, der har det problem til fælles, at kommunikationen med omverdenen er barriere for udvikling og læring.

*”Når vi har valgt at sætte fokus på småbørnene, så er det jo for at imødegå udviklingsskader. Hvis vi havde ressourcer nok, så satte vi da ind over hele linien, det er da klart.”*¹⁵⁴

Videnscentret arbejder ud fra en relationistisk tilgang til kommunikation, der introducerer de sidste 10-15 års udvikling af viden om samspil, kontakt og kommunikation for spædbørn. Man forbinder det praktiske arbejde til teoriudviklingen omkring relationistisk kommunikation, hvilket man benævner ”teoriforankret praksis”. Definitionen er dynamisk og vil udvikle sig i takt med de videre diskussioner og arbejdet i videnscentret.¹⁵⁵

”Hvorfor er den viden, som er meget optimistisk i forhold til tidligere, ikke blevet spredt som en steppebrand?”

152. Interview med centerleder Bendt Nygaard Jensen og informationsmedarbejder Dorte Herholdt Silver, Videncenter for Synshandicap, den 16. december 1994.

153. Konsulentteamets interview med centerleder Tina Harmon, den 20. juli 1994.

154. Interview med centerleder Tina Harmon og centermedarbejder Charlotte Jacoby, Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog, den 3. november 1994.

155. Interview med centerleder Tina Harmon og centermedarbejder Charlotte Jacoby, Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog, den 3. november 1994.

*Grunden til det er, at de professionelle ikke kender til den og har en definition af sig selv som professionelle, der gør det svært at åbne op for den viden. Implicit i dette her (den nye viden) ligger der, at det er forældrene, der er de største eksperter på området. De er eksperter på deres barn. Vi kan gå ind og støtte det, forældrene gør med deres barn med nogle teoretiske forklaringer, så de får ord på det, de gør. Så hvis de føler, de ikke slår til, kan de begynde at tænke: 'Nå, men kunne jeg i en anden situation som lignede denne her, så kan jeg vel også nu'. Vores opfattelse af os selv som eksperter bliver meget anderledes, end den er i dag."*¹⁵⁶

Der kan ligge en diskussion og konflikt i forhold til nogle faggrupper, idet træning af handicappede er en udbredt tradition. Videnscentrets budskab er, at man ikke kun skal træne, men støtte de handicappedes egne kompetencer. Det kan ske via den relationistiske tilgang til kommunikation og gennem bevidstgørelse om, hvornår man træner, og hvornår man understøtter kompetencer. Det er videnscentrets erfaring, at konflikterne ikke udvikler sig, idet fagfolk ofte får en aha-oplevelse og finder ud af, at de kan bruge denne tilgang og derfor ikke går til kamp mod den.

*"Viden for os er en viden, der bliver forankret i praksis. Det er ikke nok for os, at folk bærer den rundt inde i hovedet. Vi vil også have, at den viden, der bliver forankret, har et teoretisk udgangspunkt."*¹⁵⁷

Videnscentrets kvalitetssikring består i, at centerlederen har adgang til dem, der ved mest om dette område i landet, og dem går hun til, hvis hun skal have vurderet artikler eller andet¹⁵⁸.

Succeskriterier

"Mødeskaberen"

Det er et succeskriterium på kort sigt, at videnscentret får mulighed for at fortsætte som videnscenter. Dernæst er succes forbundet til opgaverne med at højne vidensniveauet blandt fagfolk på stammeområdet og erstatte myter om stammen med viden om stammen.

Succeskriterierne er vanskelige at definere, da det er forbundet med store vanskeligheder at måle, om et vidensniveau stiger eller falder, ligesom det er vanskeligt at måle, om myter forsvinder. I videnscentret oparbejdes der et indgående kendskab til området og dets udvikling, der betyder, at medarbejderne og bestyrelsen kan fornemme og følge med i udviklingen og skabe sig begrundede begreber om udviklingen.

"Vi synes, det lykkes, når der for eksempel her på temadagen kom en mor med et barn, der stammer, og siger, at det bare var det bedste, hun nogensinde havde deltaget i. Eller når fire stammebehandlere fra

156. Interview med centerleder Tina Harmon og centermedarbejder Charlotte Jacoby, Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog, den 3. november 1994.

157. Interview med centerleder Tina Harmon og centermedarbejder Charlotte Jacoby, Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog, den 3. november 1994.

158. Interview med centerleder Tina Harmon og centermedarbejder Charlotte Jacoby, Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog, den 3. november 1994.

taleinstituttet Egelund siger, at de har arbejdet med stammen i mange år, men de virkelig synes, de fik meget ud af den dag. Det er jo tegn på, at den dag er lykkedes.

Det er også en succes, når du slår en temadag op og håber på et fremmøde på 70-100 mennesker, men pludselig er oppe på 140 tilmeldte, 15 afslag, og folk stadig ringer. Så må der være et behov, og så viser tilmeldingerne alene, at det har været en succes, og vi må gentage succesen i Vestdanmark også.”¹⁵⁹

”Stifinderen”

Videnscentret startede ifølge centerlederen på et mættet marked, og den første opgave var at vise videnscentrets berettigelse, fremvise vidensprodukter og levere efterspurgt service.

”Vores primære opgave er at fortælle systemet, at vi kan bruges og så gå ind og samarbejde med dem, der efterspørger.”¹⁶⁰

Selvom videnscentret skulle ind på et mættet marked, mener centerlederen, at videnscentret har fundet en plads blandt de etablerede videnshavere. Centerlederen har tolket, at videnscentret udfylder en rolle, som måske ikke svarer til alles forventninger, men som bliver defineret af situationen.¹⁶¹

”Budbringeren”

Videnscentret ønsker at fortsætte som videnscenter og fortsætte arbejdet med at formidle og integrere teorigrundlaget i praksis og udvikle begge dele i en løbende proces, hvor dialog med kursusledere, videnshavere og andre er vigtig.

”De ydelser og temaer, der efterspørges af brugerne, bliver sammen-tænkt med den viden, der samles i centret på anden vis. Det drejer sig om viden indsamlet via litteratur, forskningsresultater, udviklingsarbejder og diskussioner i arbejdsgrupper på området. Denne sammen-tænkning udgør grundlaget for centrets prioritering af grundvirksomheden, en prioritering der foretages i henhold til centrets mål og handleplan. Måske er det netop denne sammentænkning, der er hjertet i videnscenterfunktionen?”¹⁶²

Dynamikken i succeskriteriet kan illustreres ved følgende eksempel, hvor videnscentret på baggrund af institutionernes ønsker (indhentet via spørgeskemaer) og listen over de særlige videnshaveres specialer skaber oversigt over temaer, som er betydningsfulde for videnshaverne i deres dagligdag. Dette overblik sammenholdt med centrets aktuelle

159. Interview med centerleder Per Fabæch Knudsen og centermedarbejder Tine Egebjerg, Dansk Videnscenter for Stammen, den 16. november 1994.

160. Interview med centerleder Bendt Nygaard Jensen, Videncenter for Synshandicapa den 21. november 1996.

161. Interview med centerleder Bendt Nygaard Jensen, Videncenter for Synshandicap, den 21. november 1996.

162. Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog, december 1995: Selvevalueringsrapport 1994-1995.

viden og centrets prioritering af småbørnsområdet resulterede i projektet "Kommunikation så tidligt i livet som muligt - også med småbørn med multihandicap".

Tid til refleksion

"Mødeskaberen"

I afsnittet om sammensætningen af medarbejdere er der nævnt nogle problemer i tilknytning til orlov, og de gentager sig her, idet tiden og rummet til refleksion kræver medarbejdernes tilstedeværelse i videnscentret. Det gensidige kendskab og relationen mellem de to faste handicapfaglige medarbejdere lægger op til, at refleksionsarbejdet er en løbende uformel aktivitet, der knytter sig til samarbejdet om de forskellige opgaver og aktiviteterne, der er knyttet til vidensprodukterne.

I forhold til start- og slutbrugerne har brugerkonferencerne givet tid og muligheder for dialogisk refleksion sammen med brugerne. Disse konferencer har givet medarbejderne inspiration, som man har arbejdet videre med i det daglige, hvor presserende opgaver tendentielt fortrænger de mere grundlæggende refleksionsprocesser såvel individuelt som fælles. Problemstillingen illustreres på denne måde af centerlederen:

"(...)frem for alt skal vi bruge noget mere tid på at diskutere indbyrdes også, altså bruge noget tid på at diskutere nogle faglige ting. Det har vi ikke rigtig gjort."

"Stifinderen"

Medarbejderne er konstant i personlig kontakt med hinanden, men der er alligevel problemer med at holde hinanden orienteret. Man forsøger at holde mandagsmøder, hvor alle fortæller om aktuelle og fremtidige aktiviteter. Sekretæren er god til at gøre de andre opmærksomme på det, når hun mangler information, og centerlederen synes, at de er gode til at føre den fælles (elektroniske) kalender.¹⁶³

"Budbringeren"

Det faglige arbejde er i perioden udført af centerlederen, som derfor også har stået for den faglige refleksion via relationer til faglige netværk og bestyrelsen. Der har ikke været mulighed for at udvikle faglige refleksioner internt i videnscentret.

Sammenfatning

"Mødeskaberen"

"Mødeskaberens" indkredsning af relevant viden udvikles i årene op til videnscentrets start. Der er skabt en "fælles forståelse" af, hvilke problemer og hvilke faggrupper der skal prioriteres i vidensarbejdet. Definitionen af relevant viden får en overordnet drejning fra den forskningsorienterede fokusering i et oprindeligt forslag til Center for Stamme-forskning til det mere formidlingsorienterede perspektiv i konceptet for videnscentre. På denne måde ændrer og støtter videnscenterkonceptet en igangværende udvikling på området. Forskning støttes ikke i videnscenterkonceptet, men midlerne til videnscentret skaber grundlag for vidensarbejde via basisfunktionerne: indsamling, udvikling, bear-

163. Interview med centerleder Bendt Nygaard Jensen, Videncenter for Synshandicap, den 21. november 1996.

bejdning og formidling af viden. Den overordnede interesse i aktiviteter og vidensarbejde på området imødekommes i videnscenterkonceptet, og det volder ikke vanskeligheder at samle kræfterne omkring dette initiativ.

Ser man på de ydre faktorerers påvirkning af, hvad der er relevant viden, er der ikke eksplicite spor af politisk påvirkning. Der er snarere tale om indirekte påvirkninger, idet videnscentret selv fortolker, hvad der vil gavne dets fremtidige eksistens.

Den institutionelle forankring har ikke bidraget til videnscentrets udvikling, og videnscentret overvejer at indgå i "bofællesskab" med to andre statslige videnscentre. Det er et fagligt og organisatorisk ønske at søge udvikling gennem fællesskab med de andre videnscentre. Der er også en frygt for, at videnscentret bliver mere sårbart over for omprioriteringer, hvor erfaringerne er, at stammen ofte prioriteres lavere end andre handicap.

I forhold til økonomien er påvirkningen af, hvad der er relevant viden, mere tydelig, idet ressourceknaphed betyder, at de mere langsigtede opgaver (udvikling af litteraturlibrary, grundlagsdiskussioner o.l.) må vige for mere kortsigtede og konkrete opgaver som nyhedsbrev, kurser o.l. Ser man på samspillet med andre institutioner på området, så er der gode relationer og vilje til samarbejde. Der har været en mindre kontrovers om, hvordan videnscentret skal henvende sig til medarbejderne ved institutioner (via ledelsen), hvilket næppe får større betydning. Den mest afgørende af de ydre faktorer er relationerne til start- og slutbrugerne, hvor igennem videnscentret lader sig påvirke og inviterer til, at start- og slutbrugerne skal påvirke videnscentrets arbejde. I samspillet mellem videnscenter, start- og slutbrugere brydes og åbnes diskussionen af, hvad der er relevant viden gennem videnscentrets aktiviteter. To brugerkonferencer skaber bl.a. ramme for, at fagfolk og brugere kan mødes og diskutere situationen på området, udveksle erfaringer og forholde sig til videnscentrets mulige bidrag til at udvikle vidensgrundlaget på området. Brugerkonferencerne skaber en offentlighed for kritik og pres for eksempelvis at få udvidet deltagerkredsen yderligere med fagfolk og pårørende. Videnscentret lader sig påvirke af brugerkonferencerne, der indarbejdes i de efterfølgende planer.

Det nedsatte kontaktudvalg, der var tiltænkt en væsentlig rolle i videnscentrets interne faglige udvikling, kommer ikke i gang, og opgaven inkluderes i brugerkonferencerne i stedet. På denne vis bliver en indre faktor erstattet af en bredere ydre påvirkning af, hvad der er relevant viden.

Bestyrelsen er en faglig bestyrelse, som i høj grad lader det være op til centerlederen at definere arbejdet i videnscentret og støtte op om dette. Foreningen af Stammere i Danmark er integreret i såvel den formelle som den uformelle organisering af videnscentret.

Medarbejdergruppen er fagligt og personligt respekteret i omverdenen, hvilket har betydning for den åbne og neutrale position, videnscentret ønsker at have. Erfaringerne med to faglige medarbejdere er, at det er for lidt, og tre må være et minimum for at sikre et fagligt miljø. I forhold til videnscentrets faglige netværk har medarbejderne taget netværk med sig ind i videnscentret, og man kan umiddelbart bygge videre på de erfaringer, der er på området samt de vurderinger af relevant viden, som er udviklet i de senere år.

Videnscentrets opgave defineres i et stammefagligt og et organisatorisk perspektiv. Fagligt ønsker man generelt at udvikle vidensniveauet med strategisk hensyn til organiseringen på området. Konkret betyder det, at man kalder sig et mainstream center, hvor ekstremer ikke dyrkes. Et eksempel på en ekstrem position havde været, hvis videnscentret havde valgt en ren psykologisk tilgang til arbejdet, hvilket havde været en "rød klud" for talepædagogerne, der har stammen som deres område.

Succeskriteriet om at fortsætte som videnscenter blev opfyldt i forsommeren 1997, hvor videnscentret fik forlænget sin bevilling frem til 2001. Videnscentrets øvrige kriterier for succes: at højne vidensniveauet og erstatte myter med viden er straks vanskeligere at vurdere, og videnscentret har ikke sat faste mål for indsatserne, men arbejder midt i feltet og afvejer løbende indsatserne i forhold til disse mål. Der er et udpræget ønske om at få tid til fordybelse og fælles refleksion i videnscentret. Det viser sig vanskeligt at finde fornøden tid indimellem de konkrete opgaver.

"Stifinderen"

Stifinderens indkredsning af relevant viden udspringer af en indledende fase, hvor de etablerede institutioner på området gør sig overvejelser om indholdet i videnscenterfunktionerne. Det er ikke muligt at nå til enighed, og videnscentrets opstart er præget af konflikter, der knytter sig til de etablerede institutioners opfattelse af videnscentret som en integreret enhed i deres systemer og ikke som en selvejende institution, som videnscentret blev i august 1995. Med denne historiske opstart og det forhold, at videnscentret starter på et traditionsrigt og veletableret område, bliver det en væsentlig opgave for videnscentret at skabe grundlag for samarbejdsrelationer med parterne. Videnscentret vælger at arbejde for at skabe praktiske resultater og konkrete projekter, der involverer parterne. Desuden arbejder videnscentret ud fra en opinionlederstrategi, så man med tiden får opbygget støtte til aktiviteterne. Konflikterne har betydet omprioriteringer og påvirket, hvad videnscentret har fundet relevant at arbejde med. Som amtsligt videnscenter er der kontakter til det politiske system, der er repræsenteret med to medlemmer i bestyrelsen. Der spores ikke stor påvirkning fra politisk hold i forhold til videnscentrets relevanskriterier.

Videnscentret giver udtryk for at have faglig støtte i lokaliseringen ved Institut for Blinde og Svagsynede, hvor man drager nytte af medarbejdernes faglige viden.

Økonomisk har videnscentret ikke haft problemer hidtil, men der begynder at vise sig grænser, idet efterspørgslen stiger og gør det nødvendigt at prioritere. Ressourceproblemerne har snarere ligget hos brugerne, hvor mange har problemer med at finde ressourcer til at indgå i projekter, deltage i møder, konferencer osv.

På medarbejderniveau spores der ikke konflikter som på det institutionspolitiske niveau. Videnscentret fastholder brugerhenvendelser i en logbog, så det er muligt at vurdere på skrift, hvilke typer af henvendelser der kommer og ud fra disse få idéer til nye aktiviteter. Relationerne til start- og slutbrugerne har betydning for, hvad videnscentret definerer som relevant viden.

I forhold til de indre faktorer er problemerne omkring organiseringen af videnscentret nævnt tidligere. Videnscentret adskiller sig fra de to øvrige videnscentre ved at have medarbejdere, der ikke har handicapfaglig baggrund. Der er udtalt kritik heraf i brugerinterview ud fra en antagelse om, at videnscentrene nødvendigvis må bygge på, at medarbejderne er eksperter på det handicapområde, de arbejder med. I forhold til det

internationale arbejde, som videnscentret gerne vil udvikle, retter skepsis sig i forhold til, om ikke-synsfaglige personer kan få adgang til relevante netværk. Omvendt fremhæves mulighederne ved, at generalister kan skabe et neutralt sted og tilføre området nye arbejdsformer og opdyrke nye medier til vidensformidlingen på området. Der spores en vending, hvor nogle kritikere begynder at se mulighederne i videnscentret.

Videnscentrets opgaveforståelse er kommunikations- og projektfagligt orienteret mod at skabe konkrete tilbud inden for nye områder, som man gerne selv vil opsøge og udvikle i samarbejde med fagfolk på området. Netop skabelsen af et konstruktivt samarbejde er videnscentrets succesmål, som i øvrigt defineres i konkrete situationer, der således bliver vigtige for at udvikle relevanskriterier.

De faste medarbejdere er tæt på hinanden i dagligdagen, men føler alligevel, det er vanskeligt at holde hinanden orienteret.

"Budbringeren"

Budbringerens afgrænsning af relevant viden bygger på 10-15 års erfaringer og forskning i tilknytning til småbørnstilbuddet ved Skolen på Taxvej og neonataltilbuddet på Københavns Amts Sygehus i Glostrup. Budskaberne blev tidligere formidlet sporadisk af enkelte personer, mens der med videnscentret bliver basis for et kontinuerligt og systematisk arbejde. Videnscentret overtager ikke et sæt af budskaber, men arbejder med at videreudvikle såvel det teoretiske grundlag og de praktiske erfaringer fra de to steder.

Formanden for De Samvirkende Invalideorganisationer påvirker videnscentrets vurdering af relevant viden, da han efter første nyhedsbrev tager kontakt til centerlederen og fortæller om DSI's opfattelse af videnscentrets opgave. Henvendelsen er markant for centerlederen mere end to år efter, idet den støttede hende i at fastholde fokus på kommunikation, hvor andre ydre faktorer ellers påvirkede mere i retning af at sætte fokus på handicapkategorien "multihandicap".

Videnscentret fik en selvstændig placering i egne lokaler for at undgå identifikation med en bestemt institution.

Økonomisk har videnscentret haft "ressourcemæssig åndenød", idet hele perioden har været præget af vanskeligheder med at få opgaverne til at stemme overens med ressourcerne. Dette forhold fik centerlederen til at overveje sin stilling, samt hvad der kunne gøres ved problemet, der slider medarbejderne op. Centerlederen valgte at sætte tempoet ned og skabe nyt overblik frem for at sætte nye aktiviteter i gang i en periode.

"Budbringeren" har generelt godt samspil med eksisterende institutioner, men der er også kritik af videnscentret, der af nogen opfattes som "religiøs" i den forstand, at man holder meget fast på sit integrerede teoretiske og praktiske perspektiv på kommunikation. Kritikken får dog ikke videnscentret til at ændre form, idet der er tale om et bevidst valg af begrebslighed, der tillægges afgørende betydning for videnscentrets arbejde.

Videnscentret har bygget sine relationer til start- og slutbrugerne op omkring netværk, hvor det "inderste" er en mindre gruppe af særlige videnshavere. Det næste netværk består af kursusledere, som alle har gennemført et kursuslederkursus ved videnscentret. Endelig har videnscentret et netværk af videnshavere, som ikke er så tæt på

videnscentret som de to andre, men har repræsentanter fordelt i hele landet. Netværksopbygningen og dialogen, der foregår heri, påvirker videnscentrets relevanskriterier.

Videnscentrets indre organisering er bygget op omkring en faglig bestyrelse, der indgår i en faglig dialog med centerlederen og bakker op om denne. Organiseringen og størrelsen af videnscentret trækker store vekslers på centerlederen, der i høj grad står alene med det faglige arbejde.

Opgaveforståelsen bygger på relationistisk kommunikationsteori, der skal formidles og integreres i praksismiljøerne. I denne tilgang ligger et brud med den professionsrolle, hvor viden og kompetence er hos den professionelle. Her er der tale om, at børn og forældre tillægges kompetencen, hvilket er grundlæggende for relevant viden i videnscentret. I forlængelse af opgaveforståelsen er det et succeskriterium, at viden og praksis udvikles i en løbende og fælles dialog. Det er i netværkerne og den løbende dialog med brugere og bestyrelse, at centerlederen indgår i reflektive processer, idet hun er den eneste faste fagperson i videnscentret.

Vidensprodukter

Den analytiske ramme for arbejdet med hovedspørgsmålet angående videnscentrenes vidensprodukter består af tre begreber fra videnscenterkonceptet: indsamling, udvikling og bearbejdning af viden og tre begreber, der skelner mellem vidensarbejde som: forarbejde, proces og inventar.

Det er en grundlæggende opfattelse i dette projekt, at vidensprodukter er en kompleks størrelse, og det er vigtigt at gøre en dyd ud af at behandle spørgsmålet med respekt for kompleksitet og situationsafhængighed i forhold til konkrete vidensprodukter.

Begrebet inventar benyttes til at fastholde den del af vidensprodukterne, hvor der er skabt en bestemt repræsentation og "materialisering" af viden, der er "klar" til at indgå i formidlingsprocesser mellem videnscentret og brugerne eller er klar til at blive "brugt" direkte af brugerne.

Hvad angår den processuelle del af vidensprodukterne, så er det spørgsmålet, hvornår man begynder at tale om produkt, idet man kan begynde med hele forarbejdet med at skabe relevanskriterier, relationer til videnskilder osv., eller man kan begynde der, hvor der er kommet nogle helt konkrete resultater ud af arbejdet i form af eksempelvis pjecer, videoer etc. Typologisk indføres den sondring, at der tales om proces, når der er brugere involveret i den, og det er rimeligt at tale om, at der gennem denne brugerinddragelse sker et fælles vidensarbejde eller -formidling under selve processen. Gør dette sig ikke gældende, vil vidensarbejdet falde ind under "forarbejde", der henviser til de aktiviteter, som videnscentre har i forhold til at skabe sig oversigt, indsigt og vidensrelationer med henblik på potentiel anvendelse i vidensarbejdet og dermed også i udviklingen af vidensprodukter såvel som inventar og proces.

Det fremgår af nedenstående skema, at det ikke giver mening at opdele inventar i mindre dele, idet forudsætningen for inventar netop er, at der har fundet en indsamling, bearbejdning og/eller udvikling sted, der som en uadskillelig helhed viser sig i inventaret. Anderledes er det med proces og forarbejde, hvor man godt kan opdele og adskille dem i de enkelte processer, indsamling, udvikling og bearbejdning af viden. I hver celle er der indført et eksempel med litteraturreferencer, der på forskellig måde kan

indgå som vidensprodukter i alle skemaets celler. Som et andet vigtigt eksempel fra videnscentrenes verden kunne være anvendt adresser, som ligeledes kan indgå i alle felter i skemaet. Ud over disse eksempler vil de fleste produkter kunne indgå i et eller flere af skemaets celler afhængig af, hvor de er i deres udviklingsforløb.

Vidensprodukter Basisfunktioner	Forarbejde	Proces	Inventar
Indsamling	Litteraturreferencer	Dialog med bruger om litteratursøgning	Litteraturliste med abstracts og tematiseringer i forhold til problem / målgruppe
Udvikling	Abstracts til litteraturreferencer	Dialog med bruger om fortolkning af litteratur	
Bearbejdning	Tematisering af litteraturreferencer i forhold til problem / målgruppe	Dialog med bruger om litteraturlister og målgruppers ønsker / behov for litteraturlister	

Typologiseringer af denne type har begrænsninger, som udtrykkes i følgende citat fra interview med en centerleder:

"Vi har indsamlet og sådan set også formidlet en masse viden, men det har været meget knyttet sammen. Det var det, jeg havde ballade med, allerede da jeg skulle skrive projektansøgningen, hvor man jo opererede med indsamling, bearbejdning og formidling af viden. Det ville jo være så nemt, hvis man kunne skrive tre afsnit, men det kan man ikke, når man tænker i spiraler og dynamisk, sådan som vi gør."

I den følgende gennemgang af hvert videnscenter henvises til forskellige produkter i videnscentrene, som er yderligere beskrevet af i bilagene 5-3 (a, b, c).

Forarbejde (indsamling, udvikling, bearbejdning)

"Mødeskaberen"

Forarbejde som udvikling og bearbejdning af viden har ikke præget videnscentrets arbejde i væsentligt omfang, idet mere målrettede procesprodukter og udvikling af inventar har haft første prioritet.

Centerlederen udtrykker det på følgende måde ved udgangen af 1996:

"Vi synes, at vi giver hele tiden, vi knokler, og vi giver, men vi får ikke selv fyldt noget på. Det vil sige, at vi faktisk sidder og bliver dummere og dummere, kan man sige, rent fagligt. (...) Jeg har ikke læst en ordentlig bog om stammen, siden jeg blev ansat. Jeg har skimmet nogle artikler, men det er ikke særlig dybtgående. Jeg har været vant til at arbejde projektorienteret, med at fordybe mig i nogle ting, og det kan jeg mærke, at jeg savner. (...) Og det samme føler Tina (centermedarbejderen). Vi har snakket os frem til, at lige meget om hun fortsætter eller ej, (usikkerhed på grund af usikker bevillingssituation) så skal vi nu ind i en ny fase... Nu har vi bygget noget op, hvor vi formidler, og vi fortsætter selvfølgelig med formidlingen, men vi skal til

at give os selv mere input også. Det vil sige, at vi skal i gang med at læse artikler, og vi skal måske deltage i flere kurser osv., og frem for alt skal vi bruge mere tid på at diskutere indbyrdes også altså bruge noget tid på at diskutere nogle faglige ting. Det har vi ikke rigtig gjort.”¹⁶⁴

Der er således utilfredshed med, at det ikke er lykkedes at få tid til at lave forarbejde i forhold til den faglige udvikling, som centerlederen personligt ønsker, og som han mener, det også er videnscentrets opgave at stå for. Forarbejde har fundet sted i relationel forstand, idet man har arbejdet med at synliggøre videnscentret og skabe personlige og organisatoriske relationer, der er forudsætning for at kunne arbejde med de øvrige produkter.

”Mødeskaberen” kan ud fra disse erfaringer karakteriseres ved, at videnscentrets forarbejde primært kommer til at bestå i at skabe relationer og forudsætninger for at samle området omkring vidensarbejde. I den konkrete case er der en indre spænding i forhold til forarbejdet, idet medarbejderne er fagligt orienterede og ønsker at lave forarbejde i form af vidensbearbejdning, men har svært ved at få tid til det, selvom det har været et udtrykt ønske og en planlagt aktivitet gennem hele forsøgsperioden.

Indsamling / forarbejde

Aktiviteterne i forhold til dette forarbejde har bestået i international udmelding om, at videnscentret er oprettet, hvilket giver reklame og kontakter, så der hurtigt kommer blade fra syv udenlandske stammeorganisationer. Aktiviteter via Internet (videnscentret stiller spørgsmål og er med på diskussionslister) gør videnscentret synligt, idet de andre deltagere på diskussionslisten kan se, at videnscentret findes¹⁶⁵. Deltagelse i konferencer, kurser o.l. såvel nationalt som internationalt fungerer som relationsskabende aktiviteter, idet der udvikles kontakter, som potentielt kan vise sig frugtbare på senere tidspunkter.

Udvikling / forarbejde

Videnscentret deltager i aktiviteterne i Center for Specialpædagogisk Forskning, hvor centerlederen er næstformand. Deltagelsen her giver anledning til fælles faglige diskussioner med beslægtede fagfolk og institutioner, som potentielt er udvikling af viden forstået som forarbejde¹⁶⁶ i videnscentret.

Bearbejdning / forarbejde

Udbygning af litteraturlibrary med abstracts er en form for bearbejdning af viden, idet artikler og bøger læses og der på baggrund heraf tilknyttes et abstract, der kan bruges til at henvise brugerne til relevant litteratur. Dette arbejde er ikke kommet i gang i den udstrækning, man ønsker i videnscentret. Arbejdet blev først så småt sat i gang, da den faste centermedarbejder havde barselorlov og den afløsende vikar, som konsekvens af vanskeligheder med at overtage centermedarbejderens funktioner, fik tid til at begynde arbejdet med at lave abstracts.

164. Interview med centerleder Per Fabæch Knudsen, Dansk Videnscenter for Stammen, den 19. november 1996.

165. Eksempelvis kunne man tidligt i forløbet indhente viden omkring PET-scanning af stammere til læger, der hidtil havde søgt forgæves efter materiale om emnet.

166. På inventarsiden har man i denne sammenhæng medvirket i afholdelsen af en temadag om det skjulte handicap, ligesom man i perioden har arbejdet med at udvikle en håndbog om kommunikationshandicap.

"Stifinderen"

For "Stifinderen" går forarbejdet primært ud på at finde niches, hvilket viser sig ved, at man arbejder med at skabe sig overblik over det faglige landskab, og det er forarbejde i forhold til at finde de steder, videnscentret kan bidrage med noget nyt eller supplerende på området. Fra begyndelsen har videnscentret valgt at arbejde med Internet og internationale vidensrelationer som prioriterede områder, hvor videnscentret gør forarbejdet for at se, om der er en rolle for "Stifinderen" at spille eller ej. Egentligt fagligt forarbejde tager videnscentret ikke fat på som forarbejde, hvilket der heller ikke umiddelbart er grundlag for, eftersom videnscentret er bemanded med fagfolk, der ikke er synsfaglige.

Indsamling/forarbejde

Videnscentret arbejder med at udvikle og vedligeholde interne redskaber til at skabe overblik over indsamlet viden. Uden det er blevet til stor brug, har videnscentret lavet en fælles mappe "VfS Ud at Se", hvor medarbejderne laver noter over deres aktiviteter, så den fælles viden samles op og er tilgængelig for alle. Videnscentret har formuleret et internt projekt "Profiler og scenarier", hvor man samler materiale om forskellige aspekter af blinde og svagsynedes levevilkår. Videnscentret har samlet viden til opbygningen af et "Danmarkskort", der markerer organisationer, ressourcer, institutioner, behandlings- og undervisningstilbud i Danmark, hvilket er en form for forarbejde, så videnscentret kan orientere sig i forhold til sin egen placering og mulige opgaver på området.

Udvikling/forarbejde

Internettet og IT er et erklæret indsatsområde i videnscentret, hvilket også er et forarbejde i forhold til at finde potentialer og muligheder for det synsfaglige vidensarbejde ad elektroniske kanaler. Videnscentret overvåger og afsøger Internet for relevante hjemmesider osv., hvilket er en af kilderne til oversigtsmaterialerne, som er omtalt ovenfor.

Bearbejdning/forarbejde

Som omtalt ovenfor bearbejder videnscentret den indsamlede viden inden for rammerne af nogle internt formulerede projekter "Profiler og scenarier" og "Danmarkskort".

"Budbringeren"

"Budbringeren" har primært arbejdet med forarbejde i forhold til at skabe vidensrelationer (netværk) på området samt i forhold til at skabe en indre strukturering af data, der giver overblik og mulighed for hurtig genfindning af materialer. Fagligt kan man sige, at videnscentret løbende vedligeholder og udvikler det faglige vidensniveau gennem aktiviteter, der vil blive omtalt i afsnittet om "produkter som proces".

"Budbringeren" arbejder ud fra en samspilsteori, der gør, at selvstændigt forarbejde ikke har nogen fremtrædende plads. Den grundlæggende teori er, at viden udvikles i spiraler og gensidige læreprocesser omkring konkrete projekter og praksiserfaringer.

Indsamling/forarbejde

For at skabe grundlag for etableringen af netværk har videnscentret indsamlet viden om de fagfolk, der kunne være relevante for videnscentrets netværk. Denne indsamling af viden sker fortløbende såvel i forhold til at evaluere, hvem der bruges i netværket og i forhold til at rekruttere nye fagfolk.

"Budbringeren" bruger desuden sit netværk til at indsamle viden fra de faglige aktiviteter, som fagfolkene i netværket deltager i. Her kan man tale om et generelt forarbejde i forhold til at holde videnscentret ajour med den faglige udvikling på området.

Udvikling/forarbejde

Videnscentret har udviklet sig fra, at centerlederen i begyndelsen kunne rumme de mange aktiviteter og relationer, som videnscentret indgik i, til at overblikket med tiden forsvandt i takt med, at antallet steg. På baggrund af de erfaringer har videnscentret sat en del ressourcer ind på at udvikle en journaliseringsplan. Det viste sig at kræve et stort forarbejde at få gennemdiskuteret, hvordan en sådan journaliseringsplan skulle se ud, men forarbejdet viser sig at give større overblik og hurtighed i forhold til genfinde informationer.

Bearbejdning/forarbejde

"Budbringeren" har erfaret, at den stående diskurs aftvinger, at videnscentret kan gøre rede for, hvor mange mennesker, der er inden for den gruppe, man beskæftiger sig med, ligesom videnscentret skal følge handicapklassifikationerne, som de er angivet af WHO. Centerlederen har ikke lyst til at skrive videnscentret ind i den stående diskurs, men ved på den anden side, at det kan være fremmede for videnscentrets arbejde at "have et ben inden i den". Derfor har centerlederen arbejdet med at finde og bearbejde tal om videnscentrets population. Centerlederen kom frem til, at 0,15% af befolkningen kan karakteriseres som multihandicappede, hvilket er i tråd med undersøgelser af pædiater Karl Wulf på Odense Universitetshospital, der har opgjort tallet til at ligge mellem 0,1 og 0,2%. Dette er et eksempel på videnscentrets forarbejde og bearbejdning af viden, og for centerlederen er der tale om generelle erfaringer med, hvad der kræves af viden for at blive hørt.

*"Det bliver sværere at komme uden om os. Vi er jo kvinder i det her felt, og vi går ind og har denne her bløde viden. Og hvis denne her bløde viden skal tages alvorligt, så er vi også nødt til nogen gange at arbejde med mere hårde facts."*¹⁶⁷

Procesarbejde (indsamling, udvikling, bearbejdning)

"Mødeskaberen"

Som indledning til dette afsnit præsenteres et eksempel på videnscentrets udvikling af "produkter som proces". Eksemplet bygger på interview, hvorfra indholdet er fastholdt, men fremstillingsformen er fri.

167. Interview med Tina Harmon, Videnscenter for Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog, den 23. april 1996.

Idéen om arbejds- og interessegrupper inden for forskellige områder blev skabt på brugerkonferencen. Videnscentret har fået rollen som "praktisk gris", der hjælper grupperne med at holde dampen oppe, få indkaldt til møder etc.

Erfaringsmæssigt er sådanne initiativer ofte druknet i det daglige arbejdsliv.

Det, der foregår i grupperne, er en kombination af basisfunktionerne: indsamling, bearbejdning, udvikling og formidling af viden. Brugerne formidler viden til videnscentret om, hvad der foregår ude i deres dagligdag, og brugerne kan samtidig bede videnscentrets medarbejdere om at indsamle noget viden, som de mangler. Det, som videnscentret desuden håber vil ske, er, at brugerne begynder at beskrive deres praksis. Brugerne er ikke vant til at beskrive deres behandlingsmetoder, holdninger, målsætninger osv. I grupperne kan man hjælpe hinanden til at arbejde med brugerpraksisbeskrivelser.

Centermedarbejderen fortæller om en bruger, der skulle beskrive det, hun havde gået og gjort gennem mange år. Brugeren sammenlignede det med at bestige Mount Everest. Brugeren sagde, at den eneste måde, hun kunne beskrive sin praksis på, var, hvis der var nogen, der ville spørge hende, og der samtidig var nogen, der ville skrive det ned. Hun ville ikke kunne gøre det alene.

"Der sad vi så fem-seks mennesker og prøvede sammen at beskrive hendes viden. De blev helt høje, man kunne mærke for hver time, at de blev mere og mere høje."

Opstarten er således perspektivrig, mens videreførelsen er vanskelig og konkret bliver vanskeligere på grund af centermedarbejderens barselsorlov, der gør, at to af tre arbejdsgrupper mere eller mindre går i hvile, mens den tredje ikke arbejder så godt sammen. Videnscentret vil ikke tage ansvaret for grupperne, men vil deltage på lige fod, hvilket er den grundlæggende filosofi. Men erfaringerne fra de første to år er:

"Hvis vi ikke går ind og styrer processen, så sker der ikke noget. Vi har ikke valgt strategi på området. God måde at aktivere folk på og det er første gang, at stammebehandlere mødes på denne måde, som kan ses som en opkvalificeringskæde."

Eksemplet ovenfor kan placeres i alle tre undergrupper af procesprodukter og kommer fra interview om de tre arbejdsgrupper, som videnscentret har etableret for henholdsvis voksenområdet, skolebørnsområdet og for psykologer. Videnscentrets idé med disse grupper er at placere sig selv som ligeværdigt medlem af grupperne, idet man ikke ønsker rollen som mere- eller bedrevidende. Videnscentret har dog reelt ansvarsrollen i forhold til at holde grupperne i gang, og funktionen som "praktisk gris" er vigtig, da deltagerne ofte mangler den fornødne tid og det ekstra overskud til at lave dette arbejde.

Indsamling/proces

Telefoniske henvendelser og samtaler med fagfolk, pårørende og mennesker, der stammer, udgør en kilde til processuel indsamling af viden på området. Der foreligger ikke noget systematisk empirisk materiale, der viser graden af udnyttelse af disse relationer til at indsamle viden til videnscentret.

Udvikling/proces

Videnscentret har gennemført fire selvstændige projekter, som har udmøntet sig i inventar. Gennemførelsen og processerne i projekterne har også været vidensarbejde i sig selv, idet projekterne har involveret stammere og fagfolk på området.

Bearbejdning/proces

Når videnscentret møder sine brugere via telefoniske henvendelser, ved formelle og uformelle sammenkomster er der muligheder for vidensudvekslinger, hvori der kan ske en bearbejdning af viden.

Konstruktivt og struktureret "kaos": brugerkonferencer

Brugerkonferencer sprænger rammerne for typologien vidensprodukter som proces, idet der på en og samme tid er tale om indsamling, udvikling og bearbejdning af viden i samme aktivitet. Det er også muligt at anskue brugerkonferencer som et stykke inventar

i videnscentret, idet der på baggrund af indhøstede erfaringer er opbygget kompetence og metodikker til at gennemføre nye brugerkonferencer, der kan bygge videre på de foregående. Endelig er brugerkonferencerne også ramme for formidling af viden på kryds og tværs mellem deltagerne.

Den første brugerkonference blev afholdt som todages internat med deltagelse af: stammere, forældre til børn, der stammer, kommunale og amtslige talepædagoger, psykologer, bestyrelsen, Undervisningsministeriet, stammeforeningen og ansatte ved videnscentret. Der var inviteret 45, og der kom 36. De fik spørgsmålet: "Hvad kan I bruge Dansk Videnscenter for Stammen til?"

Der var indlæg, og man diskuterede temaerne: information, kurser, undersøgelser / projekter, netværk, database / computer og konkrete opgaver. Man gik i grupper, skrev op på tavler og lavede temaer, som blev behandlet i grupper. Det gav stof at gå videre med. Der kom så mange idéer, at videnscentret kunne drukne i opgaver, hvis man skulle imødekomme alle. Brugerne var snarere omsorgsfulde end utålmodige / aggressive i forhold til, hvordan videnscentret skulle kunne opfylde alle de ønsker, der blev formuleret.

Det var første gang, at man lavede en brugerkonference på stammeområdet, og medarbejderne ved videnscentret vurderer udbyttet af den første konference på følgende måde:

"Vi fik meget ud af den på mange forskellige planer. Dels at vi kom i kontakt og dialog med brugerne. Det har stor betydning, at vi ikke murer os inde, men kommer ud og har kontakt med folk. Og så gav folk os deres ønsker for et videnscenter, og det har hjulpet i planlægningen.

Da vi kom hjem fra konferencen, sad jeg på mit kontor, som var klistret til med de kæmpe store stykker papir, der var blevet skrevet på i de tre dage, konferencen varede. Og jeg skrev ned og ned og ned, så der til sidst var nogle kategorier og nogle underpunkter. Og så snakkede vi lidt om, hvad man kunne lave i en fart. Og der var sådan noget som en pressemeddelelse, en lille kort folder om hvem vi var og alle sådan nogle ting, som kunne laves rimeligt hurtigt og vise, hvem vi var.

Mange af de idéer og tanker, der kom frem fra deltagerne på brugerkonferencen, var nogen, der kunne komme ind i projekterne.

Det at der sad en studievejleder og en mor og sagde: 'Det går ad pommeren til i skolen, vi får ikke noget at vide og sådan noget, og hvad med nogle informationspakker osv.' Det er jo noget, vi direkte kunne tage fat på i skolebørnsprojektet. Det var også der, hvor vi udvidede det, fordi vi fandt ud af, at der også var store problemer i gymnasiet og på ungdomsuddannelsesområdet.

Man kan også sige, at arbejdsgrupperne og idéen om interessegrupper inden for forskellige områder er en følge af brugerkonferencen." ¹⁶⁸

168. Interview med centerleder Per Fabæch Knudsen og centermedarbejder Tine Egebjerg, Dansk Videnscenter for Stammen, den 16. november 1994.

Den første brugerkonference blev fulgt op med et lignende arrangement den 2.-3. oktober 1995¹⁶⁹. Konferencen havde en markant funktion i forhold til faglige udvekslinger mellem deltagerne. Flere af deltagerne gav udtryk for, at det virkelig var dejligt at være sammen med andre fagfolk omkring stammen, idet man sjældent fik lejlighed til at diskutere stammen i dagligdagen. Den identitetsskabende og relationskabende funktion fremstod som vigtig.

Brugerkonferencerne har ud over at være et procesprodukt en direkte forbindelse til arbejdet med at definere relevant viden, som sker under planlagte former med systematiske opsamlinger og tilbagemeldinger til deltagerne.

"Stifinderen"

Indsamling / proces

Videnscentret arbejder processuelt med mange typer af viden i forskellige former, herunder både personbunden og mediebar, struktureret og ustruktureret. Indsamlet personbunden viden skal så vidt muligt dokumenteres på en måde, så den kan lagres, bearbejdes og formidles.¹⁷⁰ Indsamling af viden formuleres i videnscentret som formidling af viden til videnscentret!

Videnscentret opsamler viden gennem vidensrelationer og inden for mange og brede kategorier, hvorefter de udvikles til mere fokuserede kategorier og sammenstillinger / synteser af forskellige videnselementer til konkrete formål. Åbenheden i vidensindsamlingen omtales som en fordel, og man har konkret kunnet bidrage til arbejde med universaldesign på denne baggrund.

Konkrete metoder, der anvendes til vidensindsamling, er: søgning i eget bibliotek, forespørgsel hos eksperter, søgning i bibliografiske databaser, søgning eller generel orientering via Internet, notater fra deltagelse i møder, foredrag m.m., generel orientering via aviser, tidsskrifter, radio, tv.¹⁷¹

Videnscentret inviterede til en høringsdag den 8. december 1994, hvor man fik tilbagemeldinger, der har påvirket videnscentret fremover.

*"Høringsdagen blev bl.a. også brugt til at kridte banen af fra vores side og sige: Vi har meget brug for jer nu i opstarten, og det kan godt være, at det varer lidt, inden der kommer noget tilbage til jer, som I synes, I kan bruge. Vi må ligesom melde klart ud og sige, at vi ikke fungerer som en institution her og nu, men måske gør det engang.' Og sige at vi har denne her forsøgs- og udviklingskarakter."*¹⁷²

Høringen havde også en symbolsk funktion, hvor alle kunne føle, at de blev inviteret inden for til at ytre sig omkring ønsker og behov i forhold til videnscentret.

169. Jeg deltog i brugerkonferencen, hvorfra videnscentret har udarbejdet en rapport fra den 27. oktober 1995.

170. Videncenter for Synshandicap (oktober 1995): Videncenter for Synshandicap - Selvevalueringsrapport.

171. Videncenter for Synshandicap (oktober 1995): Videncenter for Synshandicap - Selvevalueringsrapport.

172. Interview med centerleder Bendt Nygaard Jensen og informationsmedarbejder Dorte Herholdt Silver, Videncenter for Synshandicap, den 16. december 1994.

Udvikling/proces

Udvikling af viden sker særlig i projektsammenhæng, hvor projekterne har været med til at knytte kontakter gennem møder og arbejdsfællesskaber med brugerne.

Bearbejdning/proces

Natur- og Teknikprojektet har samlet en tværfaglig gruppe omkring det nye folkeskolefag, og videnscentret har bidraget med finansiering og sekretærfunktion. Videnscentrets indsats vurderes positivt af en deltager, der blandt andet siger, at der blev frigjort kræfter til det faglige arbejde¹⁷³.

"Budbringeren"

Indsamling/proces

Videnscentret sammenfatter vidensudvikling, vidensindsamling og vidensformidling i begrebet grundvirksomhed med inspiration fra Clausen (1993).

Denne begrebsbrug er et udtryk for, at videnscentret finder det problematisk at opsplitte vidensarbejdets processer og netværk i adskilte dele. Der finder vidensindsamling, vidensudvikling og vidensformidling sted i videnscentrets grundvirksomhed, men det er vanskeligt at identificere, hvornår de enkelte dele finder sted.

Videnscentret bygger i høj grad på vidensrelationer, der er delvis struktureret i to netværk. Det ene er et landsdækkende netværk af fagpersoner, der er skabt på baggrund af en lokalisering af miljøer og ressourcepersoner i hele Danmark. Netværket er synligt og tilgængeligt via en liste, der fortæller lidt om de enkelte fagpersoner, og hvor de træffes. Det andet netværk er et netværk af særlige videnshavere, der består af 32 fagpersoner, der har gennemført et særligt kursuslederkursus i totalkommunikation på videnscentret.

Videnscentret har løbende relationer til begge netværk, men kontakter til netværket af kursusledere er mere intensivt end kontakterne til videnshavernetværket. I relation til begge netværk finder der indsamling, udvikling og formidling af viden sted. Det sker i processer, hvor der ofte vil være tale om alle tre dele i de enkelte kontakter og projekter.

Udvikling/proces

Et eksempel på struktureret udvikling af viden som proces er projekt: "Kommunikation så tidligt i livet som muligt - også med småbørn med multihandicap". Her samlede videnscentret 21 særlige videnshavere og fire praksismiljøer omkring produktionen af et vejledningshæfte og en video. Der blev udviklet inventar, men processen, hvori det foregik, kan også betegnes som et resultat i sig selv.

Bearbejdning/proces

Et eksempel på videnscentrets processuelle bearbejdning af viden er arbejdet med at udvikle begreber til at beskrive og tematisere videnscentrets fagområder. Her tog videnscentret afsæt i sit teoretiske udgangspunkt og brugte det i løbende dialog med praksis. Begrebsarbejde har betydning for alle videnscentrets funktioner. I slutningen af det andet forsøgsår har det været muligt at lave et foreløbigt bud på begrebsafklaringerne.

173. Se Syn-5 i bilag 6.3.

Viden som inventar

Det fremgår af bilag 5-3 a, b, c, hvilke typer af inventar der er udviklet i hvert af videnscentre.

Sammenfatning

"Mødeskaberen" er ikke kommet i gang med forarbejdet i forhold til det faglige stof, men derimod i forhold til skabelsen af såvel nationale og internationale relationer for vidensarbejde. Begrundelsen herfor er ikke manglende lyst, tværtimod, men manglende ressourcer, som man søger at finde i 1997 for videnscentrets og for medarbejdernes skyld, idet de ønsker at komme i gang med deres faglige udvikling gennem fordybelse. Procesarbejdet i videnscentret viser sig i de daglige kontakter med brugerne, hvor videnscentret indgår i den løbende udveksling af viden på området. Videnscentret har skabt nogle strukturerede rammer for procesarbejdet særligt i forbindelse med projekter, i arbejdsgrupper for fagfolk, i netværk af fagfolk og gennem brugerkonferencer.

Det er arbejdet med at udvikle vidensrelationer og inventar, der præger videnscentrets arbejde og afspejler, at man har gjort meget for at gøre sig synlige og udvikle konkrete tilbud til brugerne fra starten.

"Stifinderen" er præget af arbejdet med projekter, der har udmøntet sig i inventar. Produkterne er karakteriseret ved at dække nye områder eller nye medier. "Stifinderen" er i den senere periode begyndt at sætte ind med systematisk forarbejde, der skal give overblik over "Synsdanmark" og særlige problemstillinger. Forarbejdet skal skabe grundlag for, at videnscentret kan finde sine nicher. I forhold til inventar har videnscentret udbygget sin viden på IT-området, hvor man bidrager til udbygningen af en fælles hjemmeside på synsområdet, hvilket også er eksempel på, hvordan videnscentret skaber samarbejde med nogle af sine kritikere.

"Budbringerens" produkter er karakteriseret ved i høj grad at relatere sig til netværket af kursusledere og netværket af særlige videnshavere. Videnscentret er procesorienteret i forhold til disse netværk og heri indgår også inventar, der kan støtte arbejdet i netværkene. Videnscentret arbejder med at involvere sine videnshavere i procesprodukter, hvor der sættes mål for arbejdet i form af eksempelvis en video eller et kursuslederkursus. Procesarbejdet rettes på denne måde mod inventar, der falder inden for videnscentrets faglige standpunkter. Videnscentrets produkter er endvidere præget af centerlederens deltagelse i aktiviteter, hvor foredrag, kurser og konferencer er anledninger, der bringer centerlederen i dialog med fagfolk på området.

Formidling af viden

Spørgsmålet om formidling bliver i det følgende behandlet med støtte i en typologi, der opdeler formidlingen i: 1) envejsformidling, 2) tovejsformidling og 3) netværksformidling.

Envejsformidling er formidling af viden som monolog fra en til mange. Tovejsformidling er formidling af viden til en eller flere gennem dialog. Netværksformidlingen er formidling af viden inden for en defineret (formel/ufornel) gruppe, hvor dialog er formen, og relationsmønstrene er delvis strukturerede og uforudsigelige. Videnscentre skaber rammer for netværk og deltager i dem som katalysator, formidler og bruger, hvilket betegnes netværksformidling.

Spørgsmålet om formidling af viden, der gør en forskel, behandles ud fra videnscentrenes generelle indtryk og strategier for formidlingen. I kapitel 6 følger 15 brugerinterview, som bidrager til at få brugernes perspektiv på, om formidlingen af viden gør en forskel. Her bliver videnscentrenes formidlingsstrategier sammenfattet relativt kortfattet gennem sammenligninger af de tre videnscentertyper.

"Mødeskaberens" envejsformidling består af nyhedsbreve, foldere, rapporter og artikler. Videnscentret har fået tilbagemeldinger om, at nyhedsbrevet er med til at give status til stammeområdet i de faglige miljøer. Man har også en del aktiviteter, hvor man arbejder med tovejsformidling, nemlig i forbindelse med temadage, foredrag og telefoniske henvendelser. Endelig er der netværksformidlingen, som fungerer såvel i uformelle og formelle varianter. De uformelle er eksempelvis brugerkonferencer, hvor deltagerne varierer fra gang til gang. De formelle er de tre arbejdsgrupper og det landsdækkende netværk af erfarne stammebehandlere.

Videnscentret vil gerne udvikle envejsformidlingen, idet man gerne vil have gjort nyhedsbrevet mere fagligt, så man kan bidrage med de nyeste teorier i en form, så de bliver spiselige for praktikerne, der er mere værktøjsorienterede. Som en udvikling af tovejskommunikationen valgte videnscentret i forlængelse af projektet om stammen/epilepsi og arbejdsmarkedet at lave en møderunde på AF-kontorerne for at få budskaber spredt via direkte dialog med brugerne.

I forhold til netværksformidlingen er netværket af erfarne stammebehandlere indtil videre en adresseliste med navne på fagfolk, der som videnshavere på området stiller sig til rådighed for henvendelser fra andre fagfolk med spørgsmål om stammen. Adresselisten har endnu ikke givet anledning til særligt mange henvendelser.

Stifinderen havde som udgangspunkt valgt en selektiv formidlingsstrategi, men startfasen viste, at der var behov for bred information til hele centrets målgruppe. Videnscentret valgte derfor at udvikle et nyhedsbrev og derigennem komme bredt ud til brugerne via envejsformidling. Videnscentret arbejder med tovejsformidling gennem forskellige projekter, der er rettet mod specifikke grupper af brugere. Projekter og andre aktiviteter resulterer i inventar, der bruges i envejsformidling til specifikke målgrupper.

Budbringeren har formuleret en formidlingsstrategi, hvor tovejs- og netværksformidling er i centrum. Centerlederen formulerer formidlingsmodellen på følgende måde:

"Centrets formidlingsmodel har været det levende ord formidlet af mennesker med intensiv praksis på området samt udgivelse af publikationer og kursusmateriale, der støtter op om denne virksomhed.

*Instruktørkursus er første skridt i retning af at få lavet en spydspids af mennesker, der kender til det her område på lokalt niveau, så der ikke er få mennesker, der farer land og rige rundt med den her viden, men som ikke er i stand til at holde fast i folk, så de virkelig kan begynde at gøre tingene anderledes."*¹⁷⁴

174. Konsulentteamet. Interview med videnscentret den 20. juli 1994.

Her udtrykkes en strategi, hvor der er fokus på, at formidlingen skal gøre en forskel, hvilket for videnscentret betyder, at man skal skabe netværk, der kan holde fast i folk, så de gør tingene anderledes med tiden.

Videnscentertyperne

Som afslutning på dette kapitel præsenteres en sammenfatning af erfaringsdannelsen i relation til de tre videnscentre.

"Mødeskaberen"

Indkredsningen af relevant viden sker i relation til Dansk Videnscenter for Stammen på et institutionelt nyt og uopdyrket felt, hvor forløbet op til dannelsen af videnscentret har bestået i en faglig udvikling båret af "ildsjæle" såvel fra det faglige landskab som fra gruppen af stammere, deres forening og pårørende. At området er uopdyrket betyder, at der er flere opgaver at tage fat på, end videnscentret umiddelbart kan løfte. Det kunne føre til store diskussioner om, hvordan man skal prioritere arbejdet, hvilket ikke er sket. Der er engagement og taknemmelighed i forhold til videnscentret. Der udtrykkes begrundet håb om, at videnscentret kan få rollen som igangsætter, mødested og samlingspunkt for den faglige identitet og udveksling af viden om stammen og stammebehandlingen. Videnscentret kan synliggøre og udbygge vidensniveauet gennem erfaringsudvekslinger i strukturerede og ustrukturerede netværk og relationer. I opstarten og den tidlige driftsfase er der ikke sværdslag omkring arbejdet med at finde frem til relevant viden, idet selve videnscentret ansues som relevant, og det generelle ønske er, at det skal etableres som permanent videnscenter.

Der er foretaget "naturlige valg" af medarbejdere, hvor lederen selv er stammer, og den anden fagmedarbejder er stammefagligt funderet, ligesom kontorassistenten er tilknyttet Foreningen af Stammere i Danmark på deltid. Den handicapfaglige baggrund og tætte tilknytning til FSD samt gode relationer og godt personligt omdømme i stammemiljøet har været afgørende ved valg af medarbejdere. Valget har haft betydning for kontinuiteten i forhold til områdets igangværende dynamik, der har fået ny styrke og handlekraft via videnscentret. Det er erkendt, at videnscentret kunne arbejde med en skarpere faglig profil, hvilket bevidst fravælges ud fra en betragtning om, at tingene skal flytte sig stille og roligt uden at jage praktikerne og bestemte faggrupper væk fra videnscentrets vidensarbejde.

Vidensprodukterne udvikles som en vifte af aktiviteter, der har sit centrum i nyhedsbrevet, der udgør videnscentrets faste regelmæssige produkt og primære formidlingskanal. Nyhedsbrevet er den faste relation/kontakt til målgrupperne, hvor videnscentrets øvrige produkter præsenteres. Det drejer sig om kurser, seminarer, projektresultater etc. Herudover er videnscentret også gået i lag med netværksarbejdet ud fra en "lad os prøve at sætte det i gang"-strategi, hvor videnscentrets egen rolledefinition har været at medvirke som almindelig deltager. Endelig har man sat flere projekter i gang ansporet af projektmidlerne fra Socialministeriet.

Formidlingsarbejdet er primært udviklet i forhold til, at videnscentret fordomsfrit præsenterer al ny viden på området for alle interesserede. Videnscentret stiller sig åbent an og lytter til alle ønsker, der tilflyder videnscentret fra målgrupperne, og vil gerne indarbejde disse ønsker i videnscentrets arbejde på kort og på længere sigt. Gennem anvendelse af fremtidsværkstedsideen af brugerkonferencer samt seminarer viser

videnscentret også en dimension af formidlingsarbejdet, der peger på vidensformidling direkte mellem fagfolk og andre uden videnscentrets mellemkomst.

"Stifinderen"

Indkredsningen af relevant viden sker i relation til Videnscenter for Synshandicap på et institutionelt etableret område, hvor der er institutioner og tilbud i forvejen. Forløbet op til dannelsen af videnscentret er præget af etablerede institutioners idéer og interesser i forhold til, hvad videnscenterfunktionerne kunne være i tilknytning til dem. Videnscentret får en selvstændig status og bemannes med fagfolk uden synsfaglig baggrund, hvilket gør, at arbejdet med at bestemme relevant viden præges af, at videnscentret skal finde sin position på området, ligesom medarbejderne skal det. De eksisterende institutioner er ikke begejstrede for en ny institution og finder det kritisabelt, at medarbejderne ikke er fagfolk fra synsområdet. For videnscentrets medarbejdere bliver det en vigtig opgave at få placeret videnscentret på området i forhold til nicher og få vist skeptikerne, at deres faglige baggrund er relevant i forhold til videnscentrets funktioner. Videnscentret gennemfører projekter, der skaber samarbejdsrelationer og konkrete resultater, som sammen med en opinionlederstrategi får videnscentrets placering på området.

Der opstår efterspørgsel i forhold til, at videnscentret skal informere bredt gennem et nyhedsbrev til fagfolk på området, hvor man ellers havde tænkt sig en mere selektiv strategi over for udvalgte målgrupper. Videnscentret sætter arbejde i gang for at skabe overblik over området, så man bevidst kan vælge de nicher ud, man vil arbejde med. En af nicherne er på IT-området, hvor videnscentret sætter sig i spidsen for koordineringen af hjemmesider på synsområdet, og en anden er et projekt om udviklingshæmmede og synshandicap, som er en problemstilling, der har været overset hidtil. Spørgsmålet om relevant viden er præget af opgaven med at placere videnscentret i forhold til nicher, så man ikke går andre fagfolk og institutioner i "bedene".

Vidensprodukterne udvikles omkring projekter, der indeholder procesarbejde i den forstand, at videnscentret bidrager til projekternes gennemførelse, organisering og til at sikre udviklingen af inventar i relation til projekterne. Medarbejderne udvikler hen ad vejen synsfaglig indsigt, som gør dem i stand til at gå ind i de synsfaglige diskussioner og gradvis vinde anerkendelse fra fagfolkene. Som forarbejde for at udvikle nicherne for videnscentret har man sat interne projekter i gang, hvor man som forarbejde skaber overblik over "Synsdanmark" og konkrete problemstillinger, der kunne være nicher og dermed falde ind under videnscentrets arbejde.

Formidlingsarbejdet udvikles gennem envejs- og tovejskommunikation, idet videnscentret ikke er gået ind i at lave strukturerede netværk. Videnscentret har udviklet inventar, der formidler resultater fra projekter og eksempelvis specialer fra Danmarks Lærerhøjskoles synsline.

"Budbringeren"

Indkredsningen af relevant viden sker i relation til Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog i forlængelse af praksis- og forskningserfaringer fra specifikke miljøer, hvorfra man ønsker at formidle grundlæggende teoretisk praksisviden. Centerlederen oplevede, at miljøerne omkring videnscentrene trak i retning mod at fokusere på handicapkategorien multihandicap, men dialog med formanden for De Sæmmenvirkende Invalideorganisationer om slutbrugerorganisationernes forventninger til videnscentret er med til at fastholde hendes perspektiv på kommunikation som

relevant viden. De grundlæggende betragtninger om relevant viden er lagt fast fra begyndelsen, men påvirkes løbende i dialog med specielt kursusledernetværket og netværket af særlige videnshavere.

Videnscentret udvikler inventar, der kan støtte arbejdet i netværkene, ligesom man formidler til en bredere kreds gennem bl.a. nyhedsbreve. Den grundlæggende arbejdsform, som understreges i videnscentret, er dialogen. Dialog og interaktion vurderes at være nødvendig i betragtning af, at de budskaber, man formidler, kræver nærhed og dialog mellem formidler og modtager for at blive forstået og integreret i praksis. Videnscentret arbejder med procesprodukter i forbindelse med, at der udvikles inventar. Det sker ved, at man trækker på fagfolk og får dem til at samarbejde om eksempelvis udviklingen af en video eller et kursus. Det giver anledning til kontroverser, idet videnscentret tager ansvar for det endelige resultat og derved kommer i konflikt med nogen af deltagerne, som har andre synspunkter.

Formidlingsarbejdet er præget af dialog via netværk, som støttes via inventar og procesprodukter. Formidlingen tager udgangspunkt i praksiserfaringer og videnscentrets teoretiske grundlag, som vækker begejstring hos nogle og modstand hos andre.

KAPITEL 6

15 brugerinterview

I dette kapitel fremlægges erfaringer fra 15 udvalgte brugeres relationer til videnscentre. Erfaringerne bearbejdes ud fra de tre hovedspørgsmål, der er formuleret i kapitel 2 om: 1) brugernes kontekster for vidensarbejde, 2) brugernes erfaringer med videnscentre og 3) brugernes vurderinger af videnscentrenes betydning for mennesker med handicap.

Datagrundlaget består af interview med fem strategisk udvalgte brugere fra hvert af de tre videnscentre, der i foregående kapitel er fremstillet som særlige cases. I afsnittet om det kvalitative interview i kapitel 4 gøres der rede for, hvordan interviewmaterialet forstås og anvendes i dette projekt, og der gøres rede for den praktiske udvælgelsesprocedure i bilag 6.1.

De samtaler, som datagrundlaget består af, behandles som *InterView* (Kvale 1997)¹⁷⁵ i betydningen den fælles forståelse mellem to eller flere personer. Dette *InterView* danner baggrund for en konstruktion af viden, der aldrig kan opfattes som objektiv sand, men derimod må forstås som mellemmenneskeligt konstrueret og har validitet, der bygger på sociale gyldighedskriterier (Guba og Lincoln 1989). For at give reelt grundlag for vurdering og diskussion af de fremlagte analyser i kapitlet er der i bilag 6.3 en præsentation af de enkelte interview. Ud over at være grundlag for at se analyserne efter i kortene så er fremstillingen af interviewene i sig selv en mulighed for narrativ erfaringsdannelse og et tilbud om læring gennem eksempler (Flyvbjerg 1991a). Endelig giver bilaget læseren mulighed for på det selektivt transkriberede datagrundlag at lave sine egne analyser af materialet og her igennem triangulere materialet med alternative fortolkninger og teorirammer (Jensen 1991). Det ideelle grundlag for intersubjektiv, kommunikativ validering (Kvale 1997) og reanalyse er tilgængelighed til de primære data, som foreligger i form af dokumenter og båndoptagelser. Fremstillingen af de konstruerede data og analyser kunne endvidere havde vundet validitet gennem forskertriangulering i forskningsprocessen, hvor den bredest mulige kontekst for datakonstruktionen kan formidles mellem flere forskere og dermed danne baggrund for intersubjektiv dataindsamling og -analyse, der samtidig udgør en valideringsproces. De bearbejdede interview i bilag 6.3 er dekontekstualiserede og bearbejdede data og som sådan et led i analysen, hvor forskeren selekterer og kondenserer data. Interviewene præsenteres samtidig som narrative fortællinger om interviewpersonernes relationer til videnscentre.

Den analytiske ramme for kapitlet består af en teoretisk referenceramme, der forbinder spørgerammens og analysens tre dele.

Mødet mellem bruger og videnscenter ansues som et møde mellem to vidende parter, hvor det er lige så vigtigt at forstå brugernes aktive rolle, som det er at forstå videnscentrenes aktive rolle. Tydén (1993) har udviklet en "syntesepædagogisk model",

175. Kvale (1997) bruger billedet af to ansigter, der er vendt mod hinanden i samtale, og peger på, at det, der konstrueres i interviewet, er en viden, der ligger mellem de to personer, den interviewede og intervieweren. Det er således en virkelighed, der konstrueres i et samspil mellem to personer og ikke en afbildning af en "sand virkelighed", der kan behandles som positivistisk viden, men derimod som processuel viden, der finder sin gyldighed gennem intersubjektiv validering.

som er underbygget med empiriske erfaringer til forståelsen af mødet mellem forskere og praktikere. Han anvender metaforen "bro" i beskrivelsen af mødet mellem brugeren og videnscentret. Tydén (1993) beskriver kundskabsbroen på denne måde:

"The image of a bridge portrays the knowledge process where both bridge building teams are actively involved and equally important. A bridge also presupposes a bridgehead on both banks. If such a bridgehead is lacking on one side, the result will not be a bridge, but rather some form of pier, trampoline or suchlike that fails to reach the other side. If, in the absence of a bridge, ones objective to transfer something, one is obliged to throw it or shoot it over, which is the traditional way of transferring knowledge (information). It will be difficult to know where the knowledge will land and one has no idea if it is really wanted."

Brugernes arbejde med viden i dagligdagen og betingelserne herfor er i denne referenceramme af væsentlig betydning for, om brugeren overhovedet møder videnscentret, samt hvordan "mødet" falder ud. Brugernes baggrund afstikker rammerne for den motivation, åbenhed og de samlede ressourcer, brugerne møder videnscentret med, samt hvilke rolleforventninger der er til mødets form og vidensindholdet heri.

Den første del af den følgende analyse omhandler brugerens baggrund for mødet med videnscentret, som kan siges at være det udgangspunkt eller formuleret metaforisk den "strandbred", brugeren "anlægger bro" fra. Den anden del af analysen ser på erfaringerne fra de forskellige "broer", som brugeren har bygget i forhold til videnscentrene, hvilket konkret kan bestå i samtaler, deltagelse i kurser, projekter, netværk o.l. Den tredje del af analysen behandler brugernes antagelser og erfaringer med det vitale sidste led i "brobyggeriet" nemlig broen til mennesker med handicap. Gør videnscentrene en forskel for slutbrugerne?

Kapitlet slutter med en sammenfatning af de gjorte erfaringer, som de er "konstrueret" ud fra de 15 brugerinterview.

Kort præsentation af de udvalgte brugere

I dette afsnit præsenteres en oversigt over de udvalgte brugere fra hvert af de udvalgte videnscentre. Det fremgår af hver af oversigterne: at hvert interview har et navn stam(1-5), syn(1-5) og multi(1-5)¹⁷⁶; hvornår interviewet blev gennemført; brugernes uddannelsesbaggrund; brugernes stilling, om de arbejder inden for videnscentrets område på fuld tid, halv tid eller blot i forbindelse med enkelte sager, og hvor i landet de arbejder.

176. I bilag 6.3 bruges de samme benævnelser.

Oversigt over gennemførte interview: Dansk Videnscenter for Stammen

Navn	Dag	Uddannelse	Stilling	Stammearbejde	Sted
Stam-1	10.08.1996	Lærer / forældre	Mor (lærer) Far (inspektør)		Fyn
Stam-2	15.08.1996	Talepædagog	Taleinstitut	Fuld tid	København
Stam-3	16.08.1996	Tale- / hørekonsulent	PPR-kontor	Deltid	Sjælland
Stam-4	20.08.1996	Talepædagog	Taleinstitut	Enkelt sag	Sjælland
Stam-5	28.08.1996	Talepædagog	Taleinstitut	Fuld tid	Jylland

Der indgår et forældre- og lærerpar samt fire fagfolk inden for taleområdet. Forældreparret indgår både som start- og slutbrugere, idet deres indgang til stammen på den ene side er et eksistentielt familiemæssigt anliggende for dem og deres søn, som stammer. På den anden side er det et fagligt anliggende for dem i deres arbejde som lærer og skoleinspektør. Forældreparret lever med stammen alle dage i året, mens fagfolkene arbejder fagligt med stammen på fuld tid (stam-2 og stam-5), på deltid (stam-3) og som en enkeltstående sag (stam-4). Det gør en forskel, om man kan beskæftige sig fagligt med stammen på fuld tid, eller der er tale om enkeltstående tilfælde, hvor man skal forholde sig fagligt til stammen. Interviewene viser, at der er tale om ressourcestærke fagfolk, der arbejder kontinuerligt for at tilegne sig viden og de rammebetingelser, de mener, er nødvendige for deres arbejde med stammen. Alle har i perioder haft det svært med faglig og/eller ressourcemæssig opbakning, og alle er de fortsat med deres arbejde på området. I forhold til spørgsmålet om eventuelle skævheder i udvalget af brugere vil man med rimelighed kunne antage, at der er del fagfolk, der er faldet fra under lignende typer af modstand, som interviewene eksemplificerer og derfor ikke har nogen relationer til videnscentret. De fagfolk, der ikke er inde i billedet i denne sammenhæng, fordi de har tabt "modet" eller aldrig har fået det, kan udgøre et vigtigt potentiale for videnscentret, da de frafaldne fagfolk med interesse for vidensarbejde på området er potentielle ressourcepersoner. Det er forbundet med vanskeligheder at få kontakt med disse "potentielle fagfolk", og spørgsmålet er ikke et tema i denne sammenhæng.

Uddannelsesmæssigt ligger der for alle brugernes vedkommende en læreruddannelse til grund for deres nuværende stillinger, hvorefter tre af dem har uddannet sig til talepædagoger og en til tale- / hørekonsulent. Tre af brugerne er ansat ved taleinstitutter forskellige steder i landet. En bruger er ansat ved et PPR-kontor på Sjælland, og endelig indgår der et lærerpar, hvor moren er lærer (på vej ind i efteruddannelse), og faren er skoleinspektør. Geografisk kommer brugerne fra Jylland, Fyn, Sjælland og København.

Brugere af Videncenter for Synshandicap

Oversigt over gennemførte interview: Videncenter for Synshandicap

Navn	Dag	Uddannelse	Stilling	Synsarbejde	Sted
Syn-1	23.07.1996	Socionom	Specialkonsulent	Enkelte sager	København
Syn-2	25.07.1996	Beskæftigelsesvejleder	Ældrekoordinator	Enkelte sager	Sjælland
Syn-3	01.08.1996	Cand.pæd.psych.	Faglig leder	Fuld tid	København
Syn-4	15.08.1996	Børneforsorgspædagog Børnehavepædagog	Pædagog / ledervikar Pædagog	Enkelte sager	Sjælland
Syn-5	21.08.1996	Lærer	Synskonsulent	Fuld tid	Sjælland

Uddannelsesmæssigt er der tale om fem forskellige brugere af Videncenter for Synshandicap, og det samme gør sig gældende for deres stillinger. I forhold til hvor meget det synsfaglige arbejde fylder i brugernes dagligdag, støder tre af brugerne på synsfaglige spørgsmål i enkelte sager, mens de to øvrige brugere arbejder med synsfaglige spørgsmål på fuld tid. Geografisk kommer brugerne fra Sjælland og Københavnsområdet.

Brugere af Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog

Oversigt over gennemførte interview: Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog

Navn	Dag	Uddannelse	Stilling	Arbejde med multihandicap	Sted
Multi-1	24.07.1996	Stud.pæd.	Forælder		Sjælland
Multi-2	25.07.1996	Plejerske	Afdelingsleder	Fuld tid	Sjælland
Multi-3	29.07.1996	Lærer	Talepædagog	Deltid	København
Multi-4	02.08.1996	Speciallærer	Speciallærer	Fuld tid	Sjælland
Multi-5	20.08.1996	Tale- / hørepædagog	Viceforstander Forstander	Deltid	Sjælland

Uddannelsesmæssigt har tre af de udvalgte brugere en læreruddannelse, hvorefter en har uddannet sig til speciallærer, og en anden har uddannet sig til tale- / hørepædagog. Der er en af brugerne, der oprindeligt er uddannet plejerske og i dag er afdelingsleder. Endelig indgår en mor, der er hjemmehjælper og nu er under uddannelse til pædagog, hvilket er motiveret af erfaringerne med datteren, der er multihandicappet.

Brugerne har alle forskellige stillinger, og to af startbrugerne arbejder med multihandicappede børn på fuld tid, mens tre startbrugere arbejder med multihandicappede en del

af deres tid. Geografisk kommer fem af brugerne fra Sjælland, og en bruger kommer fra København.

Brugernes arbejde med viden om handicap

De nævnte forhold, som er behandlet ovenfor, adskiller og forener brugerne i forhold til deres strukturelle baggrund for at arbejde med viden i relation til videnscentrenes vidensfelter. Brugere arbejder i følgende forskellige miljøer: folkeskole, landsdækkende specialrådgivning, kommunalt PPR-kontor og ældrerådgivning, større og mindre rådgivnings- og behandlingsinstitutioner, specialbørnehave, amtslig specialkonsulentordning og specialklinik. I forhold til brugernes hierarkiske placering i deres miljøer, så er der repræsentanter for institutionsledelse, afdelingsledelse, faglig ledelse og forskellige faglige stillinger med reference til en overordnet leder. Brugere har endvidere forskellige uddannelsesmæssige baggrunde, men med en overvægt af brugere, der har en læreruddannelse som baggrund. Erfaringsmæssigt er der tale om, at brugerne er erfarne fagfolk og ikke helt unge og nyuddannede. 15 kvinder og tre mænd indgår i interviewene. De særlige problemstillinger, hvor disse strukturelle forhold har en betydning, bliver nævnt undervejs.

Det viser sig, at der i høj grad er tale om, at personlige egenskaber, uformelle relationer og faglige fællesskaber har betydning, når brugerne beskriver deres daglige vidensarbejde, som danner baggrund for deres relation til videnscentrene. Vidensarbejdet fremstår som et relationelt anliggende, hvor fællesskaber med andre er af afgørende betydning.

Ensomhed er et tema i brugerinterviewene, der sættes i relief af, at de gange, der sker noget afgørende fremadrettet i vidensarbejdet, er det ofte med støtte i forskellige typer af vidensfællesskaber. I *stam-1* skabes grundlaget for den endelige erkendelse af sønnens problem med stammen gennem et videns- og følelsesfællesskab mellem to forældrepar, der gør det muligt for ekspertens budskab om tegnene på stammen at nå frem og få konsekvenser i form af handlinger. Det samme forhold viser sig hos andre brugere, hvor *stam-4* viser, at de formelle relationer i institutionen mellem kollegaerne (det funktionelle vidensnetværk) ikke kan bruges, men at fagpersonen derimod søger og får svar på sin ensomhed og faglige usikkerhed fra en tidligere kollega, der er fagmedarbejder på videnscentret. I *stam-2,3,5*; *multi-3,4*; *syn-1,5* er det ligeledes faglige fællesskaber, der såvel med viden som personlig støtte giver fagfolkene mod på at fortsætte det ofte stridsomme, men også givende arbejde på deres område, hvor gode eksempler og "karisma" hos nøglepersoner giver handlemuligheder og lyst til arbejdet. I *multi-1* er det ikke mindst støtten fra andre forældre, der får moren til at fortsætte sit vidensarbejde i forhold til hendes datter. En afdelingsleder (*multi-2*) med mange års erfaringer på sit område udtaler også denne "ensomhed" i forhold til mangel på lignende institutioner, hun kan dele erfaringer med. I et enkelt tilfælde fandt hun en lignende institution, som hun besøgte, men det viste sig, at samarbejde og erfaringsudvekslinger var umulige på grund af uforenelige holdninger til arbejdet med børn med multihandicap.

Ensomhed skal ikke forstås i betydningen eksistentiel ensomhed, men som ensomhed i forhold til vidensarbejde på et område, hvor det er svært at møde andre med samme erfaringsbaggrund og interesse i den viden, der er tale om. Brugere er ikke karakteriseret ved at være ensomme i andre betydninger, idet deres hverdag i høj grad er fyldt med relationer til andre mennesker.

Vidensfællesskaber går i nogen grad på tværs af de formelle og funktionelle fællesskaber, der strukturerer arbejdet på de forskellige arbejdspladser, som brugerne indgår i. Interviewene vidner om, at enkelte eller flere gode relationer omkring vidensarbejdet i "eget hus" er en vigtig støtte for at skabe vidensfællesskaber "uden for huset".

Støtten fra "eget hus" viser sig i: Stam-2,3,5; multi-2,3,4; syn-1,2,4, hvor der er skabt vidensrelationer, som virker støttende for det interne arbejde, men også i forhold til at skabe kontakter udadtil. Der gives således indtryk af meget livskraftige miljøer, hvor fagfolkene støtter op om hinanden og er til gensidig inspiration på tværs af diverse skel.

Barrierer i "eget hus" viser sig i stam-1,4, hvor der ikke er vidensrelationer indadtil, men på trods heraf søger brugerne viden "uden for huset".

Brugerne er ikke valgt efter repræsentative kriterier blandt videnscentrenes brugere jvf. bilag 6.1, men det er næppe helt tilfældigt, at de fleste brugere viser sig at have støtte fra "eget hus" i deres vidensarbejde. Der kan således være tale om en markering af en væsentlig problemstilling i forhold til videnscenterkonceptet, som bl.a. er tiltænkt at fremme vidensformidlingen på / til områder, hvor decentraliseringen og den generelle udvikling på handicapområdet har betydet, at der mangler vidensfællesskaber.

Tid er et underliggende tema hos en del af brugerne i forhold til vurderingen af deres eget og andre faggruppers vidensarbejde. Syn-2 og stam-2 peger på, at mangel på tid gør det svært at orientere sig i den store mængde af ny viden, der byder sig til, og flere taler om, at det er svært at finde tid til at mødes og formidle viden (stam-1,2,4).

Tydén (1993) peger på, at argumentet fra fagfolk i forhold til "manglende tid" er "a multi-faceted concept", hvor det er vigtigt at se efter, om der gemmer sig andre forklaringer eller temaer under dette udsagn. Manglen på tid til at indhente viden fra forskning og andre kilder dukker op i mange studier, men problematiseres af erfaringer fra Tydén's egen forskning, hvorfra han konkluderer følgende:

*"Lack of time **can** be an explanation, but as mentioned above there may be other underlying factors, that individually or collectively can increase our understanding of how, when and to what extent the procurement of knowledge takes place. The following is a list of six explanations put forward in our investigation:*

- 1) lack of clarity (I don't know what knowledge I require)*
- 2) diffidence (I can't do it/cope with it)*
- 3) absense of approval by ones colleagues (I ought not to do it)*
- 4) lack of interest (I don't want to)*
- 5) lack of need (I don't have to)*
- 6) real lack of time"*

Tid er således en faktor, der kan være helt reel, men også en faktor, der bør undersøges nøjere i de konkrete sammenhænge, hvor tid forekommer at være en barriere for vidensarbejdet.

I stam-1, hvor en lærer ønsker at få stammen på dagsordenen blandt sine kolleger i folkeskolen, kunne forklaringen på afvisningen have været begrundet med manglende

tid, men for brugeren er der ingen tvivl om, at der er en holdningsmæssig baggrund for afvisningen, hvilket hun formulerer på denne måde:

"Jeg prøvede da på at gå hjem og fortælle min inspektør noget af det (ny viden om stammen)... 'Det var da meget spændende', og det var så slut med det. 'Det er sådan en lille niche, det er ikke noget, vi behøver at bruge så meget krudt på!'"

Tid og holdning kan således hænge snævert sammen, men tid er også "real lack of time", når stam-2 fortæller, det er svært for lærere og pædagoger at få vikarer og dermed tid til at deltage i kurser.

Bemærkningerne til sammenhængen mellem tid og vidensarbejde udspringer af den generelle indstilling til brugerinterviewene, hvor udsagnene tages alvorligt, men det samtidig er vigtigt ikke at forfalde til det, Silverman (1995) pointerer i sin anden regel for arbejdet med kvalitative metoder: "Avoid Treating the Actors Point of View as an Explanation". Det betyder, at man skal tro på, hvad brugeren fortæller og samtidig undersøge, om det nu er det eneste perspektiv eller den eneste mulige forklaring på de konkrete forhold, som undersøges.

Overskuelighed i vidensudbuddet er et tema, som fremhæves i syn-2. Her er konteksten en kommunal forvaltning, hvor der ikke er nogen, der varetager opgaven med at systematisere og skabe overblik over, hvad der kommer ind i huset af vidensmaterialer i form af nyhedsbreve pjecer osv. Det betyder, at det beror på de kollegiale relationer, om den enkelte ved, hvad der er tilgængeligt i huset. Fremgangsmåden bygger på princippet, der formuleres i multi-3, "Har du læst?", som går fra mund til mund og er dynamo for det fælles vidensarbejde. Dette princip er en væsentlig nøgle i vidensformidlingen i organisationer, hvor syn-2 dog peger på, at vidensarbejdet kunne støttes gennem et systematisk udarbejdet oversigtsmateriale. I lighed med bemærkningen om tidsmangel, så kan lignende overvejelser gøres i forhold til argumentet om manglende overskuelighed, idet overskuelighed i forhold til viden i en organisation nødvendigvis må foretages på et generelt niveau, som ikke i sig selv skaber udvikling i vidensarbejdet, men meget vel kan støtte arbejdet i sammenhæng med andre aktiviteter. Overskueligheden i "videnssamfundet" eller rettere umuligheden af overskuelighed er tematiseret af Johan Fjord Jensen (1996) i "Babel og tomrum: de systemiske videnskaber og humaniora: et essay", hvor han viser, at alle bestræbelser på at skabe overblik over udviklingen af informationsmængden inden for videnskaberne er syntetiske størrelser (optællinger), der skaber tomrum. Det forekommer rimeligt at antage, at noget lignende kan gøre sig gældende i denne sammenhæng.

Slutbrugerne bidrager til startbrugernes vidensarbejde, hvilket viser sig i syn-2, hvor en af ældrekoordinatorens brugere gør opmærksom på videnscentret over for fagpersonen, der efterfølgende kontakter videnscentret og får rådgivning, som bringes tilbage til slutbrugerne og andre steder i det kommunale felt, fagpersonen arbejder i. Det samme gør sig gældende i multi-1, hvor moren skaber kontakten mellem videnscentret og fagfolkene i specialbørnehaven.

Ressourcer er selvfølgelig en faktor med betydning for det vidensarbejde, der er mulighed for at udføre for enkeltpersoner og ansatte. Der viser sig her en konflikt mellem det faglige engagement og den faglige autonomi hos medarbejderne ved større institutioner og deres ledere. Fra ledelserne lyder det således, at videnscentre skal hen-

vende sig gennem dem, før de tager direkte kontakt med deres medarbejdere. Omvendt synes medarbejderne, det er attraktivt at indgå i vidensarbejde, som "tilbyder" faglig og personlig udvikling.

Sammenfatning

Når brugernes almene vidensarbejde behandles, er det ud fra den betydning, den enkeltes vidensbaggrund og -miljø tillægges i dette projekts socialkonstruktivistiske vidensteori. Vidensformidling, der vil gøre en forskel, kan således ikke tænkes uden forbindelse til brugerens konkrete situation, faglige og livshistoriske erfaringer.

Analyseniveauet er 15 enkeltstående interview, der gennem samtale og brugernes formuleringer indkredser, hvad de tænker og gør i forbindelse med deres daglige vidensarbejde. Brugernes beretninger om deres vidensarbejde peger på væsentlige forhold, som har betydning for muligheder og begrænsninger i forhold til videnscentrenes udbygning af kundskabsbroer til fagfolk inden for deres felt.

Faglig ensomhed fremstår som et tema, der er væsentligt i forhold til brugernes vidensarbejde. De udvalgte brugere indgår alle i fællesskaber omkring deres vidensarbejde, men har erfaringerne med ensomhed. Det giver anledning til refleksion, idet det virker rimeligt at antage, at der er en del brugere, for hvem ensomheden har medført tab af energi og engagement i vidensarbejde på grund af manglende fagligt fællesskab. Hermed opstår der to principielt forskellige brugergrupper, hvor den ene har udgangspunkt i aktive vidensmiljøer, og den anden ikke har det. Det gør en forskel for vidensarbejdet, om der er tale om den ene eller den anden gruppe, som videnscentrene søger at nå. Det gør desuden en forskel, om man arbejder med miljøer som målgruppe, eller om man arbejder med enkeltpersoner som målgruppe for vidensarbejdet. Det skal understreges, at sammenligningen mellem interviewpersonerne i dette projekt, og dem der er uden for vidensfællesskaber, er en teoretisk sammenligning. Der er ikke materiale, der empirisk belyser ensomhed i vidensarbejde på handicapområdet.

Det viser sig, at vidensfællesskaber i "eget hus" er fremmede for vidensarbejde i forhold til omverden, idet et overvejende flertal af brugerne har støtte i eget hus. Vidensfællesskaberne er præget af at gå på tværs af formelle og funktionelle opdelinger på arbejdspladserne, hvor personlige relationer, faglig respekt og karisma hos nøglepersoner stimulerer vidensarbejdet.

Tid tematiseres som en hæmmende faktor for vidensarbejdet, idet der for en del af brugerne ikke er tid nok til at læse og orientere sig i det store udbud af materialer. Der mangler ofte nogen til at lave oversigter og systematisere vidensprodukterne. Det problematiseres, om tiden er det egentlige problem, eller argumentet om mangel på tid dækker over andre forhold såsom: uklarhed i forhold til vidensmangler, manglende selvtillid, fravær af respekt fra kolleger eller manglende interesse. Brugerinterviewene peger på, at alle de nævnte forhold er aktuelle, hvorfor det er vigtigt at vurdere enkelte udsagn om mangel på tid i forhold til alternative grunde til, at vidensarbejdet bliver hæmmet.

Overskuelighed skabes for en del brugere gennem vidensfællesskaber, hvor man hjælper hinanden med at holde "fingeren på pulsen", men der peges på huller i dette grundlag. Brugere uden for vidensfællesskaber må søge overskuelighed andre steder, hvilket ikke altid eksisterer, er tilgængeligt eller kendt af brugerne.

Som en vigtig deltager i vidensfællesskaberne peger flere interview på, at slutbrugerne bidrager med inspiration og spørgsmål, der er fremmede for vidensarbejdet.

Brugerinterviewene viser, at der er to forskellige perspektiver på vidensarbejdet i relation til ressourceforbruget. Institutionslederne ønsker, at ressourcer til vidensarbejde med eksterne parter bliver vurderet af ledelsen, før den enkelte medarbejder kontaktes. Perspektivet hos de faglige medarbejdere er derimod, om der ud fra deres faglige engagement er noget at hente i de eksterne vidensrelationer, som videnscentrene tilbyder, de kan indgå i.

Brugernes erfaringer med videnscentrene

Brugerne er valgt på baggrund af deres erfaringsgrundlag med videnscentret, men før de har kunnet få erfaringer, har de skullet opsøge videnscentret eller omvendt, hvilket i begge tilfælde forudsætter, at brugeren har en åben indstilling til videnscentret. Det første tema, der behandles i dette afsnit, er således mødet mellem bruger og videnscenter, hvilket sker ud fra metaforen "kundskabsbro", der adskiller sig fra en kommunikationsteoretisk metafor "videnskanalen", der dækker over en forståelse af vidensformidlingen som et spørgsmål om at overføre viden fra en afsender til en modtager.

Der er tale om to principielt forskellige situationer, hvor brugeren i den ene passivt bliver informeret med en bestemt viden og i den anden aktivt søger viden i mødet med en anden. Tydén (1993) lægger vægt på, at forskningsinformation skal forstås ud fra brugerens perspektiv, og opgaven er, at brugeren skal informere sig selv. Det betyder, at broen skal anlægges med udgangspunkt i brugerens "strandbred". Traditionelt er arbejdet med forskningsinformation og faglig vidensformidling tænkt ud fra et afsenderperspektiv, hvor det handler om at finde det rigtige medie til at formidle viden til modtageren, som er objekt for anstrengelserne (Fiske 1994). Grænserne for vidensformidling og påvirkning af sundhedsadfærd er behandlet i dansk sammenhæng af bl.a. Thune Jacobsen (1994) og Meillier (1994), der understreger, at budskabernes betydning for brugeren afhænger af brugerens situation og erfaringsgrundlag.

Brugernes første kontakt med videnscentrene

Den første kontakt mellem videnscentrene og brugerne skabes på forskellige måder, når man sammenligner de tre videnscentre, der i foregående kapitel er karakteriseret typologisk som henholdsvis: "Mødeskaberen", "Budbringeren" og "Stifinderen". I forhold til de to førstnævnte fremhæves det, at fagfolkene i videnscentrene og deres renommé er af væsentlig betydning for brugernes første kontakter, mens det i forhold til den sidstnævnte er konkrete aktiviteter og videnscentrets funktioner, der danner grundlag for brugernes første kontakt med videnscentret. Der er desuden forskelle på, hvad fagfolkene betydning er mellem henholdsvis "Mødeskaberen" og "Budbringeren". De nævnte forskelle bliver behandlet i det følgende, hvor brugernes første møde behandles for hver af de tre videnscentre, inden der sammenfattes på afsnittet.

Når der i det følgende henvises til antal interviewpersoner, skal understreges, at der ikke er tale om repræsentativitet i statistisk forstand. Der er tale om (re)konstruktioner af interviewpersonernes erfaringer, da det i nogle tilfælde viser sig, at flere af interviewpersonerne har gjort sammenlignelige erfaringer.

"Mødeskaberen"

Personligt kendskab til fagfolk i videnscentret har betydning for fire af brugerne såvel i forhold til etablering af den første kontakt til videnscentret som i forhold til de positive muligheder, de ser i videnscentret. I Stam-1 formidles kontakten via brugerforeningen.

I Stam-1 skabtes kontakten gennem et arrangement i brugerforeningen, og grundindstillingen hos brugeren er, at idéen med videnscentret er god for både forældre og talepædagoger, der skal vide, der er viden og fodres med den.

I Stam-2 kendte de centerlederen fra tidligere og forventede at få nogen at snakke med, men havde også nogen berøringsangst.

I Stam-3 kendte de ligeledes centerlederen fra tidligere, hvor han var til stor inspiration. Brugeren var positiv over for idéen og forventede fra begyndelsen, at videnscentret skulle forske.

I Stam-4 skabtes forbindelsen mellem brugeren og videnscentret på brugerens initiativ, men på baggrund af personligt kendskab til videnscentrets faglige medarbejder der er tidligere kollega med brugeren.

I Stam-5 kendte de på forhånd begge de faglige medarbejdere på videnscentret. Brugeren finder idéen med videnscentre storartet og er meget tilfreds med valget af medarbejdere, der har hendes faglige respekt og besidder diplomatiske kvalifikationer, som brugeren finder vigtige.

Interviewene to til fire er eksempler på relationer, videnscentret er "født med", idet brugerne kender fagmedarbejderne i videnscentret i forvejen. I forhold til Stam-1 er kontakten delvist et udtryk for det samme, men med den pointe, at forældreparret selv har skabt sig adgang til brugerforeningen og således kan drage nytte af, at videnscenter og brugerforening har et tæt samarbejde.

Alle brugerne af "Mødeskaberen" deler en positiv indstilling til videnscentret.

"Budbringeren"

Det er i fire tilfælde brugernes vidensrelationer på området, som skaber forbindelsen mellem brugerne og videnscentret.

Multi-1 kan ikke rekonstruere, hvad der var den direkte anledning til, at hun kontaktede videnscentret, men mener det var gennem medierne eller fra studiekammerater, hun blev opmærksom på videnscentret.

Multi-2 fik den første kontakt via nyhedsbrevet, som først rigtigt sagde hende noget, da hun havde haft personlig kontakt med centerlederen, som hun respekterer og har faglig tillid til. Hun siger om centerlederen, at: "Hun er en af de meget få på lederniveau, der taler med varme i stemmen om disse børn".

Multi-3 fik viden om videnscentret gennem sin faglige forening og kontaktede derefter selv videnscentret med udgangspunkt i et fagligt budskab, hun havde til videnscentret om, at de skulle åbne for den sproglige dimension i arbejdet.

Multi-4 fik kontakt til videnscentret via sin speciallæreruddannelse på Danmarks Lærerhøjskole, hvor centerlederen og bestyrelsesformanden for videnscentret "fik øje på hende" og spurgte, om hun ville bidrage til nyhedsbrevet. Hun blev godt modtaget og har fået tæt relation til videnscentret via centerlederen.

Multi-5 fulgte dannelsen af videnscentret fra begyndelsen.

Fællestrækket i disse måder at få kontakt med videnscentret på, er, at det sker gennem mundtlige kanaler og inden for de vidensrelationer, brugerne har til området. At det er det væsentlige træk understreges af undtagelsen (multi-2) hvor den første kontakt skabes via videnscentrets nyhedsbrev, men den reelle "budbringende" kontakt etableres via personligt møde mellem bruger og centerleder. Multi-1 er også et personbåret møde mellem bruger og videnscenter, hvor møde med videnscentret sker via dets netværk af særlige videnshavere.

"Stifinderen"

For to af brugerne skabes kontakten med videnscentret via deltagelse i møder i forbindelse med videnscentrets projekter. En af brugerne fik kontakt med videnscentret på foranledning af en slutbruger, der gjorde opmærksom på videnscentret. Endelig er to af brugerne så involverede i området, at de har fulgt med i hele videnscentrets opstart.

Syn-1 besøgte videnscentret første gang på foranledning af en kollega, der havde deltaget i et konsulentmøde med et af videnscentrets projekter og fik lyst til at vide mere.

Syn-2 blev af en af sine brugere gjort opmærksom på videnscentret i forbindelse med en konkret sag, hvorefter hun henvendte sig telefonisk til videnscentret.

Syn-3 var tæt på hele opstarten af videnscentret.

Syn-4 kom i kontakt med videnscentret via en temadag i forbindelse med et af videnscentrets projekter og kontaktede derefter videnscentret i anden anledning.

Syn-5 fulgte med i hele opstarten af videnscentret.

Tre brugere får deres første kontakt til videnscentret via videnscentrets aktiviteter, mens to brugere er placeret midt i området og kender til videnscentret fra "før det blev født".

"Stifinderens" brugere markerer en forskel i forhold til de to andre typer, ved at videnscentrets fagpersoner ikke træder frem som begrundelser for, at der skabes kontakt.

Sammenhænge mellem videnscentertype og brugernes første kontakt?

Brugernes første kontakter til videnscentrene viser, at der er sammenhæng mellem, hvilken type videnscenter der er tale om, og den måde den første kontakt mellem videnscenter og bruger etableres i forhold til de udvalgte brugere. Der er for "Stifinderens" vedkommende skabt kontakter på grundlag af konkrete aktiviteter, som brugerne er indbudt til at deltage i. Denne måde at etablere kontakter på er mindre fremtrædende, når man ser på "Mødeskaberen" og "Budbringeren", hvor den første kon-

takt skabes på grundlag af personlige relationer til et vidensfællesskab ("Budbringeren") eller til videnscentrets medarbejdere ("Mødeskaberen").

Der er en "perspektivkløft" mellem institutionsledelsen og de faglige medarbejdere i forhold til kontaktformerne mellem videnscentrene og fagfolkene. De brugere, der har ledelsesansvar i større institutioner, adskiller sig fra de øvrige brugere gennem deres institutionspolitiske og forretningsmæssige perspektiv på vidensarbejdet (stam-2, syn-3, multi-5). Fra dette perspektiv er ønsket, at videnscentrene overholder formelle spille-regler i forhold til at henvende sig til institutionens medarbejdere via ledelsen og ikke direkte, som flere videnscentre begyndte med. Dette forhold er bearbejdet i dialog mellem videnscentrene og institutionerne, hvor aftalen er blevet, at videnscentrene kontakter medarbejderne via ledelserne ved de respektive institutioner. Der er ikke udelt begejstring hos videnscentrene for denne formelle aftale, men den respekteres. Mon ikke realiteten bliver noget i retning af indholdet i denne lille historie fra et videnscenter.

Centerlederen giver et eksempel på, hvordan man anstændigvis må kontakte medarbejdere, som videnscentret gerne vil inddrage i sit arbejde.

"Først spørger jeg personen, og det gør jeg fordi, man kan da ikke..., folk er jo ikke kvæg, jeg vil selvfølgelig ikke spørge hendes leder, hvis hun nu ikke har lyst, så kan jeg komme til at sætte hende i et dårligt lys. Så jeg spørger personen, og siger: 'Det her er smadderhemmeligt, lige indtil du har sagt til mig, hvad du synes om det.' Og siger vedkommende, det er i orden, så siger jeg: 'at så skriver jeg et brev til din skoleinspektør', men så har jeg lavet en procedure med mig selv, det er så besværligt at skrive, så jeg ringer. Så ringer jeg og siger: 'at du har jo lavet noget smadder godt på din skole, og den og den lærer har jo sådan og sådan, måtte jeg få lov til osv., osv.' Og det må jeg som regel gerne."

Det er forskelligt, hvad institutionslederne gør, men langt de fleste, som centerlederen samarbejder med, sender en regning på, hvad det koster at have en vikar ansat. Institutionerne tager som regel ikke noget for det ekstra besvær med at ansætte en vikar, omrokere osv. Få beregner lidt ekstra for besværet, men det er bestemte amter, og det kommer an på, hvordan kulturen i amtet er.

"Jeg har været ude for, at ledere jeg snakker med første gang, og som ikke kender mig på forhånd, at de har meget brug for at mærke, at det er dem, der kan bestemme, altså at de ikke siger ja med det samme. (...) Første gang er det meget vigtigt for lederen, at jeg beder om det, og at det er et helt åbent spørgsmål. (...) Det er de personlige relationer, der skal til, for at de her ting kører."

Der er meget administration i forbindelse med at bruge eksterne personer, men centerlederen er tilfreds og ser ikke noget alternativ til strategien.

Brugernes brug af videnscentrene og omvendt

Der er variation i brugernes kontaktformer til videnscentret og kontakternes hyppighed. Der er brugere, der er i forbindelse med videnscentret en enkelt gang, mens andre brugere har mange forskellige og hyppige kontakter til videnscentret. Hyppigheden af kontakter mellem bruger og videnscenter bliver indledningsvis behandlet, hvorefter brugernes brug af videnscentrenes produkter bliver belyst ud fra den skelen, der er indført i foregående kapitel mellem produkter som proces og inventar. Brugere er på den ene side brugere af inventar i videnscentrene, og på den anden side bidrager de processuelt til vidensarbejdet i forhold til sig selv og videnscentret.

Kontakten mellem bruger og videnscenter

"Mødeskaberen"

Brugernes kontaktformer og hyppigheden af kontakter til videnscentret varierer, hvor stam-2 og stam-5 er eksempler på stor hyppighed, ligesom de er både bidragydere til og brugere af videnscentrets produkter. I stam-3 er der tale om en tæt relation mellem brugeren og videnscentret i forhold til mange produkter, men mindre hyppig kontakt, hvilket også gør sig gældende for stam-1. Stam-4 har kontakt med videnscentret i en enkeltstående sag, der involverer personlige samtaler og fremskaffelse af artikler.

"Budbringeren"

Multi-1 får kontakt til videnscentret via en af dets særlige videnshavere. Multi-2 får etableret et projektsamarbejde med videnscentret og får regelmæssig kontakt med videnscentret.

Multi-3 har regelmæssig personlig og mundtlig kontakt med videnscentret, og kigger inden for en gang imellem, når hun kommer forbi. Multi-4 har regelmæssig kontakt med videnscentret i sin egenskab af kursusleder samt bidrager til nyhedsbrev og inddragelse af videnscentret i et projekt på egen skole.

Multi-5 startede med at have regelmæssig kontakt med videnscentret, men uenigheder i forbindelse med et kursus og et videoprojekt fører til, at kontakten afbrydes.

"Stifinderen"

Syn-1 følger med i videnscentrets nyhedsbrev og har været til møde en enkelt gang i videnscentret. Syn-2,4 har haft en enkelt telefonisk kontakt til videnscentret. Syn-3 har regelmæssig kontakt til videnscentret, og endelig har syn-5 haft hyppig kontakt med videnscentret i forbindelse med et projekt, hvor videnscentret fungerede som "sekretariat".

Sammenfatning: Forløb over for enkeltstående kontakt

Der er principiel forskel på, om mødet mellem bruger og videnscenter er en enkelt kontakt, eller der er tale om et forløb med flere kontakter. Ved den enkeltstående kontakt kan man tale om et "kort sandhedens øjeblik"¹⁷⁷ (Carlzon 1987), hvor det gælder om hurtigt at opnå indsigt i brugerens behov og dernæst overføre/tilbyde den viden, videnscentret har i det konkrete tilfælde og / eller skabe grundlag for en relation, der kan fastholdes over tid. I forhold til forløb med flere kontakter mellem bruger og videnscenter er "sandhedens øjeblik" ikke så absolut, idet parterne vender tilbage til hinanden og kan udbygge den gensidige forståelse og i en fælles proces arbejde med "tilpasset" viden, som er noget andet og mere end den viden, som hver af parterne gik ind i processen med (Tydén 1993). Der er tale om en skelnen mellem "sandhedens øjeblik" over for "sandhedens proces", hvor "sandhedens øjeblik" skal lykkes, før "sandhedens proces" kan etableres. Her er det relevant at inddrage den tidligere sondring mellem fagfolk, der

177. Begrebet "sandhedens øjeblik" blev introduceret med stor gennemslagskraft i Danmark af den tidligere chef for SAS Jan Carlzon via hans bog "Riv pyramiderne ned" (Carlzon 1987). Ser man bort fra managementkonteksten, så kan begrebet i denne sammenhæng bruges til at fastholde det vigtige øjeblik, hvor brugeren møder videnscentret. I mødet er det store spørgsmål, om kontakten lykkes, og der udspringer en frugtbar relation, eller forsøget kikker. Kikker dette første møde, "sandhedens øjeblik", så kan det vise sig vanskeligt at skabe en frugtbar vidensrelation mellem bruger og videnscenter.

er en del af et vidensfællesskab, og fagfolk der ikke er en del af et vidensfællesskab. Over for fagfolk uden for vidensfællesskaber vil "sandhedens øjeblik" antagelig være mere skrøbeligt, end det er tilfældet med fagfolk, der henvender sig med baggrund i et vidensfællesskab. Den, der står alene, vil alt andet lige være mere påvirkelig over for en mislykket kontakt til et videnscenter, end en der kan bearbejde en mislykket kontakt i sit fællesskab og få mod til at prøve igen.

Brugernes erfaringer med vidensprodukterne (proces og inventar)

I dette afsnit bliver brugernes erfaringer med brug af videnscentrene analyseret ud fra den skelnen mellem videnscentrenes vidensprodukter, som blev indført i forrige kapitel. I forrige kapitel blev videnscentrets produkter opdelt i tre typer (forarbejde, proces og inventar) ud fra videnscenterperspektivet og det konkrete spørgsmål: Hvilke produkter udvikler videnscentrene? I dette kapitel er udgangspunktet brugerperspektivet, og det konkrete spørgsmål er, hvilke konkrete erfaringer brugerne har med deres brug af videnscentret. For brugerne er videnscentrenes forarbejde ikke tilgængeligt på erfaringsplanet og derfor ikke relevant her. Den indførte sondring mellem proces og inventar er derimod relevant i forhold til brugerne. Nogle brugere efterspørger inventar, andre efterspørger proces, og atter andre spørger efter begge dele.

"Mødeskaberen"

De udvalgte brugere er på nær stam-4 en "integreret del" af videnscentret, idet de har løbende kontakt og har respekt og tillid til medarbejderne. I forhold til ovennævnte skelnen mellem proces og inventar, så indgår alle brugerne i processer med videnscentret og gør her brug af forskellige dele af videnscentrets inventar, ligesom de søger at bidrage til videnscentrets udvikling. Stam-4 adskiller sig fra de øvrige brugere ved kun at være stødt på stammen i et enkelt tilfælde, hvor hun bruger videnscentret i en afklaringsproces med en tidligere kollega, som er medarbejder på videnscentret.

Med undtagelse af stam-4 er nyhedsbrevet en vigtig regelmæssig kontakt mellem brugerne og videnscentrene. De øvrige relationer mellem videnscentret og brugerne bliver støttet gennem denne formelle formidling af såvel informationer om aktiviteter på området og faglig viden. Der forekommer at være et dilemma, når det i stam-3 udtrykkes, at nyhedsbrevet bliver læst, fordi det henvender sig til professionelle. Udsagnet lægger op til spørgsmålet, om det er muligt i længden at lave et nyhedsbrev, der kan bevare sin relevans for fagfolk på et specialiseret vidensniveau og fagfolk/lægfolk på et alment vidensniveau. I forhold til nyhedsbrevet er det erfaringen, tydeligst udtrykt i stam-5, at nyhedsbrevet har positiv "autoritetseffekt" i relation til fagfolkens omverden. Her formuleres det, at det er "nemmere" at argumentere effektivt, når brugeren kan henvise til videnscentrets nyhedsbrev og videnscentret i det hele taget. Videnscentret giver autoritetsmuligheder til fagfolk, så de kan få sat stammen på dagsordenen.

Stam-1 viser, at brugerne holder sig orienteret i forhold til videnscentret og søger at påvirke det gennem kritik af manglende inddragelse af forældre. En kritik som videnscentret selv skaber grundlag for ved at afholde brugerkonferencer, der således giver mulighed for kritik. Brugerkonferencerne skaber, som det fremgår af stam-2,3,4, grundlag for faglige fællesskaber og uformelle samtaler, der er af betydning.

I stam-1 er der direkte kontakt i forbindelse med brugerkonferencer, konferencemøder i stammeforeningen og en løbende relation via nyhedsbrevet, hvor brugeren kan holde

sig ajour med udviklingen på området. I stam-4 er der tale om en sagsafhængig kontakt, der har været positiv og givet brugeren adgang til specifik faglig viden via faglige artikler og personlig samtale med fagmedarbejderen i videnscentret.

Stam-1 viser, at brugerne ser muligheder i litteraturlæsedatabasen, og at videoen "Ulven græder" har gjort positivt indtryk, selvom den kritiseres stærkt af såvel stam-2,3 og 5 for dens manglende intervention og aktive behandling af de unge børn, der stammer i videoen. Kritikeren af videoen i stam-3 understreger, at det er vigtigt, der er plads til faglige kontroverser i videnscentret.

Det er fagfolkernes erfaring, at litteraturlæsedatabasen er en gevinst, der aflaster dem i deres arbejde og gør det nemmere for dem at finde relevante artikler til sig selv, studerende og andre, der efterspørger artikler om stammen. I denne sammenhæng understreges det, at den faglige respekt og tillid til medarbejdernes vurderings- og samarbejdsevner er fundamental for brugen af videnscentret.

Videnscentret er endvidere en bro for fagfolkene ud til Internettet, hvor man kan stille spørgsmål og hente svar hjem via videnscentret. Fagfolkene har i ringe udstrækning adgang til de elektroniske vidensnetværk.

Stam-1 forventer sig en del af skoleundersøgelsen og landsundersøgelsen, som, man håber, kan bidrage til at få gjort noget ved stammen i skolerne samt få gjort noget ved den forskellighed, der hersker på landsplan i forhold til stammebehandling. En af de fagfolk, der har svaret på videnscentrets spørgeskema i relation til landsundersøgelsen, stam-3, er skeptisk over for pålideligheden af undersøgelsen, som, brugeren kan påvise, er misvisende for hendes kommune. Brugeren er dog samtidig meget interesseret i de forskelle, som trods kritikken viser sig i undersøgelsen.

Ser man på de præsenterede brugererfaringer med videnscentret, så gentages problemstillingen i forhold til at inddrage forældrene og flere forskellige fagfolk i arbejdet med at finde frem til relevant viden, vidensprodukter og formidlingsformer. I stam-1 anføres det, at inddragelsen af ikke-stammere vil forbedre de spørgsmål, der stilles, og dermed også forbedre produkterne. I stam-3 følges tråden op, idet det anføres, at fysioterapeuter i højere grad burde inddrages i vidensarbejdet. Det er spørgsmål af denne type (i det omfang de stilles åbent i forhold til videnscentret og bruges aktivt), der holder liv og bevægelse i diskussionen af, hvad der er relevant viden, hvad angår såvel målgrupper for videnscentrets arbejde, indholdet i vidensprodukterne som de anvendte formidlingsmetoder. Der er desuden klare forventninger og ønsker i flere af interviewene om, at videnscentret gør noget i relation til lærerne, lægerne, sundhedsplejerskerne o.a. Her ligger der, i parentes bemærket, en generel udfordring for videnscentrene i at skabe en god ramme for dialogen med brugerne, hvor der lyttes til forventninger og meldes klart tilbage om prioriteringer og muligheder for at imødekomme forventningerne. Det er vigtigt, for at der ikke udvikles frustrationer over, at videnscentret ikke kan gøre noget ved alle problemerne. Stam-5 vurderer, at "Mødeskaberens" indsats på dette punkt er lykkedes godt og refererer til den første brugerkonference, hvor der kom kritiske bemærkninger til videnscentret, der tog imod og samlede op på kritikken; "godt klaret".

"Budbringeren"

Tre af brugerne (multi-2,3,4) er blevet integrerede brugere af "Budbringeren". De indgår i processuelt vidensarbejde i relation til videnscentret og benytter videnscentrets inventar. En bruger har været involveret i samarbejde med videnscentret omkring såvel

proces som inventar, men har følt sig dårligt behandlet på baggrund af faglige uenigheder om ord og begreber, hvilket i første omgang satte samarbejdet i stå. Endelig har multi-1 benyttet en af videnscentrets særlige videnshavere i en proces omkring en konkret sag og bruger videnscentrets inventar.

Nyhedsbrevet er kendt af brugerne, og to brugere (multi-2,3) giver udtryk for, at nyhedsbrevets relevans beror på deres personlige kontakt til centerlederen. I forhold til den ene bruger overleverer centerlederen stoffet mundtligt til brugeren. Den anden bruger fortæller, at nyhedsbrevet blev læst fra starten, men det var først efter personlig kontakt med centerlederen, det blev relevant. Centerlederen vandt respekt og tillid hos brugeren gennem sin "varme måde" at tale om børnene på. Vidensrelationen mellem brugeren og centerlederen førte til et projekt, hvor centerlederen indgår som konsulent. For multi-4 har nyhedsbrevet været en faglig udfordring, idet hun blev bedt om at skrive en artikel sammen med en kollega. Det var en ære for brugeren at blive spurgt og blive frikøbt nogle dage til at skrive artiklen. Denne kontakt er senere blevet udviklet til, at brugeren er blevet kursusleder, har været med i udviklingen af en video og har inddraget videnscentret i et udviklingsarbejde på hendes institution. Som kursusleder har brugeren haft svært ved at komme i gang, men tror, der er større chancer for, at det lykkes, efter at videnscentret har fået bogen "I tunnelen - hvilken vej?" (Kirkebæk 1996), hun nu kan støtte sig til. Interviewet viser en person, der med et nyt stykke inventar, "undervisningsbogen", støttes i at komme i gang med at lave kurser.

Multi-5 vurderer, at nyhedsbrevet er i orden, og det er godt, at rækken af forskellige skribenter ser ud til at udvikle sig, så det ikke er de samme, der skriver hele tiden. Ellers synes multi-5 ikke, der er kommet så meget viden ud fra videnscentret.

Tre af brugerne har deltaget i videnscentrets projekt om at udvikle videoen "At mødes i glæde", og de melder alle, at arbejdet i arbejdsgrupperne var forbundet med en del frustrationer. To af brugerne fandt det givende at møde og diskutere med andre fagfolk, mens den tredje er utilfreds med den behandling, han har fået og den måde, den endelige video blev redigeret og lanceret på. En bruger har desuden deltaget i en arbejdsgruppe, der skulle udarbejde en håndbog, hvor der også havde været en del frustrationer undervejs, og folk der er gået ud og ind af gruppen, men hun blev der.

"Stifinderen"

Tre brugere er kommet i kontakt via videnscentrets projekter, hvor det ene projekt resulterede i en række temamøder rundt om i landet, og det andet var et projektføreløb med faste gruppedeltagere. De to temadage, som syn-1 og 4 deltog i, havde påmindelsen om at være opmærksom på synsnedtætelser hos udviklingshæmmede som resultat. For begge blev kontakten med videnscentret fulgt op, idet syn-1 besøgte videnscentret med en kollega og senere læste nyhedsbrevet med stor interesse. Syn-4 blev via temadagen opmærksom på spørgsmålet om synsnedtættelse i forhold til børnene i hendes institution. Hun tog telefonisk kontakt til videnscentret, hvorfra hun kort efter modtog et brev med henvisninger til tre fagfolk, hun kunne henvende sig til. Hun kendte godt navnene i forvejen, og da den, hun ringede til, ikke svarede, gik processen i stå.

Syn-2 tog på foranledning af en bruger kontakt til videnscentret og fik af sekretæren sendt en pjece om layout i relation til synshæmmede. Pjecen kunne umiddelbart bruges og fik konkret betydning for fremstillingen af de næste numre af kommunens ældreblad. Brugeren kender ikke til videnscentrets nyhedsbrev og mener, at videnscentret skulle

have præsenteret det samlet for alle amtets konsulenter, så de vidste, der eksisterede et videnscenter.

Syn-3 ser videnscentret som en konkurrent, men det må gerne lave de ting, "vi andre ikke kan nå". Her nævner brugeren, at videnscentret er god til informationsteknologi, og kan være med til at skabe overblik over "Synsdanmark".

Syn-5 fulgte videnscentrets fødsel og konflikterne omkring det med en kritisk indstilling. Med tiden er han blevet positiv over for videnscentret ikke mindst gennem de konkrete erfaringer, han har fået fra et projektforløb, hvor videnscentret bidrog med finansiering og med sekretariatsfunktion. Videnscentret var i projektet med til at frigøre kræfter til det egentlige faglige arbejde, og det, mener brugeren, har manglet på området. Brugeren noterede endvidere, at videnscentrets medarbejdere undervejs i projektet samlede megen synsfaglig viden sammen og til sidst bidrog på fagligt niveau.

Sammenfatning

Brugernes erfaringer med brug af videnscentrene viser variation i måderne at indgå i processer med videnscentret på, ligesom der er variation i forhold til måderne, hvorpå videnscentrenes inventar indgår i brugernes vidensarbejde på.

Brugerne af "Stifinderen" adskiller sig fra brugerne af de to øvrige videnscentre ved, at tre ud af fem brugere har haft enkeltstående korte kontakter med videnscentret, og man kan tale om et "kort sandhedens øjeblik". De tre brugeres erfaringer er alle forskellige og viser udfordringen til videnscentret, idet den ene bruger via sin korte kontakt og fremsendelse af en pjece fra videnscentret har erfaret et skub fremad i arbejdet med at udforme kommunale dokumenter, så de tager hensyn til svagsynede. Erfaringen er altså, at den korte kontakt og et stykke tilpasset inventar fra videnscentret gjorde en positiv forskel for brugeren. For den anden bruger var resultatet af det korte møde med videnscentret "påmindelsen" om generelt at være opmærksom på synshandicap i hendes daglige arbejde. Hvilken forskel påmindelsen vil gøre på kortere og længere sigt for brugeren, er det ikke muligt at sige noget om. For den tredje bruger er erfaringen, at videnscentret efter en indledende telefonisk kontakt henviser til fagfolk pr. brev, brugeren godt kender i forvejen. Brugeren taber modet, idet forventningen havde været, at videnscentret kunne tilbyde noget konkret og ikke blot henvisninger. Da den ene af de fagfolk, videnscentret havde henvist til, ikke svarede, mistede brugeren energien, og vidensarbejdet gik i stå. Her kan man heller ikke sige noget om det endelige resultat, idet brugeren jo sagtens kan få ny energi osv. Erfaringen peger på en faldgrube i forhold til videnscentrenes henvisningsviden og måde at følge op på henvendelser.

Brugerne af "Stifinderen" adskiller sig fra de to øvrige videnscentres brugere, idet to af brugerne møder videnscentret med modstand og skepsis. Denne modstand og skepsis er indledningsvis en barriere for at indgå i vidensrelationer med videnscentret. Konkret viser erfaringerne, at skepsis og modstand kan modereres og overvindes gennem konkrete aktiviteter, hvor den ene bruger indgår i et processamarbejde med videnscentret og her igennem får ændret sit syn på videnscentret og egne muligheder i forhold til at drage nytte af videnscentret. Den anden bruger begynder med tiden at se nogle muligheder i videnscentrets nicher inden for IT og i forhold til at skabe oversigter på området, som ingen hidtil har lavet.

Brugerne af "Mødeskaberen" og "Budbringeren" er integrerede i videnscentrenes vidensarbejde i den forstand, at de er brugere af både inventar og procesprodukter i videnscentrene. For brugerne af "Budbringeren" er involveringen ikke konfliktfri, idet involveringen i procesprodukterne omkring udvikling af video, kurser o.a. er forbundet med tværfaglige diskussioner, der til tider får de forskellige faglige synsvinkler til at støde sammen. For en af brugerne har de erfarede konflikter ført til, at vedkommende har trukket sig tilbage fra samarbejdet. Videnscentret har for sin del valgt ikke at indbyde til yderligere samarbejde. Det erfares dog senere gennem artikler i nyhedsbrevet, at samarbejdsrelationen genoplives.

Brugerne af "Mødeskaberen" har erfaret faglige kontroverser i relation til videnscentrets video "Ulven græder", men ellers er konfliktniveauet lavt, hvilket kan tilskrives videnscentrets "brede og neutrale" tilgang til opgaven. Denne tilgang er forskellig fra "Budbringeren", der vælger at arbejde mere "smalt og normativt" med sine procesprodukter.

En af "Budbringerens" brugere sætter med sine erfaringer fokus på betydning af sammenhængen mellem inventar, proces og brugerens tillid og accept af personer i videnscentret. Brugerens brug af videnscentrets nyhedsbrev bliver således først relevant, da brugeren gennem sit personlige møde med lederen accepterer vedkommendes holdninger og måde at tale om børn med multihandicap.

Brugernes vurdering af videnscentrenes betydning for mennesker med handicap

Erfaringen med denne problemstilling i interviewrunden er, at det direkte spørgsmål om forbindelsen mellem start- og slutbrugerne er vanskeligt at stille og vanskeligt at besvare. Virkningskæden og "brobygningen" fra videnscenter til startbruger og videre til slutbruger er så kompleks, at en rekonstruktion i en interviewsituation har tendens til at blive en rekonstruktion på interviewsituationens præmisser frem for en rekonstruktion på de faktiske præmisser, arbejdsituationerne udspiller sig i.

Brugerens perspektiv på videnscentrene er præget af deres konkrete problemer og deres løsning. Det er ikke videnskilderne og "regnskabet" med, hvorfra man har viden, der ligger til grund for handlingerne, der er det centrale for brugeren (Tydén 1993). Man kan på samme vis som med opdelingen af videnscentrenes produkttyper sige, at brugerne udfører et stort alment videns(for)arbejde, som har betydning for deres praksis i relation til mennesker med handicap. Det er bare ikke til at sige præcis, hvor og hvornår den alment opbyggede viden anvendes i praksis.

Tydén (1993) sammenfatter på denne måde en kritik af en mængde studier af, hvordan forskningsbaseret viden bruges i praksis:

"One weakness with these studies is that they were based mainly on interviews and questionnaires on one single occasion. Answers obtained in this way are limited by the respondent's self-knowledge and degree of interest in research dissemination. It is conceivable that many people use the results of research in some form or another, but at the same time it can be very difficult for them to define just where they obtained that information. The environment and health inspectors in our study were rarely aware of the source of their new knowledge, due partly to the fact that it is not one of their duties to make source analyses, but rather to test the relevance of new knowledge on the basis of their own

work situation. For this professional group, the utility aspect seems to suggest itself more immediately than source analysis. However, it was found that a respondent's credibility was decisive regarding the extent to which he was prepared to assimilate the new knowledge."

Larsen (1995a,b) har gjort lignende empiriske iagttagelser i forbindelse med observationsstudier af sygeplejestuderendes læreprocesser. Som mennesker kan vi ikke referere præcist til de videnskilder, der spiller med i vores konkrete handlinger, som har mange "personlige" dimensioner" (Rolf 1991). Det betyder, at svarene måske i højere grad afspejler interviewkonteksten: "Hvad forventer jeg selv og den anden, jeg siger på dette sted" end den reelle situation, som man prøver at beskrive og forklare.

Ovennævnte problematisering af mulighederne for at få svar på spørgsmålet om, hvilke sammenhænge, der kan være mellem brugernes brug af videnscentrene og betydningen heraf for mennesker med handicap, betyder ikke, at man skal undlade at beskæftige sig med spørgsmålet. Man skal blot være opmærksom på, at det er en social konstruktion, der er tale om, og analysere materialet ud fra den præmis. Det følgende er således et forsøg på at udnytte brugernes udsagn bedst muligt under hensyn til ovennævnte problemstillinger, hvilket i lige så høj grad kan bidrage til at reformulere spørgsmålet, som det kan bidrage til svar. Begge dele er lige vigtigt, idet gode svar kræver gode spørgsmål. Der er nemlig ikke meget ved den formelle fremhævelse af teknisk gode svar, hvis de ikke er dækkende for det studerede fænomen Guba (1989).

Stam-1 er et eksempel på, hvor svært det er at omsætte ny viden om stammen på den lokale skole. Her kommer moren/læreren tilbage fra en konference om skolebørn og forsøger at vinde gehør for sin nye viden, men bliver mødt med afvisning. Der henvises til, at problemet - stammen - er for lille til, at man kan bruge kræfter på det. Trods denne negative "brobygning" til kollegerne, så viser stam-1 forbindelsen mellem start- og slutbrugere som et længerevarende forløb, hvor der i perioder er fremskridt og i andre perioder tilbageskridt. Brugerens og hele familiens forøgede viden smitter af på sønnen, idet vennerne og den nære familie bliver påvirket til fordel for sønnen.

I stam-4 er der tale om en anderledes forbindelse mellem videnscenter og start- og slutbruger, idet fagpersonen har gjort det rigtige. Her er resultatet af startbrugerens støtte fra videnscentret en forsikring til glæde for vedkommende selv, idet indsatsen viser sig at have været god nok. Om, det kommer slutbrugere til gode, er vanskeligt at svare på, men visheden hos brugeren er vigtig for vedkommende selv og dermed måske også for praksis.

Stam-2,3 og 5 får inspiration til faglig udvikling og konkrete produkter, og de bliver aflastet i deres eget vidensarbejde. Det er ikke muligt ud fra det foreliggende materiale mere præcist at følge, hvilke forandringer videnscentrets forbindelse med disse startbrugere har gjort for deres slutbrugere.

Multi-1 viser en speciel sammenhæng, hvor der på en mors initiativ skabes kontakt mellem videnscentret og det faglige personale i en specialbørnehave. På baggrund af den videns- og ikke mindst holdningsformidling, der finder sted fra videnscentret til brugerne, sker der konkrete forandringer i dagligdagen i børnehaven til gavn for en seksårig pige med multihandicap. Resultatet er bl.a., at børnehaven efterfølgende går med til at lave en dagbog med pigen, hvilket de havde været modvillige over for med replikker som "nu skal du jo ikke tro...(og)...vi kan jo ikke gøre forskel på børnene.."

Moren roser desuden videnscentret for dets foldere, pjecer og videofilm, som hun ikke mindst kan bruge i sin rådgivning og samtaler med andre forældre, der udgør ét væsentligt vidensfællesskab, hun indgår i.

Multi-2 nævner en betydning af videnscentret, som givetvis har indflydelse på situationen for de 12 multihandicappede børn, der er på institutionen. Videnscentret giver brugeren vished for, hun gør det vigtige. Det kan have stor betydning, viser følgende sekvens fra interviewet (multi-2):

"(...) Brugeren synes ikke, at centerlederen kunne fortælle noget nyt, men hun kunne bekræfte dem i, at det, de gør, er det rigtige. Det er tit det, der er behov for.

Der kommer aldrig nogen og siger, at det er rigtigt, det du gør."

Centerlederen har for nylig været på besøg en hel dag, hvor temaet var kommunikation.

"Den fungerende forstander var med, men han synes, at det var noget frygteligt noget. Han kunne overhovedet ikke se, hvad det var, hun sad og sagde."

Brugeren blev på dette møde bl.a. bekræftet i, at det er godt for børnene at have en primær kontaktperson. Hvis man skal være lige god til alle børnene, kan man ikke lære at kommunikere med, tolke og observere det enkelte barn. Brugeren har tit fået klager fra ledelsen over, at personalet ikke kunne sprede sig noget mere.

Det fremgår, at visheden for "rigtigheden" af egen indsats er vigtig. Den konkrete støtte fra videnscentret i forhold til, at børnene har brug for en primær kontaktperson, kan vise sig vigtig. Kontaktpersonordning har været under pres fra ledelsen, hvilket afdelingslederen givetvis bedre vil kunne modstå med videnscentrets støtte. Hun kan nu referere til videnscentrets holdning og måske opnå den effekt, som stam-5 omtaler, at "Mødeskaberen" har i relation til hendes leder:

"Vores chef har jo respekt. Når vi siger; "videnscenter", så er der ikke "Nej" i hans mund."

At bevare status quo og fastholde et godt arbejde er ikke en forandring og fornyelse, men af væsentlig betydning for slutbrugerne, hvis alternativet er dårligere.

Multi-3 nævner, at hun er blevet bedre til at arbejde langsommere, hvilket har væsentlig betydning for børnene. Brugeren giver sig således tid til at gøre observationerne mere omhyggeligt og dermed i højere grad undgå for hurtige konklusioner. Resultatet er, at brugeren, mener hun, når hurtigere frem til rigtige resultater. Brugeren understreger, at det ikke er nogen nem sag at begynde at arbejde langsommere, da man både har egne og andres normer om, hvor meget og hurtigt man skal arbejde "hængende over hovedet". Hun nævner desuden et væsentligt skred i hendes opfattelse af kommunikation. I dag tager hun udgangspunkt i, at det er den kommunikationssvage part, der skal vise vejen for kommunikationen, hvor hun tidligere lagde vægt på kommunikationspartnerens vigtighed.

Multi-4 har gennem sine kontakter med videnscentret forandret sin måde at se video på og sin måde at lægge op til samtalerne med familierne på, hvilket også smitter af på hendes kolleger.

Syn-1 opbygger sin baggrundsviden om, hvad der rører sig på området, bl.a. via videnscentrets nyhedsbrev og har gennem besøg på videnscentret fået en påmindelse om at være opmærksom på synshandicap. Der er ikke konkrete eksempler på, at denne viden er blevet brugt, men den indgår i brugerens baggrundsviden og almene parathed i hendes rådgivningsarbejde.

Syn-2 har direkte operationel nytte af en pjeces, hun får tilsendt fra videnscentret. Kommunens ældreblad bliver på baggrund af pjecen udformet med større hensyn til svagsynede læsere, ligesom brugeren har givet pjecen videre til andre i den kommunale forvaltning for at få dem til at tænke i de samme baner.

Sammenfatning

Spørgsmålet om brugernes vurderinger af videnscentrenes betydning for mennesker med handicap er komplekst og vanskeligt at besvare. Der er to hovedbegrundelser for denne kompleksitet: 1) virkningskæden mellem videnscentre, startbrugere og slutbrugere er svært definerlig ligesom målet om, hvilken positiv forskel videnscentrene skal gøre for slutbrugere; 2) konstruktionen af svarene skal tage højde for, at spørgsmålet er abstrakt, og svarene er erfaringsbaserede i forhold til de konkrete videnscentre, som brugerne har været i berøring med.

Brugerinterviewene viser, at virkningskæden mellem videnscenter, start- og slutbruger kan have mange typer af forløb og mange måder at gøre en forskel på for mennesker med handicap. Der er eksempler på, at videnscentrene gør en forskel for startbrugere, der ikke umiddelbart når frem til slutbrugere, men udgør en baggrundsviden hos den enkelte bruger eller i det enkelte miljø. Denne baggrundsviden kan gøre en forskel på et senere tidspunkt.

Der er eksempler på forandringer: Når hverdagen for en seksårig pige i en specialbørnehave bliver forbedret, når inventar fra videnscentrene indgår i forældres rådgivning af hinanden, når en fagperson giver sig bedre tid til observation og her igennem forbedrer sin rådgivning, og når en fagperson forandrer sin måde at rådgive forældre på.

KAPITEL 7

Sammenligning af alle videnscentre

I dette kapitel analyseres alle 11 videnscentre ud fra en komparativ metodestrategi, hvor ligheder og forskelle bruges til at søge mønstre og sammenhænge i erfaringsmaterialet. Der er tale om en analyse af hele populationen af videnscentre i "Forsøg med videnscentre på handicapområdet". I analysen arbejdes der med fire typer af videnscentre: "Mødeskaberen", "Stifinderen", "Budbringeren" og "Kampagnemageren", som er præsenteret i kapitel 5 og udfoldes yderligere i dette kapitel.

I første del sammenlignes udvalgte strukturelle baggrundsfaktorer for videnscentrene, idet konteksten for hvert videnscenter er vigtig for at afklare det indledende spørgsmål i den komparative metodik nemlig, hvad er det for systemer, vi sammenligner? Der er tale om, at videnscentrene har det samme koncept at arbejde ud fra, men når det brede koncept implementeres på vidt forskellige områder og med forskellige forudsætninger, er det relevant at spørge en ekstra gang, om der er tale om ens eller forskellige systemer.

I anden del sammenlignes videnscentrene i forhold til de faktorer, som er behandlet tidligere i kapitel 5 og relaterer sig til hovedspørgsmålene om: Relevant viden, vidensprodukter og vidensformidling.

Mellem de to dele er der et kort rids af de historiske forudsætninger for videnscentrene, som er af betydning for opstart og drift af videnscentrene.

Videnscentrenes strukturelle baggrund

Som baggrundsfaktorer for videnscentrenes opstart og indholdsudfyldelse af videnscenterkonceptet behandles forskelle og ligheder på følgende områder: 1) geografisk placering, 2) amtslig over for statslig finansiering, 3) det tidsmæssige erfaringsgrundlag, 4) institutionel placering, 5) nye overfor etablerede områder af handicap, 6) størrelse af slutbrugergruppe, 7) antal fagfolk med speciale inden for det pågældende område og 8) økonomisk grundlag.

Videnscentrenes navn, adresse og starttidspunkt

Som det fremgår nedenfor, er navnevalget grebet forskelligt an, idet to videnscentre understreger deres landsdækkende funktion ved at kalde sig Dansk Videnscenter for henholdsvis Stammen og Ordblindhed. Navnene har som fællestræk, at de er sammensat af videnscenter og navnet på den givne handicapgruppe, man arbejder med i videnscentret. Der er forskel i navnevalget, idet ni videnscentre bruger ordet *for*, mens tre videnscentre bruger ordet *om*, hvilket i sproglig forstand gør en forskel, der markerer en symbolsk relation til det område, videnscentret arbejder i. Denne forskel fik Videnscenter for Synshandicap til at ændre navn pr. 14.3.1995, hvor det oprindelige "om" blev skiftet ud med "for". I forhold til handicapgruppe så er otte videnscentre karakteriseret ved at have en traditionel handicapkategori som sit område. Et videnscenter skiller sig ud ved at indeholde tre handicapkategorier, nemlig Videnscenter for Døvblevne, Døve og Hørehæmmede. Området for døvblinde bliver omvendt delt op i to selvstændige videnscentre for henholdsvis døvblindfødte og døvblindblevne. Der er to videnscentre, der skiller sig ud i forhold til handicapkategori, idet bevægelseshandicap ikke er en traditionel handicapkategori, men er en tværgående problemstilling for mange

kategorier af handicap. Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog adskiller sig på samme vis ved at fokusere på multihandicap og hertil tilføje, at videnscentrets område er den kommunikative dimension.

Videnscentrets navn	Placering geografisk	Regi stat / amt	Start år / kvartal
Videnscenter for Hjernesgade	København S / Vejlebjerg	amt	1993-4
Dansk Videnscenter for Stammen	København NV	stat	1993-4
Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden verbalt sprog	Virum	stat	1993-4
Videnscenter for Døvblindfødte	Aalborg	amt	1993-4
Videnscenter for Døvblindblevne	Herlev	amt	1993-4
Dansk Videnscenter om Ordblindhed	København S	stat	1994-1
Videnscenter om Epilepsi	Dianalund	stat	1994-2
Videnscenter for Bevægelseshandicap	Århus	amt	1994-3
Videnscenter for Synshandicap	Hellerup	amt	1994-3
Videnscenter for Autisme	Virum	amt	1994-4
Videnscenter for Døvblevne, Døve og Hørehæmmede	Virum	amt	1995-4

Af oversigten fremgår det, at videnscentrene er placeret med tre i Jylland, (Aalborg, Århus, Vejle), otte i Københavnsområdet (tre videnscentre i Virum, et i Herlev, et i Hellerup, to i København S og et i København NV) og et på Sjælland (Dianalund)¹⁷⁸.

Sammenholder man det regi, som videnscentrene tilhører, med starttidspunktet, fremgår det, at de statslige videnscentre er kommet hurtigere i gang end flere af de amtslige, hvilket kan forklares med, at der i forbindelse med flere af de amtslige videnscentre har været diskussioner mellem flere involverede amter/institutioner om videnscentrenes placering og definition.

Der er gået to år fra de første videnscentre startede i fjerde kvartal 1993, til det sidste videnscenter startede i fjerde kvartal 1995.

Videnscentrenes placering og handicapområdets grad af etablering

Af nedenstående oversigt fremgår det, at seks videnscentre er placeret i tilknytning til en eksisterende institution, mens fem videnscentre er placeret selvstændigt. Det fremgår desuden af oversigten, at de handicapområder, videnscentrene arbejder på, fordeler sig sådan, at seks videnscentre arbejder inden for relativt nye områder i den forstand, at institutionsopbygningen på området er af nyere dato. De øvrige fem videnscentre arbejder inden for relativt etablerede områder, hvor der gennem en længere årrække har eksisteret institutioner og dermed er opbygget traditioner.

178. I denne og de følgende oversigter er de tre videnscentre, der er behandlet som cases i kapitel 5 kursiveret, så det fremgår, hvilken variation de repræsenterer i de enkelte oversigter.

Videnscentrets navn	Institutionel placering	Handicapområde nyt / etableret
<i>Videnscenter for Synshandicap</i>	Ja	Etableret
Videnscenter om Epilepsi	Ja	Etableret
Dansk Videnscenter om Ordblindhed	Ja	Nyere
Videnscenter for Bevægelseshandicap	Ja	Nyere
Videnscenter for Døvblindblevne	Ja	Nyere
Videnscenter for Hjerneskade	Ja	Nyere
Videnscenter for Døvblindfødte	Nej	Etableret
Videnscenter for Døvblevne, Døve og Hørehæmmede	Nej	Etableret
<i>Dansk Videnscenter for Stammen</i>	Nej	Nyere
<i>Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden verbalt sprog</i>	Nej	Nyere
Videnscenter for Autisme	Nej ¹⁷⁹	Etableret

Videnscentrenes brugergrupper præsenteret i tal

For at give indtryk af videnscentrenes kontekst er det en væsentlig faktor, hvor mange personer der er i handicappopulationen. Størrelsen af handicappopulationen fortæller ikke hvor mange fagfolk, der er på områderne og forholdet mellem størrelsen af startbrugergruppen og slutbrugergruppen er ikke ens for videnscentrene. Som en pegepind kan man dog anvende nedenstående tal, der er fra Konsulentteamets sammenfatning af videnscentrenes selvevalueringer¹⁸⁰.

Det fremgår, at der er væsentlig variation mellem videnscentrene i forhold til størrelsen af den potentielle slutbrugergruppe for videnscentrets indsats. Der er markant forskel på 200 slutbrugere og mere end 100.000 slutbrugere, selvom antallet af potentielle startbrugere står i forskelligt forhold hertil.

I skemaet er populationerne inddelt i blokke, hvor det antages, der er en forskel i overgangen fra den ene blok til den anden. Den første blok har tre videnscentre med en "lille" slutbrugergruppe på minimum 200 og maksimum 1.200. Den anden blok "mellemlgruppen" har to videnscentre med minimum 5.000 og maksimum 25.000 samt tre videnscentre med minimum 25.000 og maksimum 65.000. Endelig har den tredje blok tre videnscentre med "store" slutbrugergrupper på minimum 100.000 og maksimum 500.000.

179. Videnscenter for Autisme er dog tæt forbundet med Center for Autisme, der tilbyder personlig rådgivning og har kursusvirksomhed på området. Center for Autisme blev etableret kort før Videnscenter for Autisme og har samme leder.

180. Andresen (1995).

Handicappopulationens størrelse	Anslået minimum	Anslået maksimum
Videnscenter for Døvblindfødte ¹⁸¹	200	250
Videnscenter for Døvblindblevne ¹⁸² (tegnsprogede / dansksprogede)	(75) (675)	(111) (1.000)
Videnscenter om Børn og unge med Multihandicap uden verbalt sprog ¹⁸³ (småbørn / skolebørn / unge)	(455) (729) (?)	(?) (?) (?)
Videnscenter for Autisme ¹⁸⁴	5.000	25.000
Videnscenter for Hjerneskadede ¹⁸⁵	årlig tilvækst 6.500	årlig tilvækst 6.500
Videnscenter for Synshandicap ¹⁸⁶	25.000	50.000
Videnscenter for Epilepsi	40.000	65.000
Dansk Videnscenter for Stammen ¹⁸⁷	50.000	50.000
Videnscenter for Bevægelseshandicap ¹⁸⁸	100.000	250.000
Dansk Videnscenter om Ordblindhed ¹⁸⁹	100.000	300.000
Videnscenter for Døvblevne, Døve og Hørehæmmede ¹⁹⁰	500.000	500.000

Videnscentrenes økonomi i runde tal

Dette afsnit præsenterer nogle nøgletal i forhold til videnscentrenes økonomi, som viser proportionerne i de enkelte videnscentre og i forsøget som helhed. Tallene stammer dels fra Andresen (1995), hvor videnscentrenes ressourcer i perioden 1993 til 1995 præsenteres og dels fra egne data indsamlet i forbindelse med 2. interviewrunde¹⁹¹ til alle videnscentre.

181. Ålborgskolens beregninger ud fra 20 årgange.

182. Tallene er estimeret på baggrund af undersøgelser fra Norge, Sverige og Århus Amt.

183. Tallene er fra centrets optællinger via institutionsnetværket. Når der er anført spørgsmålstegn, er det fordi, tallene ikke findes.

184. Maksimumstallet inkluderer mennesker med Aspergers syndrom.

185. Tallene er anslået på basis af en undersøgelse i Århus Amt.

186. Minimumstallene gælder for (visus < 6/60) og maksimumstallene for (visus < 6/18).

187. Tallene er anslået på basis af udenlandske undersøgelser.

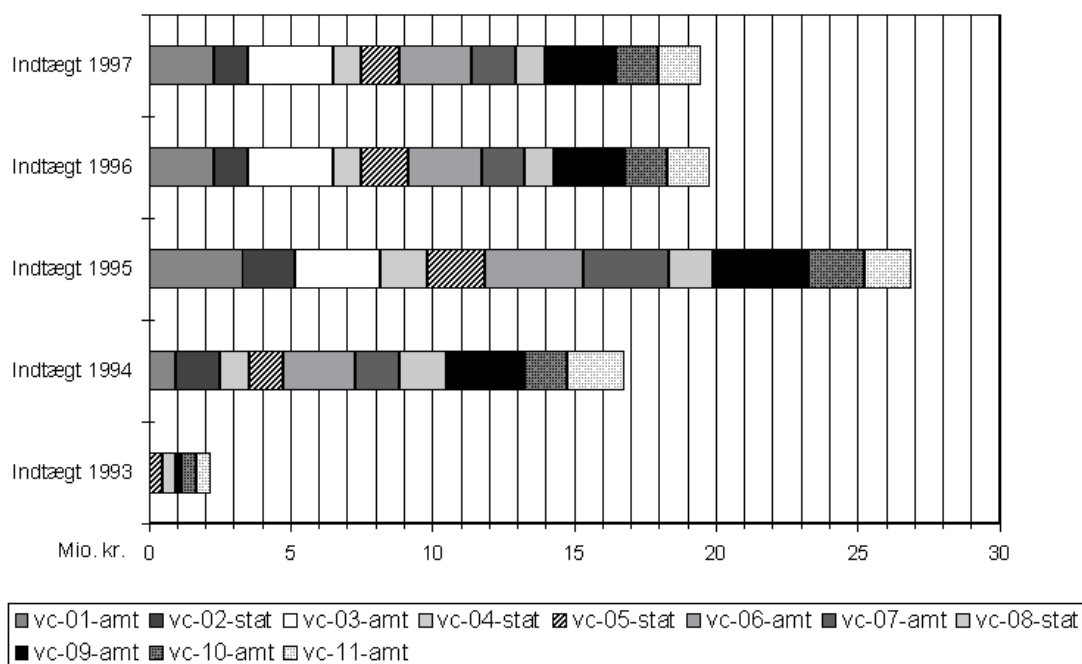
188. Ifølge oplæg fra DSI m.fl. I selvevalueringsrapporten (1995) fra videnscentret hedder det: *"Hvor mange mennesker, der reelt er tale om i hele handicapgruppen, er det svært at få et præcist billede af; den oplysning betragtes dog heller ikke som væsentlig for videnscentrets indsats, men gruppens bredde og forskelligartethed hersker der ikke tvivl om."*

189. Tallene er anslået på baggrund af udenlandske undersøgelser.

190. Tallene kommer fra interview med centerleder Per Nielsen den 11. november 1996.

191. Se bilag 7.2.

Oversigt over videnscentrenes samlede bevillinger fra 1993 til 1997 i mio. kr.

Oversigten viser videnscentrenes økonomiske grundlag i forsøgsperioden, hvor forbruget af de bevilligede midler i en del tilfælde er forskudt mellem de forskellige år af hensyn til omstændigheder ved den praktiske implementering af videnscentrene. Indtægtsoversigten tjener udelukkende som et generelt overblik over de budgetterede indtægter fra stat og amter, som de så ud ved indgangen til 1997¹⁹².

1993 og 1994 kan karakteriseres ved at være etablerings- og opstartsperiode for de fleste videnscentre med undtagelse af Videnscenter for Døvblevne, Døve og Hørehæmmede, der først blev etableret ved indgangen til 1996. 1995 kan karakteriseres som videnscentrenes første drifts- og store projektår, idet forsøgsprogrammets projektmidler sætter præg på aktiviteterne i videnscentrene. Herefter følger en mere "normaliseret" driftsfase i 1996 og 1997, hvor videnscentrene i væsentlig grad har etableret sig og primært har aktiviteter på baggrund af deres basisbevillinger fra henholdsvis amternes objektive finansiering og statens forsøgsmidler.

Den samlede statslige og amtslige økonomiske indsats er for hele perioden på ca. 82 mio. kr., hvor de statslige forsøgsmidler udgør ca. 40% (ca. 33 mio. kr.) og den objektive finansiering via amterne udgør ca. 60% (ca. 49 mio. kr.)¹⁹³.

192. Forkortelserne for de enkelte videnscentre i tabellerne er følgende:
 vc-01-amt: Videnscenter for Bevægelseshandicap, vc-02-stat: Dansk Videnscenter om Ordblindhed
 vc-03-amt: Videnscenter for Døvblevne, Døve og Hørehæmmede, vc-04-stat: Videnscenter om Epilepsi
 vc-05-stat: Dansk Videnscenter for Stammen, vc-06-amt: Videnscenter for Hjerneskade
 vc-07-amt: Videnscenter for Autisme, vc-08-stat: Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog, vc-09-amt: Videnscenter for Synshandicap, vc-10-amt: Videnscenter for Døvblindfødte, vc-11-amt: Videnscenter for Døvblindblevne

193. Opgørelsen bygger på de tal, der forelå ved årsskiftet 1996 / 1997.

Fra opstart til "daglig drift" af videnscentrene

Etablering og opstart

Etableringsudgifterne er med få undtagelser størst i 1993 og 1994. 1993 er et atypisk år, hvor 81% af de samlede midler på ca. 1,8 mio. kr. anvendes til udstyr (møbler, edb etc.). Forklaringen er den enkle, at bevillingerne kom sidst på året, og man kun nåede at ansætte medarbejdere til at stå for det indledende arbejde i forbindelse med ansøgninger og etableringen af videnscentrene. I 1994 anvendes der 21% af de samlede udgifter til udstyr, og andelen daler til at udgøre 5% i 1995.

Udgiften til indkøb af udstyr udgør i gennemsnit (for årene 1993-1995) 15% af de samlede udgifter. Tre videnscentre har anvendt 20% eller derover til udstyr, mens et videnscenter har brugt 6% af de samlede udgifter i perioden til udstyr.

Ser man på huslejeudgifterne, så er udgifterne hertil små og udgør samlet set 3% af udgifterne. Huslejeudgifterne er dog ulige fordelt, idet fire videnscentre slet ikke betaler husleje, og huslejen i to videnscentre udgør omkring 7% af deres samlede udgifter i perioden. I de resterende videnscentre udgør huslejen mellem 1% og 5% af de samlede udgifter.

Første driftsperiode i projekternes tegn

Videnscentrene modtager projektbevillinger i 1994 i et omfang svarerende til 9% af de samlede indtægter, mens projektbevillingerne udgør 26% af videnscentrenes samlede indtægter i 1995. Bag dette gennemsnit er der variation i de enkelte videnscentres andel af projektmidlerne. Alle videnscentre på nær et enkelt, der ikke var kommet i gang endnu, modtog særskilte projektmidler i 1995, hvor de for ni videnscentre udgjorde fra 17% til 45% af de samlede indtægter det år. Et videnscenter valgte ikke at søge så mange projektmidler fra Socialministeriets midlertidige pulje. Videnscentrets vurdering var, at det ville give et forkert indtryk at starte med et højt aktivitetsniveau, som efterfølgende falder og skal forklares over for omverdenen¹⁹⁴.

Videnscentrene ansætter fagfolk i tidsbegrænsede stillinger til at gennemføre projekterne, og forholdet mellem lønudgifter til fastansatte og ad hoc ansatte er i 1994, at 78% af de samlede lønudgifter går til fastansatte og 22% går til ad hoc ansatte. I 1995 går 71% af lønudgifterne til fastansat personale og 29% til ad hoc ansatte. Disse samlede tal dækker over variation fra, at et videnscenter ingen ad hoc ansatte har, til at et videnscenter anvender 67% af sine lønmidler til ad hoc ansat personale. I 1995 er variationen i procentdelen af lønsumsmidler til ad hoc personale skrumpet ind til at være på højst 42% og mindst 12%.

Det fremgår ikke af lønudgifterne, hvor mange ressourcer projektaktiviteterne fylder, men det er værd at huske, at projektforbereelse tager tid, og for at få del i projektmidlerne skal hvert projekt formuleres og sendes til bedømmelse i Forberedelsesgruppen, og det lægger beslag på ressourcer i videnscentrene. I 1995 fremgår det, at projektbevillingerne giver et betydeligt løft i antallet af ad hoc ansatte, hvilket er et tilskud til aktiviteter i videnscentrene. Samtidig skal man huske, at

194. Interview med centerleder Birthe Lastrup, informationsmedarbejder Ann Thestrup og projektmedarbejder Jørn Gohr Andersen, Videnscenter for Døvblindfødte, den 14. december 1994.

administration, vejledning og det overordnede ansvar for projekternes gennemførelse giver arbejde til det faste personale.

Den "daglige drift" af videnscentrene

I økonomisk forstand er 1996 starten på den "normale" driftsfase i de fleste videnscentre, idet der ikke er flere projektmidler, og videnscentrene udelukkende har deres basisbevillinger at arbejde med.

Når man ser på videnscentrenes basisbevillinger er der tre grupper af videnscentre. Gruppen med færrest midler er de fire statslige videnscentre, der har bevæget sig fra ca. 1 mio. kr. pr. år til ca. 1,3 mio. kr. pr. år i basisbevilling i 1996 og 1997. Herefter følger tre amtslige videnscentre, der har fået ca. 1,5 mio. kr. i basisbevilling, og endelig følger de sidste fire amtslige videnscentre med 2,5 mio. kr. i basisbevilling.

Sammenfatning

Hvad angår det tidsmæssige erfaringsgrundlag, er det kun i tilfældet med Videnscenter for Døvblevne, Døve og Hørehæmmede, at tiden er en afgørende faktor, da videnscentret først kom i gang i sidste kvartal af 1995, og kun har et års erfaringsgrundlag, da dataindsamlingen stopper i november 1996. De øvrige tidsforskydninger har betydninger for de enkelte videnscentre i forbindelse med deres opstart, projekt DAVID og det fælles arbejde i Videnscenterforum, men det er forskelligheder, som ikke indvirker afgørende på sammenligningerne i dette kapitel.

Ser man på videnscentrenes navne / områder, så er der en forskel mellem videnscentre inden for "etablerede" områder og "nyere" områder. Der er fem videnscentre inden for "etablerede" områder og seks videnscentre inden for "nyere" områder.

I gruppen af "etablerede" er tre videnscentre defineret inden for velkendte enkeltstående handicap kategorier (Videnscenter om Epilepsi, Videnscenter for Autisme, Videnscenter for Synshandicap). Desuden er der inden for denne gruppe etableret tre videnscentre, hvor det ene integrerer tre områder, nemlig Videnscenter for Døvblevne, Døve og Hørehæmmede, og de to andre videnscentre differentierer området for døvblinde i henholdsvis: Videnscenter for Døvblindfødte og Videnscenter for Døvblindblevne.

I gruppen af "nyere" retter tre videnscentre sig mod områder, der godt nok er kendte handicap, men hvor der ikke har været tradition for at arbejde selvstændigt med områderne. Der er tale om Dansk Videnscenter om Ordblindhed, Dansk Videnscenter for Stammen og Videnscenter for Hjerneskade. Endelig er de to sidste videnscentre inden for gruppen af "nye" defineret som tværgående videnscentre, hvor det er problemet henholdsvis bevægelse og kommunikation, der definerer videnscentret og ikke en traditionel handicap kategori. Disse to videnscentre er Videnscenter for Bevægeshandicap og Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog.

Den markante forskel er, at det er af betydning, om man starter på et "etableret" eller et "nyt" område. Det har betydninger for omverdenens påvirkninger og de måder, videnscentrene kan etablere sig og for de vilkår, de har at arbejde under.

Syv videnscentre er etableret i amternes regi, mens fire videnscentre er etableret i Socialministeriets regi, hvilket gør en forskel for de to grupper af videnscentre. De syv

amtslige videnscentre har fra begyndelsen nære relationer til konkrete driftsamter og dermed det amtspolitiske system, ligesom de ikke har nogen fastsat tidsgrænse for deres levetid. Anderledes er det for de fire statslige videnscentre, der ikke har faste relationer til det amtspolitiske system, ligesom de er defineret som et forsøg inden for afstukne tidsrammer.

Der er markant forskel på, hvor store grupper af mennesker med handicap, videnscentrene har som potentielle brugere (såvel start- og slutbrugere). Videnscentre med store potentielle brugergrupper kan gøre gruppen mindre ved at arbejde med målrettede indsatser over for mindre målgrupper inden for området, men det er for det første svært, og for det andet er den kvantitative forskel på videnscentrenes brugergrupper markant. Der er to yderpunkter, hvor de tre mindste videnscentre har under 1.200 og helt ned til 200 slutbrugere, mens de tre største har over 100.000 og helt op til 500.000 slutbrugere. Mellem de to yderpunkter er der en mellemgruppe, hvor fem videnscentre har fra 5.000 og op til 65.000 slutbrugere. Det er klart, at så markante forskelle vil slå igennem i forhold til videnscentrenes måder at arbejde på.

Geografisk er videnscentrene koncentreret i Københavnsområdet, hvilket sætter rammer for samarbejdsrelationerne mellem videnscentrene. Desuden har det betydning for rekrutteringen af ansatte til videnscentrene, hvor de er placeret. Endelig er det af betydning, om videnscentrene placeres i tilknytning til etablerede institutioner indenfor området eller ej.

Til sidst skal der peges på den betydelige forskel i videnscentrenes ressourcegrundlag, hvor de varierer fra 1-1,5 mio. kr. (syv videnscentre) til 2-2,5 mio. kr. (fire videnscentre) i basisbevilling.

Baggrundsfaktorerne fordeler sig således, når de sorteres efter handicapområde:

Videnscenter og baggrundsvare	Handicap-område	Regi	Slutbruger-gruppe	Institutions-tilknytning	Økonomi-basis mio. kr.
Videnscenter for Døvblindfødte	Etableret	Amt	Lille	Nej	1-1,5
Videnscenter for Autisme	Etableret	Amt	Mellem	Ja	1-1,5
Videnscenter for Synshandicap	Etableret	Amt	Mellem	Ja	2-2,5
Videnscenter for Døvblevne, Døve og Høre-hæmmede	Etableret	Amt	Stor	Nej	2-2,5
Videnscenter om Epilepsi	Etableret	Stat	Mellem	Ja	1-1,5
Videnscenter for Døvblindblevne	Nyere	Amt	Lille	Ja	1-1,5
Videnscenter for Hjerneskade	Nyere	Amt	Mellem	Ja	2-2,5
Videnscenter for Bevægelses-handicap	Nyere	Amt	Stor	Ja	2-2,5
Videnscenter om Børn og Unge med Multi-handicap uden Verbalt Sprog	Nyere	Stat	Lille	Nej	1-1,5
Dansk Videnscenter for Stammen	Nyere	Stat	Mellem	Nej	1-1,5
Dansk Videnscenter om Ordblindhed	Nyere	Stat	Stor	Ja	1-1,5

Ser man på baggrundsfaktorerne i forhold til videnscentertypologien, ser skemaet således ud, når videnscentrene sorteres efter typologi.

Baggrundsvariable og videnscentertype	Handicap-område	Regi	Slutbruger-gruppe	Institutions-tilknytning	Økonomi-basis mio. kr.
"Budbringeren"	Nyere	Stat	Lille	Nej	1-1,5
"Kampagnemageren"	Nyere	Stat	Stor	Ja	1-1,5
"Kampagnemageren"	Nyere	Amt	Mellem	Ja	2-2,5
"Kampagnemageren"	Etableret	Amt	Stor	Nej	2-2,5
"Kampagnemageren"	Nyere	Amt	Stor	Ja	2-2,5
"Mødeskaberen"	Nyere	Amt	Lille	Ja	1-1,5
"Mødeskaberen"	Etableret	Amt	Mellem	Ja	1-1,5
"Mødeskaberen"	Nyere	Stat	Mellem	Nej	1-1,5
"Stifinderen"	Etableret	Amt	Mellem	Ja	2-2,5
"Stifinderen"	Etableret	Stat	Mellem	Ja	1-1,5
"Stifinderen"	Etableret	Amt	Lille	Nej	1-1,5

Videnscentrenes historiske udgangspunkt

Videnscentrenes historiske udgangspunkt har betydning for, hvor hurtigt det enkelte videnscenter får defineret sig fagligt og får placeret sig i det institutionelle landskab osv. Der er mange spørgsmål, det enkelte videnscenter skal forholde sig til i forhold til deres historiske udgangspunkt, såsom: Hvordan er den generelle situation på området? Hvordan er konfliktniveauet (linierne) fagligt og politisk inden for området? Hvilke netværk af såvel faglig som politisk art eksisterer allerede? Betingelserne er forskellige og situationsbestemte for de enkelte videnscentre, men den fælles opgave for dem alle er at få placeret videnscentret, så det indtager en respekteret plads på sit felt og gør det muligt at samarbejde med parterne på området.

Hvert videnscenter har et historisk unikt udgangspunkt, som det er vigtigt at være sig bevidst, idet det har betydning for, hvad der er relevant viden såvel på kort som på længere sigt. Der er også en række fælles træk ved videnscentrenes udgangspunkt, som konkret har kunnet samle videnscentrene om diskussioner og erfaringsudveksling i deres selvorganiserede Videnscenterforum. Lighederne har bl.a. vist sig i forhold til praktiske og organisatoriske spørgsmål, hvor hvert enkelt videnscenter har arbejdet med ledelse, administration, informationsteknologi, intern organisation og skabelse af relationer til omverdenen. Disse ligheder aftager i løbet af forsøgsperioden, og det bliver gradvist vanskeligere at få defineret indholdet i det overordnede fællesskab mellem de 11 videnscentre¹⁹⁵. Gruppen bliver differentieret i forhold til forskellige spørgsmål og interessefællesskaber. Samtidig med denne differentiering udvikles der faglige

195. Denne erfaring er bl.a. formuleret tydeligt af flere centerledere i forbindelse med 2. interviewrunde til alle videnscentrene i november 1996.

fællesskaber mellem forskellige medarbejdergrupper i videnscentrene omkring bl.a. biblioteks- og IT-udvikling i videnscentrene.

På det overordnede politiske niveau gives der modstridende meldinger om forventningerne til videnscentrenes interne samarbejde. Socialministeriet pointerer, at det er en præmis i forsøget, at videnscentrene samarbejder og koordinerer deres indsatser, ikke mindst på IT-området¹⁹⁶. Anderledes er budskabet fra Amtsrådsforeningen, som ikke kan se nogen grund til, at videnscentrene skal organisere sig samlet, hvilket afspejles i nedenstående citat. De konkrete erfaringer med samarbejdet mellem videnscentrene kan sammenfattes med et par citater fra interviewrunden i november 1996. Der er generel enighed om, at man har haft glæde af samarbejdet i forbindelse med opstart og selvevalueringerne af videnscentrene, hvorefter fællesskabet har været vanskeligere at udbygge. Det er forsøgt at etablere flere samarbejdsprojekter mellem videnscentrene, men det har vist sig vanskeligt at få idéerne omsat til praktisk samarbejde. Det kan skyldes ressourcer og nogle af de barrierer, som nedenstående citat udtrykker i forhold til samarbejdet mellem videnscentrene.

"Nogle synes, at det er praktisk, at videnscentrene har repræsentation, at de vælger at optræde med nogle, der repræsenterer dem alle. Men det er dybt problematisk for mig at se, fordi du har så forskellige interesser. Amtene har jo direkte sagt, at de ikke ville arbejde sammen med et videnscentralsamråd. (...) Jeg synes, at man skal forsøge at stå stærkt som selvstændig institution i forhold til det område, man repræsenterer, og så kan man lave de der mere uformelle erfaringsudvekslinger med hinanden.

Før havde vi nogle fælles fjender: Edb-gruppen og især Evalueringssteamet og Forberedelsesgruppen og efter det, så havde vi ligesom ikke noget specielt til fælles.

Jeg synes, at det er blevet mere og mere udtalt, at der er de videnscentre, som har en forventning om at bestå, og så er der os, som hele tiden er i problemer med, om vi er der eller ikke er der.

Det er mere naturligt at mødes med de andre jyske videnscentre end med de sjællandske."

Forskellighederne har også vist sig i form af varierende grader af konflikter omkring amtspolitiske og institutionspolitiske spørgsmål. Det er ikke opgaven her at gå ind i detaljer, men derimod at notere denne forskellighed, som gør, at nogle videnscentre starter i konfliktfyldte omgivelser, mens andre starter i konsensusprægede omgivelser. Det interessante i denne sammenhæng er at se, hvordan de forskellige udgangspunkter håndteres i forhold til både fordele og ulemper, der kan ligge i hver af dem. Arbejdet med at overvinde konflikter kan måske bruges og udnyttes konstruktivt, ligesom konsensus kan give store resultater, men også vanskeligheder eksempelvis i form af manglende modspil og refleksion over baggrunden for videnscentrets rolle og opgaver.

196. Kontorchef Grethe Buss, Handicapkontoret i Socialministeriet udtrykte dette ved det første fælles møde mellem videnscentrene og Forberedelsesgruppen den 28. februar 1996 i Høje Tåstrup.

Videnscentrenes historiske udgangspunkt behandles ud fra disse to forskellige udgangspunkter, hvor opdelingen ikke skal forstås i absolut empirisk forstand, men i analytisk konstruktivistisk forstand. Ingen videnscentre er således entydigt præget af enten konsensus eller konflikt, men er startet i omgivelser af mere den ene end den anden slags.

De to forskellige udgangspunkter, konflikt eller konsensus, må nødvendigvis gribes forskelligt an, hvilket videnscentrene også har gjort. Som indledende eksempel kan nævnes, at Dansk Videnscenter for Stammen arbejder sig ind i et felt, der er kendetegnet ved, at indsatsen er spredt, og der ikke findes noget fælles sted for det faglige arbejde med stammen. Den fælles interesse i at få en "Mødeskaber" på området giver videnscentret et konsensuspræget og venligt miljø at starte i. Diametralt modsat er det for Videncenter for Synshandicap, der starter i et felt med en etableret struktur. Der er ikke umiddelbart nogen fælles interesse i en "Stifinder", som møder flere parter i konflikt og starter i et delvist fjendtligt miljø.

Forskellighederne, der viser sig på baggrund af de to forskellige historiske udgangspunkter, viser sig i, at Dansk Videnscenter for Stammen hurtigt gør sig synlig med udadvendte aktiviteter og gennem funktion som mødested og netværksdanner for fagfolk i feltet. Modtagelsen er hjertelig hos brugere, der længe har savnet faglige aktiviteter og fællesskaber på området. Videncenter for Synshandicap starter mere diskret og har været mærket af konflikter mellem de forskellige parter på området. Valget af en diskret start er også udtryk for, at man behøver tid til at finde sin rette placering og sine nicher i feltet ved siden af og sammen med de andre parter på området.

Erfaringerne med finansieringsmodellen er, at det har skabt konfliktfyldte samarbejdsrelationer, at en del af videnscentrene finansieres af penge, der i nogle tilfælde "tages" fra de "gamle" institutioner på området. Dette har eksempelvis været situationen på synsområdet, men ikke på stammeområdet, hvor der ikke var nogen at "tage" pengene fra.

Erfaringsdannelsen i forhold til videnscentrenes historiske udgangspunkter sammenfattes i det følgende under betegnelserne: "venlige miljøer" og "fjendtlige miljøer". Der er tale om "venlighed" og "fjendtlighed" i politisk og institutionel forstand. Konkret har der været tale om amtspolitiske kontroverser og/eller institutionspolitiske kontroverser forbundet med opstarten af videnscentrene. Ser man på konfliktpotentialer i forhold til det vidensarbejde, som videnscentrene arbejder med, er der ikke observeret nogen nødvendig sammenhæng mellem de amts- og institutionspolitiske kontroverser og de vidensmæssige kontroverser. Vidensmæssige kontroverser viser sig tydeligst i relation til "Budbringeren", som med sine markerede budskaber i højere grad end de øvrige videnscentre ægger til modstand og opposition.

Typologisk er de videnscentre, der starter i venlige miljøer "Mødeskaberen" og "Kampagnemageren", hvilket kan siges at være en "logisk" følge af, at disse videnscentre umiddelbart arbejder for alle på området. "Mødeskaberen" tager således fat på at samle folk inden for et område, hvor fagfolkene ikke har haft fælles samlingspunkter om vidensarbejdet tidligere, og "Kampagnemageren" arbejder med viden, der favner bredt og ikke er opbygget et institutionelt system til specifikt at tage sig af.

Dansk Videnscenter for Stammen er startet i et venligt miljø, men centerlederen efterlyser i nogen grad en mere kritisk dialog i forhold til videnscentrets virksomhed. Tilbageholdenheden fra brugernes side udtrykker på den ene side stor tilfredshed med videnscentret og på den anden side en loyalitet over for videnscentret i forhold til den uvisse fremtid. Der er således konsensus i miljøet i forhold til, at videnscentret bør fortsætte, og indtil dette spørgsmål er afklaret, kan man sige, at kritik, ud fra strategiske betragtninger, er upassende.

Typologisk er de videnscentre, der starter i konfliktmiljøer "Stifinderen" og "Budbringeren". For "Stifinderen" kan det siges at være en "logisk" følge af, at videnscentret etablerer sig på områder, hvor der er opbygget et institutionelt system og hævdede traditioner i forvejen. Det er umiddelbart mest tydeligt, at "Stifinderen" netop vil starte i et konfliktfyldt miljø, hvor etablerede parter på området kan føle sig utrygge ved den nye "konkurrent", og hvad det egentlig er, den nye part på området skal lave. I forhold til "Budbringeren" ligger konflikterne i det forhold, at "Budbringeren" arbejder med markerede budskaber, der kan møde modstand.

Her er tale om miljøer, der viser modstand over for det nye videnscenter på deres område. Modstanden kan skyldes en "markedslignende" situation, hvor nye initiativer er konkurrenter i "kampen om kunderne" og / eller "kampen om ekspertisen". Man skal ikke glemme, at viden, der i sin ideale demokratiske form kan karakteriseres som fælleseje, i realiteten er en strategisk ressource, der er forbundet med mange interesser at besidde og kunne disponere over.

Videnscentre, der etableres i konfliktmiljøer, har, som det er tilfældet for Videncenter for Synshandicap, en særlig opgave med at få placeret sig tillidsfuldt i feltet, hvor man er afhængig af samarbejdsrelationer til vidensmiljøer på feltet.

På synsområdet, hvor der historisk er opbygget et relativt tæt institutionelt system med indsatser og tilbud, er der traditioner og rutiner for, hvordan man gør, og hvem der gør hvad. Det skaber derfor usikkerhed, når der kommer en ny part, som fagligt og finansielt opfattes som en potentiel konkurrent.

Modstanden mod Videncenter for Synshandicap udtrykker, at der er institutioner, der betragter sig som de kompetente på området og ser sig selv som videnscentre i forvejen. Kritikken er udtryk for det standpunkt, at videnscentret ikke skønnes relevant og kompetent uden direkte og stærk tilknytning til de etablerede behandlings- og rådgivningsmiljøer inden for området. Ud over den faglige del kan man også se argumentet som en institutionsinteresse i at fastholde bevillinger samt sikre vidensudviklingen, der er en strategisk ressource, i eget hus. Videncenter for Synshandicap kan ikke umiddelbart gøre noget ved de institutionspolitiske konflikter, det er født i, men derimod arbejde med praktisk faglig integration, hvor indsatsen består i at skabe samarbejdsrelationer og gennem praktisk arbejde vise ledere og ansatte ved de etablerede institutioner, at de godt kan få udbytte af videnscentret, og at videnscentret ikke er en "farlig konkurrent". Videncentret søger at vise sin relevans for kritikerne gennem praktisk samarbejde, der er "murbrækker" i forhold til at skabe samarbejdsrelationer. Det ser konkret ud til at lykkes for Videncenter for Synshandicap, bl.a. via et samarbejde om at udvikle hjemmesider på Internettet, hvor videnscentret har rollen som udvikler og samlingspunkt for arbejdet med at få samlet "Synsdanmark" på Internettet. Der er desuden sket en gradvis involvering af medarbejderne i videnscentrets projekter, ligesom lederne inviteres til at deltage i arrangementer, der kan være til nytte for

institutionen og samarbejdet. Der opbygges langsomt tillidsrelationer, som ikke nødvendigvis gør det til et venligt miljø, men til et miljø, hvor videnscentret kan samarbejde med parterne og derved skabe muligheder for at udfylde sin rolle.

Vidensarbejdet og relevant viden

Erfaringerne viser, at hovedspørgsmålet om videnscentrene og relevant viden er af betydning for udviklingen af videnscenterkonceptet. Sat på spidsen kan man sige, at opgaven med at udvikle gode begrundelser for, hvad det er relevant at beskæftige sig med vidensmæssigt inden for videnscentrenes område, er et mål i sig selv. Videnscentrenes sociale konstruktion af, hvad der er relevant viden, danner grundlag for den måde, videnscentrene udfylder konceptets funktionsbegreber: Indsamling, udvikling, bearbejdning og formidling af viden.

Gennem arbejdet med at finde frem til relevant viden kan videnscentrene bidrage til den faglige diskussion og refleksion inden for deres områder. Arbejdet med relevanskriterier påvirker ikke blot, hvad videnscentrene skal og bør gøre, men kan også påvirke, hvad andre parter vælger at sætte i gang af vidensarbejde på området. Videnscentrene er således med til at udvikle den kommunikative rationalitet (Habermas 1984, 1989) på deres område.

Indledningsvis følger et par konkrete illustrationer af videnscentrenes arbejde med relevanskriterier.

Videnscenter for Døvblindblevne har i forlængelse af et af sine projekter fundet frem til, hvad ingen før havde taget op som en særlig opgave - nemlig at arbejde specifikt i forhold til gruppen af ældre døvblindblevne¹⁹⁷. Det er et eksempel på et konkret område, hvor et videnscenter i dynamisk samspil med omgivelser og egne projekter definerer, hvad det er særligt relevant at arbejde med. I videnscentrets oprindelige planer var dette område ikke prioriteret så højt, som det blev, da en demografisk undersøgelse i Århus Amt viste, at der var langt flere døvblindblevne ældre, end man havde forestillet sig. Centerlederen valgte derfor at vente med andre projekter og i stedet tage fat på spørgsmålet om ældre døvblindblevne.

Dansk Videnscenter om Ordblindhed har arbejdet meget med kurser som middel til at bringe ordblindhed på dagsordenen, få hævet vidensniveauet og dermed forbedre praksis i de danske skoler i relation til elever med ordblindhed. På Dansk Videnscenter om Ordblindhed er man på baggrund af de første års erfaringer med kurser begyndt at genoverveje, om kurser nu også er den bedste måde til at opnå de ønskede mål. Videnscentret tager hul på en vigtig diskussion om relevansen af forskellige formidlingsstrategier, som et videnscenter kan benytte sig af. Det er grænserne for kursusstrategien i en bestemt sammenhæng, som videnscentret er ved at finde og dermed også relevansen af en metode til formidling af viden.

De to eksempler viser, at spørgsmålet om relevans i det ene tilfælde angår de indholdsmæssige valg i forhold til, hvilken viden man skal arbejde med, og i det andet tilfælde angår valg af formidlingsstrategi.

197. Telefoninterview med centerleder Kirsten Jansbøl, Videnscenter for Døvblindblevne, den 8. november 1996.

Omverdenens påvirkninger af hvad der er relevant viden

Politiske krav og forventninger

Det har betydning for arbejdet med at finde frem til relevant viden, hvilken strategi man anlægger over for kravene (eksplicite som implicite) fra omverdenen. I studier af offentlige organisationer skelnes mellem faglige og politiske krav (Jørgensen og Melander 1992), der på den ene side betyder, at videnscentrene skal sikre sig legitimitet i forhold til bevillingsgiveren (Socialministeriet og amterne) og på den anden side sikre sig gennemslagskraft i form af gode faglige tilbud til brugerne.

Videnscentrene deler sig her i to grupper, idet syv videnscentre drives under amterne med faste bevillinger, og fire videnscentre drives under Socialministeriet med tidsbegrænset bevilling. Strukturelt rummer disse to udgangspunkter både en tabt og en vundet frihedsgrad. Ved at være finansieret via en ubegrænset bevilling fra amterne vindes en frihed, der gør det muligt at arbejde mere selvstyret og langsigtet. Omvendt tabes der en frihedsgrad, idet videnscentret er henvist til at sikre sig harmoniske relationer til det amtslige system generelt og i forhold til driftsamtet specifikt. Dette forhold kan reducere frihedsgraden i forhold til konflikter med de eksisterende parter i feltet såvel fagligt som politisk. For de statsligt finansierede videnscentre vindes en frihedsgrad, idet man kan arbejde relativt frigjort fra bindinger til amterne. Omvendt tabes der en frihedsgrad, idet legitimeringspresset er større og knyttet til en tidsramme på tre år, hvor det gælder om at vise resultater.

Nogle centerledere har udtrykt kritik over for de vage eller manglende succeskriterier, der har givet anledning til unødige spekulationer og frustrationer. Det, der karakteriserer kritikken, er på den ene side realpolitiske betragtninger i forhold til videnscentrenes overlevelse og på den anden side en faglig usikkerhed i forhold til, om de indre kvalitets- og succeskriterier i videnscentret er gode nok. Nogle videnscentre er ikke påvirket af denne usikkerhed, idet lederens personlighed, erfaringsgrundlag og faglige selvtillid giver tiltro til, at videnscentret bedst kan udpege betydende og relevante succeskriterier. Her kunne man på forhånd havde forestillet sig, at der ville være sammenhæng mellem lederens faglige baggrund inden for det handicapområde, man arbejder på, og graden af "faglig autonomi" til at lede videnscentret ud fra "egne" succeskriterier. Denne sammenhæng har ikke vist sig. Det har vist sig svært og let såvel for generalister som for handicapfaglige ledere at håndtere krydspreset mellem indre og ydre krav til videnscentrene.

Hvis man ønsker videnscentre, der gør en forskel, så er det antagelig vigtigt at arbejde på at opbygge videnscentre med indre styrke til at arbejde ud fra egne relevans- og succeskriterier. Ydrestyrede organisationer vil risikere at arbejde i forlængelse af politiske luner eller faglig common sense, som det netop er videnscentrenes opgave at bryde og erstatte med refleksion.

Sammenligner man de fire typer af videnscentre i forhold til betydningen af de politiske forventninger til relevant viden, så må "Stifinderen" og "Kampagnemageren" forholde sig til eksplicite forventninger både positive og negative i forhold til etablerede institutioner og interesser. Fælles for videnscentrenes håndtering af disse forventninger er, at man gennem ord og handlinger forsøger at vise, at videnscentret ikke er en ny konkurrent, men et supplement til de eksisterende institutioner og et tilbud til hele landet.

"Stifinderen" imødekommer forventningerne ved at pege på sin almene funktion som stifinder, hvilket følgende citater fra interview hos "Stifinderen" illustrerer:

"Centret er blevet accepteret og respekteret for det, vi kan, nemlig at formidle en kompliceret viden på en let tilgængelig måde. Det har man accepteret os for nu, men det har også taget to år. Jeg håber så ikke for den næste, at det tager to år at få accepteret vedkommende.

Vi har et normaliseret forhold til alle og enhver. Der er nogle formalistiske ting, nogle aftaler og sådan noget om, hvordan man bruger fx de store institutioner. Det er sådan noget med, at man skal sikre sig, at dem man arbejder sammen med, har deres ledelsesmæssige tilsagn i orden. Jamen, så gør vi bare det, selvom der også er et hav af uformelle kontakter.

Det tager lidt tid at se på videnscentret med nogle øjne, der siger, når vi nu har afleveret nogle penge, på hvilken måde kan vi så bruge det her til konstruktivt til at aflaste for nogle opgaver (...) Hvor kan videnscentret gå ind og overtage nogle opgave. Det er jo en ny opgavefordeling, der skal til (...) og der kan du ikke bare komme og sige, at nu er vi her altså, så det skal I aflevere til os. Den går ikke, det ville skabe konflikt med det samme."

Ud fra typologien viser erfaringerne, at "Kampagnemageren" imødekommer forventningerne ved at pege på sin almene funktion med at lave generelle kampagner, som parterne ikke selv laver og desuden kan få glæde af, hvilket følgende citater fra interview hos "Kampagnemageren" illustrerer:

"Jeg ynder at sige, at den dybe tallerken er blevet opfundet utrolig mange gange, men man har ikke lært at spise af den. (...) I stedet for vi hele tiden udvikler nye ting, så består en del udvikling også i at bygge videre på mange af de resultater, der er.

Det kan være problematisk for videnscentret at henvende sig til institutionerne og overbevise dem om, at det er positivt, at videnscentret formidler den viden, institutionerne har. Institutionerne kan have den opfattelse, at videnscentret derved tager æren af institutionens arbejde. De professionelle skal overbevises om det hensigtsmæssige i, at de andre professionelle omkring (...) kender til hinandens specielle viden.

Min holdning er, at amterne betaler gildet. Så vores mission består i at informere amterne om, hvad der rører sig på området. Det er sådan en meget bred overskrift. Det, synes jeg, kan falde meget godt i tråd med, at der selvfølgelig også findes vidensopsamling og formidling på meget specielle områder. Det skal der også være plads til, men det er der også andre grupper, der tager sig af. (...) jeg har muligheden for at gå ind i amterne og ind i det politiske system og sige: Her er altså noget I skal være opmærksomme på i jeres planlægning og jeres udøvelse."

For "Mødeskaberen" og "Budbringeren" er de politiske forventninger mere implicite, hvilket der ikke er én fælles forklaring på, men flere forskellige. "Budbringeren" arbejder med særlige problemstillinger på områder, hvor ingen før har haft en institutionel base

til dette vidensarbejde. Desuden er begge statslige videnscentre, hvor erfaringen er, at det har været vanskeligere for dem at etablere politiske kontakter til ministerier, amter og kommuner, end det har været for de amtslige videnscentre.

Sammenfattende kan det siges, at de politiske krav og forventninger til videnscentrene giver sig forskelligt udtryk. For "Stifinderens" og "Kampagnemagerens" vedkommende er det nødvendigt at forholde sig til eksplicite politiske forventninger, mens "Mødeskaberen" og "Budbringeren" i højere grad må forholde sig til implicite forventninger.

Institutionel forankring

Videnscentrenes institutionelle forankring kan betyde, at videnscentrene trækkes i forskellige retninger og påvirkes i deres orientering mod vidensfelter og videnskilder. En institutionel forankring i eksempelvis et universitet kan antages at betyde en akademisk orientering, mens en institutionel forankring i en behandlings- og rådgivningsinstitution kan antages at betyde en mere praktisk orientering.

Erfaringerne peger på, at videnscentrene i nogen grad påvirkes af deres institutionelle placering, men at påvirkningerne ikke nødvendigvis følger ovenstående antagelser, idet der i nogle tilfælde nærmest anes den modsatte effekt. Tilknytningen til et universitet kan eksempelvis betyde en kraftigere orientering mod praksis for at undgå et akademisk image og omvendt.

Videnscentrenes fysiske placering har betydning såvel indadtil som udadtil. Seks videnscentre er etableret ved eksisterende institutioner, hvilket potentielt giver relativt tætte samarbejdsrelationer til disse institutioner. Samarbejdet med tætte faglige naboer viser sig dog vanskeligt at udvikle i praksis.

Set under et peger erfaringerne på, at videnscentre bør sikres institutionel autonomi, som sikres bedst gennem lokalisering uafhængigt af eksisterende institutioner. Videnscentrene skal naturligvis samarbejde med de eksisterende institutioner, men samarbejdsrelationer ser ud til at være nemmere at etablere ved at være tæt på, men ikke "inden i" eksisterende institutioner.

Der er et videnscenter, der ikke ønsker anden lokalisering end den nuværende. De ti øvrige videnscentre har overvejelser om alternative muligheder såsom selvstændige adresser, bofællesskab med andre og lignende. Ønskerne skal ikke alene ses i lyset af utilfredshed med deres nuværende lokalisering, men også i lyset af videnscentrenes størrelse. Videnscentrenes størrelse påvirker mulighederne for indre faglig udvikling, rationaliseringsmuligheder (på det teknisk og administrative område) og faglige fællesskaber.

En centerleder samler det generelle indtryk i forhold til videnscentrenes ønsker og fordele ved en selvstændig placering i forhold til eksisterende institutioner på området.

"Man kan sige, at det både har været en tilknytningsproces og en frigørelsesproces at være her (placeret ved eksisterende institution). På mange måder er det da en god ting, når man starter sådan et sted, at man kommer på god fod med de fagfolk, der er her. Men på nuværende

tidspunkt tror jeg faktisk, at videnscentret ville udvikle sig mere frit ved at ligge et andet sted."

I forhold til spørgsmålet om eventuelt at indgå i fællesskaber med andre videnscentre er der forskel mellem "Kampagnemageren" og de øvrige typologier, idet ingen af "Kampagnemagerne" giver udtryk for interesse i at indgå i en eller anden form for bofællesskab eller fælles videnscenterhus. En af grundene hertil kan være, at de hører til gruppen af "store" videnscentre med 2-2½ mio. kr. i basisbevilling. Det spiller givetvis også ind, at "Kampagnemageren" har opgaver, der gør det sværere at se, hvordan man skulle have glæde af et bofællesskab. Endelig er det en udbredt erfaring i de "små" videnscentre med 1-1½ mio. kr. i basisbevilling, at man løber ind i problemer med "faglig ensomhed", hvilket ikke i samme grad gør sig gældende i de "store" videnscentre. Forskellen er ikke entydig, idet også et af de "store" videnscentre ser muligheder i bofællesskab mellem flere videnscentre, hvilket formuleres på følgende måde af centerlederen:

"Både ressourcemæssigt, økonomisk og personalemæssigt er videnscentrene i dag nogle små sårbare institutioner. Specialister som bibliotekarer, informationsmedarbejdere og desktop'ere kunne med fordel bruges af flere videnscentre."

Der er fire videnscentre, der konkret ønsker at drage fordele af fællesskab under en eller anden tilpasset form med andre videnscentre. Begrundelserne og en af bekymringerne lyder:

"Viden har det bedst med at være uafhængig, og den bliver skæggere i jo flere sammenhænge den indgår. Jeg kunne godt forestille mig, at der kunne komme nogle nye vinkler på ved at bo sammen med nogle videnscentre, som grundlæggende skal udføre samme typer af opgaver.

Det ville være en god idé med et bofællesskab mellem de fire statslige videnscentre.

Det er også for at få lavet et fagligt fællesskab for vores HK-medarbejdere, som for mig at se bliver meget væsentlige medarbejdere i videnscentrene med VIMS (...) Det bliver et skidekedeligt arbejde, og derfor skal vi sørge for, at de får nogle andre vilkår, som er gode. Og det er det ikke at sidde på en græstot alene, mens alle de andre løber ud i verden.

Jeg tror kun på et fælles "videnscenterhus", hvis det blev lagt fast, at faglige medarbejdere ikke kunne flyttes fra et område til et andet."

Der er ikke opfundet nogen model for, hvordan bofællesskaber mellem to, flere eller alle videnscentre kunne se ud, men de indledende samtaler er begyndt mellem nogle videnscentre, og de viser, der er mange ting at tage højde for. Specielt synes bekymringen for, at det enkelte område mister identitet og synlighed at være vanskelig at håndtere.

Til slut er det værd at fremhæve to videnscentre, hvor der er gjort særlige erfaringer i forhold til den institutionelle forankring af videnscentret. Der er tale om Videnscenter for

Autisme og Videnscenter for Hjerneskade, som hver på deres måde har gjort særlige erfaringer på dette punkt.

Videnscenter for Autisme opstod stort set samtidig med det privat finansierede Center for Autisme, der forestår behandling og undervisning og deler leder med videnscentret. Det fælles lederskab opstod, da videnscentret ønskede at ansætte lederen fra Center for Autisme, og han kun ville tage jobbet, hvis han kunne være begge steder og samtidig få de to dele placeret i fysisk tilknytning til hinanden. Videnscentrets nærhed til Center for Autisme betegnes som en succes, hvor de to dele støtter hinanden, uden det går ud over videnscenterfunktionerne¹⁹⁸.

Videnscenter for Hjerneskade var i de første to år lokaliseret som to afdelinger, hvor den ene lå ved Center for Hjerneskade i København og den anden lå ved Vejle fjords Center for Udvikling og Genoptræning. Videnscentret blev ledet af de to ledere fra værtsinstitutionerne. Samarbejdet kom af flere grunde ikke til at fungere, men erfaringerne peger på, at en medvirkende årsag kan søges i videnscentrets institutionelle placering. Af interviewene med ledere og ansatte i de to videnscentre fremgår det, at det ikke på noget tidspunkt lykkedes at skabe et fælles fagligt og selvstændigt fundament for videnscentrets arbejde. Det kan i nogen grad skyldes de to steders forskellige faglighed samt deres "naturlige" ønske om, at videnscentret skulle videreføre de aktiviteter, der allerede var i gang de pågældende steder.

Den generelle problemstilling i det sidste eksempel er, at det viser sig svært at udvikle et selvstændigt videnscenter i snæver tilknytning til eksisterende institutioner, hvis man ikke gør sig grundlæggende overvejelser i forhold til, hvad det betyder, at det er en selvstændig og relativ autonom enhed, man har fået "inden for døren". Sammenligner man Videnscenter for Hjerneskade med Videnscenter for Autisme, så er forskellen, at de to centre for autisme opstår og udvikles samtidigt, hvilket gør det nemmere at adskille de to centres forskellige indhold og mission fra hinanden.

Økonomiske rammer

Stort set alle videnscentre har erfaret, at deres økonomiske grundlag er for lille set i forhold til de opgaver, som videnscentrene er sat til at løse. Mange videnscentre har i kortere eller længere perioder været i "ressourcemæssig åndenød" forårsaget af, at aktivitetsniveauet var højere end de økonomiske rammer kunne bære, hvilket overbelaster ledere og medarbejdere.

Nogle af de prioriteringer, som er gjort i forhold til den økonomiske ramme, er gjort indledningsvis i videnscentrene (afgrænsning af population, afgrænsning af målgrupper, afgrænsning af problemstillinger osv.), mens andre er gjort som resultat af, at aktiviteterne har bredt sig og videnscentrene har erfaret, hvor mange ressourcer de kræver. Det viser sig vanskeligt at bedømme, hvor mange ressourcer det kræver at vedligeholde aktiviteter såsom netværk, arbejdsgrupper, diskussionsgrupper på Internet, projekter, undersøgelser osv.

Sammenligner man videnscentrene i forhold til de økonomiske rammer, så er det ikke overraskende, at de "store" videnscentre (2-2½ mio. kr. i basisbevilling) ikke har så

198. Telefoninterview med centerleder Demetrious Haracopos, Videnscenter for Autisme, den 19. november 1996.

mange problemer med at få ressourcerne til at række som de "små" videnscentre (1-1½ mio. kr. i basisbevilling). Det er måske mere overraskende, at der viser sig en sammenhæng mellem typologierne og den "ressourcemæssige åndenød". Det viser sig nemlig, at "Stifinderen" og "Kampagnemageren" ikke giver udtryk for de samme problemer med økonomien, som det er tilfældet med "Mødeskaberen" og "Budbringeren". Denne sammenhæng kan man søge svar på i det forhold, at "Stifinderen" og "Kampagnemageren" har mulighed for lejlighedsvis at skabe lidt distance til deres område, mens "Mødeskaberen" og "Budbringeren" så at sige er permanent tæt på og involveret i interaktive processer på deres områder. For "Stifinderen" og "Kampagnemageren" er der således indimellem lejlighed til at få samlet op på aktiviteterne og prioritere, mens "Mødeskaberen" og "Budbringeren" har vanskeligere ved at trække sig tilbage fra deres områder, få samlet op på aktiviteterne og genvundet kræfterne.

Samspil med eksisterende institutioner

De eksisterende institutioners modtagelse af, holdninger og praksis i forhold til videnscentret vil nødvendigvis påvirke videnscentrene, idet de er afhængige af gode relationer til institutionerne både for at kunne trække på deres viden og for at kunne formidle viden til dem.

Videnscentrene er i udgangspunktet mere afhængige af de eksisterende institutioner end omvendt. Videnscentrene har ingen beføjelser over for andre institutioner, hverken når det gælder formidling eller andre samarbejdsrelationer. I publikationen fra Videnscenter for Døvblindfødte "Viden og Netværk" (Hultengren 1996) peger forfatterne på det uheldige heri og anbefaler, at videnscentrene får tildelt kompetence, der kan tvinge institutioner til at samarbejde og deltage i videnscentrenes aktiviteter. Centerlederen deler ikke denne opfattelse¹⁹⁹, og det overvejende indtryk fra forsøget er da også, at frivilligheden bør fastholdes, som det bærende princip i relationerne og samspillet mellem videnscentrene og andre institutioner. Der synes ikke nogen frugtbar vej uden om frivillighed og motivation som drivkraft for videnscentrenes samarbejde med andre institutioner.

De største problemer i forhold til samspillet med eksisterende institutioner og parter på videnscentrenes områder forekommer at være overvundet ved udgangen af forsøgsperioden. De mest markante problemer, der er erfaret i dette projekt omkring samspillet med eksisterende institutioner, har været i tilknytning til den finansielle baggrund for forsøget samt usikkerhed i forhold til, om videnscentrene ville gå ind på områder, der tidligere blev varetaget af andre parter på området. Typologisk er det "Stifinderen", "Budbringeren" og "Kampagnemageren", der møder de største vanskeligheder i relation til samarbejdet med eksisterende institutioner, mens "Mødeskaberen" i mindre grad møder modstand.

Fra interview med en centerleder for et videnscenter af typen "Kampagnemager" kan følgende udpluk fra interviewreferatet vise en grundlæggende problemstilling i samarbejdsrelationerne mellem videnscentrene og eksisterende institutioner.

"Det kan være problematisk for videnscentret at henvende sig til institutionerne og overbevise dem om, at det er positivt, at videnscentret

199. Telefoninterview med centerleder Birthe Lastrup, Videnscenter for Døvblindfødte, den 18. november 1996.

formidler den viden institutionerne har. Institutionerne kan have den opfattelse, at videnscentret derved tager æren af institutionens arbejde. De professionelle skal overbevises om det hensigtsmæssige i, at de andre professionelle (...) kender til vedkommendes specielle viden."

Relationer til henholdsvis start- og slutbrugere

Den brugerpåvirkede udvikling af relevanskriterier er et indbygget ideal i intentionerne med videnscenterkonceptet, og der er gjort en del erfaringer i forhold til at inddrage brugerne i arbejdet. Arbejdet med at finde relevant viden vil have forskellig karakter afhængig af, hvilke kontakt- og feedback-relationer, videnscentrene etablerer til sine brugere. De foreløbige erfaringer peger på en rig variation, men også fællestræk i videnscentrenes måde at inddrage såvel start- og slutbrugere i forhold til videnscentrenes vidensarbejde.

Brugerorganisationerne er for en dels vedkommende involverede med repræsentanter i videnscentrenes bestyrelser og andre fora i forbindelse med videnscentrenes organisering af arbejdet. På det organisatoriske niveau er der således forbindelser mellem brugerorganisationerne og videnscentrene, som giver slutbrugernes formelle repræsentanter muligheder for at påvirke udviklingen i videnscentrene. For nogle videnscentre er der så mange forskellige brugerorganisationer, at det ikke er muligt at få alle repræsenteret i videnscentrets organisering.

En centerleder vurderer, at brugerorganisationerne sidder inde med meget viden, og centerlederen forventer, at videnscentret i fremtiden kan være med til at bringe denne viden ind i det offentlige system. Det er ikke centerlederens fornemmelse, at brugerorganisationerne hver i sær vil "eje" videnscentret. Nogle brugerorganisationer har bragt sig mere i baggrunden end andre, men centerlederen er sikker på, de nok skal komme til videnscentret, hvis de har brug for det. Indtil da er centerlederen lettet over, at ikke alle organisationer kræver noget af videnscentret.

Erfaringerne peger også på, at slutbrugere uden for bestyrelses- og organisations-sammenhæng er en vigtig "stemme" i arbejdet med at finde relevant viden, udvikle vidensprodukter og måder at formidle på. Det er hovedindtrykket, at videnscentrene tager imod og inviterer slutbrugere til at give deres besyv med i forhold til videnscentrenes udvikling. Den "frygt"²⁰⁰ der har været udtalt i forhold til, at henvendelser fra slutbrugere vil resultere i, at videnscentrene kaster sig over konkret sagsbehandling eller rådgivning i et omfang, der tager væsentlige ressourcer fra det "almene" vidensarbejde, har hidtil vist sig ubegrundet. De tilløb, der har været til at gå for meget ind i konkrete sager, er blevet taget op i videnscentrene, og ledere og medarbejdere har fået sat grænser for, hvor langt man kan gå ind i enkelte sager. Samtidig anerkendes det, at nogle slutbrugere har behov for at få læsset lidt af, inden de henvises videre til andre tilbud. Det viser sig desuden i brugerinterviewene (stam-1 og multi-1), at slutbrugere på flere måder kan bidrage til videnscentrenes arbejde. Et eksempel på slutbrugernes påvirkning af et videnscenters relevanskriterier er Dansk Videnscenter om Ordblindhed, der har valgt at lave en brugerhåndbog som konsekvens af mange henvendelser fra forældre. Håndbogen bygges direkte op om de henvendelser, som videnscentret har modtaget fra forældrene.

200. Interview med Ole Høeg, tidligere chef i Socialstyrelsen og en af arkitekterne bag forsøgsordningen med videnscentre, den 14. januar 1994.

En fælles forbindelse til start- og slutbrugerne, som alle videnscentre har, er de telefoniske henvendelser og andre direkte kontakter med såvel start- og slutbrugerne. De spørgsmål og den respons, videnscentrene får via disse kanaler, er af stor betydning for videnscentrenes orientering i feltet og for vurderingen af egen indsats. Det er forskelligt, i hvor høj grad der er indført systematik og skriftlighed i forhold til spørgsmål og respons fra start- og slutbrugerne, men det er et fælles udsagn fra alle videnscentre, at relationerne har betydning for vidensarbejdet. Nogle videnscentre har valgt at føre logbog over henvendelserne til videnscentret, andre har prioriteret at lade være på grund af for få ressourcer, og et enkelt videnscenter følger stikprøvevis aktivt op på henvendelser for at høre, hvordan det er gået efter henvendelsen til videnscentret. I forhold til registrering af henvendelser er der ved udgangen af 1996 gjort de første erfaringer med henvendelsesdatabasen i VIMS, som viser sig positive. Den ser ud til at kunne støtte videnscentrenes arbejde med at drage aktiv nytte af brugernes henvendelser og dermed vidensformidling til videnscentrene om, hvad der rører sig på området.

Ressourcemæssigt belaster henvendelserne nogle videnscentre mere, end man bryder sig om, idet der er mange andre opgaver, der skal varetages. De særligt belastede videnscentre søger bl.a. at imødegå presset fra henvendelserne ved at indskrænke telefontiden, og ved at medarbejderne giver hinanden telefonfri i perioder, så det er muligt at koncentrere sig om andre opgaver.

I etablerings- og startfasen af forsøget blev der gjort erfaringer med, at flere videnscentre kontaktede PPR-kontorerne ukoordineret med forskellige spørgeskemaer. Det affødte modstand fra PPR-kontorerne side, da de fik for meget arbejde med at svare og derfor frabad sig flere henvendelser. Erfaringen understreger en udfordring ved at være mange videnscentre, der har overlappende målgrupper. På dette punkt er der behov for en eller anden form for koordinering, hvis man skal undgå at overbelaste målgrupper og samarbejdspartnere.

Med undtagelse af "Budbringeren" definerer videnscentrene sig som fagligt neutrale steder, der betegner en harmonitilgang til opgaven. Harmonitilgangen kan diskuteres i forhold til opgaven, der jo i nogen/høj grad består i at introducere nytænkning og ny viden. Ved at tænke for meget i harmoni kan videnscentrene komme til at beskytte sig og gemme/glemme den mere kontroversielle viden. Harmonitilgangen har sin uomtvistelige styrke i at skabe gode relationer til brugerne og sin svaghed i ikke at sætte noget på spil og afskære sig fra at gøre en væsentlig forskel.

Flere videnscentre giver udtryk for, at de grundlæggende relationer til startbrugerne og deres miljøer er helt centrale for alle aktiviteter. Erfaringen taler således for, at man som grundlag skaber gode relationer til samarbejdspartnere og vidensmæssigt sikrer, at der er "højt til loftet", så alle føler sig velkomne i dialogen med videnscentrene.

Som alternativ til harmoniperspektivet arbejder "Budbringeren" med et normativt udgangspunkt, der i nogen grad fraviger harmonien og går i retning af et konfliktperspektiv. Denne facon kan vække anstød hos potentielle samarbejdspartnere, hvilket er erfaret i visse tilfælde. Når udgangspunktet er normativt klart og eksplicit, giver det også positive muligheder for dialog og "brobygning", der kan gøre en forskel. Den negative side er, at konfliktperspektivet kan støde nogen væk, inden man kommer i dialog, hvilket videnscentrene bevidst arbejder med at undgå, så gode relationer fastholdes trods forskellige synspunkter og fortolkninger af vidensgrundlaget på deres områder.

De to perspektiver får forskellig relevans afhængigt af, hvordan man definerer videnscentrets mission. Opfatter man videnscentrets opgave som "ren" formidler og kanal for viden og ikke som en virksomhed, der skal skabe (ny)tænkning, så er det harmonitilgangen, der vil bevare og åbne formidlingskanalerne. Ser man derimod videnscentrenes opgave som refleksiv og forandringskabende, så vil konfliktperspektivet i en eller anden variant være relevant. Konklusionen er, at der er tale om et dilemma, hvor det enkelte videnscenter må overveje sin mission og forholdene på sit område i forhold til, om man skal lægge hovedvægten på den ene eller den anden tilgang. Endelig er der muligheden for, at videnscentrene arbejder med begge tilgange på samme tid, så man på den ene side arbejder med at skabe gode relationer og på den anden side udnytter disse til at udvikle kritiske og normative diskussioner om relevant viden.

Indre påvirkninger af hvad der er relevant viden

Videnscentrenes valg af organisering

Ni videnscentre har organiseret sig med en bestyrelse, der har den overordnede ledelse, mens to videnscentre har valgt en styregruppe til denne funktion. Herudover har seks videnscentre etableret et forum af varierende størrelse (referencegruppe, rådgivende gruppe eller et kontaktudvalg), hvor man kan hente faglig inspiration og diskutere videnscentrets faglige udvikling.

I forhold til de interorganisatoriske relationer, som er behandlet i foregående afsnit, vil der altid være flere krav og ønsker i omverdenen til videnscentrene, end de med deres ressourcer vil være i stand til at opfylde. I denne sammenhæng kan man antage, at videnscentrene vil udvikle sig mod meget brede (for brede) aktivitetsområder, hvis man ikke afgrænser og prioriterer disse ydre ønsker og krav. Nødvendigheden af at afklare ønsker og behov fra omgivelserne i forhold til såvel ressourcer som til videnscentrenes særegne opgave stiller krav til den indre organisering og personerne i videnscentrene.

Gennem den indre organisering af videnscentrene indføres der ønsker og vurderinger af relevans via medarbejderne, bestyrelsesmedlemmerne og andre personer med tilknytning til videnscentret. De intraorganisatoriske relationer vil have betydning for, hvordan eksterne ønsker og behovsvurderinger bliver blandet og koordineret med interne ønsker og behov i videnscentrene.

Konkret er der erfaringer af meget forskellig karakter, idet organiseringen indadtil for nogle videnscentres vedkommende er en tæt sammenvævning af faglige, sociale og organisatoriske relationer, der trods diverse formalia kendetegnes ved uformelle og tætte omgangsformer. Anderledes ser det ud i andre videnscentre, hvor sammenvævningen er mindre tæt, og de formelle relationer betyder mere i det organisatoriske arbejde.

Videnscentrene ligner hinanden i deres intention om at organiserer sig med en struktur, hvor der er et balanceret forhold mellem den politiske og den faglige del i strukturen. I praksis adskiller videnscentrene sig fra hinanden ved, at dette balanceforhold tipper til henholdsvis den faglige side (tre statslige) og den politiske side (ét statsligt og de syv amtslige). Der kan således groft siges at være to typer af primær organisering: Den faglige og den politiske. Fra begge typer af videnscentre efterlyser man den del, der mangler. Der er således erfaret mangler her, som videnscentrene søger at få dækket

ved at etablere faglige og politiske relationer. Erfaringerne peger på, at det er lettere at skabe faglige relationer end at skabe politiske relationer for de tre statslige videnscentre.

Generelt peger erfaringerne på, at forskellene mellem videnscentre i forhold til den formelle organisering ikke er af den store betydning for den faglige udvikling, idet videnscentrene i væsentlig grad udvikles fagligt af ledere og medarbejdere i videnscentrene. Nedtoningen af betydningen af den formelle organisering viser sig bl.a. i forskellen mellem den første interviewrunde i slutningen af 1994 og den anden interviewrunde i november 1996. I den anden runde lægges væsentligt mindre vægt på de formelle relationer og meget mere vægt på de såvel faglige som politiske relationer, man reelt benytter sig af. Interviewene i 2. interviewrunde omtaler også erfaringer med vanskeligheder i samarbejdsrelationerne mellem leder, bestyrelser og faglige fora.

"Jeg er ikke altid tilfreds med min bestyrelse og den måde, de arbejder på. Det har jeg også tilkendegivet over for dem. (...) Netop i en situation som nu, hvor man skulle synes, at det var bestyrelsens fornemmeste pligt at gå ud og slå et slag. Måske er det også fordi, de synes, vi klarer det så flot, at de ikke rigtigt har forstået, det faktisk er noget, jeg forventer af dem.

Bestyrelsen har ikke på noget tidspunkt deltaget i en diskussion af, hvad videnscentret skulle lave.

Der er sket det, at det faglige råd er udpeget uden om mig. (...) Det er såmænd ikke fordi, jeg er superkritisk over for det, men det er klart, at jeg havde betragtet det som en fordel, hvis jeg havde haft en finger med i spillet med at vælge dem, der kom med i det."

Flere videnscenterledere giver udtryk for, at relationerne til bestyrelse og faglige fora er et område, man skal lære at arbejde med for at få det ønskede udbytte. En centerleder udtrykker det på denne vis i første interviewrunde:

"Kompetence er ikke noget, man får, men noget man tager".

I forhold til udviklingen af relevant viden skal man ikke undervurdere den indirekte påvirkning, som den formelle organisering har i forhold til, at videnscentrene skal redegøre for videnscentrets aktiviteter over for bestyrelser og styregrupper. Disse redegørelser sætter overvejelser i gang og afkræver argumentation i forhold til, hvorfor man har prioriteret, som man har. Dette sker via handleplaner, månedsbrev og mundtlige redegørelser fra lederne over for bestyrelserne.

Sammensætningen af medarbejdere

For alle videnscentrenes vedkommende kan man sige, at opgaven med at oprette videnscentrene byder på komplekse udfordringer til ledelse og medarbejdere. Der er tale om stillinger under definition og udvikling, hvilket stiller krav til både faglige og sociale kvalifikationer. At starte videnscenter kræver således lyst og udholdenhed i forhold til vedvarende at hæve sit eget kvalifikationsniveau også på områder, man ikke tidligere har beskæftiget sig med. Det gælder for såvel ledere som medarbejdere ved videnscentrene.

Tre videnscentre har haft kontinuitet i medarbejderstaben, mens seks videnscentre har haft væsentlige udskiftninger i medarbejderstaben i forsøgsperioden. Fire videnscentre har haft udskiftninger i ledelsen. I små og personafhængige institutioner må så væsentlige udskiftninger ses som en betydelig faktor for den generelle udvikling af videnscentrene samt for arbejdet med at finde relevant viden i videnscentrene. Udskiftningerne kan samtidig ses som en tilpasningsproces i forhold til stillingernes udvikling i de enkelte videnscentre.

Ser man på udskiftningerne i ledelserne, så er der en, der har forladt sin stilling, fordi der var væsentligt flere ledelsesopgaver end faglige opgaver forbundet med stillingen, som den udviklede sig. En anden leder forlod sin stilling med henvisning til manglende klarhed over, hvad stillingen egentlig bestod i. Et videnscenter skiftede efter et års forløb fra at have kollektiv ledelse til en organisering med en centerleder. Endelig er der i et videnscenter sket udskiftning i ledelsen i forbindelse med en omstrukturering af videnscentret. Ud over disse skift i ledelserne har flere ledere udtrykt, at arbejdspresset til tider er så stort, at de overvejer, om det er sliddet værd at blive i lederstillingerne.

Når disse vanskeligheder i forhold til lederniveauet i videnscentrene er nævnt, hører det også med at nævne de positive begrundelser for at søge lederstillingerne. Det har været tiltalende for mange, at man som leder i videnscentret kunne være med til at bygge noget nyt op, der kan hjælpe mennesker på det område, man arbejder på. Desuden nævnes jobbet som nyt og spændende med mange muligheder for faglig udvikling. For nogle af lederne er der tale om et arbejdsmæssigt spring ind på et nyt område, mens det for andre er en ny udfordring i forlængelse af tidligere stillinger og mangeårigt engagement i området.

Ser man på udskiftningerne i de øvrige medarbejdergrupper i videnscentrene, så er der eksempler på, at medarbejdere med forskningsinteresser har måttet erkende, at videnscentre ikke har stillinger, hvor man kan udvikle sig forskningsmæssigt. Det er en direkte konsekvens af konceptet, der udelukker, at videnscentrene skal forske. I forhold til spørgsmålet om at fastholde og værdsætte medarbejdere nævnes det i flere sammenhænge, at mulighederne for at give medarbejderne en bedre løn er for begrænsede i forhold til de kvalifikationer, medarbejderne har og forventes at have. Nogle medarbejdere i videnscentrene har erfaret større grad af ensomhed i arbejdet, end de trives med og havde forventet. En centerleder giver et eksempel på dette generelle forhold gennem erfaringer med videnscentrets stilling som bibliotekar.

"Når man skal have bibliotekarer ansat, er det vigtigt at få fat i dem, som er interesseret i indsamling og registrering af litteratur og afsøgning af et område, og som ikke har behov for at snakke med lånerne, for dem har vi jo ikke nogen af. Vi har en masse henvendelser, men ikke den direkte kontakt, som bibliotekaren savnede."

Temaet ensomhed bliver også berørt af en centerleder i forbindelse med overvejelser om at indgå i en eller form for bofællesskab med andre videnscentre.

"Det er også for at få lavet et fagligt fællesskab for vores HK-medarbejdere, som for mig at se bliver meget væsentlige medarbejdere i videnscentrene med VIMS (...) Det bliver et skidekedeligt arbejde, og derfor skal vi sørge for, at de får nogle andre vilkår, som er gode. Og

det er det ikke at sidde på en græstot alene, mens alle de andre løber ud i verden.”

Der viser sig forskellige strategier i ansættelsespolitikken ved videnscentrene. Syv videnscentre har valgt at ansætte eksperter inden for videnscentrenes arbejdsfelter, mens fire har ansat generalister inden for eksempelvis projektledelse og kommunikation. Ser man på sammenhængen mellem videnscentrenes strategi for ansættelser og typologien over videnscentrene, så viser det sig, at de fire, der har ansat generalister på ledelsesniveau, er ”Stifinderen” og ”Kampagnemageren”. Det er ikke entydigt, idet der er et videnscenter indenfor hver gruppe, der har ansat en ekspert, men det er næppe tilfældigt, at det er inden for disse to typer, generalisterne bliver foretrukket. I disse to typer er man mindre afhængig af den specifikke faglige indsigt på det handicapområde videnscentrene dækker, end det er tilfældet for ”Mødeskaberen” og ”Budbringeren”, hvor det specifikt faglige element har større betydning. Forskellen kan understreges af, at de to eksperter, som er ansat som ledere af henholdsvis ”Stifinderen” og ”Kampagnemageren”, begge lægger vægt på, at de væsentligste kvalifikationer for deres arbejde er deres generelle akademiske kvalifikationer.

I små løstkoblede organiseringer i en ufuldkommen verden (Christensen og Molin 1994) gør det personlige og faglige samarbejde / entusiasme / netværk sig gældende for alle aspekter af arbejdet. Personlige relationer og samarbejdsevner i det ad hoc prægede og uformelle arbejdsmiljø vil henholdsvis udvikle og bremse bestræbelserne på at få centrene til at arbejde som ”enheder” og ikke blot som en række af enkeltpersoner. Videnscentrenes projektorienterede organiseringer gør dem mere påvirkelige af medarbejdernes samspil, end det forekommer i regelstyrede organiseringer. Projektorganiseringen er netop vundet frem som en afspejling af *”en stigende fokusering og nødvendighed af ’at gøre de rigtige ting’ i en usikker og turbulent omverden, hvor bureaukratisering mere afspejler forfølgelsen af den snævre (operationelle) effektivitet i form af at ’gøre tingene rigtigt’.”* (Christensen og Kreiner 1994).

Uafhængigt af den sammensætning, som personalet har i udgangspunktet, vil der være behov for at udvikle nye kvalifikationer hos såvel den enkelte som i det faglige fællesskab. Dette arbejde kræver tid og ressourcer, som indtil videre er erfaret som en mangel i de fleste videnscentre.

Den intense sammenhæng i videnscentrene mellem ledelse, faglighed og personlighed har som nævnt ovenfor ført til en del personaleudskiftninger i videnscentrene. Kompetence til at håndtere afskedigelser og ansættelser har derfor betydning for udviklingen i videnscentrene.

Erfaringerne peger på, at faglig respekt i forhold til specielt lederne af videnscentrene er med til at åbne døre og dermed danne grundlag for gode samarbejdsrelationer. Der er desuden i flere videnscentre med fagpersoner ved roret et solidt fagligt fodfæste, som gør, at projekter hurtigt kommer i søen og udvikler sig ”på ryggen” af eksisterende viden. Udfordringen til den faglige centerleder er ud over ledelsesopgaven bl.a. at kunne frigøre sig fra sin tidligere rolle som fagperson og kombinere sin faglige indsigt med generalistens perspektiv på videnscentrets samlede vidensarbejde. Dette skift har vist sig at være vanskeligt i nogle sammenhænge, idet den faglige identitet og nærheden til praksis i nogen grad må vige til fordel for mere overordnede og langsigtede betragtninger, ligesom effekterne og påskønnelsen af store anstrengelser i vidensarbejdet godt kan lade vente på sig og i nogen grad være fraværende.

"Jeg skal opleve, at det arbejde jeg gør, det er godt arbejde, og så har jeg måske lidt af et problem i forhold til sådan noget med succes. Man får jo sjældent ros, når man er leder, så jeg bliver nødt til at finde frem til, hvad, jeg selv synes, er godt arbejde."

Erfaringerne i forhold til de videnscentre, der vælger at ansætte generalister i form af formidlings- og projektfaglige medarbejdere, peger på, at man må begynde sit arbejde med bevidstheden om, at omverdenen er skeptisk over for, om generalisterne kan lede og udvikle et videnscenter på handicapområdet. Det viser sig at være muligt at nedbryde store dele af denne skepsis. Ved at komme ind på et område uden at være "belastet" af fortiden kan ledere finde niches mellem de eksisterende institutioner og tilbud, som ingen før har set eller gjort noget ved.

De personalemæssige ressourcer har betydning for videnscentrenes arbejde, og man kan antageligt finde frem til et niveau eller et minimum for, hvor mange ressourcer der skal til at fylde videnscenterkonceptet ud på en måde, der svarer til funktionerne og målene. Herudover er det værd at overveje og drage erfaringer med de måder, hvorpå videnscentrene vælger at anvende deres personaleressourcer. Der har hidtil været tale om flere former for at inddrage personale i videnscentrene - faste medarbejdere (fuldtid og deltid), projektmedarbejdere (tidsbegrænset), "frikøb" af fagfolk til afgrænsede opgaver og endelig inddragelse af frivillig arbejdskraft.

De personalemæssige ressourcer er relativt små i de enkelte videnscentre, hvilket sammenholdt med opgaverne gør det nødvendigt med stor opmærksomhed om den mest hensigtsmæssige måde at anvende og udvikle personaleressourcerne på. Ressourcerne har selvfølgelig betydning i forhold til, hvilke opgaver man påtager sig, og det er muligt at gå i gang med.

En anden dimension af spørgsmålet om personaleressourcer er behovet for videnscenterfagligt fællesskab. I de "små" videnscentre på 1-1½ mio. kr. i bevilling pr. år er der kun to-tre ansatte, og det gør det svært at opbygge et miljø, som er vigtigt for at kunne "holde gejsten" og kvaliteten oppe på længere sigt. Videnscentrene er meget sårbare over for sygdom o.l., hvilket gør det svært at opbygge kontinuitet i de små videnscentre. Det er da også et fælles ønske, at man får tilført yderligere ressourcer, så man kommer op på bevillinger, der ligner de "store" videnscentre, hvilket vil gøre det muligt at skabe et fagligt fællesskab, fastholde gejsten og medarbejderne.

En centerleder udtrykker sig om sin egen påvirkning af arbejdet med at finde relevant viden på denne måde:

"Det er flovt at sige det, men det er nok meget mine egne interesser også, men så lytter jeg selvfølgelig til, hvad folk siger, og så lytter jeg til forskningen på området."

Opgaveforståelsen

Forståelsen af problemer, centrale begreber og opgaver antages at have betydning for udviklingen af relevanskriterierne i videnscentrene i lighed med, at sygdom- og sundhedsopfattelsen har betydning for, hvad der er relevant viden i sundhedsvæsenet (Launsø 1995). Analytisk kan man vælge at se på videnscentrenes forståelse af de centrale begreber, som konceptet er sammensat af: Viden, indsamling, udvikling,

bearbejdning og formidling. Som omtalt i kapitel 1 er videnscenterkonceptet sammensat af åbne begreber, som både teoretisk og praktisk kan gives mange fortolkninger, ligesom deres indbyrdes sammenhæng kan konstrueres forskelligt. Analytisk er det forståelsen af vidensbegrebet, der er helt centralt, idet forståelsen heraf er af betydning for de øvrige begrebers indhold.

"Budbringeren" kan karakteriseres ved, at videnscentret arbejder med at forbinde afgrænset teoretisk baseret viden med praksis. De to videnscentre af denne type har udspring i forsknings- og udviklingsmiljøer omkring ordblindhed og kommunikation med børn med multihandicap. Det er deres overordnede mission, der bringer de to videnscentre i samme kategori og ikke deres måde at arbejde med opgaven på, for her adskiller de sig fra hinanden.

"Kampagnemageren" kan karakteriseres ved at arbejde med opgaven at skabe oversigt og koordination på sine forskellige arbejdsområder. Det ene videnscenter i denne typologi ser sin funktion som koordinerende og tværgående. Videnscentret skal gøre det lettere for den ene faggren at få viden om, hvad de andre faggrene laver. Centerlederen for et andet videnscenter af denne type siger, at handicapområdet er stort og svært at afgrænse, men når man ser på selve opgaven, synes hun, at det er vigtigt, at videnscentret dækker områdets bredde. Det giver mulighed for at overskue et stort felt og gøre en indsats, der hvor det er mest nødvendigt. Endelig siger centerlederen for det tredje videnscenter:

"Min holdning er, at amterne betaler gildet, så vores mission består i at informere amterne om, hvad der rører sig på området."

"Mødeskaberen" kan karakteriseres ved at arbejde med at skabe vidensarbejde på områder, hvor der har været et vidensmæssigt tomrum i en eller anden forstand. Centerlederen for det ene af de tre videnscentre af denne type siger, at det har været vigtigt at få skabt aktiviteter og få sat området på dagsordenen. Centerlederen for et andet videnscenter af denne type siger, at videnscentret har skabt rammen for en ekspertise, som tidligere har været optaget af behandling, administration osv., men som nu er frigivet til indsamling, bearbejdning og formidling af viden. Der har været ophobet en energi hos disse mennesker, som kom kraftigt til udtryk, så snart rammerne blev skabt til det. Endelig fortæller centerlederen for det tredje videnscenter af denne type, at der ikke fandtes netværk på videnscentrets område, så det skulle opdyrkes fra grunden, hvilket bl.a. startede med videnscentrets brugerseminar, hvor folk lavede grupper, som selv ville arbejde med emnerne, og nogle af deres planer var helt løsgjort fra videnscentret.

"Stifinderen" kan karakteriseres ved at arbejde med at finde nicher i vidensarbejdet på områder, hvor der er etablerede institutioner, der laver vidensarbejde i forvejen. Centerlederen for det ene af de tre videnscentre af denne type siger, at han oplevede, at videnscentret kom ind på et mættet marked, hvor videnscentret skulle vise sin berettigelse.

"Vores primære opgave er at fortælle systemet, at vi kan bruges og så gå ind og samarbejde med dem, der efterspørger."

En anden centerleder for et videnscenter af denne type har erfaret, at videnscentret kunne fylde huller på kursusområdet, og at man med tiden har fået opbygget tillid til, at man kan formidle fagstof på en ny måde på området.

”Centret er blevet accepteret og respekteret for det, vi kan, nemlig at formidle en kompliceret viden på en let tilgængelig måde. Det har man accepteret os for nu, men det har også taget to år.”

Den tredje videnscenter er også bevidst gået i gang med nicher på sit område i dialog med såvel brugerorganisationer som institutioner på området.

Erfaringerne med projektarbejde peger på muligheder og begrænsninger i disse aktiviteter. Mulighederne viser sig i projekter, der ikke ville være blevet lavet uden videnscentrenes indsats, og hvor det er lykkedes at påpege huller og problemer i indsatserne over for bestemte og oversete grupper af mennesker med handicap. Projekterne har i mange tilfælde inddraget brugerne, hvilket i sig selv er med til at bygge broer og skabe mødesteder mellem videnscentrene og brugerne samt mellem teoretisk og praktisk funderet viden. Begrænsningerne viser sig, når tiden til og kvalifikationer / erfaringer med udredningsarbejde er begrænset. Det er således vigtigt at kunne finde grænsen mellem at kunne definere en relevant opgave og afgøre, om man selv som videnscenter eller andre skal / bør løse opgaven. En ting er således at kunne definere et behov for at løse en opgave, noget andet er beslutningen om, hvor løsningen af denne opgave skal placeres. Teoretisk baggrund og erfaringer er vigtig for at gennemføre udredningsarbejde i stor og mellemstor skala. Opgaver, der kan synes mindre, bliver hurtigt store og tidskrævende, hvilket kan give vanskeligheder indadtil i videnscentret, ligesom mindre heldige gennemførelsesprocesser kan få uheldige konsekvenser for relationerne udadtil. Erfaringerne viser således, at udredningsopgaver skal gennemføres af videnscentrene med varsomhed og bevidsthed om egne kvalifikationer, ressourcer og de ricisi, der er forbundet med at lægge navn og rygte til konkrete undersøgelser i stor eller mellemstor skala.

Succeskriterier

Succesmål for videnscentret og medarbejderne er vigtige, idet de er bestemmende for videnscentrets vurdering af sig selv og udgangspunkt i diskussioner med omverdenen i forhold til, hvordan man kan vurdere videnscentrets indsatser. På det individuelle niveau har succeskriterierne relationer til karriereforståelse og motivation i det daglige arbejde. Både de overordnede succeskriterier for videnscentret og de individuelle succeskriterier kan antages at spille ind i forhold til bestemmelsen af relevant viden i videnscentrene.

Videnscentrene skal håndtere organisatoriske, personlige, akademiske og praktiske succesmål for at skabe sammenhæng og helhed i det samlede sæt af succesmål. Hvis man ikke gør det, vil der komme uoverensstemmelse mellem videnscentrets opgaver og medarbejdernes ønsker om faglig og jobmæssig udvikling.

Erfaringerne viser, at videnscentrene generelt arbejder på at finde sammenhæng i succeskriterierne, som desuden knyttes sammen med, hvordan brugerne reagerer på videnscentrenes aktiviteter, og hvilke ønsker de formulerer. At man søger denne sammenhæng i succeskriterierne mellem videnscentrets overordnede succes, den enkelte medarbejders succes og brugernes vurderinger af succes viste sig allerede i

første interviewrunde i slutningen af 1994. Nedenstående citat fra interview med en centerleder sammenfatter hovedindtrykket af, hvordan videnscentrene overvejer deres succeskriterier:

"Jeg opfatter ikke vores mål for succes sådan, at hvis vi bare kan sige: 'Nå, men vi har lavet alt det, der stod i projektbeskrivelsen så: Puh ha, så nåede vi det inden for tiden' (ler). Jeg ser det også som et mål at få det til at fungere altså få etableret nogen gode arbejdsmønstre, at få etableret nogen gode kommunikationsformer og sørge for, at det også bliver et sted, hvor medarbejderne sikres en faglig og personlig udvikling. At man bliver bedre inden for det her område. At man bliver bedre til at håndtere edb-værktøjer, at man bliver bedre til at formidle. (...) Men det er vel også et succeskriterium, at vi får feedback fra brugerne. Altså, vi får feedback fra vores nøglegrupper om, at det kan de godt bruge til noget. Eller det kan de ikke bruge til noget. Vi har den dér omstillingsparathed, ikke! Vi låser os ikke fast i bestemte opfattelser."

Succeskriterier viser sig således som en meget sammensat størrelse, hvor videnscentrene på vej ind i "den normale driftsfase" begynder at genoverveje succeskriterierne. Der har i opstarts- og projektfasen vist sig diskussioner og overvejelser i forhold til succeskriterier, men ofte i forhold til enkelte initiativer og deres succes i forhold til brugerne. De nye refleksioner over succeskriterierne inddrager vurderinger af sammenhænge i aktiviteterne og sammenhænge mellem de overordnede succeskriterier og medarbejdernes succeskriterier på længere sigt.

Tid til refleksion

Det bevidste arbejde med at finde frem til, hvad der er relevant viden, er afhængig af den tid, der er til rådighed samt de metoder, der anvendes i refleksionsprocesserne om spørgsmålet om relevant viden. Mangel på tid og metodik vil betyde, at udviklingen i høj grad kommer til at ske implicit og mekanisk, idet dagligdagens gøremål sætter sig igennem og fortrænger refleksionsarbejdet.

Der, hvor man skaber sig tid til refleksivt at finde frem til relevant vidensarbejde i centret, får man skabt grundlag for eksplicit prioritering af indsatsen og anvendelsen af ressourcerne. Arbejdet vil desuden kunne smitte af på og fremme synergieffekter mellem medarbejderne, der i refleksionsarbejdet har et fælles projekt, de kan relatere sig til i forbindelse med at løse individuelle opgaver.

Det er et markant kendetegn ved videnscentrene, at der er stort engagement, lyst og vilje til at skabe og prioritere tid til refleksion. Samtidig er det et kendetegn, at det er svært at finde denne tid mellem den lange række af øvrige opgaver, der trænger sig på. Flere centerledere udtrykker håb om bedre tid til dette arbejde, når videnscentrene bevæger sig fra den hektiske opstartsfasen ind i en måske mere stabil og rolig driftsfase.

Flere videnscentre giver udtryk for, at det i dagligdagen med fyldte aftalebøger ofte er vanskeligt at finde tid til at sætte sig ned i fællesskab og reflektere over arbejdet i videnscentret.

Følgende replikker fra et interview med en centerleder og en centermedarbejder understreger det generelle problem for videnscentrene i forhold til at skabe plads til refleksion:

"Det, vi nok kan savne mest, er de der perioder, hvor vi kan sætte os ned og reflektere over tingene, hvor langt er vi nået, hvad gør vi osv."

"Hvorfor gør I ikke det?"

"Fordi vi er for dårlige til at sige nej. Det er selvfølgelig også noget med, at vi har prioriteret at være meget servicemindede, så når folk henvender sig, så får de den vare, de vil have. Og det er en måde at prioritere på, at vi skal slå os fast i folks bevidsthed i den første tid. De skal ligesom have noget igen, når de henvender sig til os. Så hvis det er noget med, at de skal have hjælp til noget, der skal være færdig om to dage, ja så har vi givet dem den hjælp. Selvom det måske er kommet på tværs af de planer, vi havde om at sætte os ned og reflektere over tingene.

Jeg tror, at vi her i det nye kalenderår skal lægge en uge ind om måneden, hvor det ikke er muligt at booke op med møder. Og vi skal snart skynde os, for de første to-tre måneder begynder allerede at være sorte."

En centerleder udtrykker, hvor svært det er at fastholde gode intentioner om at holde jævnlige refleksionsmøder. Centerlederen var i begyndelsen meget opsat på, at der skulle være tid til interne refleksionsmøder. Det fungerede i begyndelsen således, at der hver uge var afsat nogle timer til evaluerings- og planlægningsmøder. Dette fungerede fint. Da en projektmedarbejder holdt op, betød det, at møderne skulle holdes med kun to personer, og det fungerede ikke. Nu stikker man i stedet hovederne sammen, når det er muligt i hverdagen. Desuden har centerlederen selv fået flere tidskrævende opgaver, der har gjort, at de formelle møder er nedprioriteret. Centerlederen mener efter overvejelser i forbindelse med interview i 2. interviewrunde, at møderne bør genoptages.

Vidensprodukter

Videnscentrenes arbejde udmønter sig i "produkter" af forskellig karakter. Der er tale om vidensarbejde, der involverer faglige, holdningsmæssige, politiske og formidlingsmæssige spørgsmål. Hvad enten der er tale om den ene eller den anden miks af viden, vil der være tale om forskellige "produkter", der kan karakteriseres ved at være repræsentation og dokumentation af vidensarbejdet i videnscentret. Produktet er en vidensrepræsentation i tekst / lyd / billeder o.a. af den viden, som ønskes formidlet til en given målgruppe. Valg af repræsentationsform kan tage udgangspunkt i en eksplicit refleksion over relationen mellem indhold og form eller i en mere praktisk-pragmatisk vurdering af den kompetence, der er inden for rækkevidde.

Produkternes relevans for brugerne og deres modtagelighed vil kunne såvel styrkes som svækkes gennem udformningen af produktet. Vigtig viden vil således ikke i sig selv finde frem til brugerne, medmindre produktet er sammensat således, at form, indhold og timing hænger sammen i forhold til modtagerne. Mindre vigtig viden vil gennem den rigtige formmæssige formidling kunne nå frem til modtagerne, men i sagens natur ikke gøre væsentlig forskel. Gode formmæssige produkter uden indhold vil desuden på længere sigt skære benene væk under videnscentrene, idet de kan udvikle et dårligt ry eller ligegyldighed fra brugernes side.

Den store udfordring i forhold til konstruktionen af produkterne, så de gør en forskel, er at få overensstemmelse mellem relevans, indhold, form og timing. Desuden er der ofte sammenhæng og forbindelse mellem flere produkter, som vil udgøre helheden i videnscentrets arbejde over for brugerne.

Tilgangen til produktbegrebet er beskrevet i indledningen til afsnittet om vidensprodukter i kapitel 5, hvorfor det blot skal opsummeres, at der er tale om "inventar" (pjecer, bøger, video etc.), "processer" (møder, samtaler, praksisrelation etc.) og "forarbejde" (grundlagsarbejde, hvor det ikke vides på forhånd, hvad vidensarbejdet konkret skal føre til).

Til illustration af det vigtige i at arbejde med denne åbne og processuelle tilgang til produktbegrebet og ikke lade sig nøje med den mediebarne repræsentation af viden vil jeg fremhæve et eksempel på produktion af en video i relation til Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog. Her indkaldte man en række særlige videnshavere til at deltage i forarbejdet til og udformningen af en video "At mødes med glæde"²⁰¹. Hele processen omkring oplæg til videoen kan her siges at være et produkt i sig selv, idet der for det første blev dannet grundlag for at skabe nye relationer og genetablere gamle relationer mellem de involverede fagfolk. Diskussionerne mellem videnshaverne indbyrdes såvel som med videnscentret kan karakteriseres som reflektivt arbejde og et processuelt produkt. Dette skal ikke forstås som en harmonisk helhed, hvor alle bliver enige til sidst, men som faglige udvekslinger, hvor forskelligheder består, men på nye måder efter at være indgået i dialog med hinanden. Efterfølgende udmøntede det fælles arbejde sig i en video, som herefter udgør en del af inventaret i videnscentret, hvor den kan købes, lånes og tages med ud til undervisning, foredrag osv.

Et generaliseret eksempel, som alle videnscentre arbejder med, er telefonkontakter, hvor brugere og slutbrugere henvender sig i videnscentret med spørgsmål, oplysninger, sorger, glæder osv. I denne sammenhæng er det vigtigt at fremhæve det væsentlige processuelle produkt, som består i, at man udvikler kompetence til at skabe god kommunikation og gode relationer i forbindelse med disse telefonkontakter. Der kan være tale om at henvise til andre instanser, hvilket kræver grundlæggende kompetencer i forhold til, hvor viden og rådgivning er tilgængelig på området. Der kan desuden være tale om at indkredse, hvilket problem / spørgsmål spørgeren reelt henvender sig med. Endelig er det af stor vigtighed, at videnscentrenes medarbejdere er i stand til at skabe tillid og god kontakt til de brugere, der henvender sig, så brugerne uafhængigt af det faglige resultat af henvendelsen vil vende tilbage, hvis behovet skulle opstå og anbefale videnscentret til andre.

Videnscentrene giver eksempler på, hvordan et processuelt produkt består i, at en spørger i dialog med videnscentret bliver bevidstgjort om, hvad det er, der er det egentlige problem / spørgsmål, vedkommende henvender sig med. I telefonkontakterne giver videnscentrene således viden fra sig, udvikler dialogisk kompetence og får tilført vital viden om området.

Som basis for dette afsnit er der for hvert videnscenter udviklet en oversigt over vidensprodukter fra videnscentret, som er vurderet i forhold til: 1) typologien (forarbejde,

201. Vidensgrundlaget kommer her fra flere interview med centerlederen, besøg i videnscentret samt fra interview med fem udvalgte brugere af videnscentret, som er præsenteret i kapitel 6.

procesarbejde, inventar), 2) basisfunktionerne i videnscenterkonceptet (indsamling, udvikling, bearbejdning), 3) tidsperiode, 4) indhold, 5) brugerne og 6) resultatet af vidensproduktet. Der er tale om relativt "grove" vurderinger, som bygger på indlevelsen i videnscentrenes arbejde og det samlede materiale, der er præsenteret i kapitel 4. Der er to grunde til, at vurderingerne kan karakteriseres som "grove": 1) der har ikke været ressourcer i dette projekt til at undersøge de mange enkelte vidensprodukter, som videnscentrene tilsammen har udviklet og 2) i forhold til at konstruere generelle erfaringer med vidensprodukterne er det ikke nødvendigt at kende hvert enkelt vidensprodukt i detaljer. Det er derimod konstruktivt at drage nytte af karaktertræk ved de enkelte vidensprodukter i alle videnscentre og kombinere dem med viden om produkter i de tre cases, samt drage nytte af vurderingerne fra interviewene med udvalgte brugere af vidensprodukterne, som er præsenteret i kapitel 6.

Forarbejde

Alle videnscentre udfører forarbejde, men der er forskelle, når man sammenligner de fire typer af videnscentre. Alle videnscentre søger at skabe sig overblik over forhold på deres område, men dette arbejde fylder mere og er anderledes hos "Stifinderen" og "Kampagnemageren" end hos "Mødeskaberen" og "Budbringeren". For "Kampagnemageren" handler forarbejdet meget om at få skabt et bredt overblik over sit område og finde de brede emner, der vidensmæssigt kan bearbejdes generelt og formidles bredt til mange. Som grundlag for dette er det desuden et forarbejde for "Kampagnemageren" at skabe relationer mellem parterne på området, så der skabes opbakning til de tværgående tiltag. "Stifinderen" søger også at skabe sig overblik og på veloplyst grundlag søge efter nicher og specifikke emner, der kan målrettes til afgrænsede grupper. Afgrænsningen af emner og nicher sker under hensyntagen til de eksisterende parter på området for at fastholde gode samarbejdsrelationer. For "Mødeskaberen" og "Budbringeren" er forarbejdet knyttet til at skabe relationer mellem fagfolk, der kan drage nytte af hinandens og videnscentrets viden. "Budbringerens" udgangspunkt er defineret til en nærmere afgrænset faglighed, hvor det som forarbejde gælder om at holde fagligheden ved lige og skabe relationer, der gør det muligt at udvikle aktiviteterne på området. "Mødeskaberen" har et fagligt udgangspunkt, hvor der kan være tale om at udvikle relationer bredt på sit område.

For alle videnscentrene gælder det, at ledere og medarbejdere udfører forarbejde for at følge med i den faglige udvikling på området. Der har vist sig et generelt dilemma i forhold til "at følge med", da det for mange af fagfolkene i videnscentrene ikke er tilfredsstillende blot at kunne følge med, de vil gerne fordybe sig og bidrage selvstændigt til området. Det har vist sig vanskeligt på tværs af alle videnscentrene at finde tid til faglig fordybelse, hvilket understreges af et eksempel på, hvordan dilemmaet blev løst på et af videnscentrene. Ved Videnscenter for Autisme insisterede lederen på at fastholde sin mulighed for egen faglig fordybelse ved at dele sin stilling mellem videnscentret og Center for Autisme, der er et behandlings-, kursus- og rådgivningscenter. Denne løsning stiller et direkte spørgsmål til videnscenterkonceptet, der netop lægger vægt på at holde de to dele adskilt, som i dette tilfælde samles via en fælles leder og fælles lokaliteter. Spørgsmålet er, om lederens og medarbejdernes egen faglige udvikling, som, de finder, er grundlag for deres arbejde på længere sigt, kan sikres inden for konceptets rammer, eller om løsningen skal findes i modellen fra Videnscenter for Autisme? I 2. interviewrunde gør flere centerledere sig overvejelser om, hvordan man kan organisere arbejdet, så medarbejdernes faglige udvikling kan sikres. Dilemmaet vil således blive

bearbejdet og søgt håndteret i praksis i de kommende år, og erfaringerne peger på, at forarbejdet ønskes opprioriteret for at fastholde medarbejdere og deres engagement.

Proces

Alle videnscentre laver procesarbejde, som de arbejder med at give forskellige rammer. Projektarbejdsformen er udbredt og kan karakteriseres som procesarbejde, idet der sker vidensudvekslinger inden for og mellem projektgrupperne samt omverdenen undervejs i projekterne. Projekterne kan i større eller mindre grad være målorienteret i forhold til at skulle resultere i inventar, som videnscentret kan benytte i sit videre arbejde. Man kunne tænke sig, at videnscentre med store brugergrupper ikke i så høj grad anvendte procesarbejde, men det er ikke tilfældet, idet man netop kan bruge projekter til at skabe inventar, der kan indgå i en efterfølgende bredere formidlingsindsats.

Procesarbejdet er ikke i alle tilfælde orienteret mod bestemte mål i form af inventar, der kan bruges på længere sigt. Der anvendes forskellige mødeformer, hvor fremtidsværkstedet (Jungk 1989) i flere tilfælde har været inspirationskilde til at skabe en velegnet ramme for fri dialog mellem forskellige parter på området og videnscentret. Perspektivet for den type af procesarbejde er, at videnscentret kan synliggøre sig, komme i dialog med brugerne, få inspiration og få brugernes formulerede ønsker om nye initiativer.

Procesarbejdet knytter sig i mange tilfælde til enkeltstående projekter eller enkeltstående møder, men der er også eksempler på procesarbejde, hvor der arbejdes med længerevarende relationer, hvilket typisk sker i forskellige former for netværksdannelser. Der viser sig to yderpunkter i måderne at arbejde med netværk på. Det ene yderpunkt er, at videnscentret udarbejder og distribuerer adresselister over fagfolk, der arbejder inden for området, og som brugerne kan henvende sig til. De foreløbige erfaringer peger på, at sådanne adresselister ikke gør den store forskel, idet fagfolkene ikke får henvendelser på baggrund af listen over netværket. Det andet yderpunkt i arbejdet med netværket er, at videnscentret uddanner fagfolk til at udgøre et netværk, hvor deltagerne opmuntres til selv at være aktivt opsøgende i deres miljøer og løbende får opbakning fra videnscentret i form af artikler, undervisningsmateriale og andet. Denne netværksmodel ser ud til at gøre en forskel, idet netværkspersonerne får sat ting i gang rundt om i landet og gensidigt opmuntrer hinanden til at komme i gang med at lave kurser og andre aktiviteter.

Arbejdet med forskellige typer af netværksdannelser og erfaringer hermed viser, at det er muligt at tilknytte fagfolk til videnscentrene som vigtige formidlingsled mellem videnscentrene, det amtslige og kommunale niveau. Erfaringerne viser også, at netværkstanken kan gribes meget forskelligt an afhængigt af videnscentrenes idéer og hensigt med netværkerne. Der er således et spektrum af måder at arbejde med netværkstanken på, der strækker sig fra at synliggøre fagfolk gennem præsentation af navn, adresse og særligt arbejdsfelt til at gøre netværkspersonerne til de primære personer i vidensarbejdet. Der er ikke baggrund for at kunne vurdere, om der eventuelt er en sammenhæng mellem lokalisering af videnscentret og aktivitetsniveauet i netværkene. Erfaringerne synes snarere at pege på, at aktiviteterne i netværkene bestemmes af faglige og personlige relationer til videnscentrene og af den lokale aktivitet.

Inventar

Alle videnscentre udvikler inventar, og alle bruger nyhedsbreve til at give regelmæssig information i begyndelsen og sikre videnscentrets synlighed i brugergrupperne. Et videnscenter valgte bevidst ikke at lave et nyhedsbrev, men det viste sig med tiden påkrævet for videnscentret at lave et nyhedsbrev og derigennem gøre videnscentret synligt ved siden af alle de andre videnscentre. I lighed med de andre typer af inventar varierer forholdet mellem specialiseret og generel viden i nyhedsbrevene. Videnscentrene er her i et dilemma mellem at nå den specialiserede fagperson og den ikke-specialiserede fagperson. I brugerinterviewene gav nogle fagpersoner udtryk for, at nyhedsbrevene var relevante for dem, netop fordi de havde specialiserede artikler, men om dette har konsekvenser den ikke-specialiserede læser er indtil videre et åbent spørgsmål.

Der er ikke noget entydigt billede, men som tendens forekommer det rimeligt at tale om, at "Kampagnemageren" generelt arbejder mere med almen viden, end det er tilfældet for de tre andre typer af videnscentre. Dette er en konsekvens af, at videnscentret skal nå mange forskellige faggrupper og dermed vidensniveauer på samme tid. Inventaret kan godt være orienteret mod specifikke emner, men det skal have almene budskaber. "Stifinderen" deler sig i to typer, hvad angår karakteren af inventar. To af videnscentrene i denne gruppe minder om "Kampagnemageren" på den måde, at "Stifinderen" finder sine nicher og formidler almen viden på disse områder. For det tredje videnscenter af typen "Stifinderen" er inventaret godt nok præget af at være nicher, men her er der i højere grad tale om mere specialiseret viden. En del af forklaringen på denne forskel kan søges i, at de to førstnævnte videnscentre har ansat ledere og medarbejdere, der ikke i udgangspunktet er handicapfaglige på videnscentrenes områder, hvilket er tilfældet i det tredje videnscenter. Desuden adskiller det tredje videnscenter sig fra de to øvrige ved, at brugergruppen er lille, mens den er mellemstor for de to øvrige. For "Mødeskaberen" er der også tale om, at inventaret har forskellig specialiseringsgrad, hvilket givetvis kan forklares med, at der for to af videnscentrene i denne gruppe er tale om et nyt område, mens der i det tredje videnscenter er tale om, at man starter på et "etableret" område, hvor der ikke tidligere har været tradition for at udvikle inventar. For de to første videnscentre er der således tale om bredt at samle folk på området, hvilket i mindre grad ansporer til specialisering end på et område, hvor folk kender hinanden og er specialiseret, men ikke har tradition for vidensarbejde. For "Budbringeren" giver det sig selv, at inventaret er specialiseret i forhold til videnscentrenes grundlæggende budskaber.

Formidling af viden

Formidling af viden kan anskues ud fra kvalitative og kvantitative kriterier eller en blanding, så man både ser på, om "modtagerne" får noget kvalitativt ud af formidlingen og på hvor mange, der gør det. I dette projekt lægges der i forlængelse af forsøgets karakter vægt på de kvalitative aspekter af vidensformidlingen, idet spørgsmålet om kvantitet først er interessant, når man ved noget om, hvad der er kvalitet. Dette forhold er analogt til forholdet mellem definitions-mæssig validitet og reliabilitet, hvor det i første omgang handler om at finde gyldige (valide) udtryk for erfaringerne med videnscenterkonceptet. Først herefter er det relevant at begynde at beskæftige sig med pålideligheden (reliabiliteten) af målinger til evaluering af indsatsen (Hellevik 1994).

I videnscenterkonceptet er der lagt særlig vægt på, at videnscentrene skal formidle viden. I forlængelse af foregående afsnit og diskussionen om, hvad man kan kalde

vidensprodukter, er det et åbent spørgsmål, hvordan man kan og bør forstå begrebet formidling i relation til videnscentrenes arbejde. Det er metodisk vanskeligt at finde frem til, om formidling af viden gør en forskel for brugerne og på hvilket niveau. To yderpunkter er forskellen mellem at gøre forskel i relation til brugerens teoretiske standpunkt og gøre forskel i relation til brugerens praksis.

Sammenligningerne af videnscentrenes erfaringer i forhold til formidling, der gør en forskel, behandles efter den kategorisering af formidlingsarbejdet, som blev indført i kapitel 5, hvor der sondres mellem envejs-, tovejs- og netværksformidling.

Det særlige bidrag fra dette projekt i forhold til spørgsmålet om formidling af viden, der gør en forskel, er fra brugerperspektivet præsenteret i kapitel 6. Her behandles spørgsmålet fra videnscentrenes perspektiv som afslutning på dette kapitel. Spørgsmålet om, hvilken forskel, den viden videnscentrene formidler, står centralt for videnscentrene. Det viser sig bl.a. ved, at videnscentrene i fællesskab arbejder med at etablere et kvalitetsudviklingsprojekt, der skal bidrage til videnscentrenes metode- og kompetenceudvikling i forhold til at kunne vurdere og måle, hvilken forskel deres formidlingsarbejde gør for brugerne.

Overordnet viser det sig, at alle videnscentre stort set bruger envejs-, tovejs og netværksformidling, men de gør det med forskellige formål og i forskellige sammenhænge. Typologisk kan der anes en empirisk og konstrueres en teoretisk sammenhæng, hvor "Stifinderen" og "Kampagnemageren" i højere grad bruger envejsformidling som selvstændige indsatser, end det er tilfældet for "Mødeskaberen" og "Budbringeren". "Stifinderen" og "Kampagnemageren" bruger også i højere grad tovejs- og netværksformidling til at indsamle viden, end det er tilfældet for "Mødeskaberen" og "Budbringeren", der i højere grad benytter tovejs- og netværksformidling til at formidle viden fra videnscentret. Når "Mødeskaberen" og "Budbringeren" bruger envejsformidling er det i højere grad et supplement, der skal støtte arbejdet i tovejs- og netværksorienterede forløb.

Argumentet for at konstruere denne sammenhæng kan begrundes i typernes karakter, og den forskel de ønsker at gøre på de forskellige områder. Det er klart, at det må have betydning, hvor stor en brugergruppe videnscentret har i forhold til, om man skal lave netværk for de få eller bred envejsformidling for de mange. Svaret knytter sig dog ikke alene til størrelsen af målgruppen, hvilket kan illustreres med en problemstilling fra det ene videnscenter af typen "Budbringeren", der har en stor målgruppe og har arbejdet meget med envejsformidling i form af kurser med mange deltagere. Som type har denne budbringer en bestemt videnskæssig mission, hvor det gælder om at ændre praksis hos bestemte faggrupper. Dilemmaet opstår efter de første års store indsats med kursusvirksomhed, hvor videnscentret på baggrund af de indhøstede erfaringer bliver i tvivl om denne formidlingsstrategi overhovedet gør den ønskede forskel hos brugerne, som videnscentret ønsker. Spørgsmålet bliver her, om man som budbringer med en stor brugergruppe kan anvende envejsformidling som hovedstrategi, eller man skal bevæge sig mere over i tovejs- og netværksformidling, hvis man vil gøre sig håb om at gøre en forskel i praksis, og det er det, videnscentret ønsker. En "Budbringer" vil typisk arbejde med budskaber, der i nogen grad kræver læring gennem akkomodation, som er omtalt i kapitel 3, og derfor er forbundet med større modstand end læring gennem assimilering, der i højere grad præger arbejdet i de øvrige videnscentre. Hvis man vil gøre sig håb om at overvinde denne modstand er det muligvis ikke nok at benytte sig af envejsformidling, hvilket den anden "Budbringer" har taget konsekvensen af og arbejder med udgangs-

punkt i varige relationer i netværk af videnskavere, der kan indgå i længerevarende forløb med videnscentret og andre brugere. Når "Mødeskaberen" også prioriterer tovejs- og netværksformidling, kan begrundelsen søges i, at denne type videnscentre søger at skabe mødesteder for brugerne, så de kan indgå i fagligt samspil med hinanden og videnscentret. Det betyder, at man må arbejde for at skabe længerevarende relationer, som envejsformidling ikke lægger op til, men godt kan supplere.

Til sidst skal det understreges, at "Stifinderen" og "Kampagnemageren" også ønsker at gøre en forskel, men da de arbejder henholdsvis med nicher og store sammensatte områder, må de tænke mere i enkeltstående indsatser og mindre i interaktive forløb med brugerne.

KAPITEL 8

Diskussion af erfaringsdannelsen og videnscenterkonceptet

I dette afsluttende kapitel diskuteres og perspektiveres erfaringsdannelsen i forhold til de empiriske erfaringer, de teoretiske indfaldsvinkler, den metodologiske fremgangsmåde, og afhandlingen slutter med en diskussion af videnscenterkonceptet i lyset af erfarings- og teoridannelsen i projektet.

Indledningsvis sammenfattes og diskuteres erfaringsdannelsen i forhold til, hvordan videnscentre generelt kan bidrage til vidensarbejdet på handicapområdet. Dernæst diskuteres de generelle erfaringer i lyset af den konstruerede typologi over videnscentrene, hvorefter startbrugernes erfaringer med vidensarbejde og deres erfaringer med brug af videnscentrene diskuteres. I afsnittet om projektets teoretiske indfaldsvinkler diskuteres videnscenterkonceptet ud fra henholdsvis et generelt perspektiv, videnscenterperspektivet og brugerperspektivet. I afsnittet "metodologiske refleksioner" diskuteres styrker og svagheder ved projektets metodiske fremgangsmåde. Til slut diskuteres perspektiverne i videnscenterkonceptet og erfaringsdannelsen set i lyset af mulige alternativer i forhold til at løse fremtidens specielle opgaver med vidensarbejde på handicapområdet.

Empiriske erfaringer

De empiriske erfaringer bliver i det følgende sammenfattet og diskuteret ud fra henholdsvis et generelt perspektiv, et videnscenterperspektiv og et brugerperspektiv. Struktureringen af hvert afsnit følger projektets hovedspørgsmål. Fra videnscenterperspektivet sætter hovedspørgsmålene fokus på; bestemmelsen af relevant viden, udviklingen af vidensprodukter og anvendelsen af formidlingsmetoder. Fra brugerperspektivet sætter hovedspørgsmålene fokus på; kontekster for vidensarbejde, konkrete erfaringer og virningskæden mellem videnscentrenes aktiviteter, startbrugernes brug heraf samt betydningen for slutbrugerne.

Det generelle perspektiv

Overordnet viser erfaringerne fra "Forsøg med Videnscentre", at videnscenterkonceptet i praksis kan fungere som ramme for udvikling af relevant vidensarbejde og for skabelse af vitale vidensrelationer. I den forstand er videnscenterkonceptet perspektivrigt i relation til arbejdet med at støtte, sikre og udvikle vidensarbejdet på handicapområdet.

Erfaringerne viser, at videnscentrene kan være med til at skabe vitale vidensrelationer, der fungerer som kundskabsbroer mellem fagfolk og mennesker med handicap. Disse kundskabsbroer kan medvirke til at skabe grundlag for integration af forskellige typer af viden i det decentrale støtte- og rådgivningstilbud til mennesker med handicap. Viften af forskellige typer af viden, der arbejdes med, strækker sig fra viden hos praktikere i praksismiljøer til viden fra forskere i videnskabelige miljøer. Integrationen af viden fra disse forskellige vidensfelter er en vigtig og vanskelig opgave, som videnscentrene på forskellig vis har taget fat på. Videnscentrene har særlige muligheder for at løfte denne opgave med integration af forskellige typer af viden på grund af deres organisatoriske placering mellem forskning og praksis samt deres funktionsmæssige afgrænsning i forhold til behandling og forskning.

Den generelle erfaring er således, at videnscentre kan bidrage til udvikling af viden, der gør forskel. Erfaringerne viser samtidigt, at der er grænser for, hvad videnscentrene kan bidrage med og udrette i relation til målet med at støtte og sikre vidensniveauet på deres områder.

Erfaringerne peger på, at videnscentrene kan støtte udviklingen af kundskabsbroer og vitale vidensrelationer på deres særlige områder. Videnscentrene har bl.a. vist sig at kunne bidrage til:

- 1) at skabe dialog omkring spørgsmålet, hvad er relevant viden?
- 2) at skabe vidensrelationer til og mellem startbrugere,
- 3) at sætte fokus på relevansen af forskellige typer af viden (tværviden),
- 4) at udvikle vidensprodukter og
- 5) at udvikle tilpassede formidlingsformer.

Som konkrete eksempler kan der bl.a. peges på følgende områder, hvor videnscentrene har vist, de kan bidrage til væsentlige diskussioner og relevant viden på deres områder. Det sker ved, at videnscentrene påpeger og bidrager med viden om:

- a) betydningen af viden fra og i startbrugernes praktiske hverdag,
- b) oversete problemstillinger og grupper på videnscentrenes områder,
- c) væsentlige problemstillinger (eksempelvis integration og ligestilling) og
- d) teories relevans og betydning for startbrugernes praktiske arbejde.

Videnscentrene viser sig at kunne bidrage til arbejdet med at skabe vidensrelationer mellem startbrugerne og relevante videnskilder, idet videnscentrene støtter mulighederne for:

- a) at startbrugerne deler viden med hinanden,
- b) at startbrugerne udvikler viden i fællesskab og
- c) at videnscentrene kan tilføre startbrugerne viden gennem disse vidensrelationer.

Videnscentrene åbner for at forskellige typer af viden kan integreres og indgå på nye måder i vidensarbejdet på handicapområdet. Det sker bl.a. ved at samle fagfolk på tværs af forskellige professioner og specialer samt på tværs af forskellige praksis- og teoriområder. Der er aldrig garanti for udvikling af tværviden, men videnscentrene bidrager ved at skabe muligheder for, at det kan ske.

Videnscentrenes vidensprodukter bidrager bl.a. til at fastholde viden på deres område, så viden ikke forsvinder så let i forbindelse med, at erfarne fagpersoner forlader området. Netop manglende kontinuitet som konsekvens af personaleudskiftninger o.a. udgør et særligt problem på områder med få og små vidensfællesskaber, og så bidrager vidensprodukterne til vidensarbejdet ved, at inventaret kan bringe viden frem, der kan indgå i konkrete former for vidensarbejde på området såvel lokalt, regionalt som på landsplan.

Videnscentrene har vist sig at kunne bidrage til vidensarbejdet på deres områder med en bred vifte af formidlingsformer, der breder sig fra dialog med enkelte personer til kommunikation via massemedier. Videnscentrenes styrke i dette arbejde er, at de er tæt på deres felter og derfor har mulighed for at kunne udvikle tillidsfulde relationer til

brugerne, udvikle tilpassede formidlingsformer og bidrage med formidling på relevante tidspunkter.

Erfaringerne fra videnscentrenes egne tiltag i forhold til evaluering af deres formidlingsindsats viser, at startbrugerne generelt er tilfredse med videnscentrenes formidling. Men: Målingerne af tilfredshed er usikre og svarer ikke på spørgsmålet om, hvorvidt formidlingen gør en forskel for start- og slutbrugerne i praksis. Videnscentrene er opmærksomme på dette forhold, som man ønsker at gøre noget ved, ligesom man i hverdagens praksis arbejder med feedback fra brugerne. Den daglige feedback fra brugerne er hidtil videnscentrenes bedste mulighed for at bedømme resultaterne af såvel enkeltstående formidlingsindsatser som sammenhængende forløb. Videnscentrene ønsker at udvikle kompetence og metoder til at måle og vurdere resultaterne af formidlingsindsatsen over for brugerne. Det fælles videnscenterforum indledte derfor i foråret 1997 forarbejdet til et fælles projekt om udvikling af kompetence og teknikker til vurdering og måling af formidlingsarbejdet. Emnerne er væsentlige for den videre udvikling af videnscentrene og mulighederne for at kunne vurdere videnscentrenes indsatser såvel kvalitativt som kvantitativt i de kommende år.

Videnscentrenes begrænsninger i forhold til deres opgaver og konceptuelle grundlag er, udover ressourcemæssige og intraorganisatoriske begrænsninger, i særlig grad knyttet til interdependens og videnscentrenes interorganisatoriske relationer til omverdenen. Omverdenens muligheder for og holdninger til at indgå i relationer med videnscentrene er afgørende for videnscentrenes vidensarbejde. Videnscentrene er afhængige af brugerne i dobbelt forstand, idet startbrugere både er brugere af videnscentrenes vidensarbejde og leverandører af viden til videnscentrenes vidensarbejde.

Erfaringerne viser, at videnscentrene integreres på deres områder, selv om det i nogle tilfælde kræver, at videnscentrene skal overvinde modstand fra eksisterende parter på området. Det kritiske spørgsmål er, om den organisatoriske tilpasning til omgivelserne og eksisterende forhold har negative omkostninger i forhold til videnscentrenes rolle som reformatorer af vidensarbejdet. Videnscentrene skal kunne påvirke og forandre omgivelserne for at bidrage til fornyelse og udvikling af vidensarbejdet. Spørgsmålet, om videnscentrene i for høj grad må tilpasse sig omgivelserne, kan ikke besvares ud fra de foreløbige erfaringer, men diskuteres i det afsluttende afsnit.

Økonomien og andre ressourcer (menneskelige og tekniske) sætter naturligvis grænser for aktivitetsniveauet og mulighederne for videnscentrenes vidensarbejde. Erfaringerne viser, at mange ledere er blevet overrasket over en relativ stor del administrativt arbejde i forhold til det faglige arbejde. Herudover viser det sig, at en del af videnscentrenes opgaver såsom relationsarbejde og projektarbejde er mere ressourcetunge end umiddelbart forventet. For relationsarbejdets vedkommende består arbejdet bl.a. i at opbygge personlige relationer, opbygge og vedligeholde adressedatabaser, sørge for udsendelse af materialer o.l. For projektarbejdets vedkommende er der i mange tilfælde tale om, at videnscentrene tager rollen som "praktisk gris", hvilket kan være en direkte forudsætning for, at det er muligt at samle praktikere omkring projektarbejde. Opgaverne har vist sig at være vigtige, men giver også dilemmaer i forhold til videnscentrenes prioritering af ressourcerne. Erfaringerne peger bl.a. på, at medarbejderne efter den indledende startfase begynder at efterlyse tid til faglig fordybelse for at kunne udvikle egen faglighed og videnscentrenes (forarbejde) med henblik på mere selvstændigt at kunne bidrage til vidensarbejdet, hvad enten der er tale om proces eller inventar. Her viser sig samtidig en markering af en mulig begrænsning for videnscentrene i relation

til at indgå i vidensrelationer til forskningsmiljøer. Det er således en udbredt betragtning, at man for at kunne indgå i forskningsmæssige netværk selv skal bidrage med viden, for at andre vil bidrage med deres viden. Der er tale om en gensidig bytterelation, hvori det er vanskeligt at indgå uden selv at kunne bidrage. Erfaringerne peger dog på, at videnscentrenes bidrag i form af viden om praksis og relationer til praksismiljøer kan udgøre en væsentlig del af den viden, videnscentrene kan give i bytte for at indgå i forskningsrelaterede netværk. Det har endvidere vist sig, at det er muligt for videnscentrene at rekruttere medarbejdere med forskningsmæssig baggrund, hvilket er med til at skabe bedre muligheder for, at videnscentrene kan udvikle og fastholde relationer til forskningsmiljøer. Disse relationer er vigtige for arbejdet med at indsamle forskningsbaseret viden samt for, at videnscentrene kan påvirke aktiviteterne i forskningsmiljøerne.

Videnscenterperspektivet

Udgangspunktet i dette afsnit er den konstruerede typologi over videnscentrene. Når der kan konstrueres en typologi med fire forskellige typer af videnscentre viser det, at det er relevant at differentiere erfaringerne i forhold til specifikke karaktertræk ved forskellige typer af videnscentre. Der er redegjort for typologiens konstruktion i kapitel 4. Det er i særlig grad interorganisatoriske relationer, der konstruerer forskellen mellem typerne. Undtagelsen er budbringeren, der er karakteriseret ved den intraorganisatoriske faktor værdiorientering. De fire typer af videnscentre er navngivet efter deres mest markante karaktertræk og benævnes; budbringeren, mødeskaberen, stifinderen og kampagnemageren. I nedenstående oversigt over de fire typer og deres seks konstituerende faktorer, er det mest markante træk for hver type fremhævet med fed skrift. De to nederste faktorer i skemaet er taget med for: 1) At vise den parvise lighed i arbejdet med vidensrelationer mellem videnscentrene og 2) At vise den parvise forskel i videnscentrenes arbejde med vidensprodukter. Budbringeren og mødeskaberen arbejder med vidensrelationer som en primær opgave, mens stifinderen og kampagnemageren arbejder med vidensrelationer som en sekundær opgave. Parrene adskiller sig endvidere fra hinanden ved at budbringeren og stifinderen arbejder med vidensprodukter af specifik karakter, mens mødeskaberen og kampagnemageren arbejder med vidensprodukter af almen karakter.

Videnscentertypologi	Budbringeren	Mødeskaberen	Stifinderen	Kampagnemageren
Værdiorientering (neutral/normativ)	Normativ	<i>Neutral</i>	<i>Neutral</i>	<i>Neutral</i>
Interorganisatoriske relationer (konsensus/konflikt)	<i>Konflikt</i>	Konsensus	<i>Konflikt</i>	<i>Konflikt</i>
Organisatorisk landskab (nyt/etableret)	<i>Nyt/Etableret</i>	<i>Nyt/Etableret</i>	Etableret	<i>Nyt/Etableret</i>
Målgruppe (stor/mellemstor/lille)	<i>Lille</i>	<i>Lille/Mellemstor</i>	<i>Mellemstor</i>	Stor
Vidensprodukter (almene/specifikke)	<i>Specifikke</i>	<i>Almene</i>	<i>Specifikke</i>	<i>Almene</i>
Vidensrelationer (primært/sekundært)	<i>Primært</i>	<i>Primært</i>	<i>Sekundært</i>	<i>Sekundært</i>

Budbringeren skiller sig ud fra de øvrige ved at arbejde med en normativ værdiorientering i forhold til viden. Dette træk er markant i forhold til de øvrige, som alle arbejder med en neutral værdiorientering i forhold til viden. Ved at være normativ i sit udgangspunkt arbejder budbringeren anderledes end de øvrige i forhold til spørgsmålet om relevant viden. Videnscentret er etableret ud fra en normativ vurdering af, hvad det er særligt relevant at arbejde med. Påvirkningerne af relevanskriterierne i videnscentre af typen budbringeren er således på forhånd afgrænset til at handle om videnscentrets udgangspunkt, der sætter rammerne for diskussionen af spørgsmålet om relevant viden. For de øvrige videnscentertyper er afgrænsningen af relevant viden et principielt åbent spørgsmål uden normative afgrænsninger. Ved at arbejde med et normativt udgangspunkt er der tale om, at videnscentre af denne type har en klar idé om, hvad man ønsker at påvirke vidensarbejdet med på sit område, og det præger relationerne til omverdenen. Brugere er tvunget til at forholde sig til videnscentrets normative grundlag, og parterne må arbejde på det grundlag, at der kan være uforenelighed mellem videnscentrets og brugernes normative tilgang til viden på området. Dette gør sig ikke på samme måde gældende i de andre typer af videnscentre, hvor der lægges vægt på at integrere alle brugere og deres forskellige normative orienteringer i forhold til viden.

Mødeskaberen skiller sig ud ved at arbejde på områder, hvor der er udpræget konsensus i de interorganisatoriske relationer. Samtidig arbejder videnscentret med at skabe vidensrelationer som en primær opgave. Når de interorganisatoriske relationer præges af konsensus, er det et godt fundament at være mødeskaber på, da brugerne møder videnscentret med positive forventninger og giver opbakning til videnscentrets videre eksistens. Videnscentret understøtter endvidere sin rummelighed og rolle som mødeskaber ved at arbejde med en neutral værdiorientering i forhold til viden. For mødeskaberen gælder det om at samle og integrere vidensressourcerne på området.

Stifinderen skiller sig ud fra de øvrige ved at blive etableret i et organisatorisk landskab, hvori der er traditionsrige institutioner og organisationer i forvejen. Stifinderen kan minde om kampagnemageren på dette punkt, men forskellen på de to typer er, at kampagnemageren arbejder med tværgående problemstillinger i forhold til forskellige handicap og

påtager sig tværgående opgaver, som andre ikke umiddelbart kunne tænke sig at påtage sig. Stifinderen tager fat på nicheområder, der endnu ikke er udviklet, men som andre principielt godt kunne arbejde med. Stifinderen søger niches inden for specifikke vidensområder, mens kampagnemageren søger niches inden for tværgående og almene områder.

Kampagnemageren udskiller sig fra de øvrige ved at have markant større målgrupper, hvilket påvirker videnscentre af denne type til at arbejde med kampagnelignende vidensarbejde. Når målgruppen er stor, som det er tilfældet for kampagnemageren, så opstår der stigende krav om formalisering af relationerne til omverdenen samt stigende krav til mere almene former for vidensarbejde. Omverdensbetingelserne giver således et pres på videnscentrene i forhold til at udvælge legitime indsatsområder, hvor der kan gennemføres kampagnelignende indsatser, der er relevante for mange i målgruppen.

Typologien er med til at understrege, at det fælles videnscenterkoncept får forskellige karaktertræk afhængig af den omverden, som videnscentre udvikles i. Typologien kan derfor være til inspiration i den generelle debat om videnscenterkonceptet og intentionerne hermed samt i den mere specifikke debat på konkrete områder, hvor man overvejer at etablere videnscentre. Den konstruerede typologi har fire faktorer, der i særlig grad karakteriserer hvilken type videnscenter, der er tale om. De fire faktorer er: 1) Værdiorientering i forhold til viden, 2) interorganisatoriske relationer, 3) det organisatoriske landskab og 4) målgruppens størrelse. Der redegøres for fremgangsmåden ved konstruktionen af typologien i kapitel 4.

Sammenholdes typologien med de intraorganisatoriske faktorer, der indgår i projektet, er der mulighed for at finde sammenhænge mellem de intra- og interorganisatoriske faktorer, eksempelvis når det gælder kvalifikationsbaggrunden hos de ledende og faglige medarbejdere. Sammenligner man medarbejdernes faglige baggrund og typen af videnscentre, viser det sig, at den specifikke handicapfaglige viden hos ledere og medarbejdere er vigtig i relation til budbringeren og mødeskaberen, mens den er mindre vigtig i relation til stifinderen og kampagnemageren. En forklaring på dette forhold kan være, at videnscentre, der arbejder med opbygningen af vidensrelationer som en primær opgave, er afhængige af den specifikke handicapfaglige baggrund. Der er derimod mere brug for generelle kvalifikationer hos de ledende medarbejdere, når der er tale om videnscentre, der ikke har skabelsen af vidensrelationer som en primær opgave. Som tidligere nævnt er der vanskeligheder forbundet med at indgå i forskningsmæssige netværk uden selv at kunne bidrage med relevant viden til disse netværk. Denne opgave vil antagelig være vanskeligere for generalister, der endvidere i en startfase mangler relationer til praksis. For generalisterne i videnscentrene er der således en dobbelt opgave i at skabe relationer til praksis og forskning. Det, der skal opveje disse umiddelbare svagheder for generalisterne i videnscentrene, er, at de introducerer nye måde at arbejde med viden på og angiver nye veje til at arbejde på tværs af tidligere opdelinger på deres vidensområder. Erfaringerne viser, at det kan være svært for generalister at få fodfæste på deres område, men også at det kan lade sig gøre.

Medarbejdernes kvalifikationer sættes på forskellige prøver, når de handicapfaglige specialister primært arbejder med henholdsvis specifikke vidensprodukter (budbringeren) og med almene produkter (mødeskaberen). Det samme gør sig gældende, når generalisterne primært arbejder med henholdsvis specifikke vidensprodukter (stifinderen) og med almene produkter (kampagnemageren). Den relativt store personaleudskriftning i videnscentrene kan i nogen grad forklares ud fra de anførte

sammenhænge mellem kvalifikationsbaggrund og videnscentertype. Der er naturligvis altid mange andre forhold forbundet med at finde de rigtige medarbejdere til videnscentrene og omvendt. Erfaringerne peger på, at problemer med manglende sammenhæng mellem videnscentertype, kvalifikationsbaggrund og vidensproduktens karakter giver vanskeligheder for medarbejdernes og videnscentrenes fælles udvikling.

Brugerperspektivet

I dette afsnit tages der udgangspunkt i erfaringerne fra brugerundersøgelsen, som er præsenteret i kapitel 6.

Brugerne kan have flere forskellige typer af relationer til videnscentrene, som kan omhandle formidling af viden fra videnscentret eller formidling af viden fra brugerne til videnscentret. Formidlingsrelationer er tidligere begrebsliggjort som henholdsvis envejsformidling, tovejsformidling og netværksformidling. Envejsformidling finder sted fra videnscentrene til brugerne. Tovejsformidling finder sted, når der etableres en relation mellem bruger og videnscenter, så der er mulighed for dialog. Endelig finder netværksformidling sted i forskellige typer af netværksrelationer mellem grupper af brugere og videnscentrene. I disse netværk formidler brugerne viden mellem hinanden, så der ikke udelukkende er tale om vidensrelationer mellem bruger og videnscenter, men også mellem brugerne.

Udgangspunktet for formidlingsrelationer mellem brugere og videnscentre er, at en eller begge parter tager initiativ til at skabe kontakt og indlede relationen. Set fra brugerperspektivet er der grund til at differentiere i forståelsen af brugerne og deres forskellige udgangspunkter. Brugernes forskellige kontekster for vidensarbejde har betydning for den enkelte brugers måde at forholde sig til videnscentrene på.

Set fra brugernes perspektiv er videnscentret en af mange mulige kilder til viden, og videnscentret udmærker sig ved at være en ny videnskilde. For nogle brugere er der tale om, at de har meget nære relationer til et bestemt videnscenter, der kan begrundes i, at de i længere tid har savnet et sted med faglig viden på det særlige område. Brugeren kan endvidere være en integreret del af det bredere netværk af fagpersoner, der har relationer til opstarten af videnscentret. Ét videnscenter har givet denne gruppe af brugere betegnelsen: Gruppen af særlige videnshavere. Særlige videnshavere er på den ene side interessante for videnscentrene, fordi de er videnskilder til videnscentrenes vidensarbejde og samtidig potentielle formidlere af viden fra videnscentrene til gruppen af øvrige brugere. De særlige videnshavere har en egeninteresse i at holde sig fagligt underrettet via den tætte kontakt til videnscentret. Det er karakteristisk for denne gruppe af særlige videnshavere, at de indgår i vidensfællesskaber, hvor man finder videnscentrets vidensområde relevant. Erfaringerne fra brugerundersøgelsen peger på, at det gør en forskel, om brugerne indgår i vidensfællesskaber omkring de områder, videnscentrene dækker. Ved at brugerne indgår i vidensfællesskaber i egen institution eller vidensfællesskaber på tværs af institutioner, skabes der opmærksomhed, motivation og lyst, ja nærmest pres på brugeren for hele tiden at holde sig á jour med viden fra alle relevante kilder. Gruppen af brugere, der indgår i vidensfællesskaber, er således alt andet lige nemmere at skabe kontakt til for videnscentrene. De særlige videnshavere vil ofte selv tage kontakt til videnscentret og holde sig løbende orienteret om de vidensprodukter, videnscentret arbejder med. Samtidig er det ikke mindst fra brugere, der har styrke med baggrund i vidensfællesskaber, at der formuleres krav og ønsker til videnscentret, hvilket videnscentrene i nogen udstrækning reagerer på ved at

inddrage de særlige videnshavere i vidensarbejdet og andre nære relationer til videnscentret.

Fra brugerperspektivet er den største gruppe af brugere, dem der ikke har et vidensfællesskab omkring det vidensområde, som videnscentret arbejder med. Denne gruppe er modpol til gruppen af særlige videnshavere og kan passende betegnes almindelige vidensbrugere. For disse brugeres vedkommende er det i højere grad op til videnscentrene at etablere relationer, da der hos denne gruppe ikke findes de samme tilskyndelser til, at brugerne selv søger viden i videnscentrene. I forlængelse heraf kan der sondres mellem vidensrelationer, der består i enkeltstående episoder og vidensrelationer, der strækker sig over længere forløb. Brugere uden vidensfællesskaber kan naturligvis godt indgå i begge typer vidensrelationer, men brugerundersøgelsen indikerer, at det er vanskeligere at etablere forløb med brugere uden for vidensfællesskaber end med brugere, der indgår i vidensfællesskaber.

Typologien over videnscentre kan bruges til at formulere antagelser om, hvordan og i hvilken udstrækning et videnscenter kan bygge sit vidensarbejde op omkring grupper af særlige videnshavere og benytte de forskellige typer af vidensrelationer til brugerne. For alle videnscentre gælder det, at gruppen af særlige videnshavere er afgørende vigtig for videnscentrets arbejde med indsamling, bearbejdning og udvikling af viden. Derimod er målgruppens størrelse afgørende for, i hvilken udstrækning det er muligt for videnscentrene at bruge gruppen af særlige videnshavere i formidlingsarbejdet. På områder med små og mellemstore målgrupper (budbringeren, mødeskaberen og stifinderen) er det i større udstrækning muligt at benytte gruppen af særlige videnshavere i formidlingsarbejdet, end der er muligt for videnscentre med store målgrupper (kampagnemageren).

Det er desuden i højere grad muligt at udvikle formidlingsarbejdet gennem gruppen af særlige videnshavere i videnscentre, der arbejder med vidensrelationer som en primær opgave (budbringeren og mødeskaberen). Ved at prioriterer arbejdet med vidensrelationer opbygges muligheder for netværksdannelse og formidling via disse netværk.

Brugerne tillægger fagligt renommé hos ledere og medarbejdere særlig vægt, når der er tale om budbringeren og mødeskaberen, hvilket kan hænge sammen med, at de arbejder med vidensrelationer som en primær opgave. For budbringerens vedkommende kan det desuden være udtryk for, at videnscentrets normative tilgang til viden sætter vidensarbejdet ind i en kontekst, hvor tillid til den handicapfaglige viden hos ledere og medarbejdere er den nødvendige garanti og tryghed for brugerne til, at de finder det relevant at gå ind i samarbejde med videnscentret. For mødeskaberens vedkommende kan det ses som en konsekvens af, at den faglige dybde og overblikket hos ledere og medarbejdere skal garantere, at alle brugere respekteres for deres faglige arbejde og vidensgrundlag.

Brugernes erfaringer med vidensmæssig uforenelighed mellem bruger og videnscenter findes primært i relation til budbringeren, der arbejder med et normativt vidensbegreb. Der findes også vidensmæssig uforenelighed mellem brugere og videnscentre af de andre typer, men her kanaliseres kontroverserne udenom videnscentrene, der ikke tager aktiv stilling for at kunne fastholde rummeligheden overfor alle brugere. Spørgsmålet er naturligvis, i hvilken udstrækning og hvor længe en sådan tilstræbt neutralitet kan fastholdes, og om videnscentrets valg og normative stillingtagen egentlig blokerer for vidensrelationer mellem videnscentre og deres brugere set i lidt længere tidsperspektiv.

I forhold til den neutrale position er nogle videnscentre blevet tvunget til at tage stilling til eksempelvis alternative behandlingstilbud, hvor videnscentrene trods deres tilstræbte neutralitet må fremlægge deres normer for, hvilke kriterier der skal opfyldes for, at viden kan accepteres som viden. I forhold til den normative position er der eksempler på, at tilsyneladende uforenelige standpunkter mellem videnscenter og brugere set over tid kan lede videre frem til konstruktivt samarbejde.

Hos forskellige brugergrupper eksisterer der traditioner for, hvordan man som fagperson søger viden, og om det er forbundet med anerkendelse at søge viden, eller om det anses for at være overflødig. Der er ikke overblik over brugernes søgemønstre, men det er et område, som videnscentrene og støttesystemet i øvrigt har brug for at få belyst som baggrund for deres videns- og formidlingsarbejde. Adolfsen (1997) finder i en foreløbig evaluering af indsatsen for små grupper af handicap med fremadskridende handicap, at brugerne er meget usikre på, hvor de skal søge viden. Det er tankevækkende, at ingen af brugerne i undersøgelsen har henvendt sig til amtet med deres spørgsmål, da det er her, ansvaret for specialrådgivning er placeret.

Brugernes konkrete erfaringer med videnscentrene peger på, at videnscentrene bidrager til vidensarbejdet på følgende punkter: Brugere påmindes om væsentlige problemstillinger, brugere får konkrete værktøjer til dagligdagens vidensarbejde, brugere bliver engageret i vidensarbejdet, brugere bliver støttet i det, de gør, brugere får faglig vished, brugere bliver opmærksomme på nye problemstillinger, brugere får tilført autoritet til deres arbejde, brugere får frigjort kræfter til vidensarbejde, brugere får øget selvtillid og selvværd.

Teoretiske refleksioner

De teoretiske refleksioner er struktureret, så der indledes med betragtninger fra et overordnet og kontekstuel perspektiv herefter følger refleksioner fra henholdsvis videnscenterperspektivet og brugerperspektivet.

Videnscenterkonceptet i generelt perspektiv

I kapitel 3 placeres videnscentrene som centrum i en grafisk afbildning af et "socialt landskab" der inkluderer start- og slutbrugere samt andre samarbejdspartnere, der indgår som videnskilder og eksterne modtagere af viden fra videnscentrene. Videre i samme kapitel udfoldes der et komplekst begreb om viden og en videnssociologisk beskrivelse af vidensoverførelse eller rettere vidensskabelse i relationen mellem videnscentre og brugere. Vidensrelationerne mellem brugere og videnscentre betegnes kundskabsbroer. Det understreges, at brugernes egen viden og aktive vidensarbejde skal tænkes med, hvis videnscentrenes bidrag skal kunne bruges og integreres i brugernes praksis, hvilket stemmer overens med grundidéen om fordelene ved et decentralt videns- og rådgivningssystem. Dette forhold understreges i kapitel 6, hvor interview med brugerne beskriver vigtigheden af brugernes vidensmiljø og selvstændige bidrag til integration af viden fra videnscentrene i deres daglige arbejde. På denne baggrund kan man sige, at det er misvisende, at såvel navnet videnscentre som placeringen i det "sociale landskab" gør videnscentrene til centrum og udgangspunkt i problemstillingen.

Betegnelser centre og center giver associationer til et ophøjet centrum, hvilket er i modstrid med de teoretiske bidrag og de empiriske erfaringer, der peger på, at viden er

lokal. Det er i lokale kontekster, at brug og integration af forskellige typer af viden finder sted og omsættes i praksis. Brugere besidder viden af mange slags jvf. definitionen af viden i kapitel 3, og det er disse vidende brugere, der med mellemrum har relationer til videnscentrenes vidensarbejde. Videnscentrene udgør ikke centrum for brugerne i deres dagligdag snarere periferi. Det er derfor vigtigt at understrege, at videnscentre ikke bør forstås sådan, at al viden findes eller bør findes her. Det er mere dækkende at formulere det på den måde, at videnscentrene har viden, de indgår i vidensrelationer med og her igennem støtter det lokale vidensarbejde. Det lokale vidensarbejde foregår eksempelvis i skoler, PPR-kontorer, institutioner, hos praktiserende læger og enkeltstående fagpersoner. Den anden del af betegnelsen videnscentre er viden, der kan give associationer i retning af, at der er tale om en særlig form for viden nemlig videnskabelig viden.

Det uheldige i betegnelsen ligger i det, som den ikke synes at rumme, nemlig at viden i høj grad er lokal, og at viden er andet og mere end forskningsbaseret viden. En alternativ betegnelse kunne være at indføre betegnelsen klogskabshus, idet klogskab dækker over integration af viden fra såvel teori/forskning som fra praksis (Alvsvåg 1993). Betegnelsen "hus" placerer organisationen som en almindelig del af det organisatoriske landskab og ikke som et centrum.

Videnscenterperspektivet

Erfaringerne med videnscentrenes arbejde med at finde frem til, hvad der er relevant viden, viser, at mange faktorer påvirker, hvordan relevans opstår, udvikles og forsvinder. I kapitel 5 og 7 behandles spørgsmålet i relation til videnscentrenes historiske udgangspunkt; fem faktorer i omverdenen og fem faktorer i videnscentrenes interne organisation, som er fundet væsentlige at inddrage. I kapitel 3 inddrages interorganisatorisk og nyinstitutionel teori, der lægger vægt på, at organisationer udvikler sig gennem relationer, tilpasninger til og påvirkninger af omgivelserne. Der præsenteres eksempler på, at videnscentre må arbejde med at overvinde modstand fra de eksisterende institutioner for at finde en plads i landskabet, så de kan arbejde selvstændigt og ligeværdigt sammen med parterne på området. Der er tale om en vigtig integration i omverdenen for videnscentrene, idet såvel arbejdet med formidling af viden som vidensarbejdet i det hele taget afhænger af gode relationer til de vidende parter i omverdenen. Konfliktniveauerne er forskellige for videnscentrene, men det er fælles for alle videnscentre, at arbejdet med at finde relevant viden kræver et vedvarende arbejde med relationerne til omverdenen. Når der skal udvikles relevant viden, kan videnscentrene ikke lade sig diktere af omverdenens ønsker og krav, idet der er mange flere ønsker og krav, end videnscentrene har ressourcemæssige muligheder for at løfte. Videnscentrene må derfor ud over deres tilpasning til omgivelserne og påvirkningerne herfra udvikle sig indefra og kunne optræde selvstændigt for at kunne bidrage aktivt til det vidensarbejde, der i forvejen foregår.

I forhold til de indre faktorer er medarbejderne en afgørende faktor for, hvad der bestemmes til at være relevant viden. Typologien over videnscentrene bidrager til at forstå betydningen af videnscentrenes afhængighed af specifik handicapfaglig viden over for mere generelle kvalifikationer. "Mødeskaberen" og "budbringeren" er således mere afhængige af specifik handicapfaglig viden end de to andre typer, hvor generalistkvalifikationer fra andre fagområder i højere grad ser ud til at være væsentlige i videnscentre af typen "stifinderen" og "kampagnemageren".

I forhold til spørgsmålet om videnscentrenes udvikling af vidensprodukter indføres der i kapitel 3 en begrebslig opdeling af produktbegrebet, som afledes af det brede vidensbegreb og den videnssociologiske tilgang. Produktbegrebet er rummeligt for ikke at være for reduktionistisk og på forhånd definere, hvad det er relevant at betegne som væsentlige resultater og produkter af vidensarbejdet i videnscentrene. Erfaringerne med vidensprodukter er undersøgt ud fra sondringen mellem vidensprodukter som henholdsvis: Forarbejde (relevansvurderinger, almen vidensopbygning), proces (samarbejde, samtaler, arbejdsgruppe etc.) og inventar (nyhedsbreve, bøger, pjecer, video, litteratur- og adresselister etc.). Eksemplerne på videnscentrenes produkter er mange og findes for tre videnscentres vedkommende listet i bilag 5.3(a, b, c).

Produktbegrebet afviger fra Clausen (1993), der inddrager forskning og serviceydelser som nødvendige og vigtige produkter for, at videnscentre kan bevare deres udviklingsdynamik. Clausen (1993) bygger sin vurdering af videnscenterkonceptet på erfaringer fra evalueringen af Center for Små Handicapgrupper. Clausen (1993) peger på, at forskning er vigtig for videnscentre, men han siger samtidig følgende om forskningsmiljøet ved Center for Små Handicapgrupper:

"Forskningsmiljøet på Center for Små Handicapgrupper udgøres af få personer, og centret løser mange andre opgaver end forskning. Det er tvivlsomt, om der kan etableres et bæredygtigt forskningsmiljø med så få projekter og så få forskningsårsværk til forskning. Der bør satses mere på samarbejde med andre forskere og forskningsinstitutioner. Center for Små Handicapgrupper bør endvidere overveje at prioritere udviklingsarbejde højere, fordi det sikrer en anvendelse af de indhøstede erfaringer."

(Clausen 1993)

Erfaringerne fra Center for Små Handicapgrupper er her overensstemmelse med erfaringsdannelsen i dette projekt, hvor videnscentrenes afgrænsning i forhold til forskning også går ved udviklingsarbejde. Udviklingsarbejde anvendes med kreativitet og udbytte af videnscentrene. Derimod er det tydeligt, at egentlige forskningsprojekter, og de krav der følger med, hurtigt bliver til byrder for videnscentrene, der hæmmer arbejdet med de øvrige vidensprodukter.

Videnscenterkonceptet inkluderer ikke forskning, men lægger op til at videnscentrene skal indgå i diskussionerne af, hvilken forskning der er brug for på deres områder. Erfaringerne fra Clausen (1993) og dette projekt peger på, at der er behov for forskning på handicapområdet, og her kan videnscentrene spille en rolle i forhold til at udvikle ideer, initiativer og viden, der kan danne baggrund for forskningsaktiviteter, som bør gennemføres i relevante forskningsmiljøer. Det kritiske spørgsmål er her, om der er tilstrækkelige ressourcer og interesser i forskningsmiljøerne til at indgå i dialog med videnscentrene og løfte relevante forskningsinitiativer. I det omfang der ikke forekommer steder at gå hen med idéer til forskningsprojekter, så vil der være pres på videnscentrene for at tage opgaverne op, hvilket udløser et dilemma, der er vanskelig at håndtere.

Dilemmaet i videnscentrenes position mellem forskning og praktik består altså i at definere grænserne for arbejdet mellem forskning og praksis (behandling og direkte rådgivning af mennesker med handicap). Kan videnscentrene ikke "holde balancen" mellem praksis og forskning, opstår der risiko for at miste fokus på og kræfter til den

særlige rolle som "brobygger" og formidler af tværviden, der er en del af kernen i videnscenterkonceptet.

Clausen (1993) siger videre, at videnscentre: *"må kunne levere en eller flere ydelser direkte til brugerne...være åbne systemer...og sætte nye innovative tiltag i gang"*. I det omfang der med ydelser refereres til produkter som proces og inventar, er perspektiverne i dette projekt i overensstemmelse med perspektiverne hos Clausen. I forhold til spørgsmålet om videnscentre som åbne systemer er det vigtigt, at videnscentrene er selvstændige og autonome enheder, idet videnscentre skal være med til at sikre fornyelse, og som Clausen siger: *"Fornyelse sker gennem anfægtelse"*, hvorfor der skal være plads til, at videnscentrene kan kritisere tingenes tilstand.

I forhold til serviceydelser adskiller videnscentrene sig fra Center for Små Handicap-grupper ved at have færre ressourcer, og det er alene en væsentlig grund til, at serviceydelser, der har at gøre med behandling, skal holdes uden for videnscentrenes arbejdsområde. Her skal de "nøjes med" at henvise til andre eller gøre opmærksom på problemer, hvis der mangler tilbud i støtte- og rådgivningssystemet.

Videnscenterkonceptets afgrænsning i forhold til henholdsvis behandlings- og forskningsopgaver vurderes således grundlæggende til at være frugtbar ved at understrege, at videnscentre skal bidrage til vidensarbejde, der ligger mellem forskningsbaseret viden og praksis.

Videnssociologien, som skitseres i kapitel 3, understreger kontekstafhængighed i forhold til integration af ny viden og omsætningen af ny viden til ny praksis. En radikal tolkning af teorien er, at formidling af viden ikke gør nogen forskel, hvis der ikke etableres en længerevarende relation mellem to parter. I forhold til viden, der formidles og læres gennem akkomodation (se kapitel 3), er denne tolkning rimelig, men i forhold til viden, der er mindre forandrende og kan læres gennem assimilering, er tolkningen for radikal. Det er derfor relevant for videnscentrene at benytte sig af hele viften af formidlingsstrategier (envejs-, tovejs- og netværksformidling), blot ikke til hvad som helst, men tilpasset specifikke formål.

Spørgsmålet om formidling tematiseres i projektet gennem to modeller (se kapitel 3), hvor videnscentrene indgår i henholdsvis monologiske (envejskommunikation) og dialogiske (tovejs- og netværkskommunikation) relationer til brugerne. De to forskellige relationstyper udelukker ikke hinanden, idet de to typer af formidling kan supplere hinanden. Som formidlingsstrategier lægger de monologiske formidlingsformer op til generelle kampagner, mens de dialogiske formidlingsformer lægger op til specifik interaktion. De to strategier relaterer sig bl.a. til antallet af brugere, man ønsker at nå ud til og karakteren af den viden, man formidler. Ønsker man at nå ud til mange med relativt enkle budskaber, kan det være relevant med forskellige typer af mediebarne kampagner, hvilket kan eksemplificeres med, at et videnscenter, der kan relateres til typen kampagnemager, har lavet OBS-udsendelser i TV. Ønsker videnscentrene derimod at komme ud til mindre grupper med relativt komplicerede budskaber, så kan det være relevant med formidlingsformer, der bygger på direkte dialog med startbrugere. Der er en lang række af videnscentrenes aktiviteter, der bygger på direkte interaktion og dialog med startbrugere såsom telefonkontakter, kurser, seminarer, konferencer, arbejdsgrupper og netværk.

Typologien over videnscentre viser, at budbringeren og mødeskaberen i højere grad end stifinderen og kampagnemageren arbejder med den dialogiske formidlingsmodel, mens den omvendte situation gør sig gældende for den monologiske model, som stifinderen og kampagnemageren arbejder mere med end budbringeren og mødeskaberen. Forklaringen herpå skal givetvis søges i forhold til, om videnscentret arbejder med skabelse af vidensrelationer som en primær opgave eller en sekundær opgave. For at skabe tillidsfulde vidensrelationer er dialogen og anerkendelse af videnscentrets fagpersoner vigtig, hvilket også svenske erfaringer peger på i forbindelse med formidling af forskningsbaseret viden til praktikere (Socialstyrelsen 1998). I monologiske formidlingsrelationer er der i højere grad tale om, at vidensprodukterne i sig selv skal sikre, at den ønskede viden formidles.

En centerleder sætter opgaven med at opbygge tillid i relief på følgende måde:

“Det er ikke kun et spørgsmål om at tage opgaver ind, men vi er jo også i en fase, hvor det handler om at opbygge en tillid.”

Brugerperspektivet

Grundlaget for arbejdet med brugerperspektivet er teoretisk det samme, som er skitseret i relation til videnscenterperspektivet. Metodologisk er der anvendt ansigt-til-ansigt interview ud fra en tematiseret spørgeguide på brugerens arbejdsplads. Når denne fremgangsmåde er valgt, er det med baggrund i den teoretiske forståelse af, at mødet mellem bruger og videnscenter starter i brugerens fagmiljø, hvor etablerede mønstre for vidensarbejde strukturerer dagligdagen og dermed også er strukturerende for den måde, de potentielle brugere af videnscentrene søger viden på.

Erfaringsdannelsen viser, at brugernes baggrund, arbejdsmiljø og vidensnetværk har betydning for brugen af videnscentrene. Materialet viser et overtal af brugere, der har et vidensfællesskab om det handicap eller problemfelt, de har kontakt med videnscentret om. Dette kan i nogen grad være et udtryk for den informative selektionsstrategi, der favoriserer de mere intense relationer mellem brugere og videnscentre på bekostning af de mere ekstensive eller fraværende relationer mellem brugere og videnscentre. Tendensen peger i retning af, at man med rimelighed kan antage, at brugere uden vidensfællesskab i mindre grad vil henvende sig til videnscentre, end brugere der ikke indgår i et vidensfællesskab. Denne antagelse er en udfordring for videnscentrene, da den faglige ensomhed kan antages at være udbredt hos en del af de faggrupper, som videnscentrene gerne vil og har til opgave at nå med deres vidensarbejde og -formidling. Det vil derfor som tidligere nævnt være relevant at få skabt bedre kendskab til, hvordan brugerne egentlig søger viden, så videnscentrene og andre relevante parter på handicapområdet kan gøre sig synlige i forhold til den almindelige gruppe af brugere.

Fællesskaber mellem fagfolk fremstår som et vigtigt udgangspunkt for at benytte videnscentre, da fællesskaberne virker støttende for brugerne i forhold til: 1) at de selv henvender sig til videnscentrene og 2) at de integrerer den udviklede viden i praksis.

Metodologiske refleksioner

I dette afsnit diskuteres projektets metodologi i forhold til stærke og svage sider set i lyset af de gjorte erfaringer. Argumentationen for valgene af de enkelte metoder og

deres sammenhæng er præsenteret i kapitel 4, hvorfor der her lægges vægt på de punkter, hvor projektforsløbet har givet anledning til fornyede refleksioner.

Projektets metodologi er karakteriseret ved åbne indfaldsvinkler i forhold til spørgsmål, teorier og metoder. De åbne indfaldsvinkler begrundes i, at det studerede fænomen, videnscentre, er defineret som et koncept, er historisk nyt og afprøves på forsøgsbasis i forhold til en kompleks problemstilling omkring vidensarbejde i det decentrale støtte- og rådgivningssystem for mennesker med handicap. Det har desuden været afgørende for valget af åbne indfaldsvinkler, at erfaringer fra andre studier af vidensarbejde har vist, at det er frugtbart at arbejde multidisciplinært, eklektisk og med "følsomhed" overfor feltet (Tydén 1993). Fordelen ved den åbne metodologiske og teoretisk eklektiske fremgangsmåde er, at projektet lader sig påvirke af det fænomen, der studeres. Det ville ikke ud fra forsøgets karakter og intention havde været relevant at arbejde med erfaringsdannelse inden for rammerne af det Andersen (1992) kalder et teori-determineret rationelt projekt. Projektet kan derimod karakteriseres som et dialektisk projektforsløb (Andersen 1992).

Ulempen ved fremgangsmåden er, at projektets foranderlighed og kompleksitet gør det vanskeligt at sammenfatte projektets resultater, hvilket er i forlængelse af argumenterne om anvendelse af casestudier og andre idiografiske metoder, som diskuteres i kapitel 4. Her konkluderes det med henvisning til Flyvbjerg (1991a), at problemerne med opsummering er en egenskab ved den studerede virkelighed, mere end det er en egenskab ved casestudiet som metode. Svarene er af samme grund ikke absolutte afklaringer og udtømmende svar på problemformuleringen og hovedspørgsmålene. Der er tale om erfarings- og teoribaserede svar og udkast til begrebsdannelse og typologisering af videnscentrenes generelle og specifikke muligheder for at bidrage til sikring af kvaliteten i startbrugernes vidensgrundlag og deres arbejde med at støtte og rådgive mennesker med handicap. Understregningen af projektets åbne tilgangsvinkler og pointering af fordelene ved "følsomheden" over for det studerede fænomen betyder ikke, at der indføres et sandhedsbegreb, hvor sandhed sættes lig med praksis, eller at resultaterne forstås som spejlbilleder af og er identiske med praksis. Skulle dette være tilfældet, ville forskerens rolle være at oversætte "virkelighedens tale" (Christensen 1995) og bringe det kvalitative forskningsprojekt ind i et positivistisk paradigme. I dette projekt tillægges forskeren en aktiv og konstruerende rolle, hvor resultaterne er sociale konstruktioner af viden. Den konstruerede viden bygger på arbejde med og påvirkninger fra mange kilder og mange typer af data; det studerede fænomen, fra teorier, analyser og sociale forhold i den verden forskningen udføres i. Med baggrund i denne forståelse er projektet et bidrag til erfaringsdannelse, der indbyder til dialog og refleksion. Afhandlingens udsagn fremlægges til validering eksternt og pragmatisk (Miles 1994) i dialog med andre praktiske erfaringer og teoretiske perspektiver på fænomenet videnscentre.

Det diskuteres i kapitel 3, at grundlaget for skabelsen af viden er, at der samtidig produceres ikke-viden og foretages en virkelighedsreduktion. Denne uomgængelige vidensreduktion og produktion af ikke-viden er også trods de åbne og forsøgsvist helhedsorienterede indfaldsvinkler en del af dette projekt.

Problemformuleringen operationaliseres i to gange tre forskningsspørgsmål, der stilles ud fra et videnscenterperspektiv og tre forskningsspørgsmål, der stilles ud fra et brugerperspektiv. Disse forskningsspørgsmål afgrænses yderligere i forhold til særlige faktorer og særlige begreber. Det helt afgørende i denne forskningsproces er de valg,

der foretages og undervejs fører til en indsnævring og afgrænsning af teori, metode, data og analyse. Til grund for disse valg foreligger løbende rationelle overvejelser og "fornemmelser" for det fænomen, forskeren indlever sig i. De konkrete valg af metoder og datakilder diskuteres nedenfor, men først præsenteres en kritisk selvrefleksion i forhold til projektets opstart og afslutning.

Erfaringerne peger på, at det kunne have været gavnligt for projektet og muligvis også for forsøget i praksis, hvis der ved starten og afslutningen af forløbet havde været indlagt en afklarings- og forhandlingsproces, som det foreslås af Guba og Lincoln (1989) i deres paradigme for fjerde generations evalueringer. Her er udgangspunktet for evalueringer at samle alle parter, forsøget berører, så man gennem fælles dialog og forhandlinger kan afklare, hvilke mål, spørgsmål og problemer parterne er enige om, og hvilke de er uenige om. For projektet ville en sådan afklaring have givet et bedre billede af forsøgets udgangspunkt, og for deltagerne i projektet ville det have afklaret nogle af de problemer, der i kapitel 1 viser sig i form af manglende information og klarhed i relationerne mellem parterne i forsøget. I forhold til afslutningen af projektet havde en lignende fælles dialog og forhandlingsproces kunnet bidrage til at perspektivere og nuancere erfaringsdannelsen, begrebsdannelsen og typologiseringen af videnscentrene. Hvad angår afslutningen, er dette dog endnu ikke for sent, idet parterne kan tage erfaringsdannelsen fra denne afhandling med ind i den videre bearbejdning af egne og fælles erfaringer i forhold til den fremtidige udvikling af videnscentre på handicapområdet. Når den indledende forhandlings- og afklaringsproces ikke blev gennemført, er forklaringen, at vigtigheden heraf ikke var erkendt på daværende tidspunkt. Erfaringen på dette punkt støtter et bekræftende svar på spørgsmålet: "Bør Danmark have en evalueringspolitik?" (Rieper 1996). En sådan politik skulle ikke foreskrive, hvordan evalueringer skal udføres, men være med til at sikre en løbende udvikling af evalueringskompetance, erfaringsudveksling og sikre bedre mulighed for støtte af nye forskere på evalueringsområdet, hvor det ikke mindst er en udfordring og et dilemma at stå i "minefeltet" mellem normer og vilkår i akademiske miljøer over for normer og vilkår i praktisk-politiske miljøer.

Forskningsspørgsmålene konstrueres gennem en længere proces, hvor videnscenterkonceptet fortolkes, og implementeringen af videnscentrene følges på de måder, der gøres rede for i kapitel 4. Som en del af denne proces er gennemførelsen af første interviewrunde hos alle videnscentre en styrke. På baggrund af denne interviewrunde konstrueres data, der giver udgangspunkt for at forstå de enkelte videnscentres egenart og historiske udgangspunkter. Sammenligningerne mellem videnscentrene skabes herefter af forskeren, der sammenligner de konstruerede data fra hvert videnscenter og bruger det som grundlag for at udvælge tre videnscentre til casestudier på baggrund af udvalgskriteriet variation, som der redegøres for i kapitel 4 og bilag 5.3. Svagheden ved fremgangsmåden er, at der ikke fremkommer et klart billede af, hvordan videnscentrene og forsøgets øvrige parter selv kontrasterer sig over for hinanden. Her kunne en fælles afklarings- og forhandlingsproces mellem alle involverede parter omkring mål, spørgsmål og problemer have skabt tydeligere kontraster og ligheder mellem videnscentrene, hvilket kunne have kvalificeret grundlaget for sammenligninger og forståelsen af de enkelte videnscentre yderligere. Videnscentrene og de øvrige parter kunne desuden have fået lejlighed til at lære en del om sig selv og hinanden gennem en fælles afklaringsproces. Styrken i fremgangsmåden er, at den induktive dataindsamling og bottom-up tilgangen giver mulighed for at forankre forståelsen af videnscenterkonceptet i 11 forskellige kontekster. Dette er ikke muligt via en deduktiv struktureret dataindsamling og top-down tilgang (Hulgård 1997), hvor videnscenter-

konceptets udvikling i højere grad ville blive undersøgt kontekstafhængigt. I et kritisk perspektiv skal det påpeges, at bottom-up tilgangen kunne have taget udgangspunkt i slutbrugerniveauet frem for startbrugerniveauet. Ved at undersøge hverdagens vidensarbejde ud fra slutbrugernes (mennesker med handicap) perspektiv kunne der være skabt grundlag for en kritisk sammenligning af vidensarbejdet set fra de tre perspektiver: Slutbrugerne, startbrugerne og videnscentrene. Dette er ikke muligt i væsentligt omfang i dette projekt, hvor slutbrugerne kun optræder i begrænset omfang og hovedsageligt indirekte i undersøgelsen af startbrugernes erfaringer med videnscentrene og vidensarbejde. Argumentationen for at fravælge slutbrugerperspektivet var i projektets indledningsfase, at det ud fra praktiske, ressourcemæssige og faglige betragtninger ikke ville være relevant at undersøge slutbrugerperspektivet i så tidlig en fase af videnscentrenes udvikling, som der er tale om. Den faglige betragtning var, at slutbrugerne, som det sidste led i virkningskæden (videnscenter - startbruger - slutbruger) ikke i de første år af forsøgsperioden ville få noget reelt grundlag for at bedømme videnscentrenes indsats. Argumentet er karakteristisk for empirisk evalueringsforskning, der ud fra et grundlæggende fokus på empiriske virkningskæder "nødvendigvis" må vælge, som det er gjort i dette projekt. Undersøgelse af empiriske virkningskæder forudsætter i denne sammenhæng empiriske forbindelser mellem videnscentrenes aktiviteter og deres relationer til startbrugerne samt i deres afledte betydning for slutbrugerne. Set i et kritisk perspektiv er der delvis tale om en unødvendig udgrænsning af slutbrugerperspektivet forårsaget af tankegangen om den empiriske virkningskæde. Den empiriske tankegang kunne alternativt suppleres med en teoretisk konstruktion af virkningskæder, der gennem teoretiske antagelser om sammenhænge giver mulighed for at inkludere slutbrugernes perspektiv og dermed sætte fokus på, hvordan vidensarbejdet ser ud fra de tre forskellige perspektiver: Slutbrugernes, startbrugernes og videnscentrenes. Ved teoretisk at åbne for forståelsen af vidensarbejdet i slutbrugerperspektivet og ikke lade perspektivet forblive en delvis black-box, vil der kunne etableres bedre teoretisk og empirisk grundlag for relevante sammenligninger af de tre perspektiver og deres forskellige bud på, hvad der skal til for at skabe viden, der gør forskel. Alternativet er at arbejde dialektisk med såvel en empirisk som en teoretisk forståelse af virkningskæder mellem videnscentrene og deres slutbrugerne.

Resultatet af projektets indledende forståelsesorienterede fase er en beslutning om at arbejde med to perspektiver: Et videnscenterperspektiv og et startbrugerperspektiv.

Spørgsmålene i forhold til videnscenterperspektivet behandles gennem forskningsprocessen, så spørgsmålet om videnscentrenes arbejde med at finde frem til relevant viden på deres område udfoldes mest. Herefter kommer spørgsmålet om videnscentrenes udvikling af "vidensprodukter". Spørgsmålet om videnscentrenes formidling af viden, der gør en forskel, behandles ekstensivt i videnscenterperspektivet og mere intensivt i brugerperspektivet. Vægtningen af spørgsmålene kan ved forløbets afslutning ses som en konsekvens af, at udgangspunktet er en indlevelse i videnscentrenes første udviklingsfase. Det spiller desuden ind, at projektet følger de første tre år af udviklingen, hvilket gør, at spørgsmål omkring opstart, etablering og organisering af videnscentrene kommer til at fylde relativt mere end spørgsmålene om produkt og formidling. I forhold til denne vægtning er der i nogen grad tale om, at forskerens indlevelse i det empiriske felt påvirker projektets fokusering, hvilket er en styrke, men der er samtidig tale om en kritisk balancegang mellem at lade sig påvirke af det empiriske felt og fastholde det forskningsmæssige perspektiv. Set i erfaringens bakspejl havde balancen mellem påvirkninger fra forskningsfeltets dynamik og det mere distancerede analytiske arbejde været fastholdt bedre ved en højere prioritering af distancen og mindre prioritering af

nærheden til feltet. Herved kunne en mere ligelig vægtning af forskningsspørgsmålene givetvis være opretholdt, som det var den oprindelige tanke. Men det kræver erfaring.

Brugerperspektivet behandles på en måde, så det er spørgsmålet om brugernes kontekst for vidensarbejde og spørgsmålet om brugernes konkrete erfaringer med videnscentrene, der udfoldes mest. Brugernes orienteringer i forhold til konkrete problemers løsning og konkrete erfaringer gør det vanskeligere at få udbytte af det mere teoretiske spørgsmål om brugernes vurderinger af forbindelsen mellem videnscentrenes aktiviteter, startbrugernes brug heraf og betydningen for slutbrugere. Der viser sig udbredt interesse for spørgsmålet, og set i det perspektiv vil spørgsmålet kunne belyses yderligere gennem en erfaringsbaseret udvikling af spørgerammen i bilag 6.2. Spørgsmålet vil endvidere kunne behandles gennem anvendelse af andre interviewformer eksempelvis fokusgruppeinterview og inddragelse af slutbrugere i gruppen af interviewpersoner. Brugerinterviewene finder sted relativt sent i projektforløbet, hvorfor det ikke har været muligt at udbygge arbejdet yderligere, end det præsenteres i kapitel 6. Når brugerinterviewene gennemføres relativt sent i forløbet, er det med den begrundelse, at brugerne skal have et erfaringsgrundlag, før det giver mening at lave interview med dem om deres erfaringer med videnscentrene.

Efter disse kritiske betragtninger i forhold til styrkerne og svaghederne i de valgte metoder og datakilder vil det afsluttende afsnit diskutere perspektiverne i videnscenterkonceptet i lyset af alternative muligheder for at løfte opgaven med at sikre vidensniveauet i vidensarbejdet på handicapområdet.

Videnscenterkonceptet og fremtiden

I dette afsluttende afsnit diskuteres perspektiverne i erfaringsdannelsen og videnscenterkonceptet set i lyset af mulige alternativer hertil i arbejdet med at udvikle fremtidens vidensarbejde og sikre kvaliteten af rådgivnings- og støttetilbud på alle dele af handicapområdet.

Først sættes der fokus på videnscentrenes særlige opgave og den kontekst, som videnscentrene arbejder i. Det generelle udgangspunkt for alle videnscentre er, at der altid allerede er vidensarbejde i gang i forskelligt omfang og på forskellige niveauer der, hvor videnscentrene etableres. Det kritiske spørgsmål i forhold til etableringen af videnscentre er derfor: Hvilke alternativer eller supplerende muligheder kan der tænkes og udvikles i forhold til at løfte opgaven med vidensarbejde, som videnscenterkonceptet er udviklet til at tage sig af?

Herefter diskuteres det, om det er hensigtsmæssigt, at videnscentrenes organisatoriske opbygning ligner hinanden så meget, at der er tale om organisatorisk isomorfi. Det, der kan skabe grundlag for kritik af den organisatoriske isomorfi, er bl.a., at typologien over videnscentre viser, at videnscentre adskiller sig væsentligt fra hinanden. Desuden lagde de formelle rammer i videnscenterforsøget op til variation i de organisatoriske konstruktioner. Det kritiske spørgsmål er derfor: Burde der ikke udvikles forskellige organisatoriske løsninger på den komplekse opgave, som videnscentrene er skabt til at tage sig af?

Til slut diskuteres det afgørende spørgsmål om videnscentrenes muligheder og grænser for at bidrage med viden, der gør forskel, også for mennesker med handicap. Det kritiske

spørgsmål er: Hvor går grænserne for, at videnscentrenes vidensarbejde gør en forskel, også for slutbrugerne?

Videnscentrenes særlige opgave

Videnscenterkonceptets særlige opgave er at bidrage med vidensarbejde via basisfunktionerne; indsamling, udvikling, bearbejdning og formidling af viden. Basisfunktionerne er afgrænset i forhold til på den ene side ikke at være behandling og på den anden side ved ikke at være forskning. I denne forstand er videnscenterkonceptet defineret med en særlig opgave. Opgaven kan dog samtidig siges at være almen, idet vidensarbejdet via de nævnte basisfunktioner allerede findes på de områder, hvor videnscentre etableres. Det almene består i, at der altid er fagfolk, der i forskellig udstrækning arbejder med videnscentrenes vidensområde, selv om vidensarbejdet kan være fragmentarisk, ustruktureret og mangelfuldt. Det særlige ved videnscentrenes position mellem behandling og forskning skal ses i lyset af, at det forholder sig anderledes for det vidensarbejde, der typisk foregår i forvejen på området. Udgangspunktet for det eksisterende vidensarbejde er, at det er forankret enten i praksis (hos start- eller slutbrugere) eller i forskningsinstitutioner. Denne forskel i forankring gør en forskel ud fra et standpunktsteoretisk perspektiv på viden, idet videnscentrenes position i højere grad gør det muligt på kritisk vis at integrere forskellige typer af viden på nye måder og bidrage til at forandre, hvad der kan gælde som autoriseret viden (Swidler 1994). Det særlige ved videnscenterkonceptet er således ikke, at videnscentrene skal besidde viden, som ingen andre har, men netop at udnytte positionen mellem forskning og praksis til at bidrage med ny viden i betydningen: Nye forbindelser mellem viden fra forskellige vidensfelter. Videnscentrenes position kan kritiseres for at give videnscentrene mangler i forhold til deres forankring i forsknings- og praksismiljøer. Manglende forankring i disse miljøer afskærer videnscentrene adgangen til vigtig relevant viden. Ud fra denne kritik må alternativerne søges i modeller, hvor vidensarbejdet forankres i henholdsvis praksis- og forskningsmiljøer. I de praktiske erfaringer er der eksempler på, at videnscentrene kan drage fordel af den anførte styrke i videnscentrenes position, ligesom der er erfaringer, hvor den anførte svaghed med manglende forankring giver vanskeligheder. Der er desuden erfaringer, hvor videnscentre er institutionelt tilknyttet eksisterende institutioner, hvor nærheden viser sig som et problem, idet den særlige position som videnscenter bliver vanskelig at fastholde, og fordelene ved nærheden til institutionens særlige videnshavere faktisk er vanskeligere at etablere end kontakten med særlige videnshavere uden for huset. Der kan derfor langt fra drages nogen entydig konklusion om positionens betydning for videnscentrenes arbejde. Det er konkrete forhold på de enkelte områder, der er afgørende mere end almene principper.

I forlængelse af ovenstående kritik er en af udfordringerne til videnscentrene, at de skal skabe forankringer i såvel praksis- og forskningsmiljøer. Videnscentrene skal samtidig undgå, at det opfattes som et problem både internt og eksternt, at de hverken er forskningsinstitutioner eller behandlingsinstitutioner. Udfordringen gælder både i forhold til videnscentrene som organisationer og i forhold til de enkelte medarbejdere, der skal finde faglig identitet i videnscentrenes placering mellem de to vidensfelter.

Som organisationer står videnscentrene mellem mange faglige miljøer og potentielle brugere, der har forskellige ønsker og krav til hinanden og videnscentrene. Videnscentrene skal derfor løse deres særlige opgave i en situation, hvor der formuleres mange eksterne krav og forventninger. Videnscentrene skal endvidere sætte grænser for, hvad de som videnscentre kan og vil gøre i forhold til praktiske spørgsmål, ligesom

de skal sætte grænser for, hvad de kan og vil gøre i forhold til videnskabelige spørgsmål. Vurderingskriterierne internt og eksternt skal af samme grund udvikles, så de tager højde for den særlige opgave. At dette er en vigtig opgave understreges i erfaringerne fra arbejdet med formidlingscentre, hvor Koch (1994) beskriver formidlingscentrenes vanskeligheder med at udvikle netop deres tiltænkte videnscenterfunktioner. Videnscenterfunktionerne viser sig at komme i anden række i forhold til formidlingsfunktionerne, der i praksis prioriteres først. Det omvendte gør sig gældende i forhold til forskningsinstitutioner, hvor det er en almen kritik, at forskningsinstitutioner i for ringe grad varetager formidlingsarbejdet til offentligheden, idet det er det videnskabsinterne meriteringssystem, der prioriteres først (Socialstyrelsen 1998).

Videnscentrenes arbejde med deres særlige opgave og de nævnte generelle fordele og generelle ulemper har udviklet nye ideer og erfaringer i forhold til mulige alternativer og supplerende løsninger af videnscentrenes særlige opgave. Videnscentrene arbejder med forskellige modeller, hvor man eksempelvis 1) frikøber fagfolk til vidensarbejde, de ellers ikke har mulighed for at få lavet, 2) danner netværk, der samler folk og skaber vidensrelationer i netværk, 3) skaber arbejdsgrupper, der producerer vidensprodukter o.lign. Ideerne og erfaringerne har udgangspunkt i videnscentrene, men i et videre perspektiv vil mange af disse idéer og erfaringer givetvis kunne overføres til andre institutionelle rammer end lige videnscentrene, som vi kender dem i dag.

Der er i overvejende grad tale om, at videnscentrenes vidensarbejde hidtil er orienteret mod at skabe vidensrelationer mellem praktikere, mens etableringen af vidensrelationer mellem praktikere og forskere ikke er udviklet endnu. Her kan man bl.a. søge inspiration i de svenske erfaringer med forskningscirkler (Holmstrand 1997), hvor forskere og praktikere indgår i samarbejde, og erfaringen er, at alle parter kan profitere af samarbejdet.

Videnscenterkonceptet har i ovennævnte forstand en særlig opgave, men det er vigtigt at understrege, at konceptet ikke kan tillægges status som et columbusæg, der kan løse alle vidensproblemer på små, mindre eller større handicapområder. Videnscentre arbejder på områder og med opgaver, der påvirkes af mange andre faktorer, såsom økonomi, interesser, organisation etc., der sætter rammerne for det daglige vidensarbejde. Videnscentrene er således i høj grad som små organisationer påvirket af den kontekst, de etableres i, og som sådan kan det undre, at videnscentrene organisatorisk ligner hinanden, så meget som det er tilfældet. Man kunne godt have forestillet sig en række forskellige organisatoriske modeller set i relation til den særlige opgave, som videnscentrene har fået, og det oplæg de blev givet i forsøgsprogrammet. Det organisatoriske spørgsmål omkring isomorfisme diskuteres i det følgende afsnit.

Organisatorisk isomorfi og nytænkning

I kapitel 3 refereres DiMaggio (1991) for at pege på tre overordnede mekanismer, der gør, at organisationer udvikler sig isomorft: Den ene er magt, den anden er efterligning og den tredje er normativitet. Forklaringen på videnscentrenes isomorfi kan søges i alle tre faktorer, idet der i etableringsfasen har været tale om en proces, hvor initiativtagerne til videnscentrene har fortolket mulighederne for finansiering af deres projekter. I denne og lignende processer spiller magtforhold med i processen, idet der konstrueres dominerende tanker om, hvordan videnscentre bør se ud i netværket af beslutningstagere, der bevilliger ressourcer. Magten til at bevillige midler knytter sig til de to øvrige faktorer, når der udvikles dominerende normer for, hvordan et videnscenter skal / bør se

ud for at være værdigt til støtte. Når først disse normer og beslutningsmagten begynder at tegne et billede af mulighederne for at få støtte til etablering af videnscentre, så vil andre begynde at efterligne de projekter, der ser ud til at få bevillingsmæssig succes. Magten, normerne og efterligningerne er i denne forstand sociale konstruktioner, som skabes i et netværk af personer med beslutningskompetance i stat, amter og handicaporganisationer, der er involveret i udviklingen af videnscenterforsøget. Spørgsmålet om etableringen af videnscentrene og processen med beslutninger om bevillinger er ikke behandlet selvstændigt i dette projekt, hvorfor ovenstående betragtninger er en sammenfatning af det generelle indtryk af at have fulgt videnscenterforsøget, siden ansøgningsfasen var i gang. Når betragtningerne tages med, er det ud fra en vurdering af, at den organisatoriske isomorfisme bør diskuteres i forhold til opgaven, videnscentrene er sat til at løse. Der er behov for en kritisk diskussion af videnscentrenes organisering set i et fremtidsperspektiv.

Videnscentrene begynder selv på baggrund af de første års erfaringer at formulere ønsker om alternative måder at organisere sig på. En af de alternative tanker er idéen om, at flere videnscentre med fordel kunne gå sammen i et fælles videnscenterhus, hvilket faktisk sker i foråret 1998, hvor to videnscentre etablerer sig på en fælles adresse og deler møderum, fællesrum samt bibliotek. En af de medvirkende årsager til, at de nye idéer omkring organiseringen opstår, kan bl.a. søges i det forhold, at vidensrelationerne og -fællesskaberne er vigtige for ledere og medarbejdere ved videnscentrene. Betydningen heraf for den faglige udvikling og den sociale dimension i at være medarbejder ved et videnscenter understreges gennem en del personaleudskiftninger og et udbredt ønske fra videnscentrene om at få mulighed for at indgå i faglige fællesskaber med andre videnscentre. Dilemmaet i ønsket om, at flere videnscentre går sammen, er, at man risikerer, det enkelte videnscenter mister synlighed, identitet og gennemslagskraft ved at blive en del af en større helhed. I forhold til de videre tanker om evt. at sammenlægge flere videnscentre er det vigtigt, at dette dilemma tages med i overvejelserne. Endvidere er det vigtigt, at understrege erfaringerne med, at videnscentrene i nogle sammenhænge er for små til at skabe miljøer, der sikrer medarbejdernes trivsel og faglige udvikling. Det vil give problemer med at fastholde personalet over en længere årrække og dermed også gøre det vanskeligere at skabe den kontinuitet i vidensarbejdet, som videnscentrene bl.a. er afhængige af.

Idéerne om en eller anden form for fælles videnscenterhus er udtryk for et pres i forhold til organisatorisk innovation, der kommer "indefra" i forsøget. Omvendt kan man tale om, at et ydre pres har manifesteret sig i forhold til etableringen af videnscentre på områder med store målgrupper. Fortolkningen af videnscentrenes opgave til at gælde små og specielle områder bliver i praksis fortolket, så det specielle ikke skal forstås i betydningen små eller mellemstore grupper af mennesker med handicap på hidtil oversete områder. Når videnscenterkonceptet indføres på områder med store målgrupper er fortolkningen af det særlige blevet til særlige almene problemstillinger i relation til viden, der går på tværs af forskellige handicapgrupperinger. Specialiseringen af videnscentrenes opgave kan således ses som specialisering i dybden og i bredden. Typologien over videnscentre giver i denne sammenhæng stof til at overveje om videnscentertyperne bør relateres til forskellige organisationsformer. Man kan bl.a. overveje, om det er nødvendigt med mange selvstændige videnscentre, eller om flere områder kan dækkes af færre videnscentre.

Overordnet arbejder videnscentrene og dette projekt med problemstillingen: Hvordan sikres kvaliteten af viden i det decentrale rådgivningstilbud til mennesker med handicap?

Spørgsmålet om kvalitet er normativt, men denne normativitet kan betragtes på to vidt forskellige måder; 1) en absolut forestilling om et godt vidensniveau eller 2) en processuel forestilling om et godt vidensniveau. I dette projekt er det den processuelle forestilling om kvalitet, der ligger til grund. Det normative standpunkt er, at videnscentre skal bidrage til udviklingen på deres område i retning mod det bedre vidensniveau set i relation til situationsafhængige præmisser. Samtidig knytter spørgsmålet om kvalitet sig til normativiteten og dokumentationen for, at nogle områder skal have videnscentre, mens andre områder ikke skal have det. Dette spørgsmål må nødvendigvis løftes op på et generelt niveau, hvor der løbende tages stilling til den dynamiske udvikling på handicapområdet, og det vurderes, hvor der er behov for indsatser. Spørgsmålet om kvaliteten i implementeringen af videnscentre hænger altså uløseligt sammen med spørgsmålet om fortolkningen af, hvad der socialt defineres som problemer, der skal løses (Dahler-Jensen 1998). Til at styrke denne overordnede diskussion af, hvilke problemer der skal løses, og hvad der er relevant viden, anbefaler en arbejdsgruppe under Amdtsrådsforeningen (Amdtsrådsforeningen 1997), at der etableres et rådgivende organ til at sikre koordinering, udvikling, prioritering m.v. af de fælles opgaver på specialrådgivningsområdet. Forslaget implementeres i 1998, hvor den nye institution oprettes og får navnet Vidensenheden. Modellen med et overordnet rådgivende organ med bred repræsentation af de berørte parter forekommer rigtig i forhold til, at diskussionen om videnscentre og vidensarbejdet i det hele taget på handicapområdet skal holdes levende. Det er vigtigt for udnyttelsen af de positive muligheder, der ligger i videnscenterkonceptet, og som er erfaret gennem de første år af videnscentrenes levetid. Udfordringen i forhold til at udvikle og fastholde kvaliteten i vidensarbejdet består jo ikke mindst i løbende at kunne forandre arbejdet, så det matcher den stigende differentiering af potentielle brugergrupper og stigende specialisering på området (Anker 1995).

En væsentlig forudsætning for dynamisk udvikling af vidensarbejdet er, at dialogen mellem videnscentre og deres start- og slutbrugere er åben. Det er afgørende, at videnscentrenes organisering ikke lukker af for dette arbejde, og videnscentre samtidig udvikler metoder og virkemidler til at nyttiggøre det videnspotentiale, der er i disse relationer. Det er ikke mindst gennem præcis lokalisering af, hvor der er behov for at støtte og udvikle vidensarbejdet, at videnscentre kan være med til at gøre en forskel. Netop spørgsmålet om videnscentre, og viden der gør forskel, tages op i det sidste afsnit.

Videnscentre og viden der gør forskel

Når videnscentre skal vurderes i forhold til deres potentiale for at gøre en positiv forskel på længere sigt, bliver spørgsmålet om videnscentrenes ressourceudnyttelse utvivlsomt relevant. Spørgsmålet om ressourceudnyttelse er ikke behandlet i dette projekt, hvor der er fokus på erfarede muligheder for, at videnscentre kan gøre en kvalitativ forskel. Projektets fokus har sin begrundelse i, at det er vigtigt i første omgang at se på, om videnscentre kan gøre det rigtige, og det først herefter bliver relevant at undersøge, om det rigtige bliver gjort godt nok i forhold til de anvendte ressourcer. I forhold til diskussionen af såvel de kvalitative muligheder som de kvantitative ressourcebetragtninger er det for begge spørgsmåls vedkommende vanskeligt at finde eksakte svar, idet vidensarbejde og formidling af viden er vanskelige at gøre målbare, men i høj grad er diskuterbare. Det er håbet, at denne afhandling kan bidrage til et bedre grundlag for diskussionen af de komplekse spørgsmål om vidensarbejde og videnscentrenes

bidrag hertil gennem. Bidraget består af begrebsdannelse, beskrivelser og analyser, der konkretiserer, hvad vidensarbejde og videnscentre kan være.

De umiddelbart mest synlige resultater af videnscentrenes arbejde er udviklingen af inventar internt i videnscentrene og inventar til ekstern formidling af viden. Det er dog for begrænset at måle videnscentrene på deres udvikling af inventar. Procesprodukterne, der har det med at forsvinde som dug for solen, viser sig i erfaringsdannelsen som væsentlige resultater af videnscentrenes arbejde. Endelig viser det sig, at forarbejde er en forudsætning for de to andre typer af produkter. Det er således sammenhæng mellem forskellige indsatser i vidensarbejdet, der skal til, for at videnscentre kan bidrage afgørende til vidensarbejdet på deres områder.

Afhandlingens titel "Viden, der gør forskel" henviser til, at videnscentrene har vist, at de kan være med til at gøre en positiv forskel gennem bidrag til vidensarbejde i den komplicerede virkningskæde mellem videnscenter, startbrugere og slutbrugere. Det er blevet lige så klart, at videnscentrene ikke kan gøre en forskel alene, og det er erfaret, at mange andre parter end videnscentrene bidrager til vidensarbejdet og er nødvendige, for at viden gør en forskel i praksis. Som afslutning på denne afhandling, der er en del af en vedvarende proces med at udvikle den decentrale model for rådgivning og støtte af mennesker med handicap, præsenteres et eksempel, der illustrerer, at videnscentre kan bidrage med viden, der gør forskel. Eksemplet fra brugerinterviewene (multi-1, bilag 6.3) viser, hvordan en vigtig og afgørende del af den daglige omverden ændrer sig for en seksårig pige med multihandicap. Videnscentret spiller en blandt flere vigtige roller i eksemplet, hvor den afgørende pointe er, at videnscentrets medvirken betyder, at startbrugerne på en specialinstitution ændrer grundindstilling til det at skrive dagbog med pigen. Ved at startbrugerne ændrer grundindstilling, skaber de bedre grundlag for deres kommunikation med pigen og bedre grundlag for kommunikation mellem pigen og hendes forældre.

Talepædagog og særlig videnshaver fra videnscentret får gennem sin "autoritet" motiveret personalet i børnehaven til at komme på besøg i videnscentret. Moren er også med ved besøget, hvor hun bliver lidt skuffet over videnscentrets tekniske udrustning, men kan iagttage, at pædagogerne lytter til oplæg / video. De reagerer på ting, som de ikke ville høre på tidligere, når moren har sagt det. Resultatet er bl.a., at børnehaven efterfølgende går med til at lave en dagbog med pigen, hvilket de havde været modvillige overfor tidligere. Moren blev bl.a. mødt med replikker, som *"nu skal du jo ikke tro ..., vi kan jo ikke gøre forskel på børnene."*

Pædagogernes erkendelse af, at forskellige børns forskellige udviklingsmuligheder skal støttes på forskellige måder for at give børn gode og lige betingelser for udvikling, er en vigtig forandring i barnets omgivelser. Eksemplet viser et videnscenter, der skaber sig en rolle via netværk og vidensrelationer og herigennem bidrager med viden, der ændrer en vigtig del af hverdagen for en pige med multihandicap. Eksemplet viser også, hvad der må være hovedkonklusionen, nemlig at videnscentrene er en lille brik i det samlede støtte- og rådgivningssystem, men en brik der kan bidrage til vidensarbejde og skabelsen af viden, der gør forskel.

English summary

The eight chapters of the thesis are presented in the summary.

Chapter 1

Experiments with knowledge centres.

“Experiments with knowledge centres in the disability area” are presented as the empirical background for this thesis. The question: “Knowledge centres, what are they?” is addressed through an outlining of the conceptual and practical frame of reference for the 11 knowledge centres in the experiment. It is emphasized that concept of the knowledge centres and the determination of the trial period are open for interpretation and differences in practical implementation. Therefore, the precise character of the 11 knowledge centres remains an open question. The thesis covers a limited time period and the collection of data took place from 1994 to 1996.

The experiment with knowledge centres is defined in a political and professional process with reference to the general decentralisation of Danish society and the specific decentralisation within the sphere of disability. The motivation for making experiments with knowledge centres in the disability area is based on experience and assumptions that suggest that decentralisation creates “gaps” in professionals knowledge within specific disability areas, thereby reducing the quality of the support and options open to people with disabilities. Another aspect of the historical development is that decentralisation results in people with disabilities obtaining other conditions of life and other needs for knowledge and support that must be met locally. Experiments with knowledge centres originate in the specific historical development in the disability area and in a general social development characterized by differentiation in peoples needs for support and availability of counselling services.

The knowledge centre concept is summarized in relation to purpose, needs, organisation, financing, target groups, output, knowledge processing and ways of communicating knowledge.

The purpose of the knowledge centres is to contribute to support and ensure quality services in the local and regional effort to help specific groups of people with disabilities.

The need for knowledge centres is defined in a political and professional process in relation to a disability group or in relation to problems that cross-out several groups of people with disabilities.

The organisation attempts to ensure that the activity of the knowledge centres takes place in close connection with existing services.

The financing is a choice between objective and rate financing.

The target groups are going to be professionals (the initial users). Support to individuals with disabilities can be granted only under special conditions (the end users).

The output from the knowledge centres might be a range of services to be provided to the counties and the municipalities, such as counsellor support, seminars, material, methods, etc.

The knowledge processing consists of four systematic basic functions: collecting, developing, systematizing and especially communication of knowledge.

Knowledge must be cross-cutting knowledge. The ideal for the work of the knowledge centres is holistic, and the knowledge centres are intended to integrate knowledge from multiple relevant sources e.g. pedagogy, the medicine, the social, the technical and psychological areas.

The chapter ends with a discussion and a specification of the term “experiment”. The discussion concerns a social development project in complex realities for 11 different knowledge centres. “The complex experiment” is contrasted with “the reductive experiment”.

With the experience from the start of the experiment, it can be concluded that the lucrative potential of open settings for the knowledge centres has been characterized by the uncertainty and doubtfulness of the interpretation of the task and the evaluation criteria. It is concluded that the uncertainty can be met through a better and earlier dialogue about the subjects’ different roles and the experiment’s evaluation rationality. Through early dialogue, uncertainty in the relations between the actors and the expectations of the people carrying out the experiment is demystified. It releases strength that can be used to deal with the real uncertainties, which are unavoidable in an experiment in a complex natural setting.

Chapter 2

The problem.

In this chapter the problems and main questions of the thesis are discussed by: 1) reviewing key historical lines in the development of the disability area, 2) a presentation of the “disability” concept, and 3) presentation of the connection between the gradual decentralisation and one of the slogans behind the idea of knowledge centres: “decentralisation requires centralisation”.

The historical development is discussed from a perspective that focuses on ambivalence opposed to a perspective focusing on homogeneity and progress. Central ideas in the historical discussion are “unreasonableness”, “normalising”, “integration”, “life quality” and “segregation”, all points that maintain essential tendencies and points of conflict in the development.

Following the historical review, the concept of disability is presented as is the fact that in Danish context we do not have delimited political idea about disability. There is a tradition that we build up offerings and organisations based on disability classifications on a medical basis. Classifications and diagnosis give the possibility for specialisation as to knowledge which might provide an advantage but might also be a disadvantage because it limits the perspective on the people and problems that are classified, such that the developmental possibilities and variations are overlooked. As an alternative or a supplement to the diagnosis and classification directed structure of knowledge, needs and services, operate on the basis of problem categories such as mobility problems, communication problems, etc.

The thesis does not deal with the question of whether experiments with knowledge centres are established at the cost of other relevant initiatives or whether it would have been more suitable to choose other areas than the 11 areas within the experiment

settings. This is not a question of analysing of the totality in the support and counselling system in the disability area. The project works toward gaining experience from the experiments in order to be able to contribute to the interpretation of possibilities in the concept of the knowledge centre.

The presentation of the problem in the project is formulated as follows:

Based on the experience from the trial periods how can we interpret the knowledge centres' possibilities in relation to the task of ensuring quality in the users' (the initial users) knowledge basis and their support and counselling of people with disabilities (the end users)?

The problem is examined from two perspectives, the research questions being based on the knowledge centre perspective and the user perspective.

The knowledge centre perspective takes its point of departure from the experiment programme and the description of functions in the knowledge centres. There are three main questions:

1. What kinds of methods do the knowledge centres use in order to discover that knowledge which is relevant to work in relation to the four basic functions: collecting, development, systematisation and communication of knowledge?
2. What kinds of "knowledge products" are developed in the knowledge centres?
3. What kinds of methods for transmitting on knowledge are used and how effective are they compared to the actual use of the knowledge transmitted?

The user perspective is studied through selected users and their concrete experience with knowledge centres. Focus is on the following questions:

1. What characterizes the contexts of the selected users in relation to their knowledge processing related to the disability area?
2. What concrete experiences have the selected users had with the knowledge centres?
3. How do the selected users assess the connection between the activities of the knowledge centres, the start use of the centres and the importance to the end users (people with disabilities)?

Chapter 3

Theoretical framework, models and key terms.

This chapter presents the general context of the knowledge centres, the eclectic approach to theory and the key terms: relevance, product, presentation and sketches of models and monologic and dialogic presentation between the knowledge centre and the user.

The context of the knowledge centres is outlined as a map of the "social landscape" into which the knowledge centres are inserted. The wording "inserted" is used to emphasize

that the knowledge centres are a new actor in the “social landscapes” where others have built up traditions, routines, culture etc. for how to work with knowledge in these areas.

Theoretically, the primary emphasis is placed on elements from the sociology of knowledge and secondarily on the sociology of organisation. The sociology of organisation brings into focus that the knowledge centres are small and loosely connected to the existing organisation structure. The possibility for the knowledge centres to influence the existing system is based on being their voluntary character, motivation and the impact of arguments. The approach to this sociology of knowledge is based on Berger and Luckmann (1996), who place everyday knowledge on a par with intellectual knowledge. Theoretically, the question is “What do we make of knowledge in everyday life?”, and “How do we expand the exclusive knowledge concept that concerns only knowledge in its intellectual and elitist form?”. The choice of an inclusive knowledge concept divides the project into an inductive and a deductive approach. The inductive approach transforms the definition of knowledge into a concrete practical question, where the role of the researcher is to understand what defines knowledge in practice. The deductive approach turns the knowledge concept into a theoretical and analytical question where the role of the researcher is to be sceptical and interrogative, trying to develop the knowledge concept analytically and theoretically. A distinction is made between knowledge as practise, knowledge as theory, knowledge connected to individuals and knowledge connected to communities.

The theoretical approach to the understanding of transmission of knowledge is that it refers to an encounter meeting and an interaction between the “transmitter” and the “receiver” the roles in quotation marks because they change in the process. In the encounter and in the interaction, the result is a kind of “third knowledge”. The third knowledge is not the same knowledge the parts had before they met. When the knowledge centres present knowledge to the users, it is a case of encounters between knowledgeable parties.

The analytical setting of the project is developed with a starting point in the main questions and the three central terms; relevance, product and transmission.

During the project the question about the knowledge centres’ determination of relevant knowledge is narrowed to: 1) their historical background, 2) the influence of the surroundings (political demands and expectations, institutional anchoring, economic settings, teamwork with existing institutions, relations to start and end users), and 3) the significance of the domestic world of the knowledge centres (organisation, employees, the understanding of the tasks, success criteria, time for reflexion).

In the analysis of the knowledge centres’ development of products, a typology of the knowledge products is presented, consisting of preparatory studies, process work and development of resources. The typology is connected to the three basic functions: collection, development and processing of knowledge.

The analysis of the knowledge centres’ development of “effective presentation” distinguishes between one-way, two-way and network transmission.

Chapter 4 Methodology and data

The methodology is based on idiographic and comparative work which in combination makes it possible; 1) to identify context-dependent relations at each knowledge centre, and 2) to compare the knowledge centres with the purpose of specification and generalisation.

An account is given of the choice of the methodological principles (process-oriented evaluation research, case studies and comparative methods) and of the methodological techniques used to collect data (documentary studies, interviews and participant-observation). Strengths and weakness in the choice of method and data collection techniques are discussed.

The methodological work and collection of data are presented in five phases.

The introductory phase is open and focused on understanding in order to identify relevant themes compared to the empirical methods and the main question of the project. This phase includes a study of project descriptions, meetings with the consulting team and the preparatory group, seminars with Project DAVID and the consulting teams first common seminar for all knowledge centres.

The second phase is a case oriented “empathetic insight” in the knowledge centres on basis of the first interview round. This phase deals with visits and open thematic interviews with leaders and staff members at each knowledge centre.

The third phase is a comparison of all the knowledge centres with the goal of understanding variations and similarities between them. The comparisons form the basis for the selection of three knowledge centres for more detailed case studies. The choice of case is based on an informative selection strategy which aims to select three knowledge centres that present variation among the total population of the 11 knowledge centres.

The fourth phase consists of case studies of the three selected knowledge centres. The case studies include participation observation, interviews and everyday conversations. It also includes interviews with 15 users of the three knowledge centres who are also selected on the basis of an informative selection strategy.

The fifth phase is a comparison of all the knowledge centres. The data base is enlarged through the second interview round with the leaders of the knowledge centres. The interviews are conducted as telephone interviews, but a few leaders chose to be interviewed face to face. This round of interviews is special because it is built upon knowledge from the first set of interviews (at year-end 1994/ 1995), collected material and experience from the intervening two years' period.

Chapter 5

Three case studies

This chapter begins with a brief statement of the idea behind and the procedure for the choice of the three knowledge centres. There follows a description of each knowledge centre that forms the frame of reference for the following analysis. The descriptions of the three knowledge centres provide some ideas of everyday life in the knowledge centres. The knowledge centres are studied in relation to the main questions in the knowledge centre perspective and knowledge from the user interviews is used to validate the findings, which are analysed separately in chapter 6.

The analysis of the three cases related to the analysis in chapter 7 of all the knowledge centres provide a basis for the construction of a typology of the knowledge centres. The typology includes: “the meeting creator”, “the path finder”, “the messenger” and “the campaign manager”. The typology must not be confused with the empirical knowledge centres but should be seen as a theoretical summary of the empirical findings. The characteristics of the four knowledge centre types are:

The “*meeting creator*” is characterized by creating settings and justifications for meeting between professionals and knowledge within its area. This type of knowledge centre does not have sharp indications of attitudes or delimitations of knowledge. The “meeting creator” is typical at new areas, as the area is described as an “open landscape” of unconnected units. In other words, when “the meeting creator” operates there is room for everybody and it is important for “the meeting creator” that the professionals meet about the work with knowledge of the area where the knowledge centre is operating.

The “*path finder*” describes a knowledge centre that seeks new ways and activity areas in its own area without having any sharp indications of attitudes. It is mostly in established areas that “the path finder” occurs, as the area tends to be a compact and regulated landscape. In other words, there is a potential dispute about the position and it is important for the knowledge centre to create its image as a niche concern which is complementary to other parts of the area who might see “the path finder” as a potential competitor.

The “*messenger*” is characterized by having a relatively well defined message that the knowledge centre wants to diffuse and integrate in its area. Typically, “the messenger” works with established areas where there are some built-up areas in the landscape, and the message therefore marks a new education or an alternative to former ways of thinking and doing things. “The messenger” is in a potential struggle about knowledge and attitudes in relation to other parts of the landscape.

The “*campaign manager*” is characterized as having such a large target group that messages and activities look like campaign initiatives. “The campaign manager” works in areas with a lot of partners who try to concentrate on activities and “surface knowledge” not to be mistaken for superficial knowledge. Furthermore, it is the indication of knowledge centres that makes campaigns for special offers and efforts.

Chapter 6

Interviews with 15 users of the knowledge centres.

In this chapter the experience from 15 selected users’ relations to the knowledge centres is presented. The experience is dealt with from the three main questions asked in chapter 2 about; 1) the users’ context for knowledge work, 2) the users’ experience with the knowledge centres and 3) the users’ evaluations of the knowledge centres and their importance for people with disabilities.

The first part of the chapter focuses on the encounter between the user and the knowledge centre as a meeting between knowledgeable parties. It is just as important to understand the active role and knowledge base of the users as to understand the active role and knowledge base of the knowledge centre. The users’ work with knowledge in their normal everyday life and the conditions for this are of essential importance for the users’ encounter with the knowledge centre and for how “the meeting” turns out. The user’s background sets the framework for the motivation, the openness

and the assembled resources with which the user comes to the knowledge centre, as well as the role expectations for the form and knowledge content of the meeting. It turns out that individual qualities, informal relations and professional joint efforts are of importance when the users describe their everyday knowledge work. The knowledge work appears as a relational matter where joint efforts with other parties are of decisive significance to the knowledge work of the individual user and the difference it makes. Professional loneliness appears as a theme that is essential to the users' knowledge work. The selected users are all a part of joint efforts concerning their knowledge work, but they also experience loneliness in relation to their knowledge work. The theme of loneliness causes reflection as it is fair to assume that there are some potential users of the knowledge centres for whom loneliness has caused loss of energy and involvement in the knowledge work. Because of this, two theoretically distinct groups of users arise. One of them takes its point of departure in active knowledge backgrounds and the other one does not. It makes a difference to the knowledge work whether one works with social environments as the target group or whether one works with individuals as the target group. Several interviews demonstrate that the end users are important participants in the knowledge work and that they contribute to inspiration, questions and knowledge which promotes the knowledge work of the initial users and their relations to the knowledge centres.

The other part of the analysis examines the experience of the various "bridges" the user has built in connection to the knowledge centres. There is a variation in the users' forms of contact with the knowledge centre and in the frequency of contact. Some users contact the knowledge centres only once, others have many different and frequent contacts with the knowledge centre. The users' experience with the knowledge centres shows variations in ways of entering processes with the knowledge centre and in how the inventory of the knowledge centres is used in the users' knowledge work.

The third part of the analysis discusses the users' assumptions and experience with the knowledge centres' importance for the end users - people with disabilities. The question is: "Do the knowledge centres make a difference for the end users?" The interviews show that the link between the knowledge centre, the initial user and the end user have different types of sequences which make a difference to the initial users but do not directly reach the end users. Rather, these sequences are integrated as background of knowledge for the individual user or the work environment. This background knowledge may make a difference later. There are examples of changes: the everyday life for a six-year-old girl in a special kindergarten is improved, inventory from the knowledge centres is a part of the parents' advice to each other, the specialists are given more time for observation and thus able to improve their advice, and specialists change their methods of counselling parents.

Chapter 7

A comparison among all the knowledge centres.

In this chapter all the knowledge centres and their experience are analysed from a comparative method strategy, whereby similarities and differences are used to seek specific and general patterns and connections in the material. The chapter works with the four types of knowledge centres presented in chapter 5: the "meeting creator", the "path finder", the "messenger" and the "campaign manager".

Various background factors are selected, since the context for each knowledge centre is important for understanding the different starting points and contexts of the knowledge

centres. The background factors used for comparison are: 1) geographic position, 2) county financing vs. national financing, 3) temporal experience basis, 4) institutional position, 5) new vs. established areas, 6) the size of the end user group and 7) the financial basis.

The chapter then compares the knowledge centres in terms of the factors previously dealt with in the three cases in Chapter 5. Also provided is a short outline of the historic assumptions of importance for the establishment and operation of the knowledge centre. Each knowledge centre has a historically unique starting point which is important for determining of what is relevant knowledge. The empirical findings in relation to the knowledge centres' historical starting points can be summarized as: "friendly environments" and "hostile environments". The county political controversies and/or institution political controversies connected to the establishment of the knowledge centres are discussed. If one examines the potential conflict in relation to the knowledge work, any necessary connection between the institutional and political controversies and the knowledge controversies has not been observed. Knowledge controversies are most obviously seen in relation to the "messenger" type of knowledge centre whose marked messages tend to incite more resistance and opposition.

At the beginning phase it turns out that the knowledge centres have a number of common similarities which unite them in the self-organized Knowledge Centre Forum. The similarities appear in the area of practical and organizational questions where each knowledge centre relates to management, administration, information technology, internal organisation and creation of relations to the outside world. The similarities diminish during the trial period and it becomes increasingly difficult to define the content of the mutual interest of the 11 knowledge centres. The group of knowledge centres is differentiated in relation to various questions and interest groups. Along with the differentiation process, the professional communities evolve among colleagues in the knowledge centres notably in connection to library, IT development and other tasks. Finally, most knowledge centres are interested in building closer relations with some other information centres, though not all of them.

The experiences show that the main question about the knowledge centres and relevant knowledge are of importance to the development of the knowledge centre concept. To develop good explanations for what constitutes relevant knowledge in the field of knowledge centres is a goal in itself. Through the work of identifying relevant knowledge, the knowledge centres can contribute to the professional discussion and reflection within their areas.

Experiences with the development of knowledge products in the knowledge centres is presented through an exposition of the distinction between "the inventory" (booklets, books, videos, etc.), "processes" (meetings, conversations, practice relation, etc.) and "preparatory studies" (basic work, where one does not know before hand the outcome of the knowledge work).

Experience with the knowledge centres' presentation of knowledge that makes a difference is examined in terms of the distinction between one-way, two-way and network presentation. All knowledge centres tend to use one-way, two-way and network presentation, but they have different purposes and different context. The typology supports a theoretical assumption that the "path finder" and the "campaign manager" centres more often use one-way presentation as independent efforts than do the

“meeting creator” and the “messenger” centres. The “path finder” and the “campaign manager” more often use two-way and network presentation when collecting knowledge than do the “meeting creator” and the “messenger”, whereas they more often use two-ways and network presentation to transmit knowledge from the knowledge centre. The fact that the “meeting creator” and the “messenger” use one-way presentation is more often a supplement intended to support the work in the two-way and the network-related sequence.

Chapter 8

Discussion and implications

In this final chapter the experiential creation, theories and methods of the thesis in the project are discussed and put into perspective. The thesis concludes with a discussion of the concept of the knowledge centre.

As a quality in the project, it is emphasized that the methodological and theoretical perspectives allow for influence from the phenomena studied, re. the 11 knowledge centres. One problem of the open approaches is that the project’s changeability and complexity make it more difficult to summarize the results, thus reflecting the challenges in the case studies and other idiographic methods. The conclusions are not complete explanations and fully developed solutions to the problems and the principal questions. The findings are empirical and theoretically-based solutions which can help to conceptualize and typologize the knowledge centres and their possibilities to contribute to ensuring the quality of the users’ knowledge and help them better to support and advise people with disabilities.

The thesis ends with an empirically-based perspective on the concept of the knowledge centre which is evaluated positively in relation to a flexible supporting role for the knowledge work in more specifically defined areas where the knowledge work needs to be stimulated. It is emphasized that the knowledge centres are not a “quick-fix” solution that create miracles but a social intervention. The knowledge centres are open-ended offerings which together with the users’ active participation can develop the knowledge work already begun or which need support to get started. The knowledge centres can help support knowledge work and help knowledge to make the essential difference so important to people with disabilities.

Litteratur

Adamsen Lis et al. (1986). *Vejledning i evaluering*. København: AKF Forlaget.

Adamsen Lis, Fisker Jesper og Kirsten Jørgensen (1990). *Forsøgsstrategi. Samfundsmæssige konsekvenser og fremtidsperspektiver. Bind 1*. København: AKF Forlaget.

Adolphsen Christian og Mette Dyrby (1997). Delrapport. *Evaluering af forsøg med indsatsen for små grupper af mennesker med fremadskridende handicap*. Center for Små Handicapgrupper. København.

Ahrne Göran (1994). *Social Organizations: Interaction Inside, Outside and Between Organizations*. London: SAGE.

Ahrne Göran (1990). *Agency and Organization. Towards an Organizational Theory of Society*. London: SAGE.

Albæk Erik (1988). *Fra sandhed til information - Evalueringsforskning i USA - før og nu*. København: Akademisk Forlag.

Aldrich Howard E. (1979). *Organizations and Environments*. Prentice Hall.

Alvsvåg Herdis (1993). *Hvor beveger sykepleien seg - mot vitenskap eller klokskap?* I Marit Kirkevold, Finn Nortvedt og Herdis Alvsvåg (red.) (1993). *Klokskap og kyndighet. Kari Martinsens innflytelse på norsk og dansk sykepleie*. Ad Notam Gyldendal.

Amtsrådsforeningen (1997). *Rapport fra Amtsrådsforeningens arbejdsgruppe om den fremtidige organisation og varetagelse af den amtskommunale specialrådgivning på handicapområdet*. København: Amtsrådsforeningen.

Amtsrådsforeningen (1992). *Principskitse vedrørende den fremtidige opbygning af videnscenterfunktioner på social-, undervisnings- og kulturområderne*. København: Amtsrådsforeningen.

Andersen Bent Rold (1964a). *Fysisk handicappede i Danmark. Bind 1: undersøgelsens teknik og metoder*. København: Teknisk Forlag.

Andersen Bent Rold (1964b). *Fysisk handicappede i Danmark. Bind 2: Nogle hovedresultater af undersøgelsen*. København: Teknisk Forlag.

Andersen Bent Rold (1966). *Fysisk handicappede i Danmark. Bind 4: Arbejde og erhverv*. København: Socialforskningsinstituttet: Publikation 22.

Andersen Carsten og Tore Jacob Hegland (1993). *Skitse til generaliseret evaluerings- og formidlingsmodel*. København: Socialministeriet: Projekt socialpsykiatri 15M.

Andersen Dines (1984). *Særforsorgens udlægning. Situationen for psykisk handicappede og døve*. København: Socialforskningsinstituttet: Publikation 128.

Andersen Ib, Borum Finn, Hull Kristensen Peer og Peter Karnøe (1992). *Om kunsten at bedrive feltstudier - en erfaringsbaseret forskningsmetodik*. København: Samfundslitteratur.

Andersen Heine (1988). *Rationalitet, velfærd og retfærdighed belyst gennem nyere samfundsvidenskabelige teorier*. Nyt Nordisk Forlag Arnold Busk. København.

Andersen Linda (1994). *Kvalitetens veje og vildveje: om modernisering, kvalitet og udvikling i det sociale felt.*

Roskilde: Roskilde Universitetscenter: Erhvervs- og voksenuddannelsensgruppen.

Andresen Bent B. (1986). *Ændringer i vidensbegrebet - en videnssociologisk analyse.*

København: Danmarks Lærerhøjskole.

Andresen Bent B. (1991). *Viden om viden. Informatik i pædagogisk perspektiv.*

København: Statens humanistiske forskningsråd.

Andresen Inger Lund, Høgsbro Kjeld og Palle Vestberg (1995). *Konsulentteamets sammenfatning af videnscentrenes selvevalueringer.*

København: Socialministeriet.

Anker Jørgen (1995). *De frivillige sociale organisationer.*

København: Socialforskningsinstituttet: Rapport 95:12.

Bateson Gregory (1984). *Ånd og natur.*

Charlottenlund: Rosinante.

Beck Jørgensen Torben og Preben Melander (red.) (1992). *Livet i offentlige organisationer: institutionsdrift i spændingsfeltet mellem stat, profession og marked.*

København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

Becker Howard S. (1996). *The Epistemology of Qualitative Research.*

In Richard Jessor, Anne Colby, and Richard A. Shweder (ed.) (1996). *Ethnography and human development : context and meaning in social inquiry.*

Chicago: University of Chicago Press.

Bengtsson Steen (1997). *Handicap og funktionshæmning i halvfemserne.*

København: Socialforskningsinstituttet 97:1.

Berg Sørensen Torben (1988a). *Fænomenologisk mikrosociologi. Interview- og samtaleanalyse 1.*

Risskov: Gestus.

Berg Sørensen Torben (1988b). *Taleture og hørerkommunikation. Interview- og samtaleanalyse 2.*

Risskov: Gestus.

Berg Sørensen Torben (1989). *Talehandling. Interview- og samtaleanalyse 3.*

Risskov: Gestus.

Berger Peter L. og Thomas Luckmann (1996). *Den samfundsskabte virkelighed: en videnssociologisk afhandling.*

København: Lindhardt og Ringhof.

Bømler Tina Ussing (1994). *De normales Samfund.*

Aalborg: ALFUFF.

Carlzon Jan (1987). *Riv pyramiderne ned! : en bog om chefen, lederen og det nye menneske.*

København: Gyldendal.

Christensen Bolette M. (1995). *Virkelighedens tale. Et bidrag til diskussion af kvalitativ forskning.*

I Dansk Sociologi 6. årg nr. 4 s. 6-35.

Christensen Søren (1982). *Projekt særforborgens udlægning. Afsluttende rapport.*

København: Handelshøjskolen: Institut for Organisation og Arbejdssociologi.

Christensen Søren og Kristian Kreiner (1994): *Projektledelse i løst koblede systemer.*

København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

Clausen Hans (1993). *Center for Små Handicapgrupper - En evaluering af et videnscenter.*

København: Center for Små Handicapgrupper.

Dahler-Jensen Peter (1998). *Den rituelle Refleksion - om evalueringer i organisationer*.
Odense Universitetsforlag.

De Forenede Nationer (1994). *Standardregler om lige muligheder for handicappede*. København:
Socialministeriet.

De Samvirkende Invalideorganisationer (1991). *De Samvirkende Invalideorganisationers foreløbige officielle notat om videnscentre: Forslag til et system af videnscentre*.
København: De Samvirkende Invalideorganisationer.

DiMaggio Paul J. og Walter W. Powel (1991). *Introduction*.
In Powel Walter W. and Paul J. DiMaggio (1991). *The New Institutionalism in Organizational Analysis* s. 1-41.
Chicago and London: The University of Chicago Press.

DiMaggio Paul J. og Walter W. Powel (1991). *The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality in Organizational Fields*.
In Powel Walter W. and Paul J. DiMaggio (1991). *The New Institutionalism in Organizational Analysis* s. 63-82
Chicago and London: The University of Chicago Press.

Dreyfus Hubert og Stuart Dreyfus (1991). *Intuitiv ekspertise: den bristede drøm om tænkende maskiner*.
København: Munksgaard.

Evan William M (1966). *The Organization-set*.
In James D. Thompson (red). *Approaches to Organizational Design* s. 173-191.
University of Pittsburgh Press.

Fiske John (1994). *Kommunikationsteorier: en introduktion*.
Stockholm: Wahlström og Widstrand.

Fisker Jesper (1995). *Forsøgsprojekter og offentlige organisationer*.
København: AKF Forlaget.

Fjord Jensen Johan (1996). *Babel og tomrum: de systemiske videnskaber og humaniora: et essay*.
København: Gyldendal.

Flyvbjerg Bent (1991a). *Rationalitet og magt. Bind 1. Et case-baseret studie af planlægning, politik og modernitet*.
København: Akademisk Forlag.

Flyvbjerg Bent (1991b). *Rationalitet og magt. Bind 2. Et case-baseret studie af planlægning, politik og modernitet*.
København: Akademisk Forlag.

Fog Jette (1994). *Med samtalen som udgangspunkt: det kvalitative forskningsinterview*.
København: Akademisk Forlag.

Folketinget (1993). *Forslag til folketingsbeslutning om ligestilling og ligebehandling af handicappede med andre borgere*.
København: Folketinget.

Gannik, Dorte E (1995). *Situational disease*.
I *Family Practice*. Vol. 12, No. 2 s. 202-206.

Gannik Dorte og Laila Launsø (red.) (1996). *Kontrollerede kliniske undersøgelser - forsvar, kritik og refleksioner*.
København: Central forskningsenhed for almen praksis: Netværk for Samfundsvidenskabelig Sygdomsforskning.

- Glaser Barney G og Anselm L. Strauss (1967). *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*.
New York: Aldine de Gruyter.
- Gruber Thomas og Kaspar Villadsen (1997). *Kvalitet i det frivillige sociale arbejde*.
København: Socialforskningsinstituttet 97:4.
- Guba, Egon G. og Yvonne S. Lincoln (1989). *Fourth Generation Evaluation*.
London: SAGE.
- Gundelach Peter, Mortensen Nils og Jens Chr. Tonboe (1990). *Sociologisk teori under forandring*.
I Peter Gundelach, Mortensen, Nils og Jens Chr. Tonboe (1990). *Sociologi under forandring*. s. 11-31.
København: Gyldendal.
- Gundelach Peter (1988): *Sociale bevægelser og samfundsændringer. Nye sociale grupperinger og deres organisationsformer ved overgangen til ændrede samfundsformer*.
Politica. Århus.
- Habermas Jürgen (1969). *Erkendelse og interesse*.
I Jürgen Habermas (1969) *Vitenskab som ideologi*.
Oslo. Gyldendals Studiefakler.
- Habermas Jürgen (1989). *The Theory of Communicative Action. Volume Two. Lifeworld and System: a Critique of Functionalist Reason*.
USA: Polity Press.
- Habermas Jürgen (1984). *The Theory of Communicative Action. Volume One. Reason and the Rationalization of Society*.
London: Heinemann.
- Hansson Finn (1993). *Evalueringforskning og sociologisk teori*.
I Dansk Sociologi årg. 4 nr. 4, s. 20-38.
- Hegland Tore Jacob (1994). *Fra de tusinde blomster til en målrettet udvikling: en beskrivelse og analyse af forsøgs- og udviklingsarbejdets rolle inden for dansk social- og velfærdspolitik fra 1970'erne til 1990'erne*.
Aalborg: ALFUFF.
- Hegland Tore Jacob (1997). *Centralisering og decentralisering i et socialpolitisk udviklingsperspektiv*.
I Hegland, Tore Jacob, Henriksen, Lars Skov, Kristensen, Catharina Juul og Hanne Kathrine Krogstrup (red.). *Sammenbrud eller sammenhold? Nogle udviklingstendenser for velfærdssamfundet*. s. 121-140.
København: Akademisk Forlag.
- Hellevik Ottar (1994). *Forskningsmetode i sociologi og statsvitenskap*.
Oslo: Universitetsforlaget.
- Hempel Carl G. (1952). *Symposium: Problems of concept and theory formation in the social science. In Science, language, and human rights*.
Papers for the symposia held at the annual meeting, at the College of the City of New York, December 29-31, 1952. - Philad, p. 65-85
American Philosophical Association. Eastern division. Vol. 1.
- Hoffmeyer Jesper (1984). *Naturen i hovedet. Om biologisk videnskab*.
København: Rosinante.
- Holmstrand Lars (1997). *Forskningscirkeln som en plats för kunskapsmöten*.
I VEST, Tidskrift för vetenskapsstudier, vol. 11 nummer 3-4, 1997, s. 97-110.
Göteborg Universitet.

Hulgård Lars (1997). *Værdiforandring i velfærdsstaten - et weberiansk perspektiv på sociale forsøgsprogrammer*.
København: Forlaget Sociologi.

Hulgård Lars (1995). *Værdiforandring i velfærdsstaten. Det sociale udviklingsprogram (SUM) i Weberiansk belysning*.
Roskilde: Ph.d.-afhandling: Forlaget Samfundsøkonomi og Planlægning. RUC.

Hultengren Eva og Frederik Hertel (1996). *Viden og Netværk - et kvalitetsudviklingsprojekt*.
Aalborg: Videnscenter for Døvblindfødte og Institut for Kommunikation.

Illeris Sven (1989). *Produktivitet i privat og offentlig service*.
I Illeris, Sven og Carsten Boll (red.). *Borgeren og det offentlige*. Festskrift til Bent Rold Andersen s. 106-118.
København. AKF Forlaget.

Jensen Esben Krause (1978). *Viden og magt. Studier i Michel Foucaults institutionskritik*.
København: Rhodos.

Jensen Mogens Kjær (1991). *Kvalitative metoder i samfundsforskning*.
København: Socialforskningsinstituttet.

Jungk Robert og Norbert R. Müllert (1989). *Håndbog i Fremtidsværksteder*.
København. politisk revy.

Jæger Birgit (1994). *Læring i organisationer - udvalgte teorier belyst med konkrete eksempler*.
København: AKF Forlaget.

Kirkebæk Birgit (1996). *I tunnelen - hvilken vej? Mennesker med udviklingshæmning og kommunikation. Et undervisningsmateriale*.
København: Forlaget LEV.

Kirkebæk Birgit (1993). *Da de åndssvage blev farlige*.
Holte: Socpol.

Koch Anna, Eskelinen Leena, Kargaard Madsen Jan og Kristian Lyk-Jensen (1994). *Formidlingscentre - midtvejsrapport*.
København: AKF Forlaget.

Kvale Steinar (1997). *Interview: En introduktion til det kvalitative forskningsinterview*. København. Hans Reitzels Forlag.

Landsudvalget vedrørende den sociale opgavefordeling (1992). *Den sociale opgavefordeling - Decentralisering og kvalitet*.
København: Socialministeriet: SIKON.

Larsen Kristian (1995). *Den praktiske sans og skoleviden - Et observationsstudie*.
I Karin Anna Petersen (red.)(1995). *Praktikteori i sundhedsvidenskab*. s. 65-80.
København: Akademisk Forlag.

Larsen Kristian (1995a). *Når sygeplejepraksis skal opfindes. Om miskendelse af livshistoriske erfaringer - og om deres nødvendighed*.
I Eriksen, Tine Rask, Hansen, Helle Plough og Birte Friis Gerstoft (red.) (1996). *Erfaringer - et humanistisk sundhedsvidenskabeligt perspektiv*. s. 175-197.
København: Munksgård.

Launsø Laila (1995b). *Det alternative behandlingsområde: brug og udvikling: rationalitet og paradigmer*.
København: Akademisk Forlag.

Lave Jean og Etienne Wenger (1991). *Situated learning: Legitimate peripheral participation*.
Cambridge: Cambridge University Press.

Lieth Lars von der, Kuschel Rolf og Arne Friemuth Petersen (1993). *Kommunikationens veje: om basale kommunikationsformer hos mennesker og dyr*. København: Nyt Nordisk Forlag.

Madsen Ole Nørgaard (1992). *Kvalitet som mål - i offentlig virksomhed*. Århus: Centrum.

Mehlbye Jill, Rieper Olaf og Mikael Tøgeby (1993). *Håndbog i evaluering*. København. AKF Forlaget.

Meillier Lucette (1994). *Sundhedsoplysning og forandring: mænd, oplysning og forandring af sundhedsvaner*. Århus: Institut for Kommunikationsforskning, Uddannelsesforskning og Videnskabsteori, Roskilde Universitetscenter; Institut for Epidemiologi og Socialmedicin.

Melchior Marianne (1982). *Handicapforskning i Danmark. Rapport*. Rapport fra et udvalg vedrørende handicapforskning nedsat af Statens humanistiske Forskningsråd, Statens lægevidenskabelige Forskningsråd og Statens samfundsvidenskabelige Forskningsråd. København: Forskningsrådsinitiativerne.

Merton Robert K. (1961). *Social Problems and Sociological Theory*. In Merton, Robert K. og Robert A. Nisbet (red.) (1961). *Contemporary Social Problems* s. 697-737. New York: Harcourt, Brace & World, Inc.

Miles Matthew B. og Michael A. Huberman (1994). *Qualitative Data Analysis: an Expanded Sourcebook*. Thousand Oaks: Sage.

Mogensen Gunnar Viby (1965a). *Fysisk handicappede i Danmark. Økonomiske og sociale forhold. Bind 5*. København: Socialforskningsinstituttet. Publikation 18. Teknisk Forlag.

Mogensen Gunnar Viby (1965b). *Fysisk handicappede i Danmark. Boligforhold og transportforhold. Bind 3*. København: Socialforskningsinstituttet. Publikation 18. Teknisk Forlag.

Mortensen Nils (1990). *Normer*. I Gundelach, Peter, Mortensen, Nils og Jens Chr. Tonboe (red.) (1990). *Sociologi under forandring*. København. Gyldendal.

Olesen Søren Gosvig (1983). *Epistemologi - Tekster af Koyré, Bachelard, Canguilhem, Althusser, Regnault, Foucault, Desanti, Lacan*. København: Rhodos.

Olsen Leif (1996). *Erfaringer undervejs fra Forsøg med Videnscentre på handicapområdet*. København: UCSF.

Orrü Marco, Nicole Woolsey and Gary G. Hamilton (1991). *Organizational Isomorphism in East Asia*. In Powel Walter W. and Paul J. DiMaggio (1991). *The New Institutionalism in Organizational Analysis* s. 361-389. Chicago and London: The University of Chicago Press.

Pfeffer Jeffrey & Gerald R. Salancik (1978). *The External Control of Organizations. A Resource Dependence Perspective*. Harper & Row.

Pedersen Kjeld Møller (1987). *Principielle overvejelser vedrørende evaluering*. I Pedersen, Kjeld Møller (1987). *Evaluering af forsøgs- og udviklingsarbejde vedrørende forebyggelse og sundhedsfremme - problemer og erfaringer*. s. 11-33. København. Forebyggelsesrådet.

Plovsing Jan (1993). *Socialpolitik i velfærdsstaten*.

København: Handelshøjskolens Forlag.

Polanyi Michael (1962). *Personal Knowledge. Towards a Post-Critical Philosophy. A chemist and philosopher attempts to bridge the gap between fact and value, science and humanity.* Chicago: The University of Chicago Press.

Prahl Arne (1993). *Tredie decentralisering - en strategi til lokalsamfundsudvikling.* København: Psykologisk Laboratorium.

Rebien Claus C. (1996). *Evaluating Development Assistance in Theory and in Practice.* Aldershot: Avebury.

Rieper Olaf (1996). *Bør Danmark have en evalueringspolitik?* København: Projekt Offentlig Sektor.

Rolf Bertil (1991). *Profession, tradition och tyst kunskap: en studie i Michel Polyanis teori om den professionella kunskapens tysta dimension.* Sverige: Övre Dalkarlshyttan: Nya Doxa.

Rønn Edith Mandrup (1996). *"De fattige i ånden...": essays om kultur, normalitet og ufornuft: en etnologisk undersøgelse af praksis inden for dansk åndssvagevæsen og -forsorg ca. 1840-1990: med eksempelmateriale fra Aandssvageanstalten Ribelund.* København: Museum Tusulanums Forlag.

Schmidt Lars-Henrik (1988). *Viljen til orden.* Århus: MODTRYK.

Schmidt Lars-Henrik (1995). *Ingen vil være sociologer - alle vil være kultursociologer.* Interview med Lars-Henrik Schmidt i TENDENS, tidsskrift for kultursociologer 7. årg. nr. 2. København: Sociologisk Institut.

Schön, Donald A. (1983). *The reflective practitioner: how professionals think in action.* New York: Basic Books.

Schön Donald A. (1987). *Educating the reflective practitioner: towards a new design for teaching and learning in the professions.* San Francisco: Jossey-Bass Publishers.

Seemann Janne (1996). *Når organisationer skal samarbejde. Distriktspsykiatri på tværs af professioner, sektorer og politiske niveauer.* Munksgaard.

Selle Per (1991). *Decentralisering - ett trol med minst två huvunden.* I Bo Rothstein (red.). Politik som organisation. Stockholm: SNS Förlag.

Silverman David (1995). *Interpreting Qualitative Data : Methods for Analysing Talk, Text and Interaction.* London: Sage.

Skocpol Theda og Magaret Somers (1980). *The Uses of Comparative History in Macrosocial Inquiry.* In Comparative Studies in Society and History nr. 22, s. 174-197.

Socialministeriet (1993a). *Forslag til samlet erfaringsopsamling/evaluering af videnscentre på handicapområdet.* København: Socialministeriet.

Socialministeriet (1993b). *Notat vedr. ansøgninger om andel i den statslige pulje til forsøg med videnscentre.* København. Socialministeriet.

Socialministeriet (1993c). *Brev til samtlige amtsråd, Københavns kommune og Frederiksberg kommune "Om tilskud fra de statslige forsøgsmidler i forbindelse med iværksættelse af forsøg med udvikling af videnscenterfunktioner på handicapområdet"*.
København: Socialministeriet.

Socialministeriet (1994). Notat om udviklingsprojekter.
Socialministeriet: Handicapkontoret.

Socialstyrelsen (1998). *Två världar - skilda perspektiv? Kunskapscentra inom kommunernas socialtjänst. SoS-rapport 1998:2*
Stockholm.

Stokholm Keld (1995). *Vi så ikke røgen - gjorde du? En analyse af Refnæsskolens oplevelse af sin rolle i videnscenterideen og videnscenterfunktionen.*
I Refnæsnyt nr. 42.

Swidler Ann and Jorge Ardit (1994). *The New Sociology of Knowledge.*
In Annual Review of Sociology volumen 20, 1994. p. 305-329
Palo Alto, California, USA.

Thune Jacobsen Eva (1994). *Sundhedsoplysende kampagner: Et litteraturstudie af afsender perspektivet.*
København, Dansk Sygehus Institut.

Thune Christian (1996). *The Alliance of Accountability and Improvement: The Danish experience.*
I Quality in Higher Education Vol. 2, nr. 1, s. 21-32.

Tranøy Bent Sofus (1993). *Komparativ metode - mellom idiografiske og nomotetiske midealere.*
I Sosiologi i dag nr. 4. s. 17-40.
Norge: Novus Forlag.

Timm Helle U. (1997). *Patienten i centrum? Brugerundersøgelser, lægperspektiver og kvalitetsudvikling..*
Dansk Institut for Sundhedsvæsen.

Tydén Thomas (1993). *Knowledge interplay: user-oriented research dissemination through synthesis pedagogics.*
Uppsala: Almqvist & Wiksell International.

Wackerhausen Birgitte og Steen Wackerhausen (1993). *Tavs viden og pædagogik.*
Dansk Pædagogisk Tidsskrift s. 190-201.

Wad Peter (1994). *Den videnskabelige fortrængning - om forskning og evalueringsarbejde i dansk udviklingsbistand.*
Særtryk fra Madsen, Allan, Ejersbo, Signe og Søren Damkjær (1994). Den kultursociologiske omtanke.
København: Akademisk Forlag.

Weber Max (1971). *Makt og byråkrati.*
Oslo: Gyldendal.

WHO (1980). *International Classification of Impairments, Disabilities, and Handicaps. A manual of classification relating to the consequences of disease.*
Geneva: WHO.

Winter Søren (1978). *Udlægningen af særfor sorgen i Danmark.*
I Nordisk Administrativ Tidsskrift. vol. 59. s. 108-118.

Yin Rober K. (1993). *Applications of case study research.*
Newbury Park: Sage.

Aagaard Nielsen Kurt (1996). *Arbejdets sociale orientering: en undersøgelse af forholdet imellem arbejds- livsdemokrati og mulighederne for bæredygtighed i industrielle moderniseringsprocesser.*
København: Forlaget Sociologi.

Videnscentrenes selvevalueringer

Dansk Videnscenter for Stammen (1995). *Rapport vedr. erfaringsopsamling og selvevaluering for Dansk Videnscenter for Stammen.*

Dansk Videnscenter om Ordblindhed (1995). *Dansk Videnscenter om Ordblindhed - Evalueringsrapport 1. februar 1994 - 1. oktober 1995.*

Videnscenter for Hjerneskade (1995). *Evalueringsrapport.*

Videnscenter for Autisme (1995). *Evalueringsrapport, Videnscenter for Autisme.*

Videnscenter for bevægelseshandicap (1996). *VB selvevaluering- Rapport om Videnscenter for Bevægelseshandicap.*

Videnscenter for Døvblindblevne (1995). *Selvevaluering, Videnscenter for Døvblindblevne.*

Videnscenter for Døvblindfødte (1995). *Pejling og Perspektiv.*

Videnscenter for Synshandicap (1995). *Videnscenter for Synshandicap- Selvevalueringssrapport.*

Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog (1995). *Selvevalueringssrapport 1994-1995.*

Videnscenter om Epilepsi (1995). *Erfaringsopsamling i Videnscenter om Epilepsi.*

Valg af tre videnscentre til casestudie

Ved valg af cases er der lagt vægt på en samlet vurdering af variationer i følgende elementer:

- handicapområde (dets karakter og historiske udvikling)
- regi (institutionelle og finansielle vilkår)
- starttidspunkt
- organisation
- medarbejdernes faglige baggrund
- relationer til omverdenen
- videnscentrefunktionerne (indsamling, udvikling, bearbejdning og formidling af viden)

Handicapområde

Her er videnscentrene valgt ud, så de er forskellige i forhold til deres område og deres historiske baggrund. Videnscenter for Synshandicap etableres på et område med historiske traditioner og et etableret system med støtte og rådgivningstilbud. Dansk Videnscenter for Stammen arbejder på et område, der ikke er udbygget institutionelt. Videnscenter for Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog tager udgangspunkt i et kendt område, som man arbejder problemorienteret med.

Regi

Regi henfører til, om videnscenteret er finansieret af amterne (via midler fra den objektive finansiering) eller af staten (via Socialministeriets forsøgsmidler). Der er en forskel her, som betyder noget for en række andre faktorer.

Basisbevillingen til de amtsligt støttede videnscentre ligger på mellem 1,5 og 2,5 mio. kr. pr. år, mens den for de statslige videnscentre er på ca. 1 mio. kr. pr. år.

I forhold til regi så repræsenterer de tre valgte videnscentre to statslige og et amtsligt videnscenter. Økonomisk har de to statslige centre ved tidspunktet for udvalg ca. 1 mio. kr. i bevilling, mens det amtslige center har ca. 2,5 mio. kr. i årlig bevilling.

Starttidspunkt

Starttidspunktet er en faktor i forhold til timingen af hele projektet, idet indholdssiden erfaringsmæssigt tager tid at udvikle. Ansættelser, organisation, idéudvikling osv. skal på plads, inden arbejdet for alvor kan komme i gang. Tidsaspektet er atypisk i denne sammenhæng, idet det ikke er variationen, der er afgørende. Det er derimod afgørende, at videnscentret har haft tilstrækkelig tid til at komme i gang med arbejdet til, at det giver mening at vælge det til casestudie. Starttidspunktet har medført, at to centre er blevet fravalgt, fordi de er kommet sent i gang. Der er tale om Videnscenter for Døvblevne, Døve og Hørehæmmede og Videnscenter for Autisme.

Organisation

Med en enkelt undtagelse har alle videnscentrene etableret sig med en bestyrelse. Denne faktor kan differentieres, idet bestyrelserne er af forskellig karakter: Nogle er politisk sammensat, andre fagligt sammensat, og endelig er nogle en miks af fagfolk og politikere.

Videncenter for Synshandicap har en politisk bestyrelse, mens Dansk Videnscentret for Stammen og Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog har faglige bestyrelser.

Tre af videnscentrene drager nytte af at kunne trække på administrative ydelser fra den værtsinstitution, som de holder til hos, og det synes at give en administrativ aflastning, som frigør kræfter til fagligt arbejde. Videncenter for Synshandicap har i udgangspunktet trukket på administrative ydelser hos værtsinstitutionen, men er undervejs med selv at skulle overtage disse. Dansk Videnscenter for Stammen trækker på værtsinstitutionen, mens Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog må klare det hele selv.

Syv af videnscentrene er ved udvalgstidspunktet placeret ved eksisterende institutioner, mens tre ikke er det. Af de valgte videnscentre er det alene Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog, der ikke er placeret ved en eksisterende institution.

Medarbejdere og faglighed

Antallet af ansatte varierer fra to til fire fastansatte. Herudover kan der så i varierende grad være tale om, at de enkelte videnscentre ansætter ad hoc personale for særlige projektmidler eller midler, der er afsat hertil, fra basisbevillingen.

Det interessante er at se på videnscentrenes samlede bemanding i forhold til faglighed. Fagligheden er opdelt i tre hovedgrupper, som er specificeret ud fra medarbejdernes dominerende faglige baggrund: Handicapfaglighed, formidlingsfaglighed og projektfaglighed.

Den faglige sammensætning har givetvis betydning for opfattelsen af opgaverne i videnscentrene og ikke mindst i omverdenens opfattelse af videnscentrene. Af disse grunde er videnscentrenes faglige sammensætning brugt som parameter for valg af cases.

Variationen fremkommer ved, at Videncenter for Synshandicap er sammensat med en kombineret formidlingsfaglig og projektfaglig baggrund. De to øvrige videnscentre er sammensat med en kombination af handicapfaglig og projektfaglig baggrund. Her er taget udgangspunkt i det faste personale.

Relationer til omverdenen

Informationer om relationerne til omverdenen kommer gennem udsagn fra videnscentrene selv, og det kunne jo friste en kritiker til at sige, at det bliver et pænt og kritikløst billede, man får ud af det. Tendensen er nok til stede, men videnscentrene har præsenteret en del konflikter med omverdenen og specielt med eksisterende institutioner og fagfolk i området. En af grundstenene til disse konflikter ligger i finansieringsmodellen, andre ligger i fagstridigheder og atter andre i angsten for fremtiden. Der er tale om væsentlige faktorer til at forklare videnscentrenes udvikling i

forhold til mine hovedspørgsmål, og derfor er det afgørende at få variation i karakteren af relationerne mellem videnscentre og omverdenen ved valg af cases.

Jeg har primært kunnet lokalisere grundlæggende konflikter mellem Videncenter for Synshandicap og dele af videnscentrets omverden.

Videnscenterfunktionerne

Det primære formål med videnscentrene er udviklingen af basisfunktionerne, som består i at indsamle, udvikle, bearbejde og formidle viden.

Inden jeg kommenterer hver parameter for sig, skal det understreges, at elementerne i høj grad lapper ind over hinanden i konkrete forløb.

Eksempel

Der kommer en henvendelse til et videnscenter om farvevalg i et rum, hvor der skal laves en udstilling, som også henvender sig til svagsynede. Spørgsmålet er så, hvilke farvevalg der er de bedste for, at svagsynede får mest muligt ud af udstillingen?

Spørgsmålet i sig selv er en form for vidensindsamling, hvis man da ser det som sådan, idet det er en problematik, som måske ikke er blevet viet stor opmærksomhed tidligere.

Spørgsmålet afleder dernæst, medmindre det afvises eller kan besvares prompte, en vidensindsamlingsproces, der går ud på at finde de relevante kilder til at besvare henvendelsen.

Der kan meget vel være tale om en bearbejdningsproces i dette forløb, idet der muligvis er en del, der ved noget generelt om farver og svagsynede, men ikke har forholdt sig specielt til spørgsmålet i forbindelse med en udstillingsammenhæng.

Videnscentret udvikler i processen sit netværk og formidler viden gennem det spørgsmål, det fører til torvs, og endelig går det tilbage til spørgeren med et svar.

Et sådant lille spørgsmål kan desuden medføre, at der etableres et projekt, der på den ene eller anden måde inddrager spørgsmålet om farvevalg og svagsynede i forbindelse med udstillinger. Projekter vil efter deres gennemførelse eller undervejs blive formidlet til relevante målgrupper.

Indsamling af viden

Der er en væsentlig skelnen i denne blok, idet der på den ene side kan indsamles viden på forskellige måder fra praksis og på den anden side fra forskning. Det afgørende er ikke måderne, som videnscentrene gør det på, men i hvilken grad de henter viden fra disse to kilder. Det er således et væsentligt kriterium for valg af cases, at de valgte repræsenterer videnscentre, der arbejder med indsamling af viden fra forskning eller med indsamling af viden fra praksis og eventuelt gør begge dele i et miks. Et væsentligt underpunkt hertil er graden af international orientering i indsamlingen af viden. De valgte centre repræsenterer alle indsamling af viden fra forskning og praksis. Hvad angår international orientering har Videncenter for Synshandicap særlige ambitioner i denne retning.

Udvikling af viden

Udvikling af viden vil typisk foregå i en eller anden form for projektorganisering, idet udvikling kræver ressourcer og arbejdsro. Projekternes nødvendige relative autonomi stiller samtidig videnscentrene over for den opgave, der hedder: Hvordan sikrer vi os, at den viden, projektet udvikler nu, også bliver en del af videnscentret?

Alle de valgte videnscentre arbejder med projekter, og to af centrene indgår i samarbejdsprojekter med andre videnscentre.

Bearbejdning af viden

Bearbejdning af viden er en analytisk del, som ikke kan adskilles empirisk fra de øvrige og er derfor ikke brugt ved valg af videnscentre til casestudie.

Formidling af viden

I forhold til formidlingsdelen så indeholder den nogle traditionelle medier til formidling og nogle mindre traditionelle. Blandt de traditionelle er: Foredrag, forespørgsler, kurser, nyhedsbreve, artikler, bøger og video. Blandt de mindre traditionelle er forskellige former for netværksdannelser og edb-baseret formidling. Det er ikke et kriterium, om de traditionelle medier er gode eller dårlige i forhold til de mindre traditionelle, men derimod et kriterium at få variationerne i formidlingsformerne repræsenteret.

De tre valgte videnscentre dækker spektret af de formidlingsformer, som videnscentrene hidtil har valgt at benytte sig af.

Den 10. august 1995

Hvad betyder det, at videnscenteret er valgt ud som særlig case i erfaringsopsamlingen?

Som det fremgår af vedlagte oversigt over arbejdsopgaver i ph.d.-projektet for 2. halvår af 1995, så er videnscentret valgt ud som særlig case i erfaringsopsamlingen.

Valget betyder, at jeg fra september og en række måneder frem vil følge tæt med i, hvad I arbejder med på videnscentret. Jeg er åben og delvist uafklaret i forhold til detaljerne i de måder, jeg vil følge med i jeres arbejde, idet mine fremgangsmåder anstændigvis må bero på, hvad I konkret laver i disse måneder.

Formålet med casestudie af udvalgte videnscentre er, at de skal give dybere og mere kvalitativt materiale til forståelse af arbejdet i centrene. Jeg håber at kunne få et godt indtryk af jeres dagligdag med alle dens mangeartede opgaver og relationer til omverdenen. Ud over at være en "flue på væggen" i jeres dagligdag forestiller jeg mig at få kontakt med nogle af jeres brugere og nogle af jeres ikke-brugere, så de kan give deres besyv om jeres arbejde.

Mit arbejde har generelt sigte på erfaringsdannelse i forhold til forsøget med videnscentre, men det er mit begrundede håb, at I kan få inspiration gennem mit arbejde.

Jeg vil tage kontakt med jer for at få lavet en aftale om, hvornår jeg kan komme på besøg første gang i centret. Ved dette besøg vil jeg gerne præsentere mig selv og give en nærmere begrundelse for min tilstedeværelse. Desuden vil jeg gerne informeres om jeres aktuelle arbejde og lave aftaler med jer om, hvordan jeg bedst muligt kan være til stede uden at blive til gene for jer.

Det vil være vigtigt for mit ærinde, at vi løbende taler om form og indhold i min tilstedeværelse, så der hele tiden er klarhed og accept af min tilstedeværelse og mine aktiviteter.

Jeg ser frem til samarbejdet.

Med venlig hilsen

Leif Olsen

Bilag 5-3a

Oversigt over vidensprodukter fra Dansk Videnscenter for Stammen						
Navn	Vidensprodukt	Basisfunktion	Start - slut	Indhold	Brugere	Resultat
Konference-deltagelse	Forarbejde	Indsamle	Løbende	Diverse	Videnscentret Nyhedsbrevet	Vidensopbygning. Nyhedsbreve.
Kursusdeltagelse	Forarbejde	Indsamle	Løbende	Diverse	Videnscentret Læsere af nyhedsbrevet	Vidensopbygning. Nyhedsbreve.
International information	Forarbejde	Indsamle	Primo '94	Skabe relationer til indsamling af viden og opbygning af netværk.	Videnscentret	Blade fra syv stamme-organisationer. Artikler og andet materiale. Personlige, faglige kontakter.
Internet	Forarbejde	Indsamle	Primo '94	Diskussionslister. Homepages. E-mail. Netværk (ca. 350 eksperter).	Videnscentret	Stof til fremtidige emnekartoteker Svar på spørgsmål om PET-scanninger, hvor der ikke findes litteratur endnu, men der er projekter i gang i USA og Canada. Viden om en forestående konference om emnet.
Samarbejde med Foreningen af Stammere i Danmark (FSD)	Forarbejde	Indsamle Formidle Bearbejde	Løbende	Tæt kontakt til slutbrugernes organisation, der er med til at sikre brugeropbakning, sikring af relevante emner og slutbruger-politisk støtte.	FSD's medlemmer	En folder og en temadag om stammen og arbejde. Informationsaftner for fagfolk. Aftalt fælles kampagne om stammen og arbejdsmarked.

Bilag 5-3a

Oversigt over vidensprodukter fra Dansk Videnscenter for Stammen						
Navn	Vidensprodukt	Basisfunktion	Start - slut	Indhold	Brugere	Resultat
Center for Specialpædagogisk Forskning	Forarbejde	Indsamle Udvikle	Løbende	Kontakt til en række beslægtede institutioner og anledning til fælles faglige diskussioner og formidling.	Videnscentret	Temadag med emnet: Det skjulte handicap. Håndbog om kommunikationshandicap. Udkast til kapitel 1996.
Foldere om stammen	Inventar	Formidle	Løbende	Folder om stammen. Folder om stammen og arbejde. Undervejs: <i>Folder om stammen og skole.</i> <i>Folder om stammen og førskolebørn.</i>	Biblioteker Apoteker AF, A-Kasser Fagforeninger Arbejdsgiverorganisationer Fagblade	30.000 eks. 8.000 eks.
Nyhedsbrev	Inventar	Formidle	4 gange årligt	Korte og neutrale indlæg om: Aktiviteter Bøger Lovstof Diverse emner	PPR-kontorer Taleinstitutter Amtsskolepsykologer Interesserede	650 eks. pr. gang (10-20 sider). For få forskningsbaserede artikler, hvilket man vil arbejde med at få. Spørgeskema: alt er godt Tilbage melding: højere status til området, at der er nyhedsbrev.

Bilag 5-3a

Oversigt over vidensprodukter fra Dansk Videnscenter for Stammen						
Navn	Vidensprodukt	Basisfunktion	Start - slut	Indhold	Brugere	Resultat
Temadage	Inventar	Formidle	Løbende	Stammen og skolebørn. Gentaget i Horsens med 6 oplæg og 100 deltagere. Stammen og arbejdsmarkedet. Stammen som skjult handicap, den 10. maj 1996 (rapport).	Deltagerne	7 oplæg og 140 deltagere på Danmarks Lærerhøjskole. Gentaget i Horsens med 6 oplæg og 100 deltagere. På AUC med 6 oplæg og 25 deltagere. Effektiv måde at formidle bredt til en stor gruppe. Spørgeskemaer viser alt godt.
Kursus	Inventar	Formidle	'96	6.-7. maj "Løbsk tale" 29.-31. oktober "Børn"	Deltagerne	
Artikler	Inventar	Formidle	'96	Til Specialpædagogik. Psykologisk set, om tidlig indsats	Læserne	Artiklerne i sig selv.
Oplæg	Inventar	Formidle	Perioden	Diverse om stammen, edb, DAVS osv.	Tilhørerne	
Undersøgelse af Stammebehandlingssituationen på landsplan.	Inventar	Indsamle Bearbejde Formidle	Primo '94 - Primo '95	Oversigt over behandlingssituationen i Danmark (amter og kommuner). Grundlag for netværk af fagfolk.	Videnscentret Købere af rapporten	Rapport: Gratis på diskette og omkostningsgebyr på print. Erfaringer med projektarbejde. Synliggørelse.

Bilag 5-3a

Oversigt over vidensprodukter fra Dansk Videnscenter for Stammen						
Navn	Vidensprodukt	Basisfunktion	Start - slut	Indhold	Brugere	Resultat
Mediatek	Inventar	Indsamle, Bearbejde Formidle	Primo '94	Bøger, artikler, videoer (1975 -) Forædling i litteraturredatabase (kategorier og abstracts). Fysisk rum, der er åbent.	Videnscentret Studerende Talepædagoger Psykologer	Indsamlingen af materialer er kommet langt. Bearbejdning er ved at komme i gang. Bruges primært internt, som del af formidlingsarbejde, men også i nogen grad af andre.
Netværk af erfarne stammebehandlere	Inventar	Netværk Formidle	Ultimo '95	Skabe et netværk, hvor amtslige og kommunale talepædagoger og psykologer kan henvende sig til erfarne stammebehandlere for at få rådgivning og / eller supervision. Ideen er at have to-fire fagfolk i netværket i hvert amt. Rekruttering gennem anbefalinger fra lokale talehørere-konsulenter, ligesom landsundersøgelsen gav ideer.	Amtsige og kommunale talepædagoger og psykologer	Der er skabt et netværk med en-fem fagfolk i hvert amt. Da man havde personlisten, holdt man en netværkskonference, hvor formål og arbejdsopgaver blev diskuteret. Man blev enige om at gøre forsøg i det første år og derefter mødes igen. Netværkskonference den 26.-27. august 1996, Ry Parkhotel.
Henvendelser	Proces	Formidle Indsamle	Løbende	Svar på henvendelser.	Fagpersoner (hovedparten) Privatpersoner Journalister	Svar (herunder henvisninger) Markant mange af henvendelserne handler om de aktiviteter, som er i gang i videnscentret.

Bilag 5-3a

Oversigt over vidensprodukter fra Dansk Videnscenter for Stammen						
Navn	Vidensprodukt	Basisfunktion	Start - slut	Indhold	Brugere	Resultat
Arbejdsgrupper *voksenområdet *skolebørnsområdet *psykologer	Proces	Indsamle Bearbejde Formidle	Medio '95	At få fagfolk til at mødes og diskutere deres erfaringer med stammearbejde. Bygger på idé om ligeværdig deltagelse, herunder også for videnscentrets vedkommende.	Voksenområdet 30 Skolebørnsområdet 17 Psykologer 15	Der er holdt møder i alle grupper, hvor deltagerne har udarbejdet beskrivelser af deres arbejde. De to førstnævnte grupper fungerer bedst, men har svært ved at holde sig i gang under centermedarbejderens barsel. Psykologgruppen er problematisk.
Brugerkonferencer	Proces	Indsamle Bearbejde Formidle	April '94 og Oktober '95	At få ideer og forslag til prioritering af opgaver (halvt fremtidsværksted). Evaluering af hidtidige aktiviteter og idéer og forslag til fremtiden.	34 deltagere 40 deltagere	Støtte til udarbejdelse af handlingsplan og flere gode ideer; arbejdsgrupper og temadage. Ønske om gentagelse hvert 2. år
Projekt om stammen og arbejdsmarked	Proces Inventar	Indsamle Udvikle Formidle	Medio '94 - Ultimo '94	Pilotundersøgelse om holdninger og praksis på arbejdsmarkedet i forhold til mennesker, der stammer.	Videnscentret Handicapkonsulenter	Rapport. En folder om stammen. En temadag og baggrundsviden for samarbejdet om arbejdsmarkedet med videnscenter om Epilepsi. Artikler til diverse fagblade.
Projekt om skolebørn	Proces Inventar	Indsamle Udvikle Formidle	Primo '95 - Medio '96	Undersøgelse af situationen for børn og unge, der stammer.	(Skolerne, talepædagogerne osv.)	Informationsmateriale forventes færdigt medio 1996.

Bilag 5-3a

Oversigt over vidensprodukter fra Dansk Videnscenter for Stammen

Navn	Vidensprodukt	Basisfunktion	Start - slut	Indhold	Brugere	Resultat
Projekt om arbejdsmarkedet og stammen/epilepsi	Proces Inventar	Indsamle Udvikle Formidle	Primo '95 - Primo '96	Samarbejdsprojekt med Videnscenter om Epilepsi om holdninger og praksis på arbejdsmarkedet i forhold til mennesker, der stammer / har epilepsi.	Videnscentrene Handicapkonsulenter	Rapport. Høring i Landstingssalen (>100). Pressemeddelelse. Tre måneders formidling via lokale møder ved AF-kontorer.
Projekt om formidling af viden til sundhedsplejersker, dagplejemødre og pædagoger	Proces Inventar	Udvikle Formidle	Medio '95 - Ult '95 Opfølgning ult. '96	Undersøgelse af og forsøg med modeller til formidling af viden om stammen til de nævnte målgrupper.	PPR-kontorer De medvirkende faggrupper	Rapport. Vidensformidling er sket som en del af projektet til de involverede.

Bilag 5-3b

Oversigt over vidensprodukter fra Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog						
Navn	Vidensprodukt	Basisfunktion	Start - slut	Indhold	Brugere	Resultat
Journaliseringsplan for virksomheden	Forarbejde	Bearbejde	Ultimo '95	Udviklet princip for journalisering, som tager højde for de dynamiske arbejdsprocesser.	Videnscentret	Konkret plan og tre principper for den videre udvikling (Selvevalueringen, s. 25).
Deltagelse via særlige videnshavere i andre videnscentres aktiviteter af interesse.	Forarbejde	Indsamle	Løbende	At få del i den viden, som der er i de forskellige grænseflader til andre videnscentre.	Videnscentret	Fandt ud af, at Videnscenter for Autisme arbejder på samme teorigrundlag (kontroversielle grundlag) og kunne derfor lave fælles udmelding herom, som kan få stor betydning. Kontakt med Center for Hjerneskade.
Internet	Forarbejde	Indsamle	Primo '95	Afsøgning af relevant information.		Der er ikke fundet nogen relevante databaser og diskussionslister.
Rapport: "Projekt Tolkning"	Inventar	Bearbejde Formidle	Primo '94			Rapport er solgt i 260 eksemplarer.
Bogudgivelse "Skrøbelig Kontakt"	Inventar	Formidle				Lavet i samarbejde med Dansk Psykologisk Forlag og solgt i 356 eksemplarer.

Bilag 5-3b

Oversigt over vidensprodukter fra Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog						
Navn	Vidensprodukt	Basisfunktion	Start - slut	Indhold	Brugere	Resultat
Udgivelse på vej "Håndbog om talemaskiner"	Inventar	Formidle		Samarbejde med Hjælpe-mid-instituttet.		
Udgivelse på vej "Håndbog om kommunikationshandicap"	Inventar	Formidle		Samarbejde under Center for Specialpædagogisk Forskning og Formidling.	Udannelses-institutioner	
Udgivelse på vej "Pige hvor?"	Inventar	Formidle		En pjece om totalkommuni-kation med vægt på piktogrammer.	Institutions-netværket	
Anmeldelser	Inventar	Formidle	Løbende			
Faglige rapporter	Inventar	Formidle	Løbende			
Indlæg til fagblade	Inventar	Formidle	Løbende			
Temabestemte litteraturlister	Inventar	Formidle	Løbende			
Nyhedsbrev	Inventar	Formidle	Medio '94		Primært: ansatte på relevante insti-tutioner samt særlige videns-havere og kursusledere	Første fem nyhedsbreve kom i oplag på 1.000 eksemplarer. Stigende interesse, hvorfor oplaget stiger til 1.500.
Pjece om videnscentret	Inventar	Formidle	Juni '95			3.000

Bilag 5-3b

Oversigt over vidensprodukter fra Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog						
Navn	Vidensprodukt	Basisfunktion	Start - slut	Indhold	Brugere	Resultat
Videoproduktion "At mødes med glæde"	Inventar	Formidle	Maj '95 - Maj '96	En videoproduktion om kommunikation med småbørn med multihandicap og et tilhørende vejledningshæfte.	Deltagere i projektet og dem, som ser videoen	Premiere den 13.11.1995. Udsendt til deltagerne i projektet samt kursuslederne (i alt 75 stk.). Kan købes.
Rapport: "Kontakt..."	Inventar	Formidle	Oktober '95	Rapport fra Landskonferencen om småbørn afholdt i september 1994.		Udsendt til konference-deltagerne, specialbørnehaver og vejledningsinstitutioner, social-, sundheds- og undervisningsministeren, de amtskommunale forvaltningschefer, neonatalafdelinger, DSI, LEV, Spastikerforeningen, Etisk Råd og videnscentrets ressourcepersoner.
Temabestemte overheads, udlån og kopiering	Inventar Proces	Formidle Bearbejde	Løbende	Opfølgning af kursuslederkursus. Support af kursusledere.		
Landsdækkende oversigt over særlige videnshavere	Inventar	Formidle Indsamle	Primo '94		Alle, herunder også forældre.	En årlig opdatering

Bilag 5-3b

Oversigt over vidensprodukter fra Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog						
Navn	Vidensprodukt	Basisfunktion	Start - slut	Indhold	Brugere	Resultat
Undersøgelse af handicappopulationens størrelse og placering i institutioner	Inventar	Indsamle Bearbejde	Primo '94 - Ultimo '95 (?)	At skabe oversigt over *antallet af børn og unge med multihandicap uden verbalt sprog *disse børns og unges placering på offentlige institutioner	Videnscenternet- værket Kursusledere Forvaltninger	Amterne meddelte samstemmende, at de ikke havde tal om denne gruppe af børn og unge.
Landsdækkende oversigt over igangværende og nyligt afsluttede projekter vedrørende kommunikation og mennesker med multihandicap	Inventar	Indsamle Formidle	Primo '94 En årlig opdatering			
Adresselister	Inventar	Indsamle Formidle	Primo '94	Lister over videnshavere og øvrige målgrupper / samarbejdspartnere. Løbende opdatering	Videnscentret	Lister i tekstbehandlings-system, men går snarest over til projekt DAVIDs adressedatabase. 1.5.96: ca. 1.600 adresser på listen.
Kathrine Legetøj (1 stk.)	Inventar	Formidle				
Talemaskine	Inventar	Formidle				

Bilag 5-3b

Oversigt over vidensprodukter fra Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog						
Navn	Vidensprodukt	Basisfunktion	Start - slut	Indhold	Brugere	Resultat
Mediatek	Inventar	Indsamle Udvikle Bearbejde Formidle	Medio '95 -	Sammensmeltning af bibliotek og kommunikationsrum, som indeholder; bøger, rapporter, artikler, videofilm og eksempler på kommunikationsmaterialer.		1.5.96: ca. 600 litteraturreferencer i projekt DAVIDs litteraturlibrary. Desuden er der forskelligt legetøj, videoer, kommunikationsmedier o.a.
Konference- og undervisningsoplæg	Proces	Bearbejde Formidle	Løbende	Information om videnscentret. Totalkommunikation. Vejledning i relationistisk perspektiv.	Institutioner Danmarks Lærerhøjskole pædagogseminarer	
Konsulentarbejde	Proces	Formidle		"LEV's landskonference" "Projektgruppe i Kbh's Kommune".		
Oplæg ved centerleder Tina Harmon	Proces	Formidle	Løbende	Formidling af viden om videnscentret og fagområdet. Fra august '95 med første-prioritet over for gruppen af kursusledere.	41 oplæg	Initiering af udviklingsarbejde.
Konference "Neonatal"	Proces	Formidle	November '94	Formidling af forskningsresultater fra Neonatalprojektet ved KAS Glostrup, som er beskrevet i "Skrøbelig kontakt".	167 deltagere; neonatalafdelinger, sundhedsplejersker og andre.	Et år efter udsendte videnscentret et spørgeskema til deltagerne for at evaluere betydning og nye ønsker.

Bilag 5-3b

Oversigt over vidensprodukter fra Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog

Navn	Videns- produkt	Basis- funktion	Start - slut	Indhold	Brugere	Resultat
Konference "Småbørn"	Proces	Formidle	Septem- ber '94	At give "State of the art" gennem 16 oplæg fra særlige videnshavere samt skabe mulighed for at mødes.	48 særligt indbudte deltagere, der alle har særlig viden på området	Et år efter udsendte videnscentret et spørge- skema til deltagerne for at evaluere betydning og nye ønsker.
Konference "Kathrine Legetøj"	Proces	Formidle	Oktober '95	Samarbejde med REVA Esbjerg om Kathrine Legetøj.	52 deltagere	Deltagere ønskede en årlig konference. Videnscentret arbejder på en i 1996.
Kursuslederkursus "Follow-up-kursus"	Proces	Formidle	Januar '96	Præsentation af nyeste internationale tendenser på kommunikationsområdet.	Kursusledere	

Bilag 5-3b

Oversigt over vidensprodukter fra Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog

Navn	Videns- produkt	Basis- funktion	Start - slut	Indhold	Brugere	Resultat
Kursuslederkursus	Proces	Formidle Bearbejde Indsamle	Medio '95	Uddannelse af kursusledere i samarbejde med Undervisningsministeriet. Relationistiske teorier om kommunikation.	Videnscentret Deltagerne (32 udvalgte samt 11 særlige videnshavere og 6 forældre)	Stigning i lokal kursus- og vejledningsaktivitet. 26 nye videnshavere. Forvaltningernes ledere interesserede i kursusledernes viden. Fem amter har direkte benyttet kursuslederne. Et amt har, på forespørgsel, ønsket kurset gentaget med brugerbetaling. Opslået reduceret kursus på fem dage i foråret 1996 i samarbejde med Undervisningsministeriet, som ikke gennemføres pga. manglende tilmelding, der kan forklares med brugerbetaling på ca. 5.000 kr. og "mæthed".

Bilag 5-3b

Oversigt over vidensprodukter fra Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog						
Navn	Vidensprodukt	Basisfunktion	Start - slut	Indhold	Brugere	Resultat
Projekt "Uddannelse af kursusledere i total-kommunikation med børn og unge med multihandicap".	Proces	Formidle Indsamle	Medio '95	Udvikling, gennemførelse, evaluering og opfølgning af kursuslederkursus, der har som formål at afspejle en helhedsbetragtning vedr. kommunikation med børn og unge med multihandicap.	Deltagerne (11 særlige videnshavere) Kursusudvalg Videnscentret	
Særlige videnshavere	Proces	Formidle Indsamle	Løbende	84 særlige videnshavere, der er til rådighed for fagfolk, der ønsker viden og rådgivning på området. Videnshaverne kan samtidig melde ind til videnscentret om aktiviteter, spørgsmål osv.		Spørgeskema er sendt ud til gruppen, og der er svage tegn på en stigning i henvendelserne og aktivitetsniveauet. Der er dog megen usikkerhed knyttet til svarene!
Henvendelser	Proces	Formidle Indsamle	Løbende	Afklaring af indhold i henvendelserne og dernæst rådgivning / henvisning. Henvendelseskema er udarbejdet.	Primært kursusledere, særlige videnshavere og institutioner	Henvendelseskema. Rådgivning / henvisning. Nye aktiviteter (besøg, undervisning o.l.). Til ca. 1/3 sendes materiale ud.
Udvikling af begreber til centrets fagområde	Proces	Bearbejde Formidle	Løbende			

Bilag 5-3b

Oversigt over vidensprodukter fra Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog						
Navn	Vidensprodukt	Basisfunktion	Start - slut	Indhold	Brugere	Resultat
Undersøgelse af handicappopulationens størrelse	Proces Inventar	Indsamle Bearbejde Formidle	Primo '95	I samarbejde med specialbørnehaver og specialskoler (videnscentrets institutionsnetværk) lavede videnscentret en optælling.	Videnscentret	Man fandt frem til 455 i specialbørnehaver/specialgruppe og 729 i specialskole / centerklasse. Konklusion: 0,15% af landets skolebørn (0-17 år). De 18-21 årige ved man ikke noget om.
Projekt "Kommunikation så tidligt i livet som muligt - også med småbørn med multihandicap"	Proces Inventar	Indsamle Bearbejde Formidle	Ultimo '94 Medio '96	Projektet danner baggrund for videoproduktionen "At mødes med glæde".	21 særlige videnshavere og fire praksismiljøer	Tre arbejdskonferencer i forløbet, som blev afsluttet med videoen.

Bilag 5-3c

Oversigt over vidensprodukter fra Videncenter for Synshandicap						
Navn	Vidensprodukt	Basisfunktion	Start -slut	Indhold	Brugere	Resultat
Profiler og scenarier	Forarbejde	Bearbejde	Ultimo '95 -	Udvikling af internt materiale om forskellige aspekter af blinde og svagsynedes levevilkår.	Videnscentret	
Kulturby 1996	Forarbejde	Formidle	Medio '95 - Ultimo '96	Samarbejde med IBS, DBS og DBB om kulturbyprojekter med henblik på synshandicappede.		Afslag på ansøgning til Kulturby '96.
VfS Ud at se	Forarbejde	Indsamle Bearbejde	Løbende	En fælles mappe for referater, noter o.l. fra medarbejdernes arbejde og deltagelse i diverse aktiviteter.	Videnscentret internt til gensidig orientering	En mappe, som man kan slå op i efter behov. Brugen er hidtil begrænset.
Danmarkskort	Forarbejde	Indsamle Bearbejde Formidle	Medio '95	Geografisk markering af organisationer, ressourcer, institutioner, behandlings- og undervisningstilbud i Danmark.	Videnscentrets interne og eksterne formidling	Publikation i "synssystemet".
Internet	Forarbejde Inventar	Indsamle Formidle	Løbende	Er tilmeldt en række diskussionslister, overvåger og afsøger internet for relevante hjemmesider osv. Formidler viden via IBSIS.	Videnscentret Brugere af IBSIS	Besvarer henvendelser.

Bilag 5-3c

Oversigt over vidensprodukter fra Videncenter for Synshandicap						
Navn	Vidensprodukt	Basisfunktion	Start -slut	Indhold	Brugere	Resultat
Projekt: Musikhåndbog	Inventar	Bearbejde Formidle	Medio '94 - Ultimo '95 og løbende	Med udgangspunkt i et tredages seminar for undervisere af synshandicappede elever i musik ønsker man at skabe erfaringer og formidle disse til andre undervisere.	Musiklærere. Andre undervisere med interesse for det generelle synspædagogiske stof i bogen	Håndbogen er distribueret, og der har været efterspørgsel fra andre, der har fået bogen anbefalet. Videnscentret har udsendt spørgeskema. Håndbogens blindepædagogiske del er blevet publiceret selvstændigt, idet der har vist sig interesse herfor. Anden reviderede udgave bruges nu til demand publishing.
Projekt "ABC for hjemmepersonalet"	Inventar	Bearbejde Formidle	Ultimo '95	Samarbejdsprojekt mellem tre videnscentre. Afprøvning af materialet "ABC for hjemmepersonale" i forhold til forståelse og anvendelighed i praksis.	Hjemmepersonalet i kommuner	Folder er under udarbejdelse og der er lavet design for afprøvningen. Test i juni 1996.

Bilag 5-3c

Oversigt over vidensprodukter fra Videncenter for Synshandicap						
Navn	Vidensprodukt	Basisfunktion	Start -slut	Indhold	Brugere	Resultat
Lærebogssystem	Inventar	Bearbejde Formidle	Primo '95 -	Udvikling af lærebogssystem om kommunikationshandicap i samarbejde med andre videnscentre, Danmarks Lærerhøjskole og Københavns Universitet.	Studerende	
Projekt: Nysynshandicappede med hjerneskade	Inventar	Formidle	Medio '95 - Medio '96	Videnscentret vil stå for erfaringsopsamling i forbindelse med projektet og udarbejdelse af en slutrapport.	Rehabiliteringsområdet	Kursustilbud Rapport
Specialer fra Danmarks Lærerhøjskole	Inventar	Formidle	Medio '95 -	Samling af specialer fra Synslinien, hvor videnscentret udsender bestillingsliste og mod omkostningsbestemt betaling leverer rapporterne til interesserede.		
Nyhedsbrev	Inventar	Formidle	Primo '96 4 x årligt	Generel information og synliggørelse af videnscentret, som ikke i udgangspunktet havde valgt at lave nyhedsbrev.	Netværk Institutioner Forvaltninger osv.	

Bilag 5-3c

Oversigt over vidensprodukter fra Videncenter for Synshandicap						
Navn	Vidensprodukt	Basisfunktion	Start -slut	Indhold	Brugere	Resultat
WWW-hjemmeside (visinfo.dk)	Inventar	Formidle	Primo '96 -	Fælles hjemmeside for "Syns-danmark" og egne hjemmesider for interesserede.	Brugere af Internet	Hjemmesider med links.
Præsentationsfolder	Inventar	Formidle	Ultimo '95	Generel information om videns-centret.	Syns-, socialsundheds- og uddannelsesområdet.	
Projekt: Natur/Teknik	Proces	Bearbejde Formidle udvikling	Medio '95 - Medio '96	Udvikling- og udveksling af viden omkring det nye folkeskolefag "Natur/ Teknik".	I første omgang deltagerne i projektet	Projektet er indstillet til Helios-Prisen af Socialministeriet. Netværk. Materialesamling. Fortsatte aktiviteter.
Henvendelser	Proces	Formidle Indsamle	Løbende	Svarer på henvendelser. Samler spørgsmål og erfaringer, der kan danne baggrund for bearbejdning og udvikling af viden.	Registreret i database	
Høringsdag og -rapport.	Proces Inventar	Formidle Indsamle	8-12-94			

Bilag 5-3c

Oversigt over vidensprodukter fra Videncenter for Synshandicap						
Navn	Vidensprodukt	Basisfunktion	Start -slut	Indhold	Brugere	Resultat
Projekt: Udviklingshæmmede blinde og svagsynede.	Proces Inventar	Indsamle Bearbejde Formidle	Ultimo '94 - Medio '96	Opkvalificering med det mål at forbedre levevilkårene for udviklingshæmmede blinde på voksenområdet. 1) Kortlægge og bearbejde eksisterende viden, så den bliver tilgængelig for alle, der har brug for den. 2) Fremskaffe og udvikle ny viden.	Deltagerne i 1) Diverse projektaktiviteter 2) Ekspertseminar den 2.-3. november 1995 3) Temadage	Diverse handouts. Rapport fra ekspertseminar. God kontakt til de amtslige handicapkontorer og institutioner. Temadage i amterne. Netværksdannelser.
Projekt: Mobilityinstruktører (IBSIS/Bulletin - Boards)	Proces Inventar	Indsamle Bearbejde Formidle	Primo '95 - Primo '96	At skabe mulighed for elektronisk kommunikation mellem mobilityinstruktører med erfaringsudveksling og vidensdeling for øje. Desuden at skabe mulighed og opmærksomhed omkring vidensindhentning via elektronisk kommunikation.	Mobilityinstruktører	1) Informationsanalyse til brug for mobilityprojektet. 2) Spørgeskemaundersøgelse vedrørende brug af IBSIS/BBS. 3) En neutral opsamling - IBSIS/BBS. 4) Projektrapport.

Bilag 6.1: Fremgangsmåde ved valg af 15 brugere til interview

Det er gennem brugerinterviewene, at der skabes datagrundlag for at arbejde med spørgsmålet om, hvordan videnscentrenes arbejde forbinder sig med målgruppernes hverdag, praksis og øvrige videnskilder.

Ved udvælgelsen af brugere til interview er der taget udgangspunkt i en informativ søgestrategi, der går efter "de mest perspektivrige erfaringer", som er gjort hidtil set ud fra videnscentrenes aktiviteter og foreløbige erfaringer.

Praktisk fremgangsmåde

I første omgang er der gennemført interview med centerlederne på de tre udvalgte videnscentre i tilknytning til hvilke, der foretages interview med brugerne. Interviewene byggede på den baggrundviden, jeg havde opbygget gennem besøg, konferencer, observationer, interview og diverse dokumentarisk materiale. Intentionen og rammen for disse interview var lagt til rette på følgende måde, som er et udsnit af den præsentation af opgaven, hver af centerlederne fik før interviewet.

Ledetråden for valg af interviewpersoner er "jagten på de mest perspektivrige erfaringer" inden for viften af videnscentrets aktiviteter. Perspektivrige erfaringer skal i denne sammenhæng forstås på den måde; at såvel umiddelbart succesrige erfaringer som umiddelbart problematiske erfaringer kan have perspektiver i forhold til opgaven med at finde muligheder og grænser for videnscentermodellen(erne) og intentionerne hermed.

Der er tale om en kvalitativ selektionsproces, hvor udvælgelsen sker på grundlag af kritisk diskussion mellem centerlederen i videnscentret og forskeren. I denne diskussion er den første del af opgaven at pege på de aktiviteter, som er karakteristiske for videnscentret og dækker hovedmålene, som man har arbejdet med indtil tidspunktet for udvælgelse.

Ud fra denne gruppe af aktiviteter skal der vælges brugere ud til interview og gives begrundelser for valgene set i forhold til helheden i videnscentret.

Formen for diskussionen er, at forskeren bruger nedenstående spørgsmål som udgangspunkt. Derefter føres en kritisk dialog i forhold til den overordnede opgave for øvelsen "jagten på de mest perspektivrige erfaringer".

Spørgsmål der kan danne udgangspunkt for diskussionen¹⁾:

*Hvordan vil du karakterisere og opdele videnscentrets direkte brugerrettede aktiviteter?
Hvem af dine brugere inden for hver af disse aktiviteter vil du helst have respons fra?
Hvem af dine potentielle brugere (ikke-brugere) vil du helst have respons fra?
Hvad er dine forventninger til deres vurdering og udbytte af deres kontakt med videnscentret indtil nu?
Hvad vil du gerne spørge dem om?
Hvordan vil du spørge til brugernes udbytte på kort såvel som på længere sigt.*

Før hvert af de tre interview havde jeg skabt mig overblik over de brugerrettede aktiviteter, som hvert videnscenter på det givne tidspunkt (maj 1996) havde arbejdet

1. Egen note:
Sondringer det er værd at huske på undervejs i diskussionen: Individ / organisation; medarbejder / leder; opfordret formidling / uopfordret formidling; brugere / ikke-brugere.

med. Med baggrund i interviewene kunne jeg udarbejde en mere detaljeret oversigt over aktiviteterne og desuden vægte dem i forhold til den informative søgestrategi. Arbejdet med udvælgelse tog i første omgang udgangspunkt i, at jeg ville lave telefoninterview med 40-50 brugere, men denne idé forlod jeg til fordel for et mindre antal ansigt-til-ansigt-interview med fem brugere fra hvert videnscenter på deres respektive arbejdspladser. Argumentationen for dette skift i strategien fremgår af følgende overvejelser, der udgjorde min argumentation over for mine vejledere på daværende tidspunkt.

Respons og refleksioner over valg af fremgangsmåde for brugerinterview

Jeg har fået en række kommentarer til mine første oplæg til *strategi, udvalg og konkrete spørgsmål* i relation til interview med brugerne af videnscentrene. Samlet har det givet anledning til følgende overvejelser om hver af delene:

Strategien

Jeg har forsøgt, om det er muligt at skabe et grundlag, hvor jeg med en tidsrationel fremgangsmåde (telefoninterview) samtidig kunne opnå relativ dybde og induktiv åbenhed i forhold til meget svære spørgsmål omkring arbejdsituation, vidensarbejde og vurdering af videnscenterkonceptet. I dialogen med jer, er jeg blevet klar over, at det ikke går an, og jeg derfor må vælge mellem to veje:

1. en tidsrationel fremgangsmåde, der gør det muligt at nå et relativt større antal svarpersoner end den 2. vej og fordrer, at jeg udvikler min spørgeguide, så den bliver struktureret med forhåndskategoriseringer og lukkede svarkategorier eller
2. en indholdsrationel fremgangsmåde, der er mere ressourcekrævende men tager intentionen med spørgsmålene alvorligt, gør en dyd ud af kompleksiteten og giver mulighed for, at de åbne spørgsmål kan besvares af brugerne med egne begreber. Det sidste betyder ikke, at jeg skal undlade at få konkretiseret og operationaliseret deres svar - tværtimod, det er et mål, men jeg ønsker at dyrke den induktive gevinst, der ligger i at få et unikt materiale, hvor fagfolk med "egne ord" fortæller, hvori deres vidensarbejde og -forståelse består, samt hvilke muligheder de har for at udfolde det. Det giver mig desuden et kritisk materiale i den forstand, at en fyldig beskrivelse kan danne grundlag for en kritisk relativisering af den indsats, som videnscentrene gør (og kan gøre) i forhold til den enkelte bruger og dennes "miljø".

Mit oplæg til strategi er derfor, at jeg vælger den 2. vej, hvilket betyder, at jeg skal ud og snakke med folk i deres eget miljø. Det koster tid, men det er nødvendigt, hvis det skal blive interessant, indser jeg nu.

Numerisk kan jeg pragmatisk afgrænse mig til et antal interviewpersoner på eksempelvis fem fra hvert videnscenter, hvilket betyder et tidsforbrug på omkring 15 arbejdsdage til indsamling. "Rugbrødsbearbejdningen" vil stud.mag. Ida Binderup Jørgensen stå for.

Måske kan dette datamateriale danne baggrund for at udarbejde en mere struktureret spørgeguide, der kan fungere til telefoninterview, men det er nok tvivlsomt såvel indholds- som ressourcemæssigt.

Udvalg af interviewpersoner

Her vil jeg bruge ledetråden "de mest perspektivrige erfaringer" i interviewene med lederne af de tre videnscentre. Det er en informativ strategi (i modsætning til en statistisk repræsentativ strategi) for udvalg. Udvalget skal dække en variation af personer, der har haft relevante kontakter og dermed erfaringer med videnscentret, som kan bidrage til erfarings- og vidensdannelse i relation til forsøget generelt og mine hovedspørgsmål specifikt.

Erfaringer med strategien i forhold til kritisk spørgsmål om skævhed i udvalget

Ovenstående fremgangsmåde blev anvendt ved udvalg af brugere til interview. Et kritisk spørgsmål, som det er relevant at overveje, er, hvilke former for skævhed og eventuel bias der sniger sig ind materialet på baggrund af denne fremgangsmåde. Overordnet kan man spørge, om ikke fremgangsmåden betyder, at der udelukkende vil blive udvalgt succes historier, når ledetråden er "de mest perspektivrige erfaringer"?

En sådan tendens kan ikke helt udelukkes, men konkret har ledetråden i interviewene ført til, at lederne har peget på såvel gode som problematiske relationer til brugerne. De udtrykker interesse for, hvorfor tingene ikke rigtigt fungerer, og hvad brugerne eventuelt har at sige hertil, ligesom de interesserer sig for at få løftet de gode relationer til brugerne (fortællingerne) frem i lyset. Jeg har desuden benyttet mig af et kritisk filter, idet jeg sammen med centerlederne systematisk har gennemgået hver enkel aktivitet, hvor videnscentret har brugerkontakter. Det har ført til en samlet oversigt over brugerrelationerne, hvorfra jeg har valgt de konkrete personer ud til interview. Denne sidste del har bl.a. involveret overvejelser over netop eventuelle skævheder i udvalgsproceduren, som kan være afstedkommet via ledetråde "de mest perspektivrige erfaringer". Ledetråden kan måske føre til, at man overser de mindre spektakulære aktiviteter, som i al stilhed måske i virkeligheden gør en forskel, og det derfor er værd at forstå nærmere.

Når jeg har spurgt lederne: "Hvem af brugerne vil du helst have respons fra? Og hvad vil du gerne spørge dem om?", så har det ikke været for at kopiere deres spørgsmål, men for at få dem til at vise mig, hvilke brugere de er mest interesserede i og i forhold til hvad. Om det har været de positive eksempler eller de problematiske eksempler har de i første omgang selv kunnet vælge, men kun for at jeg efterfølgende har spurgt dem om eksempler på det modsatte.

Udformning af interviewguide

Indgangen og anledningen til hvert interview er en konkret aktivitet, der har skabt forbindelse og erfaringsgrundlag mellem videnscenter og startbruger. Relationen kan være skabt på henholdsvis foranledning af bruger, videnscenter eller andre.

Spørgsmål i relation til den konkrete aktivitet udgør den del af spørgsmålene, der har til formål at finde svar på personens erfaringer med og vurderinger af videnscentrets arbejde i relation til den konkrete aktivitet. Der skal spørges til personens udbytte på et konceptuelt og et operationelt niveau. Udbyttet skal relateres både til det individuelle og det organisatoriske niveau. Denne del af spørgsmålene udgør del 2 i spørgeguiden, der forbinder sig til den del af problemstillingen, der omhandler "effektiv formidling" (viden, der gør en forskel).

Del 1 i spørgeguiden omhandler spørgsmål i relation til baggrundsviden om fagpersonen (individuel karakteristik) og om den organisatoriske sammenhæng, vedkommende indgår i. Der er tale om at fokusere på centrale baggrundsoplysninger, der kan tænkes at have betydning for den måde, personen arbejder med viden på i sin dagligdag. Denne del forbinder sig til videnscenterperspektivet ved at give materiale til en konkret vurdering af centrale forhold, der påvirker fagfolks forskellige og ens måder at håndtere vidensarbejde på.

Der kan således genereres materiale til en underbygget refleksion over videnscentrenes muligheder for såvel at formidle som at indsamle viden fra fagpersoner. Alle tre problemstillinger (*relevans, produkt, formidling*) bliver berørt af disse data. Der kan desuden tages udgangspunkt i begrebsdannelsen, der konstituerer videnscenterkonceptet; indsamling, bearbejdning, udvikling og formidling af viden. Den enkelte fagpersons vidensarbejde kan tematiseres gennem de samme begreber.

Del 2 i spørgeguiden omhandler brugernes konkrete kontakt med videnscentret. Fagpersonens indsamling af viden knytter sig i første omgang til videnscentrenes formidling af viden i form af adgang til personkontakt såvel som til mediebounden viden såsom video, pjecer, nyhedsbrev osv. I anden omgang kan indsamlingen endvidere knytte sig til videnscentrenes indsamling, bearbejdning og udvikling af viden. Fagpersonens bestræbelser på at indsamle viden er fra et videnscenterperspektiv en formidling til videnscentret af et behov for viden, som videnscentret henholdsvis kan

1. honorere umiddelbart ved at give den ønskede viden eller ved at henvise til andre,
2. arbejde på at indsamle, bearbejde eller udvikle og formidle,
3. få andre til at indsamle, bearbejde eller udvikle og formidle,
4. konstatere ikke findes, og at man ikke kan gøre noget ved sagen.

I den sidste og 3. del spørges på et generaliseret niveau om personens vurdering af videnscenterkonceptet i relation til vedkommendes vidensarbejde. Dette gøres, da hver interviewperson er potentiel bruger af de øvrige videnscentre (et eller flere). Det gælder om i denne sammenhæng at få placeret videnscenterkonceptets potentialer og muligheder i den komplekse hverdag, hvor brugerne bruger mange andre videnskilder, har mange andre problemer osv.

Endvidere skal der spørges til sammenhængen i relationerne mellem videnscenter, startbruger og slutbruger. Det kan give materiale til en induktiv begrebsliggørelse af formidlingerne mellem de tre led.

Spørgeguide til interview med videnscentrenes startbrugere

Spørgeguiden indeholder følgende tre dele, som danner en ramme omkring interviewet. Det konkrete interview vil forløbe under hensyn til situationsafhængige forhold. Spørgerammen skal sikre, at de anførte spørgsmål bliver berørt. De tre dele er:

1. del *Spørgsmål om interviewpersonens arbejdsmæssige situation, vidensarbejde og holdning(er) til videnscentret(trene).*
2. del *Spørgsmål om den aktivitet, som har ført til kontakt med videnscentret samt spørgsmål om IPs holdning til videnscentret(erne).*
3. del *Generelle spørgsmål omkring personens kendskab til øvrige videnscentre, som vedkommende kan være potentiel bruger af.*

Desuden er der spørgsmål om videnscentrenes koncept (indsamling, udvikling, bearbejdning og formidling af viden) i relation til brugerens selvdefinerede behov og praksis omkring vidensarbejde. Endelig spørges der til, hvilken betydning videnscentrene har og kan få for mennesker med handicap.

Forarbejde: Konkret baggrund for udvalg til interview

Her gives den konkrete begrundelse for, at vedkommende er valgt ud til interview, hvilken aktivitet og hvilken generel viden der er tilgængelig om interviewpersonen inden interviewet. Der laves aftale med den enkelte interviewperson om interview på vedkommendes arbejdsplads, idet den arbejdsmæssige kontekst skal inddrages i indtrykket fra interviewet.

Kontakten med interviewpersonerne

Det er selvsagt frivilligt at deltage i interviewet, som påregnes til at vare 1-1½ time¹⁾, hvilket skal fremgå tydelig under den første samtale med den potentielle interviewperson.

Der er dog en række gode argumenter for at deltage, nemlig muligheden for at berette om den daglige arbejdssituation i relation til vidensarbejde og mennesker med handicap.

Motivationen for at lave interviewene er at få belyst interviewpersonernes kontakt med videnscentrene og deres vurderinger heraf. Det er vigtigt for erfaringsopsamlingen og den almene diskussion af videnscentrenes fremtidige udvikling, at brugernes stemme kommer frem, og deres situation omkring vidensarbejde i relation til mennesker med handicap bliver belyst.

Vi kan ikke love anonymitet i forhold til, at de indgår som interviewpersoner i undersøgelsen, men vi kan naturligvis garantere, at vi ikke citerer dem for ting, de ikke vil citeres for. Arbejdsgangen er den, at vi optager interviewet på bånd og på baggrund

1. I praksis blev interviewene gennemført på mellem ¾ og 2½ time og med et gennemsnit på 1¾ time

heraf udarbejder et selektivt referat, hvor det er indholdet, der skal fastholdes, hvilket i nogle situationer gøres bedst med direkte "talesprogscitater". Interviewpersonen får referatet til gennemlæsning og mulighed for at kommentere referatet, før citater og indhold offentliggøres.

Vejledende spørgeteknik

Det er en bevidst strategi, at hvert emne i spørgeguiden starter med et åbent spørgsmål, hvor interviewpersonen skal svare ud fra sine egne umiddelbare begreber. Det er imidlertid vigtigt, at disse åbne spørgsmål følges op af præciserende spørgsmål, hvor svarene uddybes i forhold til:

- Begrebsbrug: fx.: Hvad betyder viden for dig i denne sammenhæng?
- Tidsforbrug / angivelse: fx.: Hvornår gjorde du det?...hvor lang tid tog det?
- Sted: fx.: Hvor foregik det henne? ...havde stedet nogen betydning?
- Omfang: fx.: Hvor ofte gør du det? ...inden for den sidste måned/ uge?
- Alternativ: fx.: Hvad kunne du ellers have gjort?
- Individorganisation: eks.: Hvad betyder det for dig? Og organisationen?
- Teori/praksis: eks.: Hvad betyder denne praksis for teorien? Og omvendt?

Første del

Baggrundsoplysninger

Anledning til interview

Navn

Titel

Arbejdssted

Adresse

Telefon

Fax

E-mail

Alder

Stilling

Hvor længe har du været i din nuværende stilling?

Hvad er din grunduddannelse?

Har du nogen form for videreuddannelse?

Hvad er dine fremtidige jobplaner?

-hvor arbejder du om fem år?

Din daglig arbejdssituation

Hvordan vil du karakterisere din daglige arbejdssituation i forhold til:

- 1) den organisation du er ansat i?
- 2) dine relationer til kolleger?
- 3) dine arbejdsopgaver?

Dine erfaringer med arbejde i relation til mennesker med handicap

Hvilke erfaringer har du med handicaprelateret arbejde generelt?

Hvilke erfaringer har du med handicaprelateret arbejde specifikt i forhold til videnscentrets handicappopulation?

Dit daglige arbejde med viden (vidensarbejde)

Hvad forstår du ved viden?

Hvordan arbejder du med viden i relation til dit arbejde?

Hvilken praksis er der på din arbejdsplads i forhold til at arbejde med viden?

Indsamling af viden

Hvilken viden er det typisk, du søger i relation til handicap?

Hvor går du hen, hvis du mangler viden i relation til handicappede generelt?

Hvor ofte mangler du viden i relation til handicappede generelt?

Hvilken viden er det, du søger i relation til den gruppe, som videnscentret arbejder med?

Hvor går du hen, hvis du mangler viden i relation til den gruppe, som videnscentret arbejder med?

Hvor ofte mangler du viden i relation til den gruppe, som videnscentret arbejder med?

Bearbejdning af viden

Hvordan arbejder du med at bearbejde viden i din daglige praksis?

- Kan du give nogle konkrete eksempler?

Udvikling af viden.

Hvordan arbejder du med udvikling af viden i din daglige praksis?

- Kan du give nogle konkrete eksempler?

Formidling af viden

Formidler du viden til andre fagfolk?

Hvordan har du det med at formidle viden til andre fagfolk?

Hvordan har du det med, at andre fagfolk søger at formidle viden til dig?

- Kan du give nogle konkrete eksempler?
- Hvor du selv har søgt viden?
- Hvor andre er kommet uopfordret til dig med viden, de vil give dig?

Din beskrivelse af videnscentrenes opgave

Hvordan vil du beskrive videnscentrenes opgave?

Dine holdninger til videnscentret

Hvad er din holdning til videnscentret?

Anden del

Kontakten med videnscentret

(her skal først spørges til den konkrete aktivitet, som er den direkte anledning til interviewet dernæst til øvrige aktiviteter, hvis der er flere).

Hvordan fik du kontakt med videnscentret?

Hvad var anledningen?

Hvordan er kontakten med videnscentret forløbet?

Erfaring med videnscentret

Hvilket udbytte har du haft af kontakten med videnscentret?

Har der været problemer knyttet til din brug af videnscentret?

Betydning for din praksis

Hvilken betydning har videnscentret haft for din praksis?

- Kan du give konkrete eksempler?

Betydning for din teori

Hvilken betydning har videnscentret haft for din teori?

- Kan du give konkrete eksempler?

Betydning for de mennesker med handicap, du arbejder med

Hvilken betydning har din kontakt haft for de mennesker med handicap, du arbejder med?

- Kan du give konkrete eksempler?

Fremtidig brug af videnscentret

Vil du bruge videnscentret fremover?

- Kan du give konkrete eksempler?

Hvem kunne du ellers bruge til det samme?

- Kan du give konkrete eksempler?

Vil du anbefale andre at bruge videnscentret?

- Hvem kunne du ellers anbefale til det samme?

Anbefalinger til videnscentret

Hvad vil du anbefale, at videnscentret arbejder videre med?

Tredje del

Kendskab og kontakt til de øvrige videnscentre på handicapområdet

Kender du til andre videnscentre på handicapområdet?

Har du kontakt til andre videnscentre?

(Hvis ja, så kan man bruge spørgsmålene i del 2 igen!)

(Hvis nej, så skal der spørges; hvorfor ikke?)

Vurdering af videnscenterkonceptet

Hvordan vurderer du idéen med videnscentre i relation til dine ønsker og behov for viden?

(indsamling, udvikling, bearbejdning og formidling til fagfolk og til gavn for mennesker med handicap).

Hvad mener du, videnscentrene kan betyde for mennesker med handicap?

Har du forslag til, hvordan man støtter / udvikler det decentrale rådgivningssystem til gavn for mennesker med handicap?

Bilag 6.3 Brugerinterview

Dansk Videnscenter for Stammen	2
Stam-1	2
Baggrund	2
Erfaringer med videnscentret	4
Stam-2	5
Baggrund	5
Erfaringer med videnscentret	6
Stam-3	8
Baggrund	8
Erfaringer med videnscentret	9
Stam-4	11
Baggrund	11
Erfaringer med videnscentret	11
Stam-5	12
Baggrund	12
Erfaringer med videnscentret	14
Videncenter for Synshandicap	17
Syn-1	17
Baggrund	17
Erfaringer med videnscentret	17
Syn-2	18
Baggrund	18
Erfaringer med videnscentret	18
Syn-3	19
Baggrund	19
Erfaringer med videnscentret	19
Syn-4	20
Baggrund	20
Erfaringer med videnscentret	20
Syn-5	21
Baggrund	21
Erfaringer med videnscentret	21
Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog	22
Multi-1	22
Baggrund	22
Erfaringer med videnscentret	22
Multi-2	23
Baggrund	23
Erfaringer med videnscentret	23
Multi-3	24
Baggrund	24
Erfaringer med videnscentret	24
Multi-4	25
Baggrund	25
Erfaringer med videnscentret	26
Multi-5	27
Baggrund	27
Erfaringer med videnscentret	27

Dansk Videnscenter for Stammen

Stam-1

Baggrund

Interviewpersonerne (IPerne¹) er to erfarne skolelærere, der desuden er forældre til en søn, som stammer. Faren stammede som barn, men holdt op med det på et tidspunkt, som han ikke husker. IPerne har dobbeltrollen som forældre og fagfolk, der er konkrete og potentielle brugere af videnscentre.

IPerne erkender for fem til seks år siden, langsomt og med hjælp fra venners medleven, at deres søn stammer. Der er modstand i dele af den øvrige familie i forhold til at gøre denne erkendelse. Bedstemoderen finder ikke, at sønnens problem er noget særligt, hun husker, at faren stammede meget mere, da han var i den alder. IP1 (moren) og IP2 (faderen) mener, at grunden til, at bedstemoderen negligerer problemet, måske skyldes dårlig samvittighed over, at hun ikke selv gjorde nok for sit barn dengang. Den anden bedstemor er gået meget ind i sønnens stammen, hvorimod hendes mand har det sværere med at have et barnebarn, der ikke er helt normal, men han gør sit bedste.

I erindringen opstår den endelige erkendelse af, at sønnen stammer under et foredrag på sønnens daginstitution, hvor en respekteret talepædagog blandt andre emner også kom ind på emnet stammen. Han sagde bl.a., at hvis børnene i en længere periode havde gjort det på en bestemt måde, skulle man søge hjælp. I salen sad et andet forældrepar, hvis barn IPernes søn legede meget med, og de to forældrepar kiggede på hinanden og nikkede - ja den var god nok - sønnen stammede.

På baggrund af den nye erkendelse kontakter IPerne den talepædagog, der er tilknyttet sønnens børnehaven. Ifølge IPerne gør talepædagogen noget, man "nok" ikke skal, hun slog det lidt hen og sagde, at familien kunne tænke lidt over det og se tiden an.

Da sønnen når skoletiden, kan IPerne godt se, at der ikke er sket noget positivt med sønnens stammen, og de snakker meget med børnehaven, hvor personalet er lige så usikre, som de selv er. De bliver enige om at henvende sig til talepædagogen igen og er heldige at komme med på et ugekursus i Århus sammen med sønnen, hvilket er med til at starte en positiv udvikling.

"Vi følte jo alle sammen, at vi var dumpet til den store forældreprøve. Det føler man nok hver gang, barnet ikke går lige ud af landevejen, det giver jo skyld og sorg over alle de der ting, (...) men man skal igennem det, for at man kan hjælpe sit barn. Derfor var det utrolig sundt, at vi var deroppe i en uge. (...) Vi kom det hele igennem i løbet af en uge, det var fint."

Den hjælp og støtte, forældrene fik fra hinanden på ugekurset, var lige så vigtig, som den de fik fra de professionelle. Mange af dem, der var med på det første kursus, var også med på det efterfølgende. IP1 beskriver, hvordan det var rart at følge udviklingen hos hinandens børn, også det at se ti børn sammen, som alle stammede, var en hjælp til at indse, at det ikke kun var hendes søn, der havde et problem.

1. I den følgende del af bilaget bliver der for interviewperson anvendt forkortelsen IP.

Efter kurserne i Århus skete der ikke så meget mere. Den kendte og respekterede talepædagog holdt op, og andre talepædagoger tog over. De nye vidste ikke så meget om stammen, og sønnen blev hurtigt træt af at gå til talepædagoger, der hver gang spurgte, hvordan han havde det med at stamme. Talepædagogerne var usikre, og det mærkede sønnen.

Sønnen kom i en stammegruppe, da han gik i tredje klasse. Han kom med i gruppen, fordi der var to talepædagoger, der tog initiativet. Forældrene fortæller, hvordan sønnen de første to gange spillede "klovn" og pjattede, indtil det gik op for ham, at de andre børn også stammede, derefter faldt han til ro. Gruppen arbejdede efter principperne fra Taleinstituttet i Århus; selverkendelse og accept af stammen.

Sønnen går ikke længere i gruppen, fordi familien er flyttet. Den nye skole har været meget positiv over for sønnens stamme. Der har været andre børn i klassen, der "ikke er lige ud ad landevejen", så skolen er vant til det. Forældrene har dog ikke opfattelsen af, at den nye talepædagog har haft kontakt med lærerne endnu.

Forløbet omkring sønnens stamme har bl.a. betydet, at begge forældre er aktive i FSD's (Foreningen af Stammere i Danmark) forældregruppe, hvor de har været med til at skabe et nybrud, idet man har fået forældre ind i bestyrelsen og dermed tilført et forældreperspektiv i arbejdet.

IP1 har som skolelærer et par gange haft børn med særlige indlæringsvanskeligheder i sine klasser. Hun siger, at man i de fleste tilfælde kontakter psykologen og talepædagogen, som er kommandovejen, når der er problemer. Desuden er det IP1s indtryk, at lærerne oftest prøver at løse problemerne selv. IP1 har ved flere lejligheder søgt at inddrage kolleger i diskussioner og aktiviteter omkring stammen, men har ikke mødt forståelse, da problemerne i forhold til stammen forekommer små og ikke kan få plads på dagsordenen. Efter sigende skulle der kun være sønnen plus en anden, der stammer på skolen, der har 540 elever. Det kan ikke passe ifølge statistikken, hvorfor det må være et udtryk for, at de andre børn, der stammer, er godt gemt af vejen. IP1 fortæller, hvordan de kunne finde børn, der stammede, når de gik rundt og lyttede. Moren prøvede at sige det til kollegerne, men hun oplevede at blive mødt med kommentarer som:

".... det er bare fordi, dit eget barn stammer, så hører du stammere alle steder".

IP1 har foreslået, at der skulle komme en talepædagog til et af skolens pædagogiske møder og holde foredrag om, hvad det er for nogle ting, man skal lytte efter. Det blev ikke bakket op med den begrundelse, at man ikke kunne holde styr på "alle de der småting".

Med hensyn til andre former for taleproblemer siger moren, at de skal være store, før der bruges energi på dem. Lærere er ikke igennem deres uddannelse trænet til at lytte efter problemer. Det er i de sidste år blevet mere almindeligt, at lærere tager sig mere af den tidlige sproglige udvikling. Men hvis lærerne ikke selv opsøger den nye viden, så har de den ikke.

Erfaringer med videnscentret

Forældrene har mødt videnscentrets leder og hørt ham fortælle om videnscentret på et kursus i 1994 i FSD's regi, og de synes idéen med videnscentret er fin. IPerne mener, at det er vigtigt, at viden bliver samlet, og det er vigtigt, at videnscentret holder sig orienteret om, hvad der sker i verden. Forældre skal også gøres opmærksomme på, at der findes andre steder at få viden end på PPR-kontorerne rundt om i kommunerne. Talepædagoger skal også "fodres" med viden, og det kan videnscentret sørge for.

Forældrene læser nyhedsbrevene, som de mener er med til at sætte ting i gang, ligesom det er muligt at holde sig ajour med, hvad der sker på området.

Litteraturlæsebasen er nyttig, når man ønsker artikler om særlige emner, og videoen "Ulven græder" har gjort indtryk.

IPerne venter på og ser frem til resultaterne fra "skoleprojektet" og "landsundersøgelsen", som de forventer sig en del af. IPerne har deltaget i brugerkonferencerne, hvor de påpegede det vigtige i, at forældrene også inviteres med, så fagfolkene kan tage forældrenes synspunkter med ind i deres arbejde. Den manglende deltagelse af forældre ved brugerkonferencerne blev da også kritiseret, og her fornemmer IP2, at fagfolkene reagerede med nogen flovhed over for kritikken.

IP1 deltog i "Konference om Skolebørn", hvorfra hun sammenfatter erfaringen således:

"Jeg prøvede da på at gå hjem og fortælle min inspektør noget af det ... 'Det var da meget spændende', og det var så slut med det. 'Det er sådan en lille niche, det er ikke noget, vi behøver at bruge så meget krudt på!'"

Forældrene finder det tankevækkende, at man i så høj grad ansætter medarbejdere, der selv stammer i videnscentret. I FSD er det erfaringen, at forældrene har bragt nye spørgsmål på banen og gjort arbejdet mere udadvendt. IP2 forestiller sig, at de projekter, der bliver lavet i videnscenterregi, kunne have gavn af, at der var nogle ikke-stammere til at stille spørgsmål. Det er et punkt, hvor IP2 synes, at videnscentret kunne have gjort det anderledes ved i højere grad at involvere folk i arbejdet, der ikke er tæt forbundet med stammeverdenen.

IP2 fortæller, hvordan der pludselig startede en udvikling i stammeforeningen, da der kom forældre til stammere ind. Forældrene stillede nogle andre spørgsmål, end dem de var vant til. Det var også spørgsmål, som stammere ikke bryder sig om at få stillet. Efter nogle år erkendte stammerne det positive i, at der kom nogle, der ikke var personligt involveret, og stillede nye spørgsmål. Forældrene var for eksempel langt mere udadvendte, end stammerne selv var. Der kunne opstå konflikter, når forældrene mente, at det var vigtigt, der blev råbt op, og stammerne havde det bedre med at leve en stille tilværelse. IP2 mener, at det har givet bonus, at forældrene er begyndt at involvere sig.

IPerne kan ikke forestille sig Danmark uden et videnscenter for stammen.

De andre videnscentre og konceptet

Begge forældre har kendskab til, at der findes andre videnscentre, men ingen af dem har været relevante for dem. Det er ikke videnscentrene man som skolelærer først

tænker på at henvende sig til. Man går til skolepsykologen eller en anden fagperson, der har forbindelsen til PPR-kontoret i kommunen.

Stam-2

Baggrund

Interviewpersonen er en kvindelig ekspert med mange års erfaring med stammebehandling. I mange år har hendes daglige arbejdssituation i stammefaglig forstand været "ensom", men hun er nu ved at få nye kolleger, idet hendes afdeling vokser fra en til tre ansatte. Afdelingen er en del af en ældre institution, hvor der nu er åbnet muligheder for at forske i og formidle viden om stammen. IP har været 17 år på institutionen og synes stadig, "det er fedt". IP har levet med i den historiske udvikling og haft relationer til fagfolkene på stammefeltet.

IP opfatter ikke sig selv som "den ene fugl" i landet. Alle institutter har haft deres egne forskellige tilbud. Nogle er meget mere udviklede end andre. IP nævner stammebehandlingen i Århus som meget målrettet. I Århus har der været en gruppe af faste folk i flere år, som også har skrevet bøger. IP har selv været på kurser i Århus og har været glad for det. Der er forskel i formen på IP's Institution og den i Århus, men de har haft nogenlunde det samme indhold. Der er også steder i landet, der slet ikke har haft tilbud om stammebehandling.

Da IP startede på instituttet, var der stort set intet arbejde med småbørn. Der var en enkelt, der havde forsøgsgrupper med børn, men ellers startede man først arbejdet, når børnene var 12-13 år. For seks til syv år siden startede nytænkningen i Danmark omkring, hvordan man underviser børn, der stammer. IP vurderer de faglige kontroverser til at være ret få på stammefeltet i øjeblikket, hvor der primært arbejdes på baggrund af "Non avoidance". IP fortæller om den massive indsats, Per Fabæch Knudsen og Herman Christmann² gjorde i forbindelse med at introducere Starkweather i Danmark. De arrangerede kurser, lavede video, folder, pjece og bog og var meget vedholdende i bestræbelserne på at få metoden til at slå igennem. Starkweathers hovedteori er, at man skal tage fat så tidligt som muligt. Teorien er i stærk kontrast til tidligere opfattelser af, at man skulle vente og se tiden an. Den massive kampagne gjorde, at hele landet ændrede holdning i forhold til indsatsen for små børn med ét slag.

Det var nærmest tilfældigheder, der gjorde, at IP startede på arbejdet med stammere - hun blev tilbudt et ugekursus og sagde ja tak. Siden har hun "været i det". IP har dog også været træt af arbejdet med stammebehandling, men det var før, de begyndte arbejdet med småbørn. Hun fortæller, hvordan det kan være frustrerende, at man ikke kan se resultater. Når børnene tidligere begyndte i behandling som 12-årige, blev de ikke bedre. I dag er prognosen 100 gange bedre, fordi børnene begynder tidligere. IP har fået gnisten tilbage, og det er løn i sig selv at se, at børnene bliver bedre.

IP er en energisk opsøger af viden, hun underviser og støtter andre, men er samtidig i tvivl: "Den, der ved meget, ved også, hvor meget man ikke ved". IP har en enkelt gang været med til at skrive i lærernes fagblad, men ellers har hun ikke tidligere haft ressourcer til skriftlig formidling. IP er ret god til det mundtlige, men skal tage sig mere

2. Per Fabæch Knudsen er leder af videnscentret, og Herman Christmann har været projektmedarbejder ved videnscentret.

sammen med hensyn til det skriftlige. Det bliver en af de andre nye medarbejdere, der kommer til at tage sig af at skrive artikler. Der er også sat ressourcer af til forskning. Der skal laves effektundersøgelser både på de børn, der har været i behandling, og på de faggrupper, der har været på kurser.

IP holder kurser for lærere og pædagoger, men det kan ofte være svært for disse faggrupper at få fri til at deltage i kurserne. Tidligere har IP derfor været opsøgende og har taget ud til skoler og fritidshjem, men det var for ressourcekrævende, så det er hun holdt op med.

"Der sidder mange læger. Læger er den tungeste gruppe. De er autoriteter. Så går folk hen til deres læge og siger, hvad skal vi stille op med Hugo, som stammer. Og så siger lægen: 'Vent og se tiden an'. Og så har vi problemet. Måske."

IP's chef på instituttet er meget positiv over for videnscentret bortset fra, at han finder, at videnscentret generelt stiller for mange krav om, at medarbejderne skal samarbejde med det. Lederen har således skrevet til videnscentret og sagt, at det ikke kan stille krav om, at medarbejderne skal arbejde for videnscentret. Samtidig er han meget positiv og opfordrer medarbejderne til at deltage i videnscenterarrangementer.

Erfaringer med videnscentret

IP mødte den senere centerleder på Danmarks Lærerhøjskole, hvor han underviste i stammebehandling. Da videnscentret blev en realitet, forventede IP at få nogle at snakke med:

"Jeg var også nervøs, jeg tænkte, nu bliver det afsløret, hvor lidt jeg ved ... Jeg får mere og mere den der fornemmelse af, at der er mange ting at vide. Indimellem får jeg den fornemmelse, at jeg ved så lidt, og de andre ved meget mere, end jeg gør ... - jeg tror, jeg ved lige så meget som de andre."

IP brugte ikke videnscentret særlig meget i begyndelsen, de første to-tre måneder holdt hun lav profil.

"Jeg har det her 'jantelovssyndrom', at jeg ikke synes, jeg kan noget, jeg skal ikke tro, jeg er noget, så jeg holdt meget lav profil. Jeg har det hele tiden sådan, at jeg ikke vil optræde i radio og fjernsyn. Jeg bliver opfordret jævnt hen til P3, ungdoms-tv osv. Men jeg vil simpelthen ikke optræde i medierne."

Den senere centerleder turde gå i medierne, han skrev en bog og artikler til Helse osv. Aktiviteterne medførte bl.a., at IP bliver ringet op om stammen. IP fortæller om den første brugerkonference, hvor stammeforeningen også var med.

"De stammede som én i helvede, og det tog simpelthen så lang tid, og nogle gange kunne jeg ikke forstå, hvad de sagde, og så tænkte jeg, at det er da fuldstændig uhensigtsmæssigt det her. På en brugerkonference, hvor det er vigtigt, at de kommer frem med deres behov om, hvad de kunne bruge et videnscenter til. Og så stammede de simpelthen så voldsomt, at selv jeg som en garvet én, der har hørt

en million mærkelige måder at tale på, havde svært ved at forstå, hvad de sagde. Det forstod jeg aldrig. Og når jeg så sagde det til dem, det var sgu ikke så godt. Så fik jeg læst og påskrevet. Jeg sagde: 'Hvorfor bruger I ikke det, I kan?' Og så fik jeg det der at vide (at de ville have lov til at stamme)''.

IP deltog på brugerkonferencen med en lang liste af ting, hun ønskede sig af videnscentret. Hun havde lyst til at være med i det. IP synes også, at det er rart at møde de andre på feltet.

Der er skabt et tættere system af folk, der snakker sammen, ringer, hjælper og sender artikler til hinanden osv., hvilket betyder, at videnscentret har været med til at formidle et helt anderledes netværk, end der før har været.

"Det er en stor hjælp, at der er nogle, der gør det, der påtager sig det ansvar (at samle folkene på området). Jeg kan da godt til en vis grad ringe rundt, men det er rart at vide, at der er en ramme, hvor jeg ved, at vi kommer til at mødes de fem-seks gange i løbet af året."

IP bliver ofte brugt som særlig videnshaver, men det er kun meget få henvendelser, hun får igennem videnscentrets netværksliste. IP har selv haft konkret glæde af videnscentret i forbindelse med oversættelsen af danske pjecer til fremmedsprogede brugere. IP er også meget glad for at kunne følge med i, hvad der kommer af nye videoer, og er især meget glad for videnscentrets adgang til litteraturlisten. Det letter arbejdet. IP benytter sig også af videnscentrets mulighed for at få besvaret spørgsmål rundt om i verden via Internettet.

"Hele deres edb-system, det er jeg helt vild med. Så ringer der en eller anden talepædagog og spørger: 'Hvordan er kombinationen mellem epilepsi og stammen?', HVAD, det aner jeg overhovedet ikke noget om eller Tyrette-syndrom, jeg anede knap, hvad Tyrette-syndrom var, før jeg blev kontaktet. Der var en mand i Amerika, da jeg var derovre, så sagde han: 'Ved du godt, at der er noget sammenhæng med det? Det har jeg set på min e-mail'. Jeg ved overhovedet ikke noget om computere, der er ikke nogen computer her. Men det kan Per (centerlederen), så ringer jeg over og siger: 'HJÆLP - Ring rundt i verden og find ud af, hvem der ved noget om det'. Og så får jeg sådan en række artikler tilbage, som jeg direkte kan sende, og jeg kan læse. Det er jeg helt vild med, det er en utrolig mulighed for mig. Han har lavet hele det kæmpe kompendium med, hvad der er skrevet af faglitteratur, som bliver opdateret hele tiden. Det er jo en total lettelse, når der er studerende fra 'Uni', som siger: 'Hvad med faglitteratur, hvad med artikler?'. Så sender jeg dem over til Per, og så behøver jeg overhovedet ikke have noget med det at gøre. Jeg kan heller ikke følge med, og jeg kan heller ikke læse det, jeg har ikke tid til at læse det. De sidder derovre og fedter med det. Det er så skønt. Så jeg synes virkelig, det er en backinggruppe. Faglighed, som jeg kan trække på. Jeg kan tage det, jeg har brug for."

IP deltager i videnscentrets skolebørnsgruppe. I starten var IPs deltagelse mest en belastning, men nu er der noget at hente i gruppen. Gruppen ville ikke kunne køre uden videnscentret.

"Der er en vældig god stemning derovre og en stor tryghedsgrad, så alle godt tør sige, hvad de ikke kan finde ud af. Vi sidder jo alle sammen indimellem med børn og sager, forældre hvor det er svært, hvor vi faktisk sidder i en situation, hvor vi ikke kan finde ud af det. Da er det altså meget dejligt at have sådan en gruppe og kunne gå tilbage til (...) Det er en god støtte at have. Der er jo ikke nogen her på instituttet, der kan hjælpe mig. Jeg er den, der bør vide noget, synes de andre, så de kommer og læner sig op af mig. Jeg har også brug for at læne mig op af nogen."

IP nævner en faglig relation til en projektansat ved videnscentret. Han arbejder anderledes, end hun selv gør. Hun har med kritiske øjne set videoen "Ulven græder", som han har lavet. IP har aftalt at komme op og besøge ham. IP har fra flere sider hørt kritik af hans arbejdsfacon, men vil gerne se, hvordan han arbejder, før hun dømmer ham. IP beskriver arbejdsformen som passiv og afventende.

"Jeg synes at han sender dem ud i en robåd uden årer og siger: 'Hygger du dig derude?'. 'Ja, ja jeg hygger mig', siger ungen, og så sidder de derude for sig selv. Jeg synes, at de har brug for noget. Det er klart, at de skal være motiverede, så jeg kan meget godt lide den holdning. Så jeg er meget i tvivl om, hvad det er, jeg synes, der ikke er i orden. (...) Men jeg vil se det for mig selv. Nu har jeg hørt på den diskussion i så mange år."

IP ønsker først og fremmest, at videnscentret fortsætter, og at det fortsat udvikler sig. Videnscentret skal fremover sørge for, at der kommer fagfolk og holder kurser. Det er også vigtigt, at videnscentret til stadighed holder sig ajour med, hvad der rører sig. Videnscentret skal være medvirkende til at lave slagkraftigt materiale til bl.a. sundhedsplejersker og læger. IP har foreslået videnscentret, at en engelsk plakat med kendte stammere oversættes til dansk. Der skal også fremover skaffes materiale hjem. Videnscentret skal dyrke mulighederne for at fremskaffe materiale fra hele verden, fra Internet og lignende.

De andre videnscentre og konceptet

IP kender ikke og bruger ikke andre videnscentre, men hun bruger Center for Små Handicapgrupper.

Stam-3

Baggrund

Interviewpersonen er en kvindelig erfaren tale-/hørekonsulent ansat på et kommunalt PPR-kontor, hvor man har arbejdet med stammebehandling en del år. IP er koordinator af undervisning til 0-18-årige. IP var med til at starte et småbørnstilbud i kommunen, hvor man med inspiration fra andre dele af landet samlede børn, der stammede og deres forældre. IP beskriver opstarten af småbørnstilbuddet, hvor en af mødrene pludselig siger:

”Hvad gør jeg med den skyld, jeg har?’, og så væltede det ud af forældrene. Vi kunne simpelthen trække os tilbage og iagttage, at de snakkede og snakkede. Jeg tænkte, at det her det har de jo virkelig meget ud af - hvordan kommer vi videre, det her kan vi ikke lade ligge. Vi kan ikke lade det være et observationstilbud, vi må gå ind og lave det til et behandlingstilbud”.

IP kæmpede sammen med sine kolleger i mange år for at få tilknyttet en psykolog. Der er nu tilknyttet en psykolog til forældregruppen. IP har været på flere kurser hos Per Fabæch Knudsen³, ligesom hun har hørt meget om og læst meget af Starkweather. IP har også været på Lennart Larsons kurser. IP og hendes nære kollega har været på de fleste af kurserne, som er udbudt på stammeområdet undtagen de udenlandske. IP underviser på Lærerhøjskolen og har også undervist for videnscentret.

IP ser det som problematisk, at lærere og pædagoger er for tolerante og ikke mener, stammen er et problem. Det betyder, at stammebørnene ikke bliver taget alvorligt.

IP har været med til at lave kurser for pædagoger, hvor der mødte mange op. IP er mere tvivlende over for kurser for lærere. Hun tror ikke, at de vil møde op, hvorfor spørgsmålet til videnscentret er, hvordan man kommer videre med formidlingen til lærerne. IP tror, det skal ligge i deres uddannelse.

Erfaringer med videnscentret

IP kendte centerlederen fra tidligere, og bl.a. hans arbejde gav PPR mod på at oprette et tilbud til småbørn. Da IP hørte om videnscentret, syntes hun, at det lød som en virkelig god idé. Hun forventede, at videnscentrene fik lov til at lave nogle projekter og fik lov til at forske.

”Det er helt Pers fortjeneste, at det er blevet, som det er. Han har virkelig knoklet med det der. Man har en god dialog med dem, og det synes jeg, man har haft hele vejen igennem”.

Videoen ”Stammeangst og talelyst” bliver brugt meget i alle kommuner. Der mangler noget tilsvarende til de større børn. Videoen ”Når ulven græder” er ifølge IP totalt ubrugelig. Den viser nogle børn, der stammer, men der bliver ikke gjort noget ved det.

”Min kongstanke er jo egentlig, at der skulle være plads til alle tilbudene, for der kan da godt være børn, som vi slet ikke kan komme i nærheden af, jamen så lad dem gå i sådan en gruppe, hvor man overhovedet ikke arbejder med dem. Men behøver det egentlig være talepædagoger, der har sådan en gruppe? Fordi det er jo bare et værested. Et rart værested, selvfølgelig.”

IP læser nyhedsbrevene, når de kommer, og sender dem videre ud til kommunens talepædagoger. Nogle gange skriver hun på forsiden, hvad der er særligt relevant at læse. IP er glad for nyhedsbrevene, de gør, at hun føler sig velorienteret om, hvad der sker, og hun læser dem, fordi de er rettet mod hende som professionel.

3. Også før han blev centerleder for Dansk Videnscenter for Stammen.

IP forventer, at videnscentrets netværkspersoner har fået meget få henvendelser og mener, at det måske kunne hjælpe, hvis netværkspersonerne var mere udfarende, at de fx holdt flere kurser i amterne. IP kunne forestille sig, at videnscentret købte netværkspersonerne fri til at holde kurser.

De pjecer, videnscentret har produceret, bruger IP flittigt.

Videnscentret har lavet et projekt om småbørn med deltagelse af en sundhedsplejerske. IP har rekvireret materialet herfra og vil i kursusudvalget for ALF (AudioLogopædisk Forening) foreslå, at sundhedsplejerske Birthe Møller, der har lavet projektet, kommer og holder et oplæg.

I forhold til videnscentrets landsundersøgelse af situationen på stammeområdet, siger IP:

"Jeg ved ikke, om de undersøgelser, de laver ude i kommunerne, hvor troværdige de kan være. De lavede nogle store undersøgelser over stammetilbud, og jeg synes, det er fint, og det er godt, at det bliver lavet. Men der er altid nogle tolkningsspørgsmål, når man læser sådan nogle spørgsmål."

IP nævner et spørgsmål, der handlede om, hvor mange ressourcer der blev afsat til stammen i kommunen. Hertil svarede PPR, at der ikke blev afsat ressourcer. Kommunen bevilliger således ikke penge særligt til stammen, idet stammebehandlingen hører under en større pulje. På den måde kan undersøgelsens resultater være misvisende. IP synes dog, at der har været spændende at se resultaterne af undersøgelsen, men siger samtidig, at der må være mange fejl i den. Undersøgelsen viser dog, at der er store forskelle på de tilbud, man kan få rundt omkring i landet. Hvis man bor i en lille kommune uden talepædagoger med stammeerfaring, er man meget dårligt stillet.

IP har deltaget på begge brugerkonferencer. Hun synes, at hun fik mange gode idéer af at være med, det håber hun også, at videnscentret fik. Det var udbytterigt at møde andre.

"Det er altså lettere at kontakte folk rundt omkring, når man har set hinanden, har siddet og snakket, pjattet og udvekslet erfaringer. Så hvis man står i et eller andet, åhh - det lavede Elisabeth, så ringer man lige til Elisabeth i Jylland (...), så egentlig kommer der et usynligt netværk i gang også ved siden af det formelle netværk."

På den anden konference var der mere "kød på". Ved den første konference var alting så nyt og lidt forvirrende.

IP synes, at det var helt fint, at der på den anden brugerkonference blev efterlyst flere forskellige faggrupper og flere forældre. IP mener godt, at fysioterapeuter kunne inddrages mere i stammebehandlingen. IP foreslår, at kommunerne kunne have forskellige programmer / tilbud med brug af forskellige faggrupper. Kommunerne kunne da købe behandlingstilbud hos hinanden, og den enkelte stammer havde større mulighed for at få et tilbud, der passede ham eller hende. IP nævner samtidig, at hun

af samme grund mener, at der skal være plads til de faglige kontroverser på stammeområdet. Der skal være plads til alle.

De andre videnscentre og konceptet

IP bruger andre videnscentre. IP synes, at idéen er fabelagtig god, og hun synes, man skal støtte op om den. Videnscentrene giver udvikling i kommunerne.

I situationer, hvor mennesker med handicap hører under to eller flere videnscentre, så kunne det være rart, hvis de var samlet på et sted. På den anden side er IP bange for, at det kan blive for udvandet, hvis de samles. IP foretrækker derfor samarbejde mellem de enkelte videnscentre frem for et fælles hus for videnscentrene.

"Det er egentlig lækkert, at det pludselig er legalt, at der er nogle mennesker, der har lov til at dykke ned i ét område og blive kloge på det. Frem for her ude i kommunen skal vi være kloge på dem alle sammen, og det er sådan lidt en myte, at man kan være klog på alle områder."

Stam-4

Baggrund

Interviewpersonen er en meget erfaren talepædagog og tidligere døvelærer på en større etableret institution, der er under pres for forandring. IP har arbejdet på de fleste områder inden for talepædagogik undtagen stammen.

IP læser meget for at holde sig fagligt ajour. Hun er den ældste medarbejder og henter ikke meget støtte hos kollegerne. IP går helst til jævnaldrende og ældre personer for at få hjælp og trøst. IP finder, at der er alt for få muligheder for supervision på arbejdspladsen, og IP mangler fornemmelse for de yngre medarbejders faglige ståsted.

Erfaringer med videnscentret

IP har ikke tidligere arbejdet med stammen, men stødte ind i et konkret spørgsmål om stammen i forhold til en af sine patienter, hvilket førte til kontakt med videnscentret.

"Først så tænkte jeg; lad os håbe, at den (hendes stammen) går over af sig selv - ta' det roligt. Hun var blind, hun havde forsøgt at tage sit eget liv, hun ender i en rullestol, og så stammer hun også og har en svag stemme. Så jeg tænkte; jeg starter med stemmen og får den lidt stærkere, men fokuserer ikke på den stammen. Så det første jeg gjorde, da hun blev ved med at stamme, det var at snakke med en af stammepædagogerne her, hvor jeg fik nogle gode råd, og så arbejdede jeg lidt videre på det. Men den (stammen) blev bare ved med at være der, og så var det, at jeg skulle til at aflevere patienten til næste sted, hvilket lige pludselig fik mig til at sige; Gud ja, der er da noget, der hedder Videnscenter for Stammen, og så ringede jeg ind til Tine (tidligere kollega med IP, nu faglig medarbejder ved videnscentret). Jeg ved ikke, hvordan jeg fandt på det, men det burde være fast rutine på en eller anden måde. Den er ikke rigtig indarbejdet. Det var simpelthen, fordi jeg engang skulle ud og holde foredrag på Lærershøjskolen, og så gik jeg galt, fordi jeg er højre-venstrekonfus, og så var der pludselig

noget, der hed Videnscenter for Stammen, og så tænkte jeg; Er det ikke der, Tine er? Så gik jeg ind og bankede på, og så havde jeg en god snak med Tine. Hun bekræftede mig i, at det jeg havde gjort, det var rigtig nok. Det blev jeg allermest glad for, fordi jeg var meget, meget usikker. Så har hun sendt mig nogle artikler, og jeg har læst nogle af dem, og resten ligger til en anden god gang. Jeg har sendt hende en artikel tilbage, og jeg tænkte: "Hvis det virkelig er så sjældent, at stammen er erhvervet, at der ikke er så mange tilfælde af det, så burde Videnscenter for Stammen netop samle den viden ind. Altså det kunne være en opgave for dem, men jeg tænkte, at det finder de nok ud af selv'."

De andre videnscentre og konceptet

IP kender Videnscenter for Hjernesgade, hvor hun har været til nogle foredrag og kender lederen fra tidligere samarbejde. IP har haft telefonisk kontakt med Videnscenter for Bevægeshandicap på et tidspunkt. IP vidste ikke, at der fandtes 11 videnscentre.

"I starten syntes jeg, at det var sådan et åndssvagt udtryk (videnscenter), og lederen her syntes, at institutionen her skulle være et videnscenter. Men det er vi jo også, vi fungerer jo egentlig mere eller mindre som et videnscenter i hvert fald på børneområdet. (...) for mig var det navn et eller andet smart, moderne også noget, der var lidt tomt, men det er det så nok alligevel ikke. Det ser da ud som om, der kommer noget ud af det. Men jeg synes, at det var et modfænomen på en eller anden måde. Men det er nok en klog måde alligevel at få det organiseret på, det tror jeg, det er."

IP siger, at hvis hun fremover støder på et problem, vil hun rask væk bruge videnscentre.

Stam-5

Baggrund

Interviewpersonen er en meget erfaren kvindelig talepædagog / stammebehandler. IP har været pioner på området, og hun har været ildsjæl på en foregangsinstitution. Historisk har stammeundervisningen været sparsom, og det var meget få folk, der arbejdede med stammen, så det var et svært felt at gå ombord i. 1970'ernes jysk / fynske netværk af pionerer på området blev sprængt ved udlægningen til amterne, der nu hver især skulle tage sig af opgaven, og samarbejdet blev derfor mindre på området. IP beskriver, at arbejdet blev meget ensomt, da netværket faldt fra hinanden.

IP fik dog et godt stammetilbud på benene på institutionen, hvor tre andre deltog med IP som den erfarne fagperson. De fire sled sig op og stoppede efter syv år, og IP stoppede med at arbejde med voksne. Stammetilbuddet smuldrede væk, da de holdt op. IP begyndte i stedet at arbejde med skolebørn, hvorfor beskriver hun således:

"Det var sjovere med de små, fordi det var meget nemmere at gøre noget ved. Sådan en flok forældre (til børn der stammer), som er buret inde i fem døgn sammen omkring stammen, der sker mange ting, mange ting."

Generelt har der ikke været nogle steder at gå hen og hente støtte for IP, hvilket gav usikkerhed og søvnløshed. IP vurderer, at talepædagoger møder stammen for sjældent, og området er for svært at sætte sig ind i, hvorfor der er problemer med kompetencen i forhold til stammen.

I dag arbejder IP sammen med en kollega om stammebehandlingen ved institutionen, hvor de styrer det hele selv og gerne går i konflikter for at få deres ting igennem. Eksempelvis måtte de til skandalemøde i skoleforvaltningen om et indkøb af en pc til deres arbejde.

"Vi har fået en pc, og der har været et forfærdeligt ramaskrig over, at vi har fået den, fordi vi købte den på vores materialekonto, og vi gjorde det uden, at vi havde fået lov. Vores chef har været til skandalemøde i skoleforvaltningen, fordi vi har gjort det. Men vi kan ikke undvære den, hver eneste gang vi har et barn, så skriver vi rapport."

På spørgsmålet om de har Internetforbindelse, svarer IP:

"Der er ikke en talepædagog, der har sådan en. Der er en enkelt chef, der har, eller to. Det er fuldstændigt dybt gammeldags, meget bureaukratisk. Det næste bliver, at vi skal have e-mail, og det skal vi nok få. Der bliver også ballade om det, det er ligegyldigt."

De to kolleger udveksler konstant viden indbyrdes, men der er ingen formaliseret vidensudveksling mellem stammeafdelingen og de øvrige PPR-afdelinger. Talepædagogerne mødes jævnligt, og de informerer hinanden, hvis de skal på kurser. Hvis der er interesse, informerer de hinanden om kursets indhold. På denne måde sker det, at IP kommer med indlæg til de andre talepædagoger.

Modellen, som institutionen arbejder efter, er ifølge IP den eneste af sin slags i landet og er bygget op på følgende måde:

"Det er i grunden genialt. Fordi en talepædagog, som er ansat i en kommune, skal tage sig af alt med sprog, tale og stemme fra 0 år og til og med 10. klasse. Det er mange forskellige ting, derfor er det svært at specialisere sig, og stammen er nok en af de, ja, jeg synes, at det er den eneste talelidelse, som regulært giver handicap med invalidepension. Man skal være svært ordblind for at få invalidepension af det. (...) Derfor er der utrolig mange talepædagoger rundt omkring i landet, som ikke orker at gå ombord i det her stammen, fordi de kan simpelthen ikke, de kan ikke få viden nok, for det tager for lang tid og for mange år, og de har for få af dem (stammere). Så har man så her i kommunen inddelt den i tre dele; et nord-, et vest- og et sydkontor. De tre kontorer har så afgivet hver ti timer til et stammeteam mod, at alle talepædagoger og psykologer, hver gang de møder en stammer, så må de sende dem herind. Og det er jo genialt, for vi får tid til at beskæftige os med det. Efteruddannelse det er os, de andre slipper for det. Og vi kan gøre det, som vi vil."

IP fortæller, at der er samarbejde med talepædagoger og psykologer i hele kommunen, der er mange samarbejdspartnere. Stammeafdelingen modtager i dag børn helt ned til to- til tre-årsalderen.

Erfaringer med videnscentret

IP's første indtryk af videnscentret var en enorm lettelse over, at det i hendes øjne var de rigtige mennesker, der blev ansat. IP kender centerlederen fra stammeforeningen og kender også fagmedarbejderen. Hun vidste, at de begge var neutrale i deres faglige tilgang til stammearbejdet og har store diplomatiske evner, hvilket IP finder vigtigt.

"Vi var meget, meget spændte, og vi snakkede utroligt meget om det. Det var sådan, at telefonrådene glødede her i omegnen. Videnscentret skulle dække mine faglige bekymringer, min litteratur og min kursusvirksomhed, og så synes jeg også godt, at det måtte være udfarende sådan med at hente folk ind og lave kursusvirksomhed. Det var det, vi havde snakket om, at det ville være fedt med sådan nogle ting. Også længe før videnscentertanken kom, da snakkede vi om, at det ville være utroligt godt, hvis man på centralt hold havde sådan noget. Jeg tror i grunden også, at vi forsøgte lidt med taleinstitutternes samråd at få lavet sådan nogle små grupper, men det gik aldrig. Da der kom noget med et videnscenter, da var vi straks meget hooked på idéen, fordi den kunne opfylde de behov, vi havde. Og så håbede vi selvfølgelig, at det blev i Århus eller Odense, men det blev det så desværre ikke."

IP mener, den faglige styrke er i Jylland, så hun antager, at der var for at styrke Sjælland, man lagde det der.

IP tog over til den første reception, videnscentret indbød til. Siden har hun haft meget kontakt. Der er telefonisk kontakt ca. hver fjortende dag.

"Jeg brugte telefonen, og man forsøger sig lidt: 'Jeg mangler noget om løbsk tale...' eller 'Jeg sidder med en elev her ...' og 'Nu skal jeg altså på Sociallægeinstitutionen, og jeg skal altså gerne fortælle lidt om det, og det kan jeg sagtens, men når de så spørger, hvor jeg ved det fra, så kan jeg ikke sige noget vel'. Dagen efter, så ligger der en artikel i fotokopi med posten. Og det er lige, hvad jeg skal bruge, simpelthen lige hvad jeg skal bruge. Det var sådan det første, at jeg opdagede, at man kunne ringe, og dagen efter eller to dage efter, så lå det der. Det har vi så gjort brug af. Hver gang vi har været fagligt i tvivl, så har vi ringet, (...) Dels har det været litteratur. De ved meget om, hvor tingene findes. Jeg ved ikke, om de har læst det selv, det har de måske nok, men de kan finde det. (...) Jeg er ligeglad med, om de har læst det, bare de kan finde artiklerne, så jeg kan læse det."

IP ville ikke bruge videnscentret, hvis ikke de ansatte var fagligt kompetente, men det mener hun, at de er. Hvis ikke, at de var fagligt kompetente, ville hun ikke stole på, at de artikler, de sendte, nu også var de bedste. Om den første brugerkonference siger IP:

"Det var den første konference, vi havde, og det var meget spændende, hvordan de tacklede det. Og det gjorde de altså meget fornemt. De trak sig selv, smed det ud, lavede grupper og samlede op, meget dygtigt. På de der to døgn, der skal jeg love for, at der fik de noget at tygge på. (...) Der var en meget kraftig sang fra brugerorganisationen,

stammeforeningen, forældrene i stammeforeningen, men også voksne de var dybt utilfredse med, at sådan et lille land havde så forskellige muligheder. For børn, der bor i nogle dele af landet, kan ikke få noget undervisning, og i andre dele, der får de masser af undervisning. Det ville de have ens, altså lige forhold for alle stammere i landet. Og det gjorde de så straks noget ved. Jeg synes, at da vi rejste derfra, da var vi meget interesserede i, hvordan de fik det tacklet. Lynhurtigt kom der referater ud og (...) vi kunne se, at sådan var det, det var det, vi havde snakket om.”

IP er sammen med sin kollega med i arbejdsgruppen om skolebørn, som videnscentret er gode til at holde sammen på.

IP synes, at netværket af særlige videnshavere fungerer fint, og hun bruger det på den måde, at hun får debatteret nogle faglige ting, når de særlige videnshavere mødes. IP fortæller, hvordan netværket af særlige videnshavere primært blev lavet for at sikre, at de sorte pletter på landkortet kunne blive lysere. Der er altså i høj grad taget geografiske hensyn, da netværket blev etableret.

”Hvis ikke det havde været der, så ville det stadigvæk være sådan, at der er nogle sorte pletter på landkortet, og der sidder nogle, som ikke tør gå i gang, og de ved ikke, hvem de skal ringe til. Og så sker der ikke en skid. Sådan har det været lige siden 1980, der sker ikke en skid. Der er virkelig nogle steder, hvor folk er meget dybt forsømt.”

Konferencen for netværkspersoner i august 1996 handlede om, hvordan netværket fungerede, om der skulle ændres nogle ting, og hvordan det skulle se ud i fremtiden. IP synes, at det var en fin konference, og at det faglige oplæg var fint. Det faglige udbytte var stort og mødet med kollegerne værdifuldt.

”Alle de personer der ville jo aldrig nogen sinde have haft lejlighed til at mødes, men nogle ville måske mødes en tre-fire stykker til et eller andet tilfældigt kursus, og andre ville måske tilfældigt mødes et andet sted. Men alle sammen på en gang og om stammen, det er enestående. (...) Alle de svage steder på landkortet sidder og hører på de stærke steder, hvordan de gør tingene, og hvordan de siger til cheferne, og hvordan de får penge, praktisk og alting. De kommer jo hjem med noget i rygsækken, fordi nu kan de sige: ’Jamen, derhenne der gør de sådan og sådan, hvorfor kan vi ikke også gøre det?’ ’Jamen, det kan vi da også’. Så de (videnscentret) er med til at højne det, og de er faktisk med til at gøre det sådan, at de steder, hvor der ikke har været ret meget, der bliver mere. Det er da helt sikkert.”

På konferencen var der også kritik af netværksformen. Kritikken til videnscentret gik på, at det var for vanskeligt og tidskrævende at være netværksperson. Mange havde problemer med at retfærdiggøre deltagelsen over for deres leder.

”Der sidder nogle ledere og siger: ’Hvorfor skal du til netværkskonference, det kommer jo ikke mit institut ved’, og ’Det ved jeg ikke noget om, jeg har ikke hørt noget om det.’ Og så må man så sige, at det nytter ikke noget, at netværket fungerer sådan der. For det er klart, at

hvis der er en netværksperson, der skal til en netværkskonference, så går han glip af nogle arbejdstimer på sit institut, og det gider forstanderen ikke have. Han mister pludselig arbejdskroner. Jeg er sikker på, at de kommer igen på en anden led, men det kan man ikke bilde en forstander ind, eller en anden chef. (...) De (videnscentret) æder den (kritikken) råt, og så diskuterer man, hvordan det kan gøres, og de har forslag til det, og så henvender de sig så til taleinstitutternes samråd og går ind på den led. Så de hjælper, hører og bearbejder.”

IP bliver brugt til at skrive artikler til foredrag og indlæg og som korrekturlæser på materiale, videnscentret sender ud, og som hun siger; *”Det er altid rart, man føler sig værdsat.”* IP bruger nyhedsbrevet:

”Ja, det er jo godt, det er meget godt, synes jeg. Det er rart for os andre, men det er også sådan et synligt bevis for vores chefer, at her er altså noget, som I skal passe. Det er igen det her ... det er rygstød: ’I kan selv se, vi har nogen, vi kan referere tilbage til, og når jeg siger noget, så er det fordi, det er ikke kun mig, men jeg ved det herfra. Prøv selv at se hvad vi laver.’ Det er meget godt. Og så synes jeg, at det dækker det fint.”

Videnscentret har haft betydning for IP’s praksis:

”Jeg kan mærke, at mine ord, de står for troende, når jeg er til konferencer rundt omkring, og jeg siger nogle ting, så siger jeg: ’Det har jeg fra Videnscenter for Stammen, for de gav mig sådan og sådan og sådan...’. Det ord bruger jeg tit. Det er en sikkerhed som borger for kvalitet. Og det gør jeg også bevidst, fordi jeg synes, at folk de skal vide, at der er altså et videnscenter som borger for, at det, jeg laver, er godt nok.”

IP mener ikke, at videnscentret konkret har været medvirkende til, at hun har ændret holdning i nogen retning. Hun siger, at man selvfølgelig hele tiden ændrer sig personligt, men hun tillægger ikke videnscentret nogen særlig betydning her.

”Man har ikke den der utrolige byrde hængende med: ’Nu burde du også kigge i de der tidsskrifter for at se, om der er kommet noget’ og ’Nu burde du også kigge i den der litteraturliste’ og ’Nu burde du lige ringe ud til bibliotekaren på Taleinstituttet for at høre, om der er kommet nogle nye bøger’. Altså den der dårlige samvittighed, den er væk, den har jeg aldrig mere.

Vores chef han har jo respekt. Når vi siger ’videnscenter’, så er der ikke ’nej’ i hans mund.”

De andre videnscentre og konceptet

IP kender til de andre videnscentre, men hun bruger dem ikke. IP er meget tilfreds med videnscentrets koncept og kan ikke forestille sig nogen bedre løsning, hverken organisatorisk eller indholdsmæssigt. Det eneste punkt er, at det efter hendes mening, skulle have ligget i Århus. IP understreger, at det ville være en katastrofe for stammere, hvis videnscentret ikke fortsatte.

Videncenter for Synshandicap

Syn-1

Baggrund

Interviewpersonen er en erfaren kvindelig specialkonsulent, socionom fra RUC plus voksenpædagogik fra Åbent Universitet. Hun uddanner sig hele tiden gennem kurser, konferencer osv., hvilket løber op til ca. 14 dage pr. år. IP får mange spørgsmål på børneområdet især mange bevillings- og lovgivningsspørgsmål, men der er også en del pædagogiske og undervisningsmæssige spørgsmål. IP bliver ofte brugt som mægler, hvor hun ikke har kompetence ud over argumenters kraft. Hun underviser og vejleder de studerende på pædagogseminariet.

IP arbejder alene, men mødes månedligt med kolleger, og de taler tit sammen og udveksler erfaringer over telefonen. Hvis der er tale om meget væsentlige ting, så udveksler de på skrift, men de har det meget forskelligt med skriftlighed. Der er også tit samarbejde mellem konsulentgrupperne.

Det er svært at beskrive vidensarbejdet præcist, men det foregår hele tiden, og man kan ikke få viden nok i dette job. *"Ny viden blander sig med den, man har i forvejen, og det kan være svært at skelne den nye viden fra den gamle."*

IP bruger Center for Små Handicapgrupper (deres diagnosebeskrivelser) og Center for Ligebehandling af Handicappede (projektgruppe og videnshaver) en del.

IP var chokeret, da Center for Små Handicapgrupper startede, fordi de fik en kæmpe bevilling. IP mener, at man kunne have gjort det smartere, fx kunne man have kigget på konsulentordningerne. Center for Små Handicapgrupper har dog vist sin berettigelse!

Erfaringer med videnscentret

Videnscentre må være et sted, man henter viden, og som selv henter viden. En meget god idé selvom IP ikke selv har brugt dem så meget. De har inviteret konsulenterne, hvilket IP synes var godt. IP var på LEV-repræsentantskabsmøde for et år siden og hørte om de forskellige videnscentre. IP besøgte videnscentret sammen med en kollega i maj 1995. Besøget kom i stand ved, at kollegaen havde haft kontakt med videnscentret om udviklingshæmmede, og han blev inspireret til et besøg. Mødet blev for IP en påmindelse om, at hun skulle huske at være opmærksom på evt. synshandicap.

IP havde modtaget første nyhedsbrev og læst artiklen vedrørende projektet om udviklingshæmmede med stor opmærksomhed. IP kan godt lide at have noget på skrift, derved føler hun sig orienteret.

De andre videnscentre og konceptet

IP kender alle videnscentre og har været til konference hos Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog, hvor centerlederen var særdeles spændende og inspirerende at høre på til skærpet opmærksomhed omkring mulighederne for småbørn.

IP synes, at 11 videnscentre er mange, men det er vel relevante områder, de forskellige centre dækker. De kunne måske have været samlet? Generelt mener IP, at midlertidige ordninger gør det svært at holde på folk, og det er et problem.

IP er ikke sikker på, at det er en opgave, der hører under et videnscenter, men mener, at der trænger til at blive gjort noget ved problemerne omkring koordination, kommunikation og ansvarsplacering. Det er et område, der "sejler" for meget, og problemerne er forbløffende store på handicapområdet.

Syn-2

Baggrund

Interviewpersonen er en erfaren kvindelig kommunal ældrekoordinator. IP er uddannet beskæftigelsesvejleder og har arbejdet på plejehjem i mange år. IP ønskede at komme tættere på beslutningerne. IP har ikke taget nogen egentlig uddannelse i forvaltningsarbejdet, men har selv bygget videre på sin korte uddannelse. IP er bindeled mellem kommunen og de ældre, hvilket giver en stor berøringsflade såvel indadtil som udadtil. Der er megen vidensformidling i IP's daglige arbejde, men den er ikke systematiseret. Der er barrierer for vidensformidling. IP nævner eksempelvis, at nogle hjemmesygeplejersker har en faglig grænse, der "stritter". De er ikke meget for, at der kommer en ældrekoordinator og "ved bedre" og kommer med gode idéer. Samarbejdet med denne gruppe er noget, der skal bygges op, det er der ikke på forhånd. IP løser disse problemer ved at blive ved at insistere på, at der er noget, hun vil fortælle. IP kender sygeplejersker fra tidligere job og er udmærket bekendt med de faglige grænser. Hun er i stand til at ignorere "de strittende fingre", dem kan hun ikke bruge til noget. I dag har hun en virkelig god kontakt til nogle af dem, og der er andre, hun aldrig snakker med. Det kan enten være, fordi de ikke vil have den viden, IP kan tilbyde, fordi de henter den andre steder, eller fordi de får den fra kolleger. IP har pc, men ikke Internet og henter viden om handicap i huset og hos brugerne.

Erfaringer med videnscentret

IP blev som sagt gjort opmærksom på videnscentrene af en bruger. Hun havde muligvis hørt om dem før, men havde da ikke rigtigt forholdt sig til dem. Der havde ikke været nogen information om videnscentrenes eksistens og tilbud henvendt direkte til IP, hvilket var grunden til, at hun ikke havde forholdt sig til det.

Formanden (næsten blind) fra det lokale brugerråd kontaktede redaktionen til det nye ældreblad og spurgte, om bladet ikke kunne gøres bedre i forhold til svagsynede, hvis man kontaktede videnscentret. IP kontaktede på denne foranledning selv videnscentret og kom til at tale med en sød sekretær, der sendte en publikation til IP. Redaktionen tog publikationen til sig og arbejdede videre ud fra "layout for svagsynede". Kontakten med videnscentret har endvidere ført med sig, at den viden udnyttes i det pågående arbejde med at lave servicedeclarationer til borgerne i kommunen.

IP kan godt selv lide at henvende sig meget direkte til de folk, hun skriver til. Her har hun nogle gange mødt undren fra kollegerne. Når man som IP kommer fra en institution til en forvaltning, opdager man, at der hersker en speciel kultur i en kommunalforvaltning. Det virker som om, der nogle gange arbejdes bevidst på at skabe en mur mellem forvaltning og borger. Denne mur prøver IP selv at bryde ned.

De andre videnscentre og konceptet

IP synes, at videnscentrene er en god idé, særligt fordi hun i det ene tilfælde har kunnet bruge et. Hun synes, at det er vigtigt at satse på at få formidlet viden. Videnscentrene måtte gerne være mere anmassende. De skulle have taget det første nyhedsbrev i hånden og have samlet konsulenterne fra kommunerne i et amt til et informationsmøde. Det meste skriftlige materiale drukner i informationsmængden. Det er vigtigt at få lejlighed til at møde nogle levende mennesker, så det kan lejre sig i bevidstheden. Grundlæggende mener IP, at jo flere oplysninger man kan give om muligheder, jo bedre kan man servicere de mennesker, man er ansat til at servicere - så videnscentrene er en god idé. IP kan dog ikke give nogle kvalificerede bud på, om det er den rigtige facon. I den konkrete situation var det rigtigt for hende, hun kunne bare godt tænke sig at have kendt til videnscentrene noget før.

Nyhedsbrevene er mange, og det er svært at få overblik. Man burde måske have en funktion i kommunen, hvor der var dette overblik over informationen, der tilflyder huset.

Syn-3

Baggrund

Interviewpersonen er en meget erfaren leder på en større etableret institution under pres for forandring. IP tager sig af institutionens udvikling, forskning og medarbejderuddannelse. IP har fulgt udviklingen på synsfeltet. Udviklingen foregår ad hoc gennem ildsjæle fra neden, og det mener IP kan være anstrengende. IP skriver artikler på feltet, men oftest i fritiden. IP samarbejder med universiteter og andre forskningsinstitutioner.

Erfaringer med videnscentret

God idé med videnscenter.

"De kan hjælpe os med at lave alt det, som vi andre ikke når. Jeg var helt glødende over for den idé."

IP forestillede sig videnscentret placeret et sted imellem det centrale og decentrale niveau, hvor kunsten ligger i at skabe en fleksibel, åben dynamik mellem niveauerne. IP er dog kritisk over for finansieringsform, placering som selvstændig institution og valget af "blanke medarbejdere".

IP mener, at medarbejderne ikke har vidensbaggrund til at komme ind i internationale netværk. De er dygtige til ny teknologi, og det kan måske få betydning i forhold til litteratursøgning, projektbeskrivelser og formidling af projekter fra synslinien ved Danmarks Lærerhøjskole. Nyhedsbrevet kan give overblik over synsdanmark, og det er vigtigt.

De andre videnscentre og konceptet

IP bruger ikke de andre videnscentre. Kernen af ulykkeligheden i forhold til videnscentret er konkurrenceforholdet, men IP vælger af strategiske grunde ikke at se videnscentret som konkurrent. Det er et generelt problem på handicapområdet, at grupperne slås internt både på fagsiden og på brugersiden. Det er hvepsere der meget af det. IP mener, at hvis man virkelig skulle hjælpe handicappede i Danmark, så skulle man lære at

arbejde tværfagligt. IP mener, at der er et hierarki og, at der er nogle, der tror, at de har patent på viden.

Syn-4

Baggrund

Interviewpersonerne er to erfarne kvindelige pædagoger i en specialbørnehave. Specialbørnehaven er en amtsinstitution, men ligger i et kommunalt hus - en børnehave med 80 børn. Specialgruppen består normalt af seks børn, men er for tiden overnormeret, så de er i alt syv børn. Inden for det næste halve år skal gruppen udvides til 15 børn. I den forbindelse skal der bygges et nyt hus, der kommer til at ligge i forbindelse med den eksisterende institution. Man arbejder hele tiden med støtte fra andre fagfolk, som man selv finder frem til. Børnene bliver flittigt diskuteret i personalegruppen, som er meget stabil. IP siger, at det kan være svært at nå at læse alt det materiale, der kommer til huset.

Erfaringer med videnscentret

IP deltog i en temadag om udviklingshæmmede. Her blev hun opmærksom på videnscentret. Der har i lang tid været for dårlig belysning på stuen, hvilket synskonsulenten har bekræftet. Der er ikke sket noget med lysforholdene, da ingen ville betale. Sidste år begyndte en dreng med bl.a. stærkt synshandicap.

I forbindelse med planlægningen af den nye institution, der har været på tale i to-tre år, satte IP sig for at sikre, at lysforholdene blev bedre på den nye institution. IP kontaktede videnscentret for at få vejledning og fik tilsendt et brev, hvor der stod, at hun kunne kontakte en af tre navngivne personer. Til brevet var der vedlagt en pjece.

"Jeg blev lidt træt... og så valgte jeg Refsnæsskolen, og det har sikkert noget at gøre med, at det kendte man lidt - og så blev jeg faktisk lidt træt af det, for han var aldrig til at få fat i. Så blev det skudt ud med den børnehavedflyttelse, og så tænkte jeg, at så kunne det da også vente lidt, så kunne det da også være lige meget. På et tidspunkt gad jeg ikke bruge mere energi på det, men havde det skullet være her og nu, jeg skulle finde ud af det, så havde jeg da også kæmpet videre.

Jeg ved ikke, hvad jeg havde forventet. Jeg havde måske ventet en tilbagemelding om noget mere klart ...'Her har du ..', 'Sådan skal du gøre ...'. Da jeg så de der tre, så tænkte jeg, nåå, så skal du jo selv i gang igen. (...) Det er næsten som at begynde forfra."

IP kendte to af de foreslåede kontaktpersoner i forvejen og synes ikke, at videnscentret var til den store hjælp.

De andre videnscentre og konceptet

IP'erne kan ikke umiddelbart nævne andre videnscentre, men fortæller, at de har skrevet dem ned i tilfælde af, at de skulle få brug for dem. IP nævner alligevel Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog, idet IP har svaret på et spørgeskema fra videnscentret. IP kunne forestille sig, at dette videnscenter kunne bruges i tilfælde, hvor hun går i stå med nogle ting. Der har været en stærk spastisk pige på stuen, som på et tidspunkt manglede udfordrende legetøj. IP henvendte sig til

kommunikationscentret, men fik ikke noget ud af det. IP fik det indtryk, da hun snakkede med andre, at der ikke fandtes noget legetøj, der kunne bruges. Det endte med, at hun spurgte en bekendt, om han ikke kunne lave et elektrisk tog, og det kunne han sagtens. IP siger, at hvis hun kommer i en lignende situation, vil hun gå til Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog. IP nævner desuden Videnscenter for Autisme, som hun også har hørt om.

IP synes, videnscentre er en rigtig god idé. Det er godt at kunne ringe ét sted hen og få svar på sine spørgsmål. IP fremhæver, at det ville være godt, hvis der også sad kompetente folk med erfaring fra "gulvet".

IP glæder sig over, at videnscenteridéen betyder, at det ikke nødvendigvis skal koste penge at hente viden. Normalt er det dyrt at få konsulenthjælp eller være på kurser.

Syn-5

Baggrund

Interviewpersonen er en erfaren synskonsulent. IP har erfaringer fra en af de store centrale landsinstitutioner og har de seneste år arbejdet i det decentrale system, som en af de "anarkistiske konsulenter".

Amtet, hvor IP er ansat, har et potentiale på 2.800 personer med synshandicap, og der er et flow på ca. 250 personer gennem afdelingen om året. Tre medarbejdere på synsområdet er for lidt. IP arbejder med at gøde jorden for en synscentral i amtet. En idé han støttede for mange år siden, men som blev skudt godt og grundigt ned af syns danmark. IP betegner uddannelsesmulighederne på området som ringe og håber, man snart kommer videre i den retning, som man er gået i Norge og Sverige.

IP beskriver området som meget konfliktfyldt og i nogen grad præget af interesser i at beholde viden frem for at formidle viden til andre. I forhold til hans kolleger er der åben vidensudveksling.

Erfaringer med videnscentret

IP første indtryk af ideen var, at det var åndssvagt, for de opgaver havde jo været varetaget af institutterne i mange år, men IP blev mere positiv med tiden og kan nu se mulighederne i videnscentret. Videnscentret havde dog ikke været nødvendigt, hvis de store institutioner havde kunnet arbejde sammen. I dag er de tre konsulenter enige om, at videnscentret er positivt for området. Det kræver, at videnscentret blander sig i processerne og ikke blot fungerer som en informationscentral. Videnscentret må gerne medvirke til praksisbaserede forskningsprojekter. IP har deltaget i projektet Natur/Teknik. Tre konsulenter tog initiativet og henvendte sig først til videnscentret for at få penge og blev mødt positivt. Refsnæsskolen stritter imod, men ender med at deltage i projektet, som støttes flot af videnscentret. Videnscentret deltager som koordinator og frigør kræfter til det indholdsmæssige arbejde. Videnscentret udvikler kompetence undervejs og bidrager til fremtidige diskussioner undervejs.

IP bruger de ting, videnscentret sender ud. Musikhåndbogen er et eksempel. IP efterlyser fagmennesker i bestyrelsen. Samrådet af synskonsulenter vil snakke med videnscentret om samarbejde, så man kan udnytte hinanden bedst muligt. Mobility-

projektet er ikke lykkedes, idet folkene ikke er vant til at arbejde med pc, de ringer "bare" til hinanden.

Nyhedsbrevet er en god idé og nødvendigt for at udbrede kendskab til videnscentret. IP ønsker, at videnscentret fortsætter specielt med henblik på at opspore og finde litteratur og holde sig ajour med udviklingen rundt om i verden.

De andre videnscentre og konceptet

IP har kendskab til Videnscenter for Døvblindblevne.

Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog

Multi-1

Baggrund

Interviewpersonen er mor til en seksårig pige med multihandicap. IP er blevet ekspert og vidensudvikler i forhold til sit barn og er reel modtager/koordinator af støtten til hende, barnet og familien. Faren har svært ved at blive integreret som vidensperson i forhold til relationerne ud af og ind i familien. Moren er blevet overhørt og svigtet i mange situationer (læge, børnehave, talepædagog), men har kunnet drage nytte af vigtige støttetilbud/personer og vundet anerkendelse/forståelse i relationer til forældre i samme situation. IP har erfaring med arbejde i relation til handicap fra før, hun fik sit barn. IP gik hjemme de første år og er nu påvirket af vejledning gået i gang med uddannelse som specialpædagog.

Erfaringer med videnscentret

IP bliver opmærksom på videnscentret gennem medierne eller studiet og tager selv kontakt, hvilket bliver vel modtaget, men med opfordring om at inddrage pædagerne i specialbørnehaven, som der er problemer med. Talepædagog og særlig videnshaver fra videnscentret får gennem sin "autoritet" motiveret personalet i børnehaven til at komme på besøg i videnscentret. Moren er også med ved besøget, hvor hun bliver lidt skuffet over videnscentrets tekniske udrustning, men kan iagttage, at pædagerne lytter til oplæg/video. De reagerer på ting, som de ikke har ville høre på tidligere, når moren har sagt det. Resultatet er bl.a., at børnehaven efterfølgende går med til at lave en dagbog med pigen, hvilket de havde været modvillige til tidligere. IP blev bl.a. mødt med replikker, som "nu skal du jo ikke tro ..., vi kan jo ikke gøre forskel på børnene." Faren kommer via videnscentret på et edb-kursus, der er relateret til barnet og barnets udvikling lidt ude i fremtiden.

IP roser videnscentret for at have tilgængelige foldere, pjecer og videofilm. Hun ønsker, at hjælpemidlerne bliver tilgængelige og ser gerne, at alle kommunikationshjælpemidler inklusive de computerstyrede hjælpemidler samles på et sted.

De andre videnscentre og konceptet

IP ønsker, at videnscentret formidler internationale kontakter og har oplysninger om andre landes tilbud og viden på området. Hun ønsker desuden mere opmærksomhed omkring videnscentrets eksistens via informationsmateriale til pædager og studerende.

Multi-2

Baggrund

Interviewpersonen er en kvindelig, erfaren afdelingsleder, der har været med gennem en historisk udvikling med radikale forandringer i arbejdet med og forholdene for børn med multihandicap.

Der er gode relationer i afdelingen, hvor man systematisk arbejder med erfaringsudveksling, kursusvirksomhed og projektudvikling. Vidensarbejdet udvikles gennem nye medarbejdere, og studerende betegnes som vigtige for udviklingen og inspirationen, ligesom deltagelse i kurser er obligatorisk for at få ansættelse. IP finder, at den overordnede ledelse ikke forstår børnene og de særlige arbejdsforhold i afdelingen. Lederen ville eksempelvis ikke give et lille beløb til indkøb af den nyeste video fra videnscentret, som man ønskede i afdelingen. *"Det får I nok lært gennem jeres eget projekt!"*, var kommentaren til afslaget. IP savner relationer til andre institutioner, der arbejder med en lignende gruppe børn. IP mener, at udgiften til konsulenter ofte er penge ud ad vinduet.

Erfaringer med videnscentret

IP's første kontakt med videnscentret var via nyhedsbrevet. Hun læste nyhedsbrevene, når de kom, men i begyndelsen sagde de hende ikke rigtig noget. Efter at hun havde været ansigt til ansigt med centerlederen, blev nyhedsbrevet relevant. IP deltog herefter i kursus og workshop med centerlederen, som hun finder, er en af de meget få på lederniveau, der taler med varme i stemmen om denne gruppe børn. IP så en mulighed for at finde netværk gennem centerlederen, og hun fik også kontakt til en anden institution, men her havde man uacceptable autoritære holdninger til børnene, og IP kan derfor ikke bruge den til noget. IP har gennem centerlederen fået bekræftet, at hun og afdelingen gør tingene rigtigt. Denne accept af arbejdet er ellers noget, man aldrig får. Videnscentret har givet anledning til et projekt om to børn og kommunikation, hvortil man med centerlederen som autoritet har fået penge fra amtet. Centerlederen skal være konsulent for forsøget.

De andre videnscentre og konceptet

IP håber for videnscentret, at det får lov til at fortsætte, når forsøgsperioden er overstået. IP tror, at man vil bruge det mere, når først det er blevet kendt. IP tror på, at videnscentrets institutionsnetværk kan bruges, når det bliver bygget op, og der kommer nogle flere institutioner med. Hvordan det skal foregå, kan IP ikke svare på, hun tror, at det kommer lidt af sig selv måske igennem centerlederen.

"Man mangler sommetider et sted at diskutere på lavt plan, det skal ikke altid være alle de der forstandere. Det skal være det daglige personale, indianerne, man skal snakke med. (...) Det er der, den halter."

Det ville være rart at kunne udveksle viden med ligesindede fx omkring forældre-samarbejde, et barns død osv.

IP mener generelt, at der er behov for at udbrede kendskab til multihandicappede og nye behandlingsmetoder. IP mener, at det både er fagfolk og offentligheden, der mangler kendskab til multihandicappede.

Multi-3

Baggrund

Interviewpersonen er en erfaren talepædagog, som er ansat i en kombinationsstilling ved en revitaliseret todelt institution, der består af:

- en børnehave for normalt begavede børn med bevægehandicap og
- en børneneurologisk behandlingsklinik.

IP er den eneste talepædagog i huset, som ellers består af fysio- og ergoterapeuter, en læge samt børnehavepersonalet. IP betegner arbejdsgruppen som en kompetent god base med tæt tværfagligt samarbejde.

"Nu er man på vej op igen, og der er rigtig meget skub i det. Folk bruger også udtryk som kraftcenter, ressourcecenter eller videnscenter".

Fleksible arbejdstidsforhold er nødvendigt for IP, hvilket er opnået med besvær.

Der er konstant og engageret vidensudveksling / undervisning mellem kollegerne - ikke så meget i børnehaven. Ellers udveksles viden om ny litteratur med dem, man møder efter *"Har du læst ...?"* - princippet.

Erfaringer med videnscentret

Videnscentre står for noget godt. IP hørte første gang om videnscentret i foreningsregi. IP så, at der ingen sprogfolk var og kontaktede videnscentret om dette, idet hun mente, at det var meget vigtigt, at videnscentret lukkede op for sproget. Centerlederen modtog åbent IP og inddrog hende i arbejdet. IP deltog i samarbejdsprojektet om udviklingen af videoen *"At mødes med glæde"*, hvilket var tidsmæssigt krævende, kolossalt givende, men også indebar en svær sidste fase. IP har set det som sin opgave at få sproget med hver gang, der blev sagt noget i videnscentrets regi. Nu siges der kommunikation og sprog, ikke kun kommunikation.

Fra tidligere at vægte kommunikationspartnerens vigtighed hælder IP i dag mere til, at det er den kommunikationssvage, der skal vise vejen, det hedder interaktionistisk / relationistisk tilgang. IP henvender sig hyppigt til videnscentret og får svar prompte. Videnscentret følger op på opgaverne. IP har været med i udviklingen af kursuslederkurset og har siddet i talehåndbogsudvalget, hvilket nogle gange var frustrerede. Nogle har meldt sig ud og meldt sig ind igen, og IP har selv overvejet at gå.

"Videnscentret har banket en bevidsthed ud om, at det er vigtigt at gå i gang så tidligt som muligt. Der er stof i det, det er ikke længere lavprioriteret.", men man strides om ord - desværre. IP bruger netværket, og kommer ofte forbi videnscentret og henter hjælp og inspiration. IP vurderer, at videnscentrets faglige budskab er svært at få frem. Faggruppen er svær at flytte ikke mindst på grund af arbejdsforhold - man mangler tid!

IP læser ikke nyhedsbrevet så tit, men indholdet overleveres mundtligt af centerlederen. IP har skrevet til nyhedsbrevet og til sit eget fagblad, selvom hun ikke er så meget for at skrive. IP er blevet mere iagttagende og i den forstand umiddelbart *"langsommere"* i sit arbejde, men hun når meget hurtigere frem til de ønskede resultater. Det er ikke

nogen let sag at ændre sin praksis på denne måde. IP ser ikke nogen alternativer til videnscentret p.t., hvor der er skabt mange vigtige relationer og et godt diskussionsforum.

De andre videnscentre og konceptet

IP nævner syv af de andre videnscentre, som hun forholder sig til. IP kontaktede Videnscenter for Bevægelseshandicap, da de havde en fuldtidsbibliotekar, men skønnede, at de skulle bedre i gang, før det ville give resultat at bruge dem. Fysio- og ergoterapeuten blev bekendt med Videnscenter for Bevægelseshandicap, fordi IP havde skaffet nyhedsbrevet. IP blev bekendt med Videnscenter for Hjerneskade via nyhedsbrevet, som en kollega havde skaffet. Nyhedsbrevet er læsning og relevant.

Videnscenter for Døvblevne har IP kendskab til på snakkeplanet. Videnscenter for Autisme er IP bekendt med og vil henvende sig, hvis behov opstår. Dansk Videnscenter for Stammen har en tidligere kollega ansat, og IP har fået materiale. Videnscenter for Døvblindblevne er og bliver sikkert ikke relevant. Videnscenter for Synshandicap er der ikke umiddelbart brug for, idet man bruger Refsnæsskolen.

IP er positiv over for videnscentret, men efterlyser projekter / forskning, som hun gerne deltager i på fritidsbasis. IP ønsker et videnscenter for logopædi, hun synes, at der mangler et sted til at samle den vigtige viden, der ligger flere steder bl.a. hos: Kommunikationscentret, Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog, Dansk Videnscenter for Stammen, Videnscenter om Ordblindhed og til dels Videnscenter for Bevægelseshandicap.

Multi-4

Baggrund

Interviewpersonen er en erfaren kvindelig speciallærer på en etableret specialskole i udvikling. IP arbejder desuden i amtets småbørnstilbud, som er ni år gammelt, og som IP finder særdeles spændende. Et tilbud der bygger på "Taxvejmodellen". Hun samarbejder med tre kolleger fra specialskolen og en fysioterapeut om at afholde 27 årlige forældreaftener.

Specialskolen har omkring 50 børn, som er i den normale skolealder. Det er tit et stort spørgsmål, om man skal aldersopdele eller funktionsopdele børnene. På skolen aldersopdele man i grupper dog med stor aldersspredning inden for grupperne. Kollegerne er ikke alle specialuddannede. Der er hele tiden en lærer under uddannelse, og det giver input til miljøet. Det afhænger dog af personen, hvor meget de øvrige får ud af det. For IP var det meget givtigt at diskutere med kollegerne, da hun skulle skrive opgave til sin egen speciallæreruddannelse. IP er i gang med at starte et projekt, der skal transformere folkeskolens nye eksamens- og arbejdsformer til specialskoleregion. Ledelsen er meget velvillig over for, at medarbejderne arbejder for videnscentret og deltager i de arrangementer, videnscentret tilbyder.

IP fortæller, hvordan fagfolkene i miljøet generelt er meget positive over for at dele viden. Oplevelserne med børnene kan være så betagende, at man simpelthen må dele med andre. Samtidig kan man være sårbar, og møder man for meget modstand eller mistro, kan man blive meget ked af det. Modstanden kan komme fra kolleger, der ikke

tror på, at børnene har de kompetencer, de har. Diskussionen går på, om børnene gør forskellige ting/bevægelser med eller uden hensigt. IP har lært at sige: "At sådan oplevede hun det altså" til de kolleger, der ikke tror på hendes erfaringer.

Erfaringer med videnscentret

Den første kontakt til videnscentret blev skabt på Lærershøjskolen, hvor IP fik kontakt med en studerende fra skolen på Taxvej, som hun valgte at skrive opgaver sammen med. Der var ikke den store teoretiske overbygning på projekterne, som IP siger, de ellers har på Taxvejen. De tog et mere praktisk udgangspunkt i videoanalysen, og centerlederen bad dem om at skrive opgaven om til en artikel til nyhedsbrevet. IP var meget stolt over at blive bedt om at skrive en artikel, og det var meget spændende. Videnscentret købte IP og hendes studiekammerat fri nogle dage til at skrive artiklen.

IP har fået positiv respons på artiklen. IP beskriver videnscentret som "det fine videnscenter", lyst, luftigt og rart at komme i. IP lægger meget vægt på personen, der blev ansat som centerleder, idet hun er et modigt menneske, en der tør sige: "Her kommer jeg", og det er meget vigtigt, hun tør bryde ind i debatten. IP finder centerlederen meget inspirerende med en fin direkte form. Centerlederen er videnscentret og er forankret i feltet, så hun "svæver ikke frit i luften", hvilket IP finder positivt.

IP synes, at det er godt med et sted, hvor viden kan samles og spredes igen. Samarbejdet omkring produktionen af videoen "At mødes med glæde" gav mulighed for at mødes med fagfolk fra hele landet. Der var uenigheder om budskab og formidlingsformer, ligesom koordineringen mellem de forskellige grupper var svær. Det var en langvarig og arbejdskrævende proces, men der var også forløsende stunder med positive oplevelser og tilfredshed. IP har forandret sin måde at se på video på, og den måde de lægger op til møderne med forældrene på, hvilket også er smittet af på kollegerne. IP har ikke set filmen sammen med kollegerne på skolen.

IP deltog på kursuslederkurset, hvor stoffet stort set var kendt, men det var godt at møde de andre. IP har svært ved at komme i gang som kursusleder, men tror at "Gennem tunnelen" (publikation fra LEV) kan hjælpe hende i gang. Nyborgmødet (fælles møde for kursusledere) var positivt, selvom IP gerne ville have haft flere "meritter" at fortælle om. IP står på videnshaverlisten, det har givet anledning til refleksion over viden. IP har ikke modtaget henvendelser via listen.

De andre videnscentre og konceptet

IP kender Videnscenter for Hjerneskade af navn og har været i forbindelse med videnscentret telefonisk, men de kunne ikke svare på IP's spørgsmål og henviste ikke til noget andet sted. IP spurgte om medfødt hjerneskade, men videnscentrets speciale er erhvervet hjerneskade. Selvom IP ikke fik så meget ud af henvendelsen, synes hun, at det var fint, at hun kunne ringe et sted hen.

IP nævner Videnscenter om Epilepsi, der har været på besøg på skolen og fortælle om epilepsi. IP fortæller, at der blev vist en meget instruktiv video. En del af børnene på skolen har epilepsi, så det var meget relevant. IP vil tro, at skolen får nyhedsbrevene fra videnscentret, da ledelsen er meget opmærksom på sådan noget.

IP synes, at videnscentrene er en fin konstruktion, hun mener, at det er vigtigt, at videnscentrene bruger deres kræfter på at indhente og formidle viden og ikke bruger kræfterne på at markere sig og afmærke territorier.

Multi-5

Baggrund

Interviewpersonerne er to erfarne ledere for en etableret institution med specialrådgivning. Institutionen er under forandring og betegnes af lederne som regionalt videnscenter. Amtet har forsøgsvist udlagt pengene til den vidtgående specialundervisning til kommunerne. Institutionen skal således sælge sine tilbud til hver enkelt kommune, og det går indtil videre godt. Den ene leder siger, at ledelsesfunktionen tager meget tid, men han prøver at have en finger med i det pædagogiske udviklingsarbejde og prøver herved at inspirere til diskussioner. Viden om samspil er et vigtigt område, og der hentes inspiration fra Skolen på Taxvej, Roskilde, Sønderjyllands og Fyns Amter.

"Den viden vi har, vil vi ikke sidde på, den skal ud, og så er det vores opgave at udvikle ny viden."

Erfaringer med videnscentret

Den ene leder synes, det var en god idé at få samlet den ekspertise, der med decentraliseringen var forsvundet.

IP deltog i samarbejdsprojektet om udviklingen af videoen "At mødes med Glæde". Han og en kollega brugte mange kræfter, men følte sig misbrugt og mistolket i en ordstrid, der ikke dækkede indhold, men snarere ideologi / religionskrig.

"Vi fik at vide; 'Det ord må du ikke bruge, sådan hedder det ikke, det hedder sådan og sådan ...' Og så hører enhver diskussion jo op."

IP betegner videoen som ok til forældre, men ikke faglig nok til fagfolk. Fremgangsmåden var efter IP's mening kritisabel. "Jeg synes, de stak os blå i øjnene." Vi arbejdede, og de besluttede. IP har også dårlige erfaringer om samarbejdet i forbindelse med udvikling af kursus.

"Vi bliver ikke involveret i noget af videnscentrets arbejde nu. De henvender sig ikke om nogen ting."

IP har dog selv for nylig henvendt sig og indbudt til samarbejde vedrørende en konkret sag. IP mener, det er berigende med forskellige holdninger, men trist at der ikke er plads til flere i videnscenterregi. IP mener, at videnshavernetværket er positivt, men har ikke selv fået henvendelser. Nyhedsbrevet er godt, og skaren af skribenter er udvidet på det seneste, så der nu er flere end den faste kerne, der skriver, og det er godt. Ud over nyhedsbrevene synes IP ikke, at der er kommet så meget viden igen fra videnscentret.

De andre videnscentre og konceptet

For IP er næsten alle videnscentre relevante, og man har formel kontakt med alle, ligesom der udveksles nyhedsbreve. Viden bliver udvekslet efter bytteprincippet; "Vi vil gerne høre, hvad I laver, så skal vi nok fortælle, hvad vi laver".

I forhold til Dansk Videnscenter for Stammen så er tidligere og nuværende medarbejdere under IP ansat ved videnscentret. Der bliver altid sendt ansatte afsted, når videnscentret arrangerer møder for fagfolk. Udbyttet består nok mest i møder med andre fagfolk og ikke så meget i ny viden.

- IP ved, der er kontakt med Videnscenter om Ordblindhed.
- Det er IP's indtryk, at samarbejdet med Videnscenter for Synshandicap er godt.
- IP har brugt materiale fra Videnscenter for Bevægelseshandicap.
- Videnscenter om Epilepsi har gode temaark i deres nyhedsbreve, som lægges rundt til alle.
- Videnscenter for Hjerneskade giver støtte til medarbejders projekt.
- IP kender lederen af Videnscenter for Døvblevne og forventer meget af Videnscentret for Døve, Hørehæmmede og Døvblevne.
- Videnscenter for Autisme kender IP kun lidt til.
- Videnscenter for Døvblindblevne: IP har meldt sig til møde.

Konceptet er godt, men praksis er præget af "so ein ding muss ich auch haben". Så kommer det til at handle for meget om at gøre sig synlig. Et fælles videnscenter kunne måske være en idé. Det er et problem, at videnscentrene trækker på medarbejderne, og at de har gjort det uden om ledelsen. Det er rettet op med aftalen gennem det fælles samråd. Den anden leder mener slet ikke, man har haft glæde af videnscentrene undtaget Videnscenter for Synshandicap, men finder ellers, at konceptet er en god idé, hvis de kobles til de eksisterende institutioner.

November 1994

Kære ...

Jeg sender et par ord til jeres orientering om mit ærinde, når jeg og Mette Thomassen fra projekt DAVID kommer og besøger jer.

Inden jeg fortæller, hvad jeg forventer af min første interviewrunde og mit interview med jer, vil jeg lige gentage de tre hovedspørgsmål, som er ledetråd og hovedinteressen i mit projekt:

- 1) Hvilke fremgangsmåder og kriterier anvendes af videnscentrene i forhold til at finde ud af, hvilke vidensfelter det er relevant at arbejde inden for i forhold til fremskaffelse, bearbejdning og formidling af viden?
- 2) Hvilke typer af viden (vidensprodukter) udvikler videnscentrene indenfor deres relevante vidensfelter?
- 3) Hvilke formidlingsmetoder anvendes, og hvor effektive viser de sig at være i forhold til forståelse og anvendelse af den viden, der formidles?

Første interviewrunde skal skabe et overblik over videnscentrenes karakter

I første omgang vil jeg besøge alle videnscentrene for at få et grundlag til at beskrive deres forskelligartede karakter. Beskrivelserne skal i første omgang laves på de enkelte videnscentres præmisser, så deres særegenheder og særlige omstændigheder kan begribes. På dette grundlag vil jeg senere lave en strategisk udvælgelse af tre til fem videnscentre, som jeg vil arbejde med som casestudier.

Denne opgave med at beskrive hvert enkelt videnscenter betyder, at mit interview med jer skal give den bedst mulige beskrivelse af jeres videnscenter, dets betingelser, indhold og fremtidsperspektiver. Det er vel at mærke ud fra jeres perspektiver som medarbejdere ved videnscenteret, jeg forventer, I svarer. Jeg forventer ikke, at I kan svare på andres (eksempelvis bestyrelsens) vegne.

Jeg kan ikke på forhånd vide, hvilke forhold og spørgsmål der kræver særlig belysning for at forstå videnscentret i sin særegenhed. Til inspiration vil jeg alligevel nævne nogle områder og spørgsmål, som jeg mener, det er vigtigt, vi får berørt i løbet af interviewet.

Personlige motiver og faglig baggrund for ansættelse i videnscentret

Hvad er jeres baggrund for ansættelse i centret (personligt, fagligt, økonomisk etc.)?

Videnscenterets historiske rødder

Hvordan vil I kort beskrive den historiske baggrund for videnscentret?
Hvilken funktion har projektbeskrivelsen haft for videnscenterets arbejde indtil nu?

Generelle temaer

- Ansatte:** Hvilke professioner / faggrupper bør varetage videnscentrets opgaver og hvorfor?
Hvilke faglige og personlige kvalifikationer får man ved at arbejde i videnscentret?
- Forandring:** Skaber videnscentret forandring inden for sine arbejdsfelter?
- Formidling:** Hvordan forstår og arbejder I med begrebet formidling i videnscentret?
- Forskel:** Hvilken forskel gør jeres formidling af viden for brugerne?
- Forsøg:** På hvilke måder og områder er der tale om forsøgsarbejde i videnscentret?
- Konkurrence:** Hvordan placerer videnscentret sig i forhold til eksisterende institutioner og videnshavere på området?
- Kultur:** Hvordan kan man karakterisere kulturen i videnscentret?
- Medier:** Hvilke medier og herunder særlig teknik og strategi anvendes til formidling af viden (interaktion, tekst, billeder etc.)?
- Mål for succes:** Hvilke mål for succes arbejder videnscentret med (for centret som helhed og for de enkelte medarbejdere)?
- Målgrupper:** Hvilke målgrupper har videnscentret valgt at arbejde med, og vil I arbejde forskelligt i forhold til hver af disse grupper?
Hvilke relationer arbejder videnscentret på at få udviklet til sine målgrupper?
- Målsætninger:** Hvilke mål har videnscentret sat sig?
- Organisation:** Hvilken organisatorisk model har videnscentret valgt at arbejde ud fra?
- Produkt:** Hvilke produkter vil videnscentret udvikle for at indfri de satte mål i forhold til de valgte målgrupper?
- Viden:** Hvad forstår videnscentret ved viden, og hvilke videnskilder arbejder videnscentret med?
- Økonomi:** Hvordan ser videnscentrets økonomiske situation ud?

Min baggrundsviden er den viden, jeg har fra mit møde med jer ved Videnscenterkonferencen den 6.-7. oktober og de dokumenter, som er anført på den vedlagte liste. Er der nogle vigtige dokumenter, jeg mangler at læse, så må I meget gerne sende dem til mig inden vores møde.

I er meget velkomne til at ringe, hvis I har spørgsmål eller andet på hjertet, inden vi ses.

Med venlig hilsen

Leif Olsen

Oktober 1996

Kære ...

Jeg ser frem til vores interview, som vi har aftalt den *DATO - TID - STED* at besøge videnscentret og her få lejlighed til at udvikle min viden om jeres virksomhed og diskutere erfaringerne og resultaterne, I har skabt i videnscentret.

Interviewrunden til alle videnscentre er den sidste del af ph.d.-projektets dataindsamling, som jeg indledte i 1994, og jeg omkring årsskiftet 1994/95 gennemførte første interviewrunde hos alle opstartede videnscentre. Jeg ønsker med denne interviewrunde at inddrage jeres samlede og seneste erfaringer med arbejdet i videnscentre. Desuden ønsker jeg at høre, hvad I ud fra jeres nuværende erfaringer finder væsentligt at inddrage i vurderingen af jeres resultater hidtil og fremtidsperspektiverne for videnscenterkonceptet.

Jeg vil understrege, at mit formål er at bearbejde forsøgets samlede erfaringer og på denne baggrund diskutere muligheder og begrænsninger i videnscenterkonceptet. Mine spørgsmål og jeres svar bruges altså ikke til en evaluering af det enkelte videnscenter, men til en vurdering af konceptet som det samlede forsøg har haft til formål at udvikle og afprøve.

Jeg vedlægger en mindre rapport, jeg har kaldt "Erfaringsdannelse *undervejs* fra Forsøg med videnscentre på handicapområdet", som jeg for kort tid siden præsenterede for Forberedelsesgruppen og Socialministeriet. Jeg håber, at den kan bidrage konstruktivt til vores samtale og medvirke til at understrege ph.d.-projektets hovedspørgsmål og rolle i erfaringsopsamlingen.

Som forberedelse til interviewet vil jeg bede jer om, så vidt det er muligt, at fremsende oversigter, der indeholder opdaterede data, der belyser følgende emner, som eventuelt kan uddybes ved interviewet:

- organisatorisk opbygning (bestyrelse, referencegrupper, vedtægter etc.)
- udviklingen i personale / stillingskategorier i videnscentret fra start til nu
- videnscentrets generelle budgetter fra starten og frem til nu
- videnscentrets produktion fra start til nu
- brugerne af videnscentret fra start til slut.

Jeg vedlægger min interviewguide til orientering og understreger, at punkt 2 er en invitation til, at I præsenterer jeres erfaringer, som I finder det bedst. Af tidsmæssige årsager skal denne præsentation dog holdes inden for en ramme på 10-15 minutter.

Med venlig hilsen

Leif Olsen

Interviewguide til 2. interviewrunde med alle videnscentre

1. Gensidig udveksling af oplysninger

Under dette indledende punkt er der mulighed for at spørge til hinandens situation og snakke lidt om, hvad der er sket siden sidst.

2. Videnscentrets egen præsentation af erfaringer

Her har videnscentret mulighed for med egne ord og disponering at fremstille de væsentligste erfaringer, man har gjort og finder det vigtigt at fastholde og fremhæve i de kommende diskussioner om videnscenterkonceptets udvikling.

3. Gennemgang af datagrundlag

Her gennemgår vi de data, der ligger til grund for mit arbejde med videnscentret, hvilket giver mulighed for gensidig afklaring og rettelse af eventuelle misforståelser.

4. Videnscentrets relevanskriterier og arbejdet med at udvikle dem

Her er udgangspunktet ph.d.-projektets 1. hovedspørgsmål om udviklingen af relevanskriterier i forhold til vidensarbejdet (se side 10-13 og 18-24 i vedlagte rapport). Der er mulighed for at kommentere de forhold, jeg har draget ind i spørgsmålet indtil videre, ligesom der er mulighed for at pege på andre vigtige forhold, der har betydning for spørgsmålet. Dette gælder også for de følgende spørgsmål!

5. Videnscentrets vidensprodukter og arbejdet med at udvikle dem

Her er udgangspunktet ph.d.-projektets 2. hovedspørgsmål om udviklingen af vidensprodukter (se side 13-14 og 24-25 i vedlagte rapport).

6. Videnscentrets formidlingsmetoder og arbejdet med at udvikle dem

Her er udgangspunktet ph.d.-projektets 3. hovedspørgsmål om udviklingen af formidlingsmetoder i forhold til vidensarbejdet (se side 14 og 25 i vedlagte rapport).

7. Brugernes udbytte af videnscentret

Her er udgangspunktet videnscentrets oversigt over brugere, og spørgsmålet om hvilket udbytte de har haft af kontakterne med videnscentret og de vanskeligheder, der kan være i at vurdere dette.

8. Vurdering af videnscenterkonceptet og fremtiden

Udgangspunktet for dette sidste tema i interviewet er spørgsmålet om, hvordan vi på baggrund af vores nuværende viden kan vurdere videnscenterkonceptet og dets fremtidige udvikling.

Bilag 7.3: Oversigt over interview i 1. og 2. interviewrunde hos alle videnscentre

1. Interviewrunde

Videnscenter	Regi	Dato	Tid	Interviewpersoner	Referat (sider)
Videnscenter for Synshandicap	Amt	16/12/94	10-12	Projektleder Bendt Nygaard Jensen og informationsmedarbejder Dorte Herholdt Silver	8
Videnscenter for Autisme	Amt	18/01/95	12-14	Centerleder Demetrious Haracopos	8
Videnscenter for Døvblevne, Døve og Høre-hæmmede	Amt	-	-	Videnscentret var ikke etableret på dette tidspunkt	0
Videnscenter for Døvblindblevne	Amt	22/11/94	9.30-12	Projektleder Hans Kristiansen, informationsmedarbejder Ole E. Mortensen og projektmedarbejder Ina Andresen	12
Videnscenter for Døvblindfødte	Amt	14/12/94	9-14	Centerleder Birthe Lastrup, informationsmedarbejder Ann Thestrup og projektmedarbejder Jørn Gohr Andersen	10
Videnscenter for Hjerneskade Vejle fjord	Amt	20/10/94	10-13	Centermedarbejder Jannie Engelbrecht	6
Videnscenter for Hjerneskade, Københavns Universitet Amager	Amt	05/12/94	9.30-12	Centerleder Anne-Lise Christensen og centermedarbejder Karen Rygaard	8
Videnscenter for Bevægelseshandicap	Amt	11/11/94	13-15	Centerleder Else Søjmark	4
Dansk Videnscenter om Ordblindhed	Stat	10/11/94	9-11.30	Projektmedarbejder Birgit Dilling Jandorf	21
Dansk Videnscenter for Stammen	Stat	16/11/94	9-12	Centerleder Per Fabæch Knudsen og centermedarbejder Tine Egebjerg	10
Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog	Stat	03/11/94	9-13	Centerleder Tina Harmon og centermedarbejder Charlotte Jacoby	11
Videnscenter om Epilepsi	Stat	20/12/94	13-15.30	Projektleder Annie Høgh, sekretær Jytte Jensen og informationsmedarbejder Birgit T.Hansen	7

Samlet antal sider 105

2. Interviewrunde

Videnscenter	Regi	Dato	Tid	Interviewpersoner	Referat (sider)
Videnscenter for Synshandicap	Amt	21/11/96	9.30-11.30	Centerleder Bendt Nygaard Jensen	8
Videnscenter for Autisme	Amt	19/11/96	13-15	Centerleder Demetrious Haracopos	5
Videnscenter for Døvblevne, Døve og Høre-hæmmede	Amt	11/11/96	9-11	Centerleder Per Nielsen	10
Videnscenter for Døvblindblevne	Amt	8/11/96	10-12	Centerleder Kirsten Jansbøl	10
Videnscenter for Døvblindfødte	Amt	18/11/96	10-12	Centerleder Birthe Laustrup	10
Videnscenter for Hjerneskade Vejle fjord	Amt	13/11/96	10-12	Centerleder Leif Christensen	7
Videnscenter for Hjerneskade, Københavns Universitet Amager	Amt	15/11/96	9-11	Direktør Anne-Lise Christensen	6
Videnscenter om Bevægelseshandicap	Amt	22/11/96	10-12	Centerleder Else Søjmark	9
Dansk Videnscenter om Ordblindhed	Stat	21/11/96	13-15	Centerleder Birgit Dilling Jandorf	7
Dansk Videnscenter for Stammen	Stat	19/11/96	9.30-11	Centerleder Per Fabæch Knudsen	5
Videnscenter om Børn og Unge med Multihandicap uden Verbalt Sprog	Stat	27/11/96	9-12	Centerleder Tina Harmon	14
Videnscenter om Epilepsi	Stat	20/11/96	14-16	Centerleder Annie Høgh	8

Antal samlede sider 99